

CENTRALE BANK VAN SURINAME

JAARVERSLAG 2016

De door de Raad van Commissarissen vastgestelde jaarrekening is per 1 februari 2022 voorzien van de controleverklaring van de onafhankelijke accountant. De afsluitdatum van de in het jaarverslag verwerkte macro-economische informatie is per 31 oktober 2021.

Dit jaarverslag is op 2 februari 2022 op de website van de Bank geplaatst.

© 2022 CENTRALE BANK VAN SURINAME

Het openbaar maken en multipliceren voor educatieve en niet-commerciële doeleinden is toegestaan, mits met bronvermelding.

Waterkant 20

Paramaribo

Tel. +597 - 473741

Fax +597 - 476444

www.cbvs.sr

E-mail: info@cbvs.sr

VOORWOORD

De economische ontwikkeling van Suriname kan niet los gezien worden van de internationale economische ontwikkeling, vooral de ontwikkelingen op de internationale markten van grondstoffen- en mineraal producten (o.a. goud en olie).

In 2016 onderging de internationale olieprijs, evenals in 2015, een daling. De internationale goudprijs daarentegen vertoonde een stijging. Deze stijging was evenwel niet voldoende om de daling van de olieprijs en de daaruit voortvloeiende afname van de exportwaarde van olie te compenseren. Olie leverde namelijk een grotere bijdrage aan de deviezeninkomsten van ons land en zo ook aan de inkomsten van de Staat.

De sterke daling van de internationale olieprijs vanaf 2014 en de negatieve gevolgen voor de Surinaamse economie, in de vorm van afgenomen deviezen- en overheidsinkomsten duurden voort in 2016. Daarnaast bleek dat de Surinaamse economie in 2016 een andere grote slag kreeg te incasseren met de stopzetting van de bauxietoperaties van de Suralco in 2015. Door de verwevenheid van de bauxietsector met andere sectoren van de economie, had dit gevolgen voor de economische bedrijvigheid in 2016. De economische recessie waarin de Surinaamse economie in 2015 kwam te verkeren bleef met een contractie van 4,9% in 2016 aanhouden.

De economische ontwikkeling in 2016 kenmerkte zich, naast een negatieve economische groei, ook door sterk afgenomen internationale reserves en overheidsinkomsten uit de exportsector, afname van de werkgelegenheid en wisselkoersinstabiliteit, w.o. een sterke depreciatie van de Surinaamse dollar, hoge inflatie en als gevolg daarvan afname van de koopkracht. De situatie was onhoudbaar en snel ingrijpen van de autoriteiten was gewenst.

De inspanningen om de economie te stabiliseren en te herstellen zouden in beleidsopzicht kenmerkend zijn voor het jaar 2016. In dit kader klopten de Surinaamse monetaire autoriteiten aan bij het Internationaal Monetair Fonds (IMF) en op 11 mei 2016 is een 'Stand-By Arrangement' (SBA) getekend met het IMF voor betalingsbalanssteun aan Suriname. In juni 2016 is de 1^e tranche aan Suriname gealloceerd. Gekoppeld aan de SBA zouden ook middelen van de Inter-American Development Bank, Caribbean Development Bank en de Wereldbank ter beschikking worden gesteld ter herstel en transformatie van de economie. Daarvan is echter niets terecht gekomen.

In het kader van de SBA hebben de autoriteiten beleidsveranderingen doorgevoerd. Het wisselkoersregiem werd volledig flexibel, de Bank stapte over naar een nieuw monetair beleidsregiem waarbij een passief monetair beleid werd ingeruild voor een actief monetair beleid. Hierbij was de wisselkoers niet langer het anker voor prijsstabiliteit, maar de basisgeldhoeveelheid.

Voorafgaand aan de implementatie van de SBA, zijn enkele vereisten door de Staat en het IMF overeengekomen. Hierbij moest de Surinaamse Overheid vooraf maatregelen doorvoeren ter gezondmaking van de overheidsfinanciën. Het betrof maatregelen als de afbouw van subsidies voor nutsvoorzieningen en de beëindiging van kredietverstrekking van de Bank aan de Staat. De beëindiging van kredietverstrekking is vastgelegd in een Memorandum van Overeenstemming (MvO) dat is ondertekend op 25 april 2016.

In 2016 waren er gunstige ontwikkelingen te noteren in de reële sector van onze economie. De deelname van Suriname in de goudsector via een commanditaire vennootschap tussen Staatsolie en Newmont Suriname was een feit. Newmont ging over tot de volledige operationalisering van zijn activiteiten in de goudsector. De uitbreiding van de raffinaderij van Staatsolie was ook een feit. Deze gunstige ontwikkelingen hebben de achteruitgang van de economische bedrijvigheid en de offers van de bevolking in het kader van

de implementatie van de stabilisatiemaatregelen niet kunnen compenseren.

In afwijking van artikel 34 lid 2 van de Bankwet, is in het onderhavige verslag een zeer uitgebreide jaarrekening opgenomen in plaats van de verkorte vorm van de jaarrekening. Hiermede wordt voorzien in de kritische aanbevelingen van het IMF, alsook van de overige relevante stakeholders.

De jaarrekening 2016 is gecontroleerd door BDO-accountants en voorzien van een controleverklaring.

Het verlies van de Bank over boekjaar 2016 bedraagt SRD 592.549.479,0. Het verlies over 2016, dat aanvankelijk SRD 728.501.893,0 bedroeg, is verminderd met rentebaten aanpassingen uit hoofde van verandering van de rentevoet van de Geconsolideerde Staatsschuld III in 2020 naar een marktconforme interest terugwerkend naar 18 september 2015. Het positieve effect van de rentevoetaanpassing van de Geconsolideerde Staatsschuld III is ook van toepassing op de navolgende verslagjaren.

Door de Raad van Commissarissen en de Minister van Financiën en Planning is conform de Bankwet, art. 5 en 6, toestemming verleend om de tot en met 2016 opgebouwde reserves, respectievelijk Reservefonds (SRD 21.533.608,0) en Bijzondere Reserve (SRD 80.789.121,0), aan te wenden voor compensatie van het verlies van het boekjaar 2016. Hierna bedraagt het nader te compenseren resultaat SRD 490.226.750,0. De verwachting is dat het boekjaar 2017 -eveneens- met een verlies zal worden afgesloten en de boekjaren 2018 en 2019 met een positief resultaat.

De depreciatie van de SRD in 2020 en 2021 heeft een enorme negatieve impact op het resultaat van de Bank, voornamelijk vanwege de negatieve positie van de Bank in USD en Euro, veroorzaakt door het kasreserve debacle te weten: de besteding van de vreemde valuta kasreserves van de algemene banken in 2019 voor diverse doeleinden en de totstandkoming van een terugbetalingsovereenkomst ad USD 140,7 miljoen en EURO 40,2 miljoen met rente aan de banken in mei 2020, naast het ringfencen van het resterend deel van de vreemde valuta kasreserveverplichting. De aanwezige internationale reserves van de Bank zijn namelijk onvoldoende ten opzichte van de totale verplichtingen aan de algemene banken, alsook ten behoeve van overige vreemde valuta verplichtingen. De koersaanpassingen hebben ook tot gevolg dat de vermogenspositie van de Bank zal moeten worden bijgesteld.

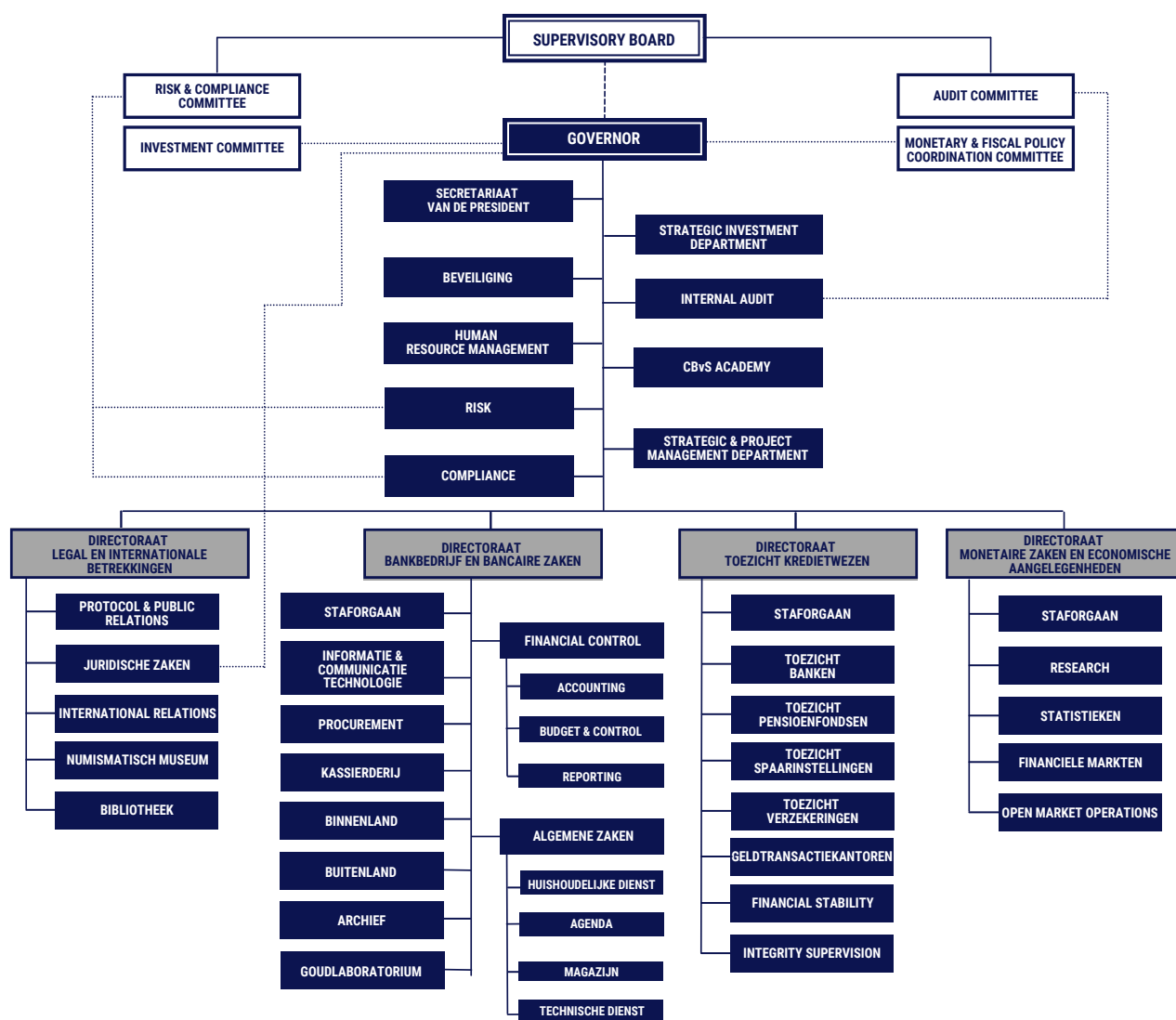
Zonder de depreciaties zou het resultaat van de Bank op basis van de voorlopige cijfers over 2020 en 2021 een positief verloop hebben.

Paramaribo, 30 januari 2022

Maurice L. Roemer

Governor

RAAD VAN COMMISSARISSEN, BESTUUR EN AFDELINGSHOOFDEN per 30 januari 2022

INHOUDSOPGAVE

I.1	Algemeen	1
I.2	Productie	2
I.3	Prijspeil en handel	3
I.3.1	Prijspeil	3
I.3.2	Handel	3
I.4	Internationale financieringen	4
I.4.1	Algemeen	4
I.4.2	Islamic Development Bank	4
I.4.3	Caribbean Development Bank	5
I.4.4	Inter-American Development Bank	5
I.5	Overige regionale en internationale betrekkingen	5
I.5.1	Wereldbank	5
I.5.2	Agence Française de Développement	6
I.5.3	World Trade Organization	6
I.5.4	China Exim Bank	6
I.6	Economische ontwikkelingen binnen de CARICOM	6
I.6.1	Werkloosheid	7
I.6.2	Inflatie	8
I.6.3	Schuldpositie	8
II.1	Algemeen	9
II.2	Productie	9
II.3	Confrontatie van middelen en bestedingen	14
II.4	Prijsontwikkelingen	14
III.1	Algemeen	16
III.2	De ontwikkeling van de Centrale Bank aggregaten	17
III.3	De ontwikkeling van de liquiditeitenmassa	18
III.4	Dekkingspercentage en liquiditeitsconditie van de Bank	20
III.5	Kredietverlening der overige deposito-nemende instellingen	20
III.6	Dollariseringsgraad	22
III.7	Financiële soliditeit	22

IV.1	Algemeen	24
IV.2	Ontvangsten en uitgaven	24
IV.3	Financiering	26
IV.4	De staatsschuld	26
V.1	Algemeen	29
V.2	Lopende rekening	29
V.2.1	Handelsverkeer	29
V.2.2	Dienstenverkeer	31
V.2.3	Primaire inkomens	31
V.2.4	Inkomensoverdrachten	31
V.3	Financiële rekening	32
V.4	Goud- en deviezenvoorraad	32
V.5	Wisselkoersontwikkeling	33
V.6	Externe vermogenspositie	34
V.7	Externe schulddpositie	34
VI.1	Algemeen	36
VI.2	Primaire banken	38
VI.2.1	Algemeen	38
VI.2.2	Financiële gegevens	39
VI.3	Verzekeringsmaatschappijen	43
VI.3.1	Algemeen	43
VI.3.2	Financiële gegevens	44
VI.3.2.1	Levensverzekeringsmaatschappijen	45
VI.3.2.2	Schadeverzekeringsmaatschappijen	47
VI.4.	Pensioenfondsen	51
VI.4.1	Algemeen	51
VI.4.2	Financiële gegevens	54
VI.5	Kredietcoöperaties	55
VI.5.1	Algemeen	55
VI.5.2	Financiële gegevens	55
VI.5.3	Rapportage	56
VI.5.4	On-site inspecties	57
VII.I	Ontwikkeling posten op de bankbalans	58
VII.2	Baten	58
VII.3	Lasten	58
VII.4	Resultaatontwikkeling	59

TABELLEN, GRAFIEKEN EN FIGUREN

HOOFDSTUK I

Tabel I.1	Groei van de wereldproductie	1
Tabel I.2	Inflatie	2
Tabel I.3	Ontwikkeling van de wereldhandel	3
Tabel I.4	Reële bbp-groei van de Caricom-lidstaten	7
Tabel I.5	Werkloosheidscijfers	7
Tabel I.6	Caricom inflatiecijfers	7

HOOFDSTUK II

Tabel II.1	Bruto toegevoegde waarde tegen basisprijzen per bedrijfstak in constante prijzen	10
Tabel II.2	Ruwe aardolie- en raffinaderijproductie	11
Tabel II.3	Goudproductie grootschalige en kleinschalige goudmijnbouw	12
Tabel II.4	Exportvolume en -waarde van aluinaarde	12
Tabel II.5	Productie- en exportvolume rondhout	13
Tabel II.6	Padieproductie, rijstexportvolume en -exportwaarde	13
Tabel II.7	Bananenproductie, -exportvolume en -exportwaarde	14
Tabel II.8	Confrontatie van bestedingen en middelen	14
Tabel II.9	Consumentenprijsindex- en inflatiecijfers	15

HOOFDSTUK III

Tabel III.1	Ontwikkeling van de Centrale Bankaggregaten	17
Tabel III.2	Ontwikkeling van de geldaggregaten	18
Tabel III.3	Verandering liquiditeitenmassa in ruime zin (M2)	19
Grafiek III.1	Oorzaken van veranderingen in de liquiditeitenmassa in ruime zin	19
Grafiek III.2	Dekkingspercentage van de geldhoeveelheid en Dekkingspercentage van de Bank	20
Tabel III.4	Kredieten, reservebasis en rentetarieven van algemene banken	21
Tabel III.5	Sectorale kredietverlening in SRD, US-dollar en euro in 2016	21
Tabel III.6	Financiële dollariseringsgraad	22
Tabel III.7	Financiële soliditeit van de algemene banken	23

HOOFDSTUK IV

Tabel IV.1	Financieringsoverzicht van de Staat op kasbasis	25
Tabel IV.2	Staatsuitgaven naar categorie	26
Tabel IV.3	Staatsschuld naar crediteur	27

HOOFDSTUK V

Tabel V.1	Betalingsbalans 2012-2016	30
Figuur V.1	Exportproducten Suriname	31
Grafiek V.1	Internationale reserves & importdekking	32
Tabel V.2	Wisselkoersen	33
Tabel V.3	Externe vermogenspositie	33
Tabel V.4	Externe schuldpositie	34

HOOFDSTUK VI

Tabel VI.1	Instellingen onder toezicht van het Directoraat Toezicht Kredietwezen	36
Tabel VI.2	Gecombineerde balans primaire banken	39
Tabel VI.3	Gecombineerde winst- en verliesrekening primaire banken	39
Grafiek VI.1	Ontwikkeling van rentemarge, totale baten, overige lasten en brutoresultaat primaire banken	40
Tabel VI.4	Kredietverlening door primaire banken naar sectoren	40
Tabel VI.5	Kredietdebiteuren	41
Tabel VI.6	Kredietverlening ten opzichte van toevertrouwde middelen primaire banken .	41
Grafiek VI.2	Toevertrouwde middelen versus kredietverlening primaire banken	41
Tabel VI.7	Liquiditeit en solvabiliteit primaire banken	42
Grafiek VI.3	Solvabiliteitstoetsing primaire banken	42
Grafiek VI.4	Liquiditeitsverhouding primaire banken	43
Tabel VI.8	Immobilien primaire banken	43
Tabel VI.9	Grote posten primaire banken	43
Tabel VI.10	Gecombineerde balansen der levensverzekeringsmaatschappijen	44
Tabel VI.11	Gecombineerde winst- en verliesrekeningen der levensverzekeringsmaatschappijen	45
Grafiek VI.5	Totale baten ten opzichte van totale lasten der levensverzekeringsmaatschappijen	46
Grafiek VI.6	Winst na belasting der levensverzekeringsmaatschappijen	46
Tabel VI.12	Solvabiliteitstoetsing levensverzekeringsmaatschappijen	47
Tabel VI.13	Rentabiliteit levensverzekeringsmaatschappijen	47
Tabel VI.14	Gecombineerde balansen der schadeverzekeringsmaatschappijen	48
Tabel VI.15	Gecombineerde winst- en verliesrekeningen der schadeverzekeringsmaatschappijen	48
Grafiek VI.7	Totale baten t.o.v. lasten der schadeverzekeringsmaatschappijen	49
Grafiek VI.8	Winst na belasting der schadeverzekeringsmaatschappijen	49
Tabel VI.16	Solvabiliteitstoetsing schadeverzekeringsmaatschappijen	50
Tabel VI.17	Rentabiliteit schadeverzekeringsmaatschappijen	50
Tabel VI.18	Gecombineerde WAM-staten	50
Tabel VI.19	Enige financiële gegevens van pensioenfondsen	51
Grafiek VI.9	Balanstotaal van de pensioenfondsen	52
Grafiek VI.10	Totale inkomsten pensioenfondsen	52
Tabel VI.20	Specificatie van de beleggingen van pensioenfondsen	53
Tabel VI.21	Balanstotaal pensioenfondsen	54
Tabel VI.22	Solvabiliteit	54
Grafiek VI.11	Balanstotaal van de kredietcoöperaties	55
Tabel VI.23	Gecombineerde balans van de kredietcoöperaties	55
Grafiek VI.12	Nettoresultaat van de kredietcoöperaties	56
Tabel VI.24	Gecombineerde resultatenrekening van kredietcoöperaties	57
Tabel VI.25	Overzicht van kredietcoöperaties die aan de rapportageverplichting voldoen	57

HOOFDSTUK VII

Tabel VII.1	Omvang van de bankbiljettencirculatie per jaar ultimo 2016.	59
Tabel VII.2	Samenstelling van de bankbiljettencirculatie per kwartaal ultimo 2016.	59
Tabel VII.3	Samenstelling van de bankbiljettencirculatie naar coupures per kwartaal ultimo 2016	59
Tabel VII.4	Verwerkte cheques in SNEPS in 2016	60
Tabel VII.5	SNEPS-transacties en aantallen in 2016	60
Grafiek VII.1	SNEPS-transacties in 2016	60
Tabel VII.6	SNEPS-Transacties en volumes in 2016	61
Grafiek VII.2	SNEPS-transacties in volumes in 2016	61
Tabel VII.7	De kasbeweging in 2016	62
Tabel VII.8	De kasontvangsten in 2016	62
Tabel VII.9	De kasuitgaven in 2016	63
Tabel VII.10	Valse bankbiljetten onderschept bij de banken en de Centrale Bank van Suriname in 2016	63
Tabel VII.11	Wederinkoop goudcertificaten	63
Tabel VII.12	Naverwisseling van de Sf-biljetten	63
Tabel VII.13	Aantal verrekenende cheques en giro's in 2016	64
Tabel VII.14	Verkochte herdenkingsmunten en gedenkpenningen in 2016	64
Grafiek VII.3	Museum bezoekersaantal in 2016	65
Grafiek VII.4	Museum bezoekersaantal 2012–2016	65
Appendix 1	Bruto toegevoegde waarde tegen basisprijzen per bedrijfstak in constante prijzen. .	131

LIJST VAN AFKORTINGEN

ABS	Algemeen Bureau voor de Statistiek
AFD	Agence Française de Développement
AMC	Academisch Medisch Centrum
AML/CFT	Anti-Money Laundering/Combating Financing of Terrorism
ASFA	Associatie van Surinaamse Fabrikanten
AZP	Academisch Ziekenhuis Paramaribo
bbp	Bruto binnenlands product
bbp _{mp}	Bruto binnenlands product tegen marktprijzen
BPM	Balance of Payments Manual
CAPS	Conferentie Caribbean Association of Pension Supervisors
CARTAC	Caribbean Regional Technical Assistance Center
CAIR	Caribbean Association of Insurance Regulators
CBvS	Centrale Bank van Suriname
CBR's	Correspondent banking relations
CDB	Caribbean Development Bank
CFATF	Caribbean Financial Action Task Force
CPS	Country Partnership Strategy
CCMF	Caribbean Centre for Money and Finance
CPI	Consumentenprijsindex
DSB	De Surinaamsche Bank
EBS	N.V. Energiebedrijven Suriname
FAI	Food and Agriculture Industries
FATF	Financial Action Task Force
FCM	Afdeling Financial Markets
FIOD	Fiscale inlichtingen- en opsporingsdienst
GNB	Gebeurtenissen na Balansdatum
GFSM	Government Finance Statistics Manual
ICD	Islamic Corporation for the Development of the Private Sector
IADB	Inter-American Development Bank
IFRS	International Financial Reporting Standards
IMF	Internationaal Monetair Fonds
IR	Internationale Reserves
IsDB	Islamic Development Bank
ITFC	International Islamic Trade Finance Corporation
LBB	Landbouwbank N.V.
MARDI	Malaysian Agricultural Research & Development Institute
MvO	Memorandum van Overeenstemming
NPLs	Non-performing loans
NRA	National Risk Assessment
NTFC	National Trade Facilitation Committee
OFID	OPEC fund for International Development
OM	Openbaar Ministerie
pp	Procentpunt
R/C	Rekening Courant
RGD	Regionale Gezondheidsdienst
ROA	Return on Assets

ROE	Return on Equity
ROSC	Report on the Observance of Standards and Codes
SB	Staatsbesluit
SBA	Stand-By Arrangement
SCAI	Suriname Chartered Accountants Institute
SIC	Strategic Investment Committee
SNAIC	Singosari National Artificial Insemination Centre
SNEPS	Suriname National Payment System
STA	Afdeling Statistieken
SZF	Staatsziekenfonds Suriname
SURVAM	Surinaamse Vereniging van Assurantie Maatschappijen
TC	Technical Cooperation
TVET	Technical & Vocational Education and Training Project
u/g	Uitgegeven gelden
VCB	Volkscredietbank
VWW	Voorwaarden voor de werkzaamheden van wisselkantoren
WTO	World Trade Organization

INTERNATIONALE EN REGIONALE ECONOMISCHE ONTWIKKELINGEN EN BETREKKINGEN

I.1 Algemeen¹

In 2016 groeide de wereldeconomie met 3,4% en lag daarmee op hetzelfde niveau van 2015 (Tabel I.1). De economieën van de belangrijkste ontwikkelde landen toonden een groei van 1,7% in 2016, die lager was dan het groeipercentage in 2015 (2,3%). Het gemiddelde groeipercentage van de opkomende economieën toonde met een groei van 4,6%, een groeitoename van 0,3 procentpunt (pp) ten opzichte van 2015. Met name de groeipercentages van de Chinese en de Indiase economie in 2016, hebben een grotere afname van de groei van de wereldeconomie voorkomen. Hoewel de strategie van de Chinese regering, om de binnenlandse economie te hervormen, vorderde, heeft dit niet geleid tot hogere

groei van de Chinese economie in 2016, vergeleken met 2015. China beoogde met zijn hervormingsproces de binnenlandse consumptie de rol van de exporten en investeringen, als belangrijkste motor van economische groei, te laten overnemen.

De wereldhandel vertoonde ten opzichte van 2015 een lagere groei van 2,1% (Tabel I.3). De lagere groei van de wereldhandel bij de ontwikkelde economieën is af te leiden uit de daling van hun export- en importvolume. De opkomende economieën en ontwikkelingslanden daarentegen registreerden een groei van hun handelsvolume, voor zowel hun export- als ook importvolume.

Tabel I.1
Groei van de wereldproductie¹
(in procenten)

Omschrijving	2012*	2013*	2014*	2015*	2016
Wereld	3,5	3,5	3,6	3,4	3,2
Ontwikkelde economieën	1,2	1,4	2,1	2,3	1,7
waaronder:					
Verenigde Staten van Amerika	2,2	1,8	2,5	2,9	1,6
Eurogebied	-0,9	-0,2	1,4	2,1	2,0
Japan	1,5	2,0	0,4	1,2	0,6
Opkomende economieën en ontwikkelingslanden	5,4	5,1	4,6	4,2	4,4
waaronder:					
Brazilië	1,9	3,0	0,5	-3,5	-3,3
Rusland	3,7	1,8	0,7	-2,5	0,3
India	5,5	6,4	7,4	7,9	7,1
China	7,9	7,9	7,3	6,9	6,7
Zuid-Afrika	2,2	2,5	1,8	1,2	0,4

Bron: Internationaal Monetair Fonds, World Economic Outlook database van april 2019 (geselecteerd 2012-2016).

¹ Reële bbp-groei

* Herzien ten opzichte van Centrale Bank Jaarverslag 2015.

1 In de paragrafen I.1 tot en met I.3 zijn de data met betrekking tot de internationale economische ontwikkelingen ontleend aan de 'World Economic Outlook database van 2019' van het Internationaal Monetair Fonds. Hierbij is de notatie voor decimaalteken van komma in plaats van punt (0,1 in plaats van 0.1) gebruikt en is de notatie voor 1.000-voud met een punt in plaats van een komma aangeduid (1.000 in plaats van 1,000). De analyse van de internationale ontwikkelingen is gehaald uit 'World Economic Outlook van 2017', de april editie.

De opkomende economieën en ontwikkelingslanden toonden tevens een daling van de inflatie, terwijl de ontwikkelde economieën een lichte toename van de inflatie noteerden (Tabel I.2). De daling van de inflatie in de opkomende economieën in 2016 is voor een belangrijk deel beïnvloed door de sterke daling van het Russische prijspeil, dat in 2015 sterk was gestegen als gevolg van de devaluatie van de Russische munteenheid in 2015.

I.2 Productie

De wereldproductie groeide in 2016 met 3,4% (Tabel I.1). De opkomende economieën en ontwikkelingslanden noteerden met een lichte toename van 0,3pp ten opzichte van 2015, een groei van 4,6% in 2016. Het bruto binnenlands product van de ontwikkelde economieën groeide in 2016 met 1,7%, terwijl in 2015 de groei 2,3% bedroeg.

De Amerikaanse economie noteerde in 2016 een groei van 1,6%, tegenover een groei van 2,9% in 2015. Deze groei die onder andere het gevolg was van een toename in consumptie, is enigszins afgezwakt door geringe investeringen en exporten alsook een afname in de bedrijfsvoorraden.

Het groeitempo in de Eurozone toonde in 2016 een groei van 2,0%, welke 0,1pp lager was dan 2015. Een afname van de binnenlandse bestedingen in de grote economieën van het Eurogebied zorgde er onder andere

voor dat de Japanse economie in 2016 is geconfronteerd met een afname van de vraag naar goederen uit het Eurogebied. Japan noteerde in 2016 een groei van 0,6%, terwijl deze in het jaar ervoor 1,2% bedroeg.

De economische bedrijvigheid in de opkomende economieën en ontwikkelingslanden gaf een groei van 4,6% weer in 2016, tegenover een groei van 4,3% in 2015. De Braziliaanse economie bleef in 2016 in recessie met een economische groei gelijk aan -3,3%. Deze negatieve groei werd gedragen door een daling in alle economische sectoren met name de landbouwsector, de industriële sector en dienstverlenende sector, die respectievelijk met 6,6%, 3,8% en 2,7% daalden. Voorts daalde de consumptie die de afgelopen jaren positief heeft bijgedragen aan de Braziliaanse economie met 4,2%.

Hoewel China ten opzichte van 2015 groeivertraging meemaakte, heeft zij samen met India relatief sterke economische prestaties geleverd (Tabel I.1). De transformatie die de Chinese autoriteiten wensten te maken van een export- en investering gedreven economie naar een economie aangejaagd door consumentenbestedingen en diensten, toonde een gestage vordering in 2016. In tegenstelling tot China groeide de Indiase economie met 0,2pp. India profiteerde in 2016 voornamelijk van een verbeterde ruilvoetverhouding en accumulatie van vreemde valuta, die het consumenten- en producenten sentiment positief

Tabel I.2
Inflatie
(in procenten)

Omschrijving	2012*	2013*	2014*	2015*	2016
Consumtieprijzen:					
Ontwikkelde economieën	2,0	1,4	1,4	0,3	0,8
waaronder:					
Verenigde Staten van Amerika	2,1	1,5	1,6	0,1	1,3
Eurogebied	2,5	1,3	0,4	0,2	0,2
Japan	-0,3	0,3	2,8	0,8	-0,1
Opkomende economieën en ontwikkelingslanden	5,8	5,5	4,7	4,7	4,2
waaronder:					
Brazilië	5,4	6,2	6,3	9,0	8,7
Rusland	5,1	6,8	7,8	15,5	7,1
India	10,0	9,4	5,8	4,9	4,5
China	2,6	2,6	2,0	1,4	2,0
Zuid-Afrika	5,6	5,8	6,1	4,6	6,3

Bron: Internationaal Monetair Fonds, World Economic Outlook database van April 2019 (geselecteerd 2012-2016).

*Herzien ten opzichte van Centrale Bank Jaarverslag 2015.

hebben beïnvloed. Hierdoor noteerde India een relatief sterke economische prestatie in 2016 van 8,2%. Mede door beleidsmaatregelen die de implicaties van dalende olieprijsen adequaat hebben opgevangen, groeide de economie van Rusland met 0,3%.

I.3 Prijspeil en handel

I.3.1 Prijspeil

De inflatie in de ontwikkelde economieën bedroeg 0,8% in 2016 en lag daarmee 0,5pp hoger dan 2015. (Tabel I.2). Het inflatiepercentage in 2016 lag nog ruim onder het gewenste inflatieniveau van de centrale banken. In de Verenigde Staten van Amerika bedroeg het inflatiepercentage 1,3% en lag hiermee 1,2% hoger dan 2015, terwijl er in het Eurogebied sprake was een constante groei ten opzichte van 2015 van 0,2%. Japan noteerde een daling van het inflatiepercentage gelijk aan negatief 0,1% in 2016 tegenover een groei van 0,8% in 2015.

In 2016 bedroeg de inflatie in de opkomende economieën als groep 4,2% en lag daarmee 0,5pp lager dan 2015. De

inflatie in India bedroeg 4,5% in 2016 en was hiermee 0,4pp lager dan 2015. Brazilië en Rusland registreerden in 2016 inflatiepercentages van 8,7% respectievelijk 7,1%. Dit is als gevolg van het appreciëren van hun munteenheid ten opzichte van de Amerikaanse dollar. Hoewel in China de inflatie van 1,4% in 2015 steeg naar 2,0% in 2016, bleek die lager te zijn dan de geschatte target van 3% door de Centrale Bank van China.

I.3.2 Handel

In 2016 groeide het wereldhandelsvolume minder in vergelijking met 2015. De groei van 2,1% lag namelijk 0,1pp lager dan 2015 (Tabel I.3). Deze groeivertraging is over het algemeen bepaald door de verzwakte internationale economische omgeving en het handelsprotectionisme tussen de economische grootmachten die voornamelijk de particuliere investeringen hebben doen dalen. De daling van de wereldhandelsprijzen uitgedrukt in US-dollar bedroeg 4,8% in 2016 tegenover een daling van 14,4% in 2015 (Tabel I.3). De prijzen voor olieproducten en niet-olie primaire producten, die in mindere mate daalden op de internationale goederenmarkten, lagen hieraan ten grondslag.

Tabel I.3
Ontwikkeling van de wereldhandel
(in procenten)

Omschrijving	2012*	2013*	2014*	2015*	2016
Handel in goederen					
Wereldhandel					
Volume	2,8	3,4	3,0	2,7	2,3
Prijsdeflator in US-dollars	-1,9	-1,3	-2,4	-14,4	-4,8
Wereldhandelsprijzen in US-dollars					
Industriële producten	2,7	-3,0	-0,5	-2,3	-5,2
Olieproducten	0,9	-0,9	-7,5	-47,2	-15,7
Niet-olie primaire producten	-7,8	-5,4	-5,4	-17,1	-1,0
Wereldhandelsvolume					
Ontwikkelde economieën:					
Export	2,9	3,2	3,9	3,8	1,8
Import	1,7	2,5	3,9	4,9	2,5
Opkomende economieën en ontwikkelingslanden:					
Export	3,6	4,7	3,2	1,4	2,9
Import	5,4	5,2	4,3	-1,0	1,8
Ruilvoetverhouding					
Ontwikkelde economieën	-0,7	0,9	0,3	1,9	1,2
Opkomende economieën en ontwikkelingslanden	0,6	-0,6	-0,6	-4,3	-1,6

Bron: Internationaal Monetair Fonds, World Economic Outlook database van April 2019 (geselecteerd 2012-2016).

*Herzien ten opzichte van Centrale Bank Jaarverslag 2015.

Gegeven de wereldmarktprijsontwikkelingen voor industriële producten, olieproducten en niet-olie primaire producten, alsook de import- en exportvolumeontwikkelingen van beide landengroepen was de ruilvoetverhouding voor het vierde opeenvolgende jaar in het voordeel van de ontwikkelde economieën. Bij de opkomende economieën en ontwikkelingslanden daarentegen nam de ruilvoetverhouding in 2016 in mindere mate af ten opzichte van 2015. De verslechtering van de ruilvoetverhouding van de opkomende economieën en ontwikkelingslanden had te maken met dalende internationale prijzen van grondstofproducten.

I.4 Internationale financieringen

I.4.1 Algemeen

Financieringsovereenkomsten aangegaan in 2016

In 2016 heeft de Staat Suriname, naast de lopende financiële arrangementen uit voorgaande jaren, de onderstaande financieringsovereenkomsten afgesloten dan wel vernieuwd met internationale financiers/organisaties:

- Islamic Development Bank (IsDB) 'Reverse Linkage Project on Rice Production' voor US\$ 2,4 miljoen;
- Malaysian Agricultural Research & Development Institute (MARDI): technische assistentie en schenking van US\$ 300.000,0 ten behoeve van de Agrarische sector;
- IsDB, overeenkomst voor een bedrag van US\$ 30,8 miljoen ten behoeve van het Surinaams onderwijs;
- Islamic Corporation for the Development of the Private Sector' (ICD) ter financiering van de aankoop van grondstoffen ten behoeve van ondernemingen in Suriname, groot US\$ 20,0 miljoen. De IsDB financiering voor het uitvoeren van dit project kwam te vervallen, waarna in 2019 een nieuwe lening tussen Suriname en de IsDB is overeengekomen ten behoeve van de volksgezondheid;
- International Islamic Trade Finance Corporation (ITFC) ten behoeve van de aankoop van petroleumproducten, groot US\$ 30,0 miljoen;
- Caribbean Development Bank (CDB) ten behoeve van het project 'Energy Sector Policy Based Loan', groot US\$ 50,0 miljoen;
- Inter-American Development Bank (IADB) project 'Support to the Institutional and Operational Strengthening of the Energy Sector III', groot US\$ 70,0 miljoen;
- Wereldbank is een zogenaamde 'Technical Cooperation' aangegaan om de negatieve gevolgen van overstromingen als gevolg van klimaatsverandering te verminderen, groot US\$ 350.000,0;

- Agence Française de Développement (AFD) in 2016 ten behoeve van het Albina ziekenhuis;
- China Exim Bank in 2016 een concessionele lening afgesloten voor een totaal bedrag van US\$ 333,5 miljoen, ten behoeve van het Dalian IV asfalteringsproject en een lening aan Telesur. De Overheid had eind 2016 nog geen trekkingen verricht op deze leningen.

I.4.2 Islamic Development Bank (IsDB)

De IsDB is in 2016 voor het 'Reverse Linkage Project on Rice Production' een samenwerking voor een periode van 3 jaren aangegaan, waarbij een bedrag van US\$ 2,4 miljoen als concessionele lening ter beschikking was gesteld. In dit kader heeft de IsDB als intermediair opgetreden in de samenwerking tussen Suriname en de Malaysian Agricultural Research & Development Institute (MARDI). Naast de overeengekomen technische assistentie bij dit project, heeft MARDI een bedrag van US\$ 300.000,0 geschonken aan Suriname. Het project is in 2019 afgerond en is in datzelfde jaar een 2e Reverse Linkage Project gestart, dat betrekking heeft op kunstmatige inseminatie voor verbetering van de kwaliteit en het bestand van de veestapel in Suriname. Dit deel wordt samen met Singosari National Artificial Insemination Centre (SNAIC) uit Indonesië uitgevoerd.

In 2016 is de uitvoering voortgezet van de projecten:

- 'Health Facilities Improvement';
- 'Reforming Technical & Vocational Education and Training Project' (TVET), zijnde 2 sociale projecten uit het Interim Strategy rapport 2013. De uitvoering van deze projecten, welke in 2014 zijn geïnitieerd, startte in 2015.

Het 'Health Facilities Improvement Project' betrof:

- de bouw van het nieuwe Academisch Medisch Centrum (AMC);
- de renovatie van het bestaande gebouw van het Academisch Ziekenhuis;
- de renovatie van 5 poliklinieken van de Regionale Gezondheidsdienst (RGD);
- Studiemogelijkheden aan het personeel uit de medische sector.

De IsDB stelde voor dit project US\$ 60,0 miljoen ter beschikking, terwijl de Staat met een bedrag van US\$ 10,0 miljoen bijdroeg. Voorts droeg het 'OPEC Fund for International Development' (OFID) US\$ 26,5 miljoen bij aan het project.

De IsDB financiering voor het uitvoeren van dit project kwam te vervallen en is er een nieuwe lening in 2019 tussen Suriname en de IsDB overeengekomen ten behoeve van de volksgezondheid. Dit project is nog gaande.

Wat de deelfinanciering van het OFID betreft, heeft deze normaal voortgang gevonden. In de periode van 2013-2018 zijn het beddenhuis van het Academisch Ziekenhuis Paramaribo (AZP) gerenoveerd en enkele RGD-poliklinieken gerehabiliteerd. Het TVET-project betrof een investering van US\$ 15,8 miljoen ten behoeve van het Ministerie van Onderwijs, Wetenschap en Cultuur. Het project heeft voortgeduurd tot en met 2017, waarna de audit in 2018 heeft plaatsgevonden en het project is afgerond.

In 2016 is op aanvraag van het Ministerie van Onderwijs een overeenkomst getekend tussen de Staat Suriname en de IsDB voor een bedrag van US\$ 31,0 miljoen ten behoeve van het project 'Secondary and Technical Education Support in Suriname' met als doel het upgraden van het onderwijs in het binnenland van Suriname. De middelen waren bedoeld voor het opzetten van een campus ten behoeve van een studentenpopulatie aldaar, van ongeveer 1.140 personen, en voor het verbeteren van de toegang tot het beroeps- en technisch onderwijs.

Suriname heeft in 2016 tevens overeenkomsten gesloten met de onderstaande geaffilieerde instituten van de IsDB, te weten de:

- Islamic Corporation for the Development of the Private Sector' (ICD);
 - 'International Islamic Trade Finance Corporation' (ITFC).
- De overeenkomst met ICD betreft een beschikbaarstelling van US\$ 20,0 miljoen ter financiering van de aankoop van grondstoffen ten behoeve van ondernemingen in Suriname. Hierbij trad Staatsolie Maatschappij Suriname N.V. als 'executing agent' op. Dit project van de ICD is in 2021 ongoing.

De overeenkomst met ITFC betrof de aankoop van petroleumproducten voor een bedrag van US\$ 30,0 miljoen. De ITFC verrichtte hierbij de aankoop van petroleumproducten ten behoeve van Suriname, waarbij NV Energiebedrijven Suriname (EBS) de 'executing agent' was.

I.4.3 Caribbean Development Bank (CDB)

In 2016 heeft de CDB een 'Energy Sector Policy Based Loan' van US\$ 50,0 miljoen verstrekt aan Suriname. Deze lening is goedgekeurd op basis van de actualisering van het Energiebeleid en de daarbij behorende randvoorwaarden die Suriname heeft doorgevoerd. Hierbij gaat het om de formulering van de vernieuwde beleidsvisie in de Energiesector. Met dit beleid beoogt de Regering de Surinaamse energievoorziening duurzaam te garanderen.

Hieronder vallen ook:

- De aanname van de Energiewet;
- De aanname van de wet 'Instelling Energieautoriteit';
- De toepassing van 'renewable energy' technieken die rekening houden met milieuaspecten;
- Het gebruik van zonne-energie.

I.4.4 Inter-American Development Bank (IADB)

In 2016 heeft de IADB op mondiaal niveau 86 projecten ter waarde van US\$ 9,3 miljard goedgekeurd. In 2015 was een bedrag van US\$ 11,3 miljard goedgekeurd ten behoeve van 171 projecten. Naast het verstrekken van leningen, garanties en subsidies, heeft de IADB ook de mogelijkheid gecreëerd om kennis, die van belang is voor de ontwikkeling van de lidlanden, over te dragen.

Projecten voor Suriname

Volgens het rapport van de IADB "Suriname improves governance and strengthens its energy sector with IDB loan" is in 2016 het project 'Support to the Institutional and Operational Strengthening of the Energy Sector III' ter waarde van US\$ 70,0 miljoen goedgekeurd. Dit project sluit aan op het project 'Energy Sector Policy Based Loan' waarvoor CDB US\$ 50,0 miljoen heeft verstrekt, dat in 2021 nog in uitvoering is.

Het algemene doel van dit project is om de efficiëntie, transparantie en duurzaamheid van de energiesector te verbeteren. De specifieke doelen zijn:

1. Het samenstellen van een institutioneel en regelgevend kader;
2. Het opvoeren van de bedrijfscapaciteit om elektriciteit op een economische, efficiënte en duurzame manier te leveren. Deze operatie zal bijdragen aan de beleidshervormingen en het herzien van de elektriciteitstarieven bij de NV Energiebedrijven Suriname (EBS).

I.5 Overige regionale en internationale betrekkingen

I.5.1 Wereldbank

Het door de Wereldbank gefinancierde project 'Report on the Observance of Standards and Codes' (ROSC) dat voortvloeide uit de 'Interim Strategy' overeenkomst, opgestart in 2013, is in 2016 afgerond. De overeenkomst had als doel versterking van de capaciteit van de Rekenkamer van Suriname en die van de Surinaamse accountantsberoepsorganisatie, het Surinam Chartered Accountants Institute (SCAI). Voor deze projecten had de Wereldbank US\$ 35.000,0 vrijgemaakt uit een schenking van US\$ 300.000,0.

Met de Wereldbank is in 2016 een zogenaamde ‘Technical Cooperation’ (TC) aangegaan voor een bedrag van US\$ 350.000 om de negatieve gevolgen van overstromingen als gevolg van klimaatsverandering te verminderen. Deze TC heeft als basis gediend voor een uitgebreid ‘disaster riskmanagement program’ dat de nadruk legde op het beheersen van overstromingsrisico’s. De onderwerpen met betrekking tot klimaatsverandering, zijn opgenomen in de Suriname – ‘Country Partnership Strategy’ (CPS) die Suriname met de Wereldbank was aangegaan voor de periode 2015-2019.

I.5.2 Agence Française de Développement (AFD)

In 2016 is het door het ADF gefinancierd project inzake de bouw van het Albina Hospitaal afgerond. In het kader hiervan bracht een missie van ADF in november 2016 een bezoek aan Suriname en is de voortgang van het project besproken.

Een ander project dat vanaf december 2014 gestart is, betreft het project ‘Improving drinking water supply and sanitation in coastal Suriname’, welke uit 2 componenten bestaat.

- De eerste component ‘Water supply system improvemen’ zorgt voor de voorziening in nieuwe productie en distributie capaciteit in Paramaribo en Moengo;
- De tweede component betreft een ‘Update of the strategic planning tools’, inclusief de ‘Update of Suriname Water Supply Masterplan’ voor de kustgebieden, financiële analyse van de sectoren en een awareness campagne.

De financiering binnen dit project bedraagt 16,0 miljoen euro. Het project is per heden nog in uitvoering, waarbij de Surinaamse Waterleiding Maatschappij als “executing agency” optreedt.

I.5.3 World Trade Organization (WTO)

In het kader van ‘World Trade’ vond in 2016 de installatie plaats van een ‘National Trade Facilitation Committee’ (NTFC) door de Minister van Handel en Industrie. De taak van deze commissie was om uitvoering te geven aan de ‘Trade Facilitation’ overeenkomst die in 2013 in Bali, Indonesië is ondertekend. Het doel van deze overeenkomst is het vereenvoudigen van de handelsprocedures.

Voor Suriname zal dit een positieve impact hebben op economisch gebied, vanwege een mogelijke stijging van de overheidsinkomsten door vereenvoudiging van de procedures, verandering van het imago van zaken doen en kostenbesparing vanwege de efficiëntie.

Verder participeerde een delegatie, bestaande uit enkele leden van De Nationale Assemblée van Suriname, van 27-29 september 2016 aan een WTO Public Forum in Zwitserland. Dit Forum had als thema ‘Inclusive Trade’ met als doel inzicht te verschaffen over hoe individuen en bedrijven kunnen participeren aan het WTO-handelssysteem en hoe regelgeving binnen de WTO kan verzekeren dat alle partijen handelsvoordelen behalen.

I.5.4 China Exim Bank

De regeringsautoriteiten van Suriname en China zijn twee raamovereenkomsten aangegaan voor een concessionele lening van in totaal US\$ 335,5 miljoen bij China om verschillende infrastructurele werken uit te voeren, waaronder het asfalteren van een aantal wegen in en buiten Paramaribo, het bouwen van nieuwe bruggen alsook de 10 km “Nieuwe Highway Snelweg”. In april 2019 is de brug over het Saramacca kanaal bij Beekhuizen, officieel in gebruik genomen. Deze brug, die moet zorgen voor het verbeteren van de verkeerssituatie in de omgeving heeft de Staat US\$ 13,0 miljoen gekost. De “nieuwe Highway” heeft de Staat US\$ 60,0 miljoen gekost en is in mei 2020 opgeleverd.

Uit deze lening heeft ook het Telecommunicatie Bedrijf Telesur van de Staat Suriname geleend om haar Telesur Nationaal Breedband Plan te financieren, waarbij de eerste mijlpalen in 2018 zijn bereikt.

I.6 Economische ontwikkelingen binnen de CARICOM²

Volgens het rapport ‘Caribbean Economic Review 2017’ van de Caribbean Development Bank (CDB) is de economische groei van de CARICOM-landen in 2016 uiteenlopend. De grondstof exporterende landen waaronder Belize, Suriname en Trinidad and Tobago presteerden minder in 2016 ten opzichte van 2015 (Tabel I.4).

De economie in Suriname vertoonde een negatieve groei van 4,9% in 2016 wat aanduiden op een verslechtering ten opzichte van 2015. De oorzaak van de daling is voornamelijk toe te schrijven aan derving van inkomsten uit de bauxiet- en aardoliesector. De sluiting van de alumina raffinaderij eind 2015 heeft tot een belangrijke financiële aderlating geleid. De voortgaande daling van wereldmarktprijs voor aardolie en verminderde productie in 2016 hebben ook inkomsten verlagende effecten gesorteerd.

2 De data en analyse ervan met betrekking tot de economische ontwikkelingen binnen de CARICOM zijn ontleend aan de Caribbean Economic Review 2017 van de Caribbean Development Bank (CDB) en de Financiële Nota 2017.

Tabel I.4
Reële bbp-groei van de Caricom-lidstaten
(in procenten)

	2015*	2016
Bahamas	-1,7	-0,3
Barbados	0,9	1,6
Belize	3,8	-0,5
Eastern Caribbean Currency Union	2,1	3,5
Guyana	3,2	3,3
Haiti	1,2	1,4
Jamaica	0,9	1,4
Suriname	-2,7	-10,5
Trinidad & Tobago	-0,6	-6,0

Bron: Caribbean Development Bank, 2017 Caribbean Economic Review and 2018 Outlook; Algemeen Bureau voor de Statistiek
*Herzien ten opzichte van Centrale Bank Jaarverslag 2015.

In Trinidad and Tobago daarentegen is de afname van de groei van de economie veroorzaakt door de daling in de petroleumsector. De neerwaartse trend in deze sector is beïnvloed door dalende energieprijzen, afname van de aardgasproductie, vertragingen in de constructie van belangrijke petrochemische projecten en de afgenomen olie- en gasvoorraden.

Anderzijds, is Guyana het enige grondstof exporterend land dat vanwege de toename van de goudproductie in 2016 een positieve groei vertoonde, terwijl de ontwikkeling binnen de dienstensector voor een matige groei zorgde.

Bij de landen Barbados, Jamaica en St. Vincent & the Grenadines hebben de ontwikkelingen binnen de dienstensector, waar onder toerisme en overheidsdiensten, een positieve impact gehad op de economische groei.

Tabel I.5
Werkloosheidscijfers
(in procenten)

	2015*	2016
Bahamas	12,0	11,6
Barbados	11,4	9,7
Belize	7,6	9,5
Guyana	13,5	13,7
Jamaica	13,5	12,5
Suriname	7,2	11,0
Trinidad & Tobago	2,4	4,4

Bron: Caribbean Development Bank, 2017 Caribbean Economic Review and 2018 Outlook; Algemeen Bureau voor de Statistiek
*Herzien ten opzichte van Centrale Bank Jaarverslag 2015.

I.6.1 Werkloosheid

In 2016 bedroegen de werkloosheidspercentages in Suriname en Trinidad and Tobago respectievelijk 11,0% en 4,4%. Deze percentages impliceerden een toename ten opzichte van 2015. (Tabel 1.5). De toename in Suriname is toe te schrijven aan het niet beschikbaar hebben van arbeidsplaatsen voor de groei van de arbeidspotentiële bevolking vanaf 2012. Ook de sluiting van de alumina raffinaderij eind 2015 heeft bijgedragen aan de werkloosheid in 2016. De stijging van de werkloosheid in Trinidad en Tobago van 3,2% in 2015 naar 4,4% in 2016 is toe te schrijven aan de lage productie in de energie en de constructiesector.

Tabel I.6
Caricom inflatiecijfers
(in procenten)

	2015*	2016
Bahamas	1,9	-0,3
Barbados	-1,1	1,5
Belize	-0,9	0,7
Eastern Caribbean Currency Union	1,0	-0,2
Guyana	-1,0	0,8
Haiti	7,5	13,4
Jamaica	3,4	2,4
Suriname	6,9	55,5
Trinidad & Tobago	4,7	3,1

Bron: Caribbean Development Bank, 2017 Caribbean Economic Review and 2018 Outlook; Algemeen Bureau voor de Statistiek
*Herzien ten opzichte van Centrale Bank Jaarverslag 2015.

I.6.2 Inflatie

Volgens het CDB-rapport zijn ook de ontwikkelingen van het algemeen prijspeil binnen de CARICOM in 2016 uiteenlopend. In 2016 bedroeg in Suriname de inflatie 55,5%. Deze hoge inflatiegraad is mede het gevolg van de wisselkoersaanpassingen door de depreciatie in 2016 van de Surinaamse munteenheid ten opzichte van de Amerikaanse dollar (Tabel I.6). In Guyana en Haïti steeg de inflatie als gevolg van droge seizoenen, terwijl in Trinidad and Tobago en Jamaica de inflatie in 2016 een daling noteerde ten opzichte van 2015.

I.6.3 Schuldpositie³

Volgens het Caribbean Economic Performance report 2016 van het Caribbean Centre for Money and Finance (CCMF) nam de totale schuldenlast in het Caribisch gebied met 2,0% toe in 2016. De totale schuld van de diensteneconomieën daalde, terwijl de schuld van de op grondstoffen gebaseerde economieën in 2016 steeg als gevolg van de daling van de olieprijs en de noodzaak voor regeringen om te lenen om hun begrotingstekorten te financieren.

Suriname, als een op grondstoffen gebaseerde economie, vertoonde in 2016 een daling naar 45,6% in de binnenlandse schuld. Dit was het gevolg van een aanpassingsplan uit 2015, waarbij de regering het begrotingstekort terugdrong door de uitgaven te beperken, het afbouwen van de elektriciteitsubsidies en het stopzetten van de monetaire financiering uit hoofde van een memorandum of understanding tussen de Bank en het Ministerie van Financiën.

In de Bahamas nam, vanwege het afsluiten van nieuwe leningen en vanwege de toename van trekkingen op bestaande leningen, de buitenlandse schuld toe met 9,0%.

In Jamaica zorgden de hervormingen van het beleid, ten aanzien van de belastingen, de administratie daarvan en de fiscale discipline, ervoor dat de binnenlandse schuld laag is gebleven. De daling van 0,7% in 2016 in Jamaica is toe te schrijven aan een door het IMF gesteund programma dat erop gericht was de overheidsschuld op een neerwaarts pad te brengen.

³ De data en analyse ervan met betrekking tot schuldpositie zijn ontleend aan het rapport 'Caribbean Economic Performance Report 2016', June 2017 van het 'Centre for Money and Finance' (CCMF).

DE NATIONALE ECONOMISCHE ONTWIKKELING

II.1 Algemeen

De Surinaamse economie maakte in het verslagjaar een scherpe contractie mee van 4,9% (Tabel II.1). Hoewel in veel sectoren de economische activiteiten afnamen, hebben voornamelijk de sectoren “Constructie”, “Overheid”, “Mijnbouw” en “Transport en opslag” bijgedragen aan deze contractie.

Vanwege de binnenlandse besparingen, is er een verbetering waar te nemen in de confrontatie van middelen en bestedingen. Het spaartekort in 2016 kwam neer op 5,1% van het bruto binnenlands product tegen marktprijzen (bbmp), terwijl dit 16,2% van het bbmp bedroeg in 2015 (Tabel II.8).

Prijsstijgingen in 2016 waren onvermijdelijk, doordat de Surinaamse geldeenheid sterk deprecieerde ten opzichte van de US-dollar. Ook werkten de directe en indirecte effecten van de verhoging van nutstarieven in 2015 nog sterk door in het prijspeil van 2016. Uiteindelijk noteerde het Algemeen Bureau voor de Statistiek (ABS) een jaareinde-inflatie van 52,4% in 2016 (Tabel II.9).

II.2 Productie

De economische bedrijvigheid nam in 2016 voor het tweede achtereenvolgende jaar af. De afname van de bedrijvigheid in 2016 bedroeg -4,9% (2015 (basisjaar=2007): -3,4). De sectoren die het meest hebben bijgedragen aan de contractie zijn onder andere: “Constructie” (-2,2pp), “Overheid” (-0,87pp), “Mijnbouw” (-0,82pp) en “Transport en opslag” (-0,81pp) (Tabel II.1). Het effect van de toegenomen bedrijvigheid in voornamelijk de sectoren “Verzekerings- en andere financiële instellingen” (0,77pp), “Accomodatatie & voedings diensten en gerelateerde zaken” (0,74pp) en “Industrie & Fabricage” (0,62pp) is onvoldoende geweest om de impact van de afgenomen bedrijvigheid in 2016 te compenseren.

De inkrimping van de economische bedrijvigheid was onder meer het gevolg van de voortgaande vermindering van de koopkracht in 2016, die ook zijn weerslag had op de importen. Voorts was de afgenomen output van de sector “Mijnbouw” voornamelijk het gevolg van de sluiting van het bauxietbedrijf Suralco in 2015 met nasleepeffecten in 2016. De weerspiegeling van de negatieve effecten van de bedrijfssluiting van Suralco zijn merkbaar geweest op de economische bedrijvigheid van onder andere de lokale toeleveringsbedrijven van goederen en diensten voor Suralco.

Sectorale bijdrage aan het bbp A. Mijnbouwsector

De ontwikkelingen in de mijnbouwsector zijn in 2016 beïnvloed door enerzijds effecten van de sluiting van Suralco in 2015 en anderzijds door de wereldmarktprijs van aardolie en goud. Met name de voortgezette verzwakking van de wereldhandel vanaf 2014, lage investeringen en geopolitieke ontwikkelingen, hebben het herstel van de wereldeconomie tegengehouden met als gevolg dat er een daling optrad in de wereldmarktprijzen in deze sector voor aardolie en bauxiet. Dit heeft effecten gesorteerd op de sub-sector aardolie. In de goudsector is er in 2016 sprake van een stijging van zowel het productievolume alsook van de prijs van goud. Wat betreft de bauxietsector is er sprake geweest van inkomstenderving voor de Staat als gevolg van de sluiting van het bedrijf, die daarnaast vele andere facetten van de economie heeft geraakt. In het 1e kwartaal van 2016 heeft de Overheid nog inkomsten ontvangen uit exporten van restvoorraden uit 2015, die tegen de verder gedaalde wereldmarktprijs van aluinaarde in het 1^e kwartaal 2016 zijn afgezet.

Tabel II.1
Bruto toegevoegde waarde tegen basisprijzen per bedrijfstak in constante prijzen (2015=100)*
(in duizenden SRD)

Bedrijfstakken	2015	2016
Landbouw, jacht, bosbouw & visserij	1.822.952	1.823.821
Mijnbouw	739.236	578.478
Industrie & Fabricage	2.013.250	2.104.166
Electriciteit, gas, stoom en gekoelde lucht	318.288	235.553
Watervoorziening: riolering, afvalbeheer en sanering	18.554	18.471
Constructie	1.685.150	1.229.798
Groot- & Kleinhandel en markten (Handel)	2.968.677	2.965.107
Transport & opslag	695.719	534.023
Accomodatatie & voedings diensten en gerelateerde zaken	699.261	799.009
Informatie en communicatie	1.152.490	1.222.285
Verzekerings- en andere financiële instellingen	761.992	865.807
Woon- en commerciële diensten en hieraan gerelateerde diensten	752.385	812.215
Professionele, wetenschappelijke en technische activiteiten	218.695	194.133
Administratieve en ondersteunende diensten	-	-
Overheid (exclusief onderwijs en gezondheidszorg)	1.071.236	914.702
Onderwijs	546.661	439.575
Gezondheidszorg en sociale activiteiten	456.181	421.538
Kunst, entertainment en recreatie	-	-
Overige diensten	221.617	190.539
Prive huishoudens met vaste krachten	-	-
Activiteiten of extraterritoriale organisaties en instanties	-	-
Onbekend	-	-
Bruto Binnenlandsproduct tegen marktprijzen (2015 prijzen)	16.142.345	16.654.387
Groei in %	-	(4,9)
BBP tegen marktprijzen (lopend)	17.514.647	20.662.992

Bron: Algemeen Bureau voor de Statistiek, Bruto Binnenlands product (2015-2020); <https://statistics-suriname.org/nl/bruto-binnenlands-product/>

*Met de overgang van International Standard Industrial Classification (ISIC) 3 naar ISIC 4 van het systeem van de nationale rekeningen zijn er wijzigingen opgetreden in de classificatie. In ISIC 4 is onder andere de sector Visserij samengevoegd met de sector- en 'Landbouw, jacht en bosbouw', in tegenstelling tot ISIC 3 waarin deze sector apart geïnclassificeerd is. Vanwege de wijzigingen in de classificatie van de sectoren is het niet mogelijk de rekeningen voor de afgelopen 5 jaar consistent in een tabel te presenteren. De rekeningen vanaf 2015 zijn conform ISIC 4 opgesteld en die daarvoor conform ISIC 3 (Appendix 1).

Aardolie

Productie van ruwe olie

De ongunstige ontwikkeling in de aardoliesector uit voorgaande jaren heeft zich nog voortgezet in 2016. De productie van ruwe olie liep ten opzichte van 2015 met 3,4% (basisjaar is 2007) terug tot een niveau van 5,9 miljoen vaten. De voortgezette daling van de internationale olieprijs en de destijds uitdagende financiële positie van Staatsolie noopten het oliebedrijf, Staatsolie Maatschappij Suriname NV (Staatsolie) bezuinigingen door te voeren welke onder andere van invloed zijn geweest op het behalen van de productiedoelen. Dit weerspiegelde zich in de terugval in het productieprogramma waardoor het gemiddeld

dagproductieniveau in 2016 met gemiddeld 600 vaten per dag terugliep naar een niveau van 16.300 vaten.

Raffinaderijproductie en afzet

Het productievolume van derivaten is in 2016 (5,687 miljoen vaten) nagenoeg op het niveau van 2015 gebleven (Tabel II.2). Daarentegen nam het exportvolume toe. De raffinaderijproductie in 2016 ondervond enige vertragende effecten als gevolg van de aansluiting van de bestaande raffinaderij-infrastructuur op het uitgebreide deel van de raffinaderij.

Staatsolie exporteerde ruim 60 procent van haar derivatenproductie in 2016, hetgeen neerkwam op een toename van het exportvolume ten opzichte van 2015

Tabel II.2
Ruwe aardolie- en raffinaderijproductie

Omschrijving	2012	2013	2014	2015*	2016
Ruwe aardolie (in mln vaten)	5,94	5,98	6,13	6,19	5,98
Raffinaderijproductie (in mln vaten)	2,3	2,7	1,4	5,7	5,7
Exportvolume** (in mln vaten)	3,4	3,4	3,5	3,0	3,4
Exportwaarde** (in mln US\$)	365,2	362,7	328,4	156,4	150,3

Bron: Annual Report Staatsolie Maatschappij Suriname N.V. (2012-2016).

*Herzien ten opzichte van Centrale Bank Jaarverslag 2015.

**Exportvolume en exportwaarde eigen productie Staatsolie.

met 13,3% naar een niveau van 3,4 miljoen vaten. Als gevolg van de terugval van 8,0% van de gemiddelde nettoverkoopprijs per vat in 2016 (US\$ 41,44) ten opzichte van 2015, daalde de exportwaarde met 3,9% naar US\$ 150,3 miljoen.

Exploratie

Ter aanvulling van haar bewezen oliereserves (85,0 miljoen vaten per eind 2016) voerde Staatsolie een additioneel boorprogramma uit. Het aantal actieve exploratiebronnen on-shore in productie is uitgebreid met 65 naar 1.789 bronnen per eind 2016. Daarnaast tekende het bedrijf met Hess Suriname Corporation, een dochtermaatschappij van de Amerikaanse Hess Corporation, een productiedelingscontract voor offshore Block 42, waarin Kosmos Energy en Chevron Global Energy reeds actief zijn. Per eind 2016 waren in het Surinaams offshore gebied 11 internationale oliemaatschappijen bezig met exploratieactiviteiten.

Deelname in Surgold

Op 14 november 2014 vormde Newmont Suriname en NV2 een commanditaire vennootschap voor participatie in het Merian Gold Project. Per dezelfde datum heeft NV2 al haar rechten en belangen in deze overeenkomst overgedragen aan Staatsolie. Het totaal belang van Staatsolie in de vennootschap bedraagt US\$ 285M (per 31 december 2016), waarbij Newmont Suriname met een deelneming van 75% de beherende vennoot is.

Goud

Het jaar 2016 stond vooral in het teken van de opstart van de nieuwe goudmijn van Newmont Suriname. In het vierde kwartaal van 2016 vond geheel volgens planning de opening plaats en nog voor het einde van het verslagjaar de eerste export. Mede hierdoor, alsook door een toename in de productie van Rosebel Gold Mines, is de goudproductie en het exportvolume van de grootschalige goudsector toegenomen. De export uit

de kleinschalige goudsector was in 2016 daarentegen lager dan in 2015. Een hogere gemiddelde goudprijs leidde tot een hogere exportwaarde ten opzichte van 2015 (Tabel II.3). Het geproduceerde ruwe goud door zowel Rosebel Gold Mines als Newmont Suriname wordt door hen verscheept naar het buitenland voor raffinage. Vanaf april 2016 maakte de Bank gebruik van haar recht goud op te kopen bij de lokale goudexporteurs en kocht daarbij 5,0% van hun te exporteren goud op.

Als gevolg van de toegenomen productie/export zijn de in US-dollar genoteerde royalty ontvangsten van de Staat toegenomen. Daarnaast is de tegenwaarde in SRD van deze in US-dollar genoteerde ontvangsten ook significant toegenomen door de gestegen US-dollar wisselkoers in 2016. In oktober 2016 vond de opening plaats van de Merian goudmijn. De totale investeringen van deze mijn lagen tussen de US\$ 750,0 miljoen en US\$ 825,0 miljoen, waarbij Staatsolie en de Staat samen ruim US\$ 290,0 miljoen hebben geïnvesteerd. Met hun aandeel in de goudmijn, maken Staatsolie (20%) en de Staat (5%) aanspraak op ruim 1,2 miljoen troy ounces uit de bewezen reserves van 5,1 miljoen troy ounces (circa 160.000 kilogram).

Bauxiet

Hoewel het bauxietbedrijf Suralco haar productie-activiteiten per november 2015 beëindigde, zijn in de maanden januari en februari 2016 in totaal 33.900 metrieke ton aluinaarde geëxporteerd. Deze exporten hadden een waarde van circa US\$ 7,0 miljoen (Tabel II.4). In de afgelopen jaren was de verwevenheid van de bauxietsector met de rest van de economie onmiskenbaar. De bedrijfssluiting en vertrek van Suralco uit Suriname, vanwege bezuinigingen van de moedermaatschappij Alcoa, heeft een relatief grote impact gehad op de economische bedrijvigheid in 2015 en 2016. De afname van het bbp in 2016, in zowel nominale alsook reële zin, is gedeeltelijk toe te schrijven aan het wegvallen van

Tabel II.3
Goudproductie grootschalige en kleinschalige goudmijnbouw
(Volume in kg, waarde in 1.000 US\$)

	2012	2013*	2014*	2015*	2016
Productievolume GG	12.539	11.001	10.639	9.387	12.939
Productievolume KG	21.981	23.282	20.222	17.101	14.411
Totaal	34.521	34.283	30.861	26.488	27.351
Aandeel GG in productie (in %)	36,3	32,1	34,5	35,4	47,3
Aandeel KG in productie (in %)	63,7	67,9	65,5	64,6	52,7
Importwaarde GG	122.500	145.112	207.104	355.525	196.365
Exportvolume GG	12.242	10.641	10.850	9.239	12.350
Exportvolume KG	20.935	22.174	19.241	16.287	14.768
Totaal	33.177	32.814	30.091	25.526	27.118
Exportwaarde GG	654.969	479.063	438.317	345.450	486.577
Exportwaarde KG	1.053.922	995.387	731.579	570.770	550.112
Totaal	1.708.891	1.474.450	1.169.895	916.220	1.036.689
Jaarlijkse mutaties (in %)					
Productievolume GG	-1,0	-12,3	-3,3	-11,8	37,8
Productievolume KG	9,1	5,9	-13,1	-15,4	-15,7
Totaal	5,2	-0,7	-10,0	-14,2	3,3
Exportvolume GG	0,8	-13,1	2,0	-14,2	3,3
Exportvolume KG	9,1	5,9	-13,2	-14,2	3,3
Totaal	5,9	-1,1	-8,3	-14,2	3,3
Exportwaarde GG	8,0	-26,9	-8,5	-21,2	40,9
Exportwaarde KG	15,3	-5,6	-26,5	-22,0	-3,6
Totaal	12,4	-13,7	-20,7	-21,7	13,1
Gemiddelde internationale goudprijs in US\$ per troy ounce	1.669	1.411	1.266	1.160	1.248

Bron: Centrale Bank van Suriname, Rosebel Gold Mines, Newmont Suriname en www.kitco.com

GG = Grootschalige goudwinning (Rosebel Gold Mines en Newmont Suriname).

KG = Kleinschalige goudwinning (Surinaamse goudexporteurs).

Noot: De productie van de kleinschalige goudmijn is herleid uit het exportvolume van de kleinschalige goudsector.

*Herzien ten opzichte van Centrale Bank Jaarverslag 2015.

de bijdrage van de bauxietsector. Inherent hieraan zijn in 2016 de inkomsten voor de Overheid uit deze sector alsook de arbeidsplaatsen weggevallen. De heropstart van de bauxietsector is in de nabije toekomst niet aan de orde. In 2020 zijn de onderhandelingen over de overdracht van de Afobaka-stuwdam afgerond.

B. Landbouw-, Veeteelt- en Bosbouwsector

De productontwikkelingen in de 'Landbouw, Veeteelt en Bosbouw' sector zijn wisselvallig geweest in 2016. De houtsector en de rijstsector maakten in het verslagjaar een productiestijging mee, terwijl de bananensector herstellende was van de aantasting door de Moko-ziekte die in 2015 uitbrak.

Tabel II.4
Exportvolume en -waarde van aluinaarde

Jaar	Volume in metrieke ton	Prijs US\$/metrieke ton	Waarde in US\$
2012	1.202.236	299,0	359.443.606
2013	1.145.712	301,1	345.004.637
2014	1.161.049	301,7	350.264.384
2015	769.000	301,8	231.967.787
2016	33.900	209,9	7.116.307

Bron: Suralco's maandelijkse rapportage aan CBvS (2012 -2016).

Hout

In 2016 vertoonde de productie¹ van rondhout ten opzichte van het vorige verslagjaar een toename. Het totale rondhoutproductievolume steeg met 2,6% naar een niveau van 583.518 m³ (Tabel II.5). Deze stijging in 2016 is toe te schrijven aan de toename van de industriële rondhoutproductie. Het aandeel van het rondhoutproductievolume in de totale industriële rondhoutproductie bedroeg 573.676 m³ (98,3%). Een grotere internationale vraag naar Surinaams hout in 2016 is af te leiden uit de stijging van het exportvolume met 29,5% ten opzichte van 2015.

Rijst

In 2016 maakte de rijstsector een positieve ontwikkeling door. Ten opzichte van 2015 nam de padieproductie in 2016 met 0,6% toe naar een niveau van 278.077 ton (Tabel II.6). Deze toename is onder andere toe te schrijven aan de stijging van het aantal beplante arealen met 0,6%.

In 2016 is vanwege onder andere de toegenomen vraag, een record volume aan rijst- en rijstproducten verscheept naar het buitenland, met name het Caraïbisch gebied (59,1%), Europa (26,7%), Zuid-Amerika (13,9%) en

Overige regio's (0,4%) (*Ministerie van Landbouw, Veeteelt & Visserij, Agrarische statistieken 2014-2019*).

De gestegen exportprijs in SRD van 32,2% in 2016 ten opzichte van 2015 is een prikkel geweest voor de toename van de export, waardoor het volume van de rijstexport toenam met 22,0% in 2016. Deze stijging van de exportprijs in SRD is toe te schrijven aan een toename van de US-dollar-exportprijs met 20,1% en aan de gestegen US-dollar-wisselkoersen door de depreciatie van de Surinaamse dollar in 2016.

Aan zijde van padieboeren zijn de productiekosten van de padie onder andere beïnvloed door ongunstige weersomstandigheden. De Overheid heeft getracht de padieboeren hierbij tegemoet te komen door op gezette tijden het Overliggend Waterschap Multipurpose Corantijn Project te voorzien van brandstof voor het bevoelen van de rijstarealen.

Bananen

De productie van bananen (bacoven) nam in 2016 met ruim 13,0% af (Tabel II.7). Deze productiedaling is mede het gevolg van een afname van het beplante areaal met 5,8%. Deze afname heeft te maken met de aantasting van ruim 400 hectare beplant areaal in Nickerie, door de Moko-ziekte in 2015. De productiedaling van bananen had zijn weerslag op het exportvolume dat met 13,0% afnam.

De exportwaarde die met 20,8% afnam, ondervond naast het volume-aspect ook effecten van gedaalde wereldmarktprijzen.

Tabel II.5
Rondhoutproductie en houtexportvolume

Jaar	Productie			Export	
	Industrieel	Niet-industrieel	Totaal	Volume	Waarde
	(m ³)	(m ³)	(m ³)	(m ³)	(US\$)
2012	435.549	757	436.306	107.800	12.928.000
2013	394.146	8090	402.236	114.771	19.106.200
2014	492.773	1274	494.047	169.099	27.976.700
2015	568.176	481	568.657	226.333	32.117.300
2016	583.376	142	583.518	293.148	40.528.700

Bron: Stichting Bosbeheer en Bostoezicht, Bosbouwstatistieken 2019.

Tabel II.6
Padieproductie, rijstexportvolume en -exportwaarde

Omschrijving	Eenheid	2012	2013	2014	2015	2016
Beplante padie-arealen	ha	51.379	58.274	62.211	62.348	62.713
Padieproductie	ton	224.127	262.029	275.851	276.458	278.077
Exportvolume rijst	ton	56.317	77.161	103.755	99.663	121.609
Exportwaarde rijst	x SRD 1.000	103.155	132.114	179.814	147.097	237.198

Bron: Maandelijkse rapportages Food and Agriculture Industries N.V. aan CBvS

¹ In de rondhoutproductie wordt er door Stichting Bosbeheer en Bostoezicht (SBB) een onderscheid gemaakt tussen industrieel rondhout en niet-industrieel rondhout. Onder industriële rondhoutproductie wordt onder andere verstaan rondhout, vierkante bekapte palen, korte draadpalen en gezaagd hout, terwijl de niet-industriële rondhoutproductie de productie van houtskool en brandhout behelst (Minister van Landbouw Veeteelt en Visserij, statistieken (2014-2019)).

Tabel II.7
Bananenproductie, -exportvolume en -exportwaarde

Omschrijving	Eenheid	2012	2013	2014	2015	2016
Beplante arealen	ha	1.964	2.013	1.978	1.922	1.810
Bananenproductie	ton	85.668	81.195	69.790	62.937	54.745
Exportvolume bananen	1.000 dozen	4.631	4.389	3.772	3.402	2.959
Exportwaarde bananen	x US\$ 1.000	43.418	38.552	34.192	25.554	20.229

Bron: Maandelijkse rapportage Food and Agricultural Industries aan CBvS (2014-2016);
Maandelijkse rapportage Stichting Behoud Bananensector Suriname aan CBvS (2012-2013)

Als gevolg van de bovenstaande ontwikkelingen leed het bananenbedrijf, Food and Agriculture Industries (FAI) in 2016 enorme verliezen. Vanwege aanhoudende verliezen heeft de Staat 90% van de aandelen overgenomen in 2020 en is daardoor de enige aandeelhouder van FAI geworden.

II.3 Confrontatie van middelen en bestedingen

De economie van Suriname beschikte in 2016 over een totaal aan middelen ter waarde van SRD 3.1479,1 miljoen, samengesteld uit het bruto binnenlands product tegen marktprijzen en de totale importen van goederen en diensten (Tabel II.8). De groei van de beschikbare middelen met circa 17,7% komt voornamelijk door de toename van het bbppm (nominale stijging van 18,0%). De middelen zijn

aangewend voor financiering van de bestedingen bestaande uit de binnenlandse consumptie en investeringen en exporten. De binnenlandse absorptie (consumptie en investeringen) steeg met 4,3% en de export van goederen en diensten met 60,5% ten opzichte van 2015. Doordat de binnenlandse productie lager was dan de binnenlandse absorptie, ontstond er een binnenlands spaartekort. Daarbij meegerekend het negatief saldo van de primaire en secundaire inkomens uit het buitenland van circa SRD 405.6 miljoen, resulteerde dit in een nationaal spaartekort van SRD 1.008,6 miljoen in 2016.

II.4 Prijsontwikkelingen

De scherpe stijging van de consumentenprijsindex (CPI) is in 2016 voornamelijk veroorzaakt door de significante waardedaling van de Surinaamse dollar ten opzichte

Tabel II.8
Confrontatie van bestedingen en middelen
(in miljoenen SRD)

Omschrijving	2012*	2013*	2014*	2015*	2016
MIDDELEN					
Totale middelen	25.121,5	26.112,9	26.584,5	26.754,7	31.479,1
BBP tegen lopende marktprijzen	16.433,7	16.980,7	17.294,4	17.514,6	20.663,0
Import van goederen en diensten (fob)	8.687,8	9.132,3	9.290,1	9.240,1	10.816,1
BESTEDINGEN					
Totale bestedingen	25.121,5	26.112,9	26.584,5	26.754,7	31.479,1
Binnenlandse consumptie en investeringen	15.488,7	17.420,6	18.692,1	20.389,6	21.265,9
Export van goederen en diensten (fob)	9.632,8	8.692,4	7.892,4	6.365,1	10.213,2
Binnenlands spaaroverschot (+) of binnenlands spaartekort (-)	945,0	-439,9	-1.397,6	-2.875,0	-602,9
Primaire en secundaire inkomens uit het buitenland	-401,1	-216,7	2,9	178,5	-405,6
Nationaal spaaroverschot(+) of -tekort(-) =					
Overschot(+) of tekort(-) op lopende rekening betalingsbalans	543,9	-656,6	-1.394,8	-2.696,4	-1.008,6

Bron: Centrale Bank van Suriname en Algemeen Bureau voor de Statistiek, <https://statistics-suriname.org/nl/bruto-binnenlands-product/>

*Herzien ten opzichte van Centrale Bank Jaarverslag 2015 wegens datacoverage en rebasing van het basisjaar van 2007 naar 2015.

van de Amerikaanse dollar en de verhoging van tarieven voor nutsvoorzieningen in november 2015 en mei 2016. Het ABS noteerde voor 2016 een jaareinde inflatie van 52,4% en een jaargemiddelde inflatie van 55,5% voor 2016 (Tabel II.9).

Uit de consumentenprijsindex- en inflatiecijfers van het ABS kan het volgende geconcludeerd worden: De hoofdgroepen “Voeding en Niet-alcoholische dranken”, “Overige Goederen en Diensten” en “Huisvesting en Nutsvoorzieningen” hebben het jaarinflatiecijfer het meest beïnvloed. De prijsstijgingen in de hoofdgroepen

“Voeding en Niet-alcoholische dranken” en “Overige Goederen en Diensten” kunnen voornamelijk worden toegeschreven aan kostprijsverhogende gevolgen van de depreciatie van de Surinaamse dollar. Voorts heeft het marktconform maken van de douanekoers in augustus 2016 en de stijging van de lokale brandstofprijzen een opwaarts effect gehad op het lokale prijsniveau. De tariefaanpassing van elektriciteit en water in verband met de afbouw van overheidssubsidies voor de nutsvoorzieningen in november 2015 en mei 2016, heeft haar weerslag gehad op inflatie in de hoofdgroep “Huisvesting en Nutsvoorzieningen”.

Tabel II.9
Consumentenprijsindex- en inflatiecijfers
(Basisperiode: april 2016 – juni 2016)

Jaar	Totaalindex gemiddelde		Totaalindex december	
	CPI	Inflatie (12-mnds gem.)	CPI	Inflatie (Jaareinde)
2012	59,0	5,0	59,9	4,3
2013	60,1	1,9	60,3	0,6
2014	62,1	3,4	62,6	3,9
2015	66,4	6,9	78,4	25,2
2016	103,3	55,5	119,4	52,4

Bron: Algemeen Bureau voor de Statistiek (2012-2016), <https://statistics-suriname.org/nl/consumenten-prijs-indexcijfers-en-inflatie/>

DE MONETAIRE ONTWIKKELING

III.1 Algemeen

Gedurende 2016 hebben de dalingen van de wereldmarktprijzen van de aardolie de externe en fiscale positie van Suriname in dat jaar ongunstig beïnvloed. De komst van een nieuwe goudproducent in 2016 heeft de derving van inkomsten uit de bauxietsector niet kunnen compenseren, mede vanwege de aanvang van diens operationele activiteiten in het najaar van 2016. Deze ontwikkelingen zorgden voor aanzienlijke fiscale tekorten alsook tekorten op de lopende rekening.

Vanwege de verdere afname van de internationale reserves in 2016 was de Bank niet langer in staat om de verhoogde druk die op de vreemde valutamarkt ontstond te mitigeren. De wisselkoersdruk bleef na de devaluatie van de Surinaamse dollar in november 2015 aanhouden, waardoor de spreiding tussen de parallelle en officiële koers 50% bedroeg begin maart 2016. Om de discrepantie tussen de officiële en parallelle wisselkoers te verkleinen, werd de US-dollar op basis van een systeem van valutaveilingen gealloceerd. Door de aanhoudende druk op de valutamarkt heeft de Bank in mei 2016 het de facto vaste wisselkoersregiem verlaten en is overgestapt op een flexibel wisselkoersregiem. Hierdoor wordt de wisselkoersstabiliteit indirect nagestreefd. De Bank blijft verantwoordelijk voor de monitoring hiervan en zal ingrijpen bij excessieve wisselkoersontwikkelingen. Vanuit de 'Stand-By Arrangement' (SBA), dat de Surinaamse Overheid in mei 2016 getekend heeft met het Internationaal Monetair Fonds (IMF), is betalingsbalanssteun verleend waarbij de 1e tranche in juni 2016 is gealloceerd.

Naast de verandering van het wisselkoersregiem, als bovenbedoeld, veranderde het monetaire beleid van passief naar actief in juni 2016, waarbij de basisgeldhoeveelheid het nieuw nominaal anker is voor

prijsstabiliteit. De stap naar een actief monetair beleid is gezet doordat het beheer van de basisgeldhoeveelheid het best werkt onder een flexibel wisselkoersregiem in kleine economieën, zoals Suriname. Het doel van deze nieuwe beleidsvoering is om de basisgeldhoeveelheid en daarmee de liquiditeitenmassa in ruime zin (M2) effectief te beïnvloeden (verkrappen of waar nodig verruimen), ten einde prijsstabiliteit te bevorderen. Met dit nieuw monetair beleid moest tegelijkertijd de werking van een rentemechanisme worden geïnitieerd.

Als onderdeel van het nieuw monetair raamwerk zijn in 2016 de volgende vier faciliteiten geïntroduceerd:

- Depositoveilingen;
- Overnight depositofaciliteit;
- Intra-dagfaciliteit;
- Beleningsfaciliteit.

Het doel van de eerste twee faciliteiten is om enerzijds liquiditeit aan het financieel systeem te onttrekken en anderzijds een fonds te vormen voor kort krediet aan de commerciële banken. De laatste twee faciliteiten stellen de commerciële banken in de gelegenheid om leningen bij de Bank op te nemen in geval van liquiditeitstekorten. Met de introductie van deze faciliteiten beoogde de Bank tevens de werking van de lokale geldmarkt te bevorderen. Als onderdeel van de monetaire infrastructuur van de Bank is een "liquidity monitoring framework" opgezet met als doel het arsenaal aan beleidsinstrumenten tijdig en strategisch in te zetten.

Voor het uitvoeren van een effectief monetair beleid is op 25 april 2016 een "Memorandum van Overeenstemming" (MvO) tussen de Minister van Financiën en de president van de Bank ondertekend. Deze overeenkomst sloot onder andere de financiering door de Bank van overheidstekorten uit.

III.2 De ontwikkeling van de Centrale Bank aggregaten

Een beknopte ontwikkeling van de Bankbalans is in Tabel III.1 weergegeven. Het netto buitenlands actief van de Bank groeide in 2016 tot een bedrag van SRD 1,1 miljard. In vergelijking met 2015 is dit een substantiële groei van 200,9%, welke grotendeels toe te schrijven is aan de depreciatie in 2016 van de Surinaamse munt. Het netto buitenlands actief gecorrigeerd voor het depreciatie-effect¹ groeide daarentegen tot een niveau van SRD 616,5 miljoen, hetgeen een groei van 62,8% inhield. Effectief is deze groei veroorzaakt door een toename van de internationale reserves aangedreven door externe leningen op de kapitaalmarkt.

Het netto binnenlands actief groeide in 2016 tot een bedrag van SRD 1,9 miljard, terwijl het bedrag gecorrigeerd voor het depreciatie-effect tot een niveau van SRD 2,4 miljard² groeide. Ten opzichte van 2015 nam de groei van het gecorrigeerd netto binnenlands actief toe met 8,2%. Deze toename is mede veroorzaakt door de stijging van de netto vordering van de Bank op de Overheid. De monetaire basis (M0) nam in het 2016 ten opzichte van 2015 toe tot een bedrag van SRD 3,0 miljard, welke gelijk is aan een procentuele groei van 15,5% ten opzichte van 2015. Gecorrigeerd voor het depreciatie-effect nam M0 toe tot een bedrag van SRD 2,9 miljard, een stijging van 10,5% in 2016 ten opzichte van 2015.

Tabel III.1
Ontwikkeling van de Centrale Bank aggregaten
(in miljoenen SRD)

Omschrijving	2012	2013	2014	2015	2016	2016*
Netto buitenlands actief	2.977,0	2.224,6	1.672,4	378,7	1.139,5	616,5
Netto binnenlands actief	-444,9	177,7	526,4	2.223,0	1.864,7	2.405,2
Monetaire basis	2.532,1	2.402,3	2.198,8	2.601,8	3.004,2	2.874,2
Bankbiljetten in omloop	976,7	1.026,8	1.114,3	1.124,3	1.384,1	1.384,1
Verplichtingen aan ODI's ¹⁾	1.193,4	1.318,9	996,5	1.344,4	1.544,5	1.415,2
Verplichtingen aan overige ingezetenen	362,0	56,6	88,0	133,0	75,6	75,0
Procentuele Mutatie						
Netto buitenlands actief	14,3	-25,3	-24,8	-77,4	200,9	62,8
Netto binnenlands actief	-40,2	-139,9	196,2	322,3	-16,1	8,2
Monetaire basis	36,1	-5,1	-8,5	18,3	15,5	10,5
Bankbiljetten in omloop	18,8	5,1	8,5	0,9	23,1	23,1
Verplichtingen aan ODI's	57,5	10,5	-24,4	34,9	14,9	5,3
Verplichtingen aan overige ingezetenen	29,1	-84,4	55,4	51,1	-43,2	-43,6
Als aandeel van de monetaire basis						
Bankbiljetten in omloop	38,6	42,7	50,7	43,2	46,1	48,2
Verplichtingen aan ODI's	47,1	54,9	45,3	51,7	51,4	49,2
Verplichtingen aan overige ingezetenen	14,3	2,4	4,0	5,1	2,5	2,6

Bron: Centrale Bank van Suriname, <https://www.cbvs.sr/statistieken/macro-economische-statistieken/macro-economie-tabellen/494-monetaire-statistieken>

*Gecorrigeerd voor het depreciatie-effect.

¹⁾ Overige Deposito-nemende Instellingen.

1 In 2016 is er geen sprake van devaluatie maar depreciatie.

2 Dit gecorrigeerd bedrag van het netto binnenlandse actief is hoger dan het bedrag van het ongecorrigeerd netto binnenlands actief groot SRD 1.9 miljard, omdat de verplichtingen aan de Overheid, die voornamelijk uit vreemde valuta bestonden, toenamen, terwijl de vorderingen op de Overheid constant bleven.

III.3 De ontwikkeling van de liquiditeiten-massa

Ontwikkeling geldaggregaten

De geldaggregaten en hun componenten zijn in 2016, ten opzichte van het 2015, sterk toegenomen (Tabel III.2). De Surinaamse economie wordt gekenmerkt door een relatief hoge dollariseringsgraad, waardoor wisselkoersaanpassingen een grote impact hebben op de monetaire aggregaten. Volledigheidshalve wordt de ontwikkeling van de geldaggregaten, gecorrigeerd voor het depreciatie-effect, ook gepresenteerd in Tabel III.2.

De primaire liquiditeiten (M1) stegen in 2016 met 38,8% tot een bedrag van SRD 6,8 miljard ten opzichte van 2015. Aan deze toename lag een stijging van het chartaal geld met 23,8% en een stijging van het giraal geld met 42,5% ten grondslag. De Rekeningcourant deposito's van overige niet-financiële ondernemingen

en overige ingezetenen waren de grootste elementen van laatstgenoemde stijging.

In 2016 is 62,9% van giraal geld gedenomineerd in vreemde valuta. Indien de primaire liquiditeiten gecorrigeerd worden voor het depreciatie-effect, is de groei slechts 5,8%. Bijgevolg is het depreciatie-effect hierbij gelijk aan SRD 1,6 miljard. De liquiditeitenmassa in ruime zin (M2), bestaande uit primaire liquiditeiten, overige deposito's alsook effecten en andere dan aandelen, steeg met 52,2% tot een bedrag van SRD 16,2 miljard. Weliswaar is de liquiditeitenmassa in ruime zin, gecorrigeerd voor het depreciatie-effect, gelijk aan SRD 11,4 miljard (7,0%). Opgemerkt kan worden dat, indien alle aggregaten die een vreemde-valutacomponent hebben, gecorrigeerd worden voor het depreciatie-effect er een afname te zien is in de groei.

Tabel III.2
Ontwikkeling van de geldaggregaten
(in miljoenen SRD)

Omschrijving	2012	2013	2014	2015	2016	2016*
Basisgeldhoeveelheid (in enge zin) ¹⁾	2.170,1	2.345,7	2.110,8	2.468,7	2.928,7	2.799,3
Chartaal geld	846,1	883,9	921,3	972,6	1.204,5	1.204,5
Giraal geld	3.459,1	3.582,6	3.729,1	3.953,8	5.635,6	4.009,3
Primaire liquiditeiten (M1) ²⁾	4.305,3	4.466,5	4.650,4	4.926,4	6.840,1	5.213,7
Overige deposito's ³⁾	3.701,2	4.519,4	4.852,1	5.694,0	9.314,6	6.134,2
Effecten, andere dan aandelen ⁴⁾	122,1	42,2	17,7	18,9	38,4	38,4
Liquiditeitenmassa in ruime zin (M2) ⁵⁾	8.128,5	9.028,1	9.520,2	10.639,3	16.193,0	11.386,3
Procentuele Mutatie						
Basisgeldhoeveelheid	37,4	8,1	-10,0	17,0	18,6	13,4
Chartaal geld	19,5	4,5	4,2	5,6	23,8	23,8
Giraal geld	21,9	3,6	4,1	6,0	42,5	1,4
M1	21,4	3,7	4,1	5,9	38,8	5,8
Overige deposito's	21,1	22,1	7,4	17,4	63,6	7,7
Effecten, andere dan aandelen	13,1	-65,4	-58,1	6,9	102,7	102,7
M2	21,1	11,1	5,5	11,8	52,2	7,0
Quote:						
Geldmultiplicator M2 ⁶⁾	3,7	3,8	4,5	4,3	5,5	4,1
Mutatie (%)	-11,8	2,8	17,2	-4,4	28,3	-5,6

Bron: Centrale Bank van Suriname, <https://www.cbvs.sr/statistieken/macro-economische-statistieken/macro-economie-tabellen/494-monetaire-statistieken>, (Tabel 4, Tabel 5, 2012-2016).

*Gecorrigeerd voor depreciatie-effect.

1) Omvat bankbiljetten in omloop en direct-oepsbare verplichtingen aan overige depositonemende instellingen.

2) Omvat chartaal en giraal geld in lokale en vreemde valuta.

3) Omvat spaar- en termijn deposito's in lokale en vreemde valuta.

4) Betreft de goudcertificaten.

5) Omvat primaire liquiditeiten, overige deposito's in lokale en vreemde valuta alsook effecten, andere dan aandelen.

6) De verhouding tussen de liquiditeitenmassa in ruime zin en de basisgeldhoeveelheid in enge zin.

Oorzaken van veranderingen in de liquiditeitenmassa in ruime zin

De mutaties in de liquiditeitenmassa zijn veroorzaakt door financiële transacties van de Overheid, de private sector en door het betalingsverkeer met het buitenland. De mate waarin deze oorzaken in 2016 en daarvoor de liquiditeitenmassa (M2) hebben beïnvloed, is weergegeven in Tabel III.3. De liquiditeitstoevoer vanuit het buitenland vertoonde een sterke stijging in 2016 in vergelijking met het jaar 2015. De geldschepping uit hoofde van het betalingsverkeer met het buitenland bedroeg in 2016 SRD 3,5 miljard. Hierbij hebben deviezenvorderingen en vorderingen ten behoeve van de Staat een voorname rol gespeeld. Bovendien hield de toename ook verband met het depreciatie-effect. In tegenstelling tot het betalingsverkeer met het buitenland, brachten de financiële transacties van de Overheid liquiditeitsvernietiging teweeg. Deze

liquiditeitsvernietiging is per saldo gelijk aan SRD 286,4 miljoen. Verplichtingen van de Bank aan de Overheid namen fors toe, veroorzaakt door de Oppenheimer-1 Obligatielening ad US\$ 550,0 miljoen van de Overheid.

De resterende binnenlandse factoren droegen per saldo SRD 2,4 miljard bij aan de geldschepping, waarvan kredietverlening door de private sector met 108,6% steeg. Voor de inzichtelijkheid van de veranderingen van de liquiditeitenmassa in ruime zin is in Tabel III.4 een vergelijking van M2 vóór en ná correctie van depreciatie-effect weergegeven. Uit deze exercitie blijkt dat de verandering van de liquiditeitenmassa in ruime zin, gecorrigeerd voor het depreciatie-effect, correspondeerde met een bedrag van SRD 3,3 miljard, welke SRD 2,2 miljard lager lag dan het bedrag van de verandering van M2 zonder de toepassing van de correctie voor het depreciatie-effect.

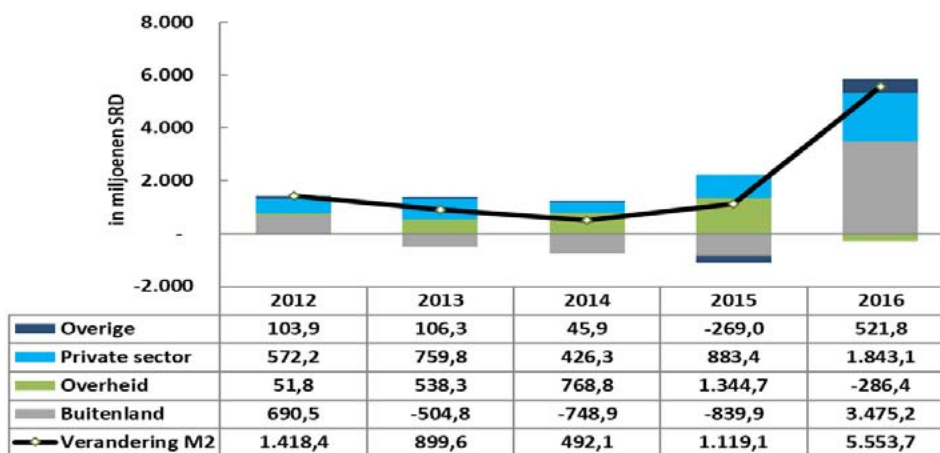
Tabel III.3
Verandering liquiditeitenmassa in ruime zin (M2)
(in miljoenen SRD)

Omschrijving	2016	2016*
M2	5.553,7	3.304,0
Totale vreemdevalutadeposito's van ingezetenen	4.901,3	2.651,5
Totale SRD M2 component	652,5	652,5

Bron: Centrale Bank van Suriname, <https://www.cbvs.sr/statistieken/macro-economische-statistieken/macro-economie-tabellen/494-monetaire-statistieken>

*Gecorrigeerd voor het depreciatie-effect.

Grafiek III.1
Oorzaken van veranderingen in de liquiditeitenmassa in ruime zin

Bron: Centrale Bank van Suriname, <https://www.cbvs.sr/statistieken/macro-economische-statistieken/macro-economie-tabellen/494-monetaire-statistieken>, (Tabel 7 en Tabel 4).

III.4 Dekkingspercentage en liquiditeitsconditie van de Bank

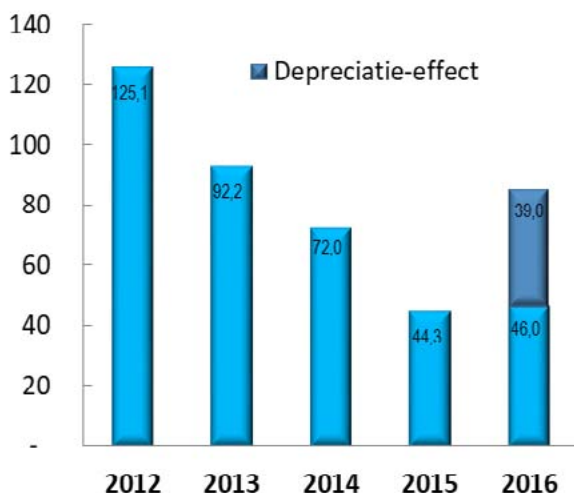
De dalende trend die in de voorgaande jaren in zowel het dekkingspercentage alsook de liquiditeitsconditie van de Bank waar te nemen was sloeg in 2016 om in een toename. De dekking van de geldhoeveelheid (M1) door de internationale reserve (IR) verbeterde tot 85,0% in 2016 (Grafiek III.1). Indien dit dekkingspercentage gecorrigeerd wordt voor het depreciatie-effect zou M1 voor 46,0% gedekt worden door de IR. Door de stijging van de IR lag ook het dekkingspercentage van de Bank boven de door-de-Bankwet-gestelde minimumnorm van **50,0%**. Deze bedroeg 72,1% in 2016³.

De Surinaamse dollar

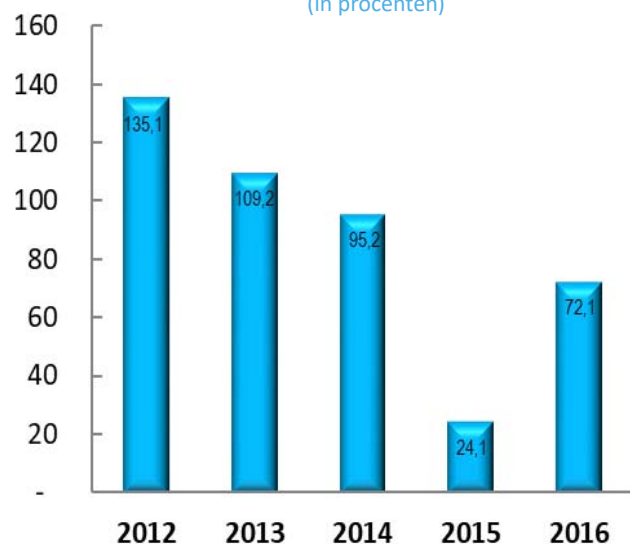
De afname van de SRD-kredietgroei in 2016 is deels toe te schrijven aan de teruggang van economische activiteiten alsook aan de afname van de koopkracht. Voorts is de temporisering van de kredietgroei in SRD in 2016 ook bepaald door de verhoging in november 2015 van het kasreservepercentage voor de toevertrouwde middelen in SRD met 5pp tot 35%. Gelet op de sectorale kredietverlening is de afname van de SRD-kredietgroei teweggebracht door de daling van de kredietverlening aan alle sectoren met uitzondering van de woningbouwsector en de Overheid.

Grafiek III.2

Dekkingspercentage van de geldhoeveelheid
(in procenten)

Dekkingspercentage van de Bank
(in procenten)

Bron: Centrale Bank van Suriname, <https://www.cbvs.sr/statistieken/macro-economische-statistieken/macro-economie-tabellen/494-monetaire-statistieken>, (Tabel 7 en Tabel 4).

III.5 Kredietverlening der overige depositonemende instellingen

De ontwikkelingen van de kredieten en beleggingen, de reserve-basis en de gewogen gemiddelde rentetarieven, in zowel de lokale munteenheid alsook in vreemde valuta zijn weergegeven in Tabel III.4. Enerzijds nam de SRD-kredietgroei af met 1,8pp en anderzijds namen de US-dollar- en euro-kredietgroei toe met respectievelijk 1,8 en 0,5pp.

De kredietverlening aan de woningbouwsector steeg in 2016 ten opzichte van 2015 met 15,6% tot een bedrag van SRD 1,0 miljard. Voorts nam de kredietgroei aan de Overheid in 2016 met 15,1% toe tot een bedrag van SRD 639,8 miljoen ten opzichte van 2015.

De toevertrouwde middelen bereikten in 2016 het niveau van SRD 4,4 miljard. Zowel de depositorente alsook de kredietrente toonden een toename aan in 2016 ten opzichte van 2015 met respectievelijk 0,8pp tot 8,5% en 0,7pp tot 14,1%. De wijziging van de gemiddelde rentetarieven moet worden bekeken

³ Artikel 19 lid 1 van de Bankwet 1956: "Het gezamenlijk bedrag aan bankbiljetten in omloop, creditsaldi in rekening-courant bij de Bank en andere van de Bank dadelijk opeisbare vorderingen, moet voor ten minste vijftig ten honderd gedekt zijn door een voorraad deviezen en goud. Het goud zal zijn samengesteld uit baren die gestempeld zijn met een internationaal erkend zuiverheidskeurmerk, alsook uit doré materiaal met een goudgehalte van niet minder dan tweeëntwintig karaat. De deviezen zullen zijn samengesteld uit convertibele valuta's die in het internationaal verkeer algemeen voor verrekening worden aanvaard door monetaire autoriteiten".

Tabel III.4
Kredieten, reservebasis en rentetarieven van algemene banken
(in miljoenen SRD)

Omschrijving	2012	2013	2014	2015	2016
Totale kredieten (mln SRD)	4.465,1	5.362,5	6.370,9	6.884,3	9.212,3
<i>In de SRD-sfeer:</i>					
Kredieten en beleggingen (mln SRD)	2.708,3	3.371,6	4.258,7	4.384,4	4.437,2
% Verandering in krediet	16,4	24,5	26,3	3,0	1,2
Gewogen gemiddelde kredietrente (%)	11,8	12,0	12,5	13,4	14,1
Gewogen gemiddelde depositorente (%)	7,0	7,2	7,4	7,7	8,5
Rentemarge	4,8	4,8	5,1	5,7	5,6
Reservebasis (mln SRD)	3.130,5	3.622,3	3.907,5	3.988,2	4.350,4
Krediet en deposito verhouding	86,5	93,1	109,0	109,9	102,0
<i>In de USD-sfeer:</i>					
Kredieten en beleggingen (mln USD)	396,3	441,5	465,6	457,2	473,4
% Verandering in krediet	15,6	11,4	5,5	-1,8	3,6
Gewogen gemiddelde kredietrente (%)	9,6	9,7	9,5	9,8	9,5
Gewogen gemiddelde depositorente (%)	2,6	2,8	3,3	3,8	3,7
Rentemarge	7,0	6,9	6,2	6,0	5,6
Reservebasis (mln USD)	704,3	833,4	924,4	962,6	1.044,0
Krediet en deposito verhouding	56,3	53,0	50,4	47,5	45,3
<i>In de EUR-sfeer:</i>					
Kredieten en beleggingen (mln EUR)	109,4	124,2	151,6	159,3	168,3
% Verandering in krediet	26,8	13,5	22,1	5,1	5,6
Gewogen gemiddelde kredietrente (%)	9,6	10,6	9,5	9,2	9,0
Gewogen gemiddelde depositorente (%)	0,7	0,7	0,7	0,6	0,6
Rentemarge	8,9	9,9	8,8	8,6	8,4
Reservebasis (mln EUR)	310,1	336,3	368,2	361,3	329,3
Verhouding krediet en deposito	35,3	36,9	41,2	44,1	51,1

Bron: Centrale Bank van Suriname, <https://www.cbvs.sr/statistieken/macro-economische-statistieken/macro-economie-tabellen/494-monetaire-statistieken>, (Tabel 8, Tabel 10, Tabel 11, Tabel 12, Tabel 12a, Tabel 12b, Tabel 13, 2012-2016).

Tabel III.5
Sectorale kredietverlening in SRD, US-dollar en euro in 2016
(in procenten)

Sectoren	SRD	USD	EUR
Agrarische sector	2,7	0,7	0,2
Visserij	0,3	1,2	1,0
Bosbouw	0,0	0,3	0,4
Mijnbouw	0,8	7,0	3,1
Nijverheid	5,8	9,4	4,7
Constructie- en installatiebedrijven	3,8	1,5	7,9
Elektriciteit, gas en water	0,0	2,1	0,6
Handel	20,1	38,0	16,3
Transport, opslag en communicatie	1,0	2,4	0,8
Dienstverlening	8,0	13,2	24,6
Woningbouw	22,9	4,1	17,4
Overige	20,0	9,8	13,6
Overheid	14,4	10,2	9,4
Totaal	100,0	100,0	100,0

Bron: Centrale Bank van Suriname, <https://www.cbvs.sr/statistieken/macro-economische-statistieken/macro-economie-tabellen/494-monetaire-statistieken>; (Tabel 8, Tabel 10, Tabel 11, 2012-2016).

Tabel III. 6
Financiële dollariseringsgraad
(in miljoenen SRD)

Omschrijving	2012	2013	2014	2015	2016	2016*
I. Vreemdevalutategoeden van ingezetenen	3.626,9	4.274,0	4.536,7	5.490,6	10.470,5	5.664,4
II. Totale tegoeden van particulieren ¹⁾	6.920,4	8.087,6	8.510,9	9.533,7	14.913,0	10.106,9
III. Vreemdevalutakredieten aan particulieren	1.756,9	1.990,9	2.055,4	2.447,1	4.298,8	2.325,6
IV. Totale kredieten aan particulieren ²⁾	4.216,5	4.971,3	5.394,9	6.275,5	8.096,2	6.123,1
V. Depositodollarisering (I in procenten van II)	52,4	52,8	53,3	57,6	70,2	56,0
VI. Kredietdollarisering (III in procenten van IV)	41,7	40,0	38,1	39,0	53,1	38,0
VII. Financiële dollarisering (I+III in procenten van II+IV)	48,3	48,0	47,4	50,2	64,2	49,2

Bron: Centrale Bank van Suriname, <https://www.cbvs.sr/statistieken/macro-economische-statistieken/macro-economie-tabellen/494-monetaire-statistieken>; (Tabel 5, Tabel 5.1, Tabel 8, Tabel 9, 2012-2016).

*Gecorrigeerd voor het depreciatie-effect.

¹⁾ De som van de tegoeden van particulieren in vreemde en eigen valuta bij ODIs.

²⁾ De som van kredieten aan particulieren in vreemde en eigen valuta bij ODIs.

tegen de achtergrond van de aanpassing van het kasreservepercentage in november 2015, alsook de stijging van de inflatie.

De US-dollar

In het jaar 2016 steeg de US-dollar-kredietgroei met 3,6% tot een bedrag van US\$ 473,4 miljoen. De toename is toe te schrijven aan de toename van de US-dollar-deposito's, in het bijzonder de lange-termijndeposito's als gevolg van wisselkoersrisico's. Het totaal aan toevertrouwde middelen in US-dollar is in 2016 gelijk aan ongeveer US\$ 1,0 miljard. De depositorente en kredietrente namen af in 2016 ten opzichte van 2015 met respectievelijk 0,1pp tot 3,7% en 0,3pp tot 9,5%.

Van de totale US-dollar-kredietverlening is 38,0% toegewezen aan de sector "handel", 13,2% aan de dienstverlenende sector en 20,0% aan de categorie "overige" (Tabel III.5).

In 2016 was het aandeel van verstrekte kredieten aan de totale niet-direct-productieve sectoren gelijk aan 77,7% van de totale US-dollar-kredietverlening en daarmee 0,8pp hoger lag dan het voorgaande jaar.

De euro

De groei van de kredietverlening in euro nam verder toe van 5,1% in 2015 naar 5,6% in 2016 (Tabel III.4). De depositorente bleef stabiel op 0,6%, terwijl de kredietrente afnam met 0,2pp tot 9,0%. De reservebasis daalde onder een gelijkblijvende depositorente tot een bedrag van 329,3 miljoen euro. De kredieten zijn voornamelijk toegewezen aan de dienstverlenende sector (24,6%), gevolgd door de sector 'woningbouw' (17,4%), de sector 'handel' (16,3%) en de categorie 'overige' (13,6%) (Tabel III.5).

III.6 Dollariseringsgraad

De ontwikkeling van de dollariseringsgraad van de ODIs is in Tabel III.6 weergegeven. Evenals in 2015 is er in 2016 een stijging van de diverse dollariseringsratio's merkbaar. Zowel de depositodollarisering als de kredietdollarisering stegen met respectievelijk 12,6pp en 14,1pp. De financiële dollarisering nam in het verslagjaar toe met 14,0pp tot 64,2%. De depreciatie van de Surinaamse munt is aan te merken als voornaamste oorzaak voor de stijging.

De gecorrigeerde cijfers van 2016 van de diverse dollariseringsratio's vertonen ten opzichte van het vorig verslag echter een lichte daling. De gecorrigeerde depositodollarisering daalde met 1,5pp, de kredietdollarisering met 1,0pp en de financiële dollarisering liep terug met 1,0pp tot 49,2%.

De dollarisering blijft een zorgpunt voor de Bank. In het verlengde hiervan hebben de monetaire autoriteiten in 2016 enkele maatregelen aangekondigd, waarbij onder andere goederen in SRD geprijsd moesten worden en betalingen zoveel mogelijk in SRD moesten plaatsvinden. Hiermee is beoogd de economie te de-dollariseren.

III.7 Financiële soliditeit

De ontwikkeling van enkele belangrijke indicatoren van de bankensector in Suriname is in Tabel III.7 weergegeven. Deze indicatoren moeten tegen de achtergrond van de economische crisis worden bekeken.

Tabel III.7
Financiële soliditeit van de algemene banken
(in procenten)

Omschrijving	2012	2013	2014	2015	2016
Solvabiliteit					
Risicogewogen kapitaalratio	12,6	12,4	11,5	11,2	6,8
Risicogewogen kernkapitaalratio ("Core Tier I ratio")	11,5	11,2	11,4	11,3	6,8
Verhouding kapitaal en balanstotaal	6,3	6,3	7,0	7,9	5,2
Kwaliteit kredietportefeuille					
Verhouding NPLs ¹⁾ en bruto kredietverlening	6,2	5,9	6,2	8,4	10,7
Verhouding NPLs af voorzieningen en kapitaal	30,6	32,6	33,0	39,8	70,2
Winstgevendheid					
ROA ²⁾	1,9	1,7	1,7	1,3	-0,7
ROE ³⁾	24,8	21,8	20,3	15,4	-11,9
Liquiditeit					
Verhouding liquide middelen en totale activa	28,4	29,3	30,9	32,1	32,5
Verhouding liquide middelen en korte schulden	54,6	59,0	63,0	69,1	69,2

Bron: Centrale Bank van Suriname, Afdeling Toezicht Banken (2012-2016).

1) Non-Performing Loans: Uitstaand krediet waarbij de debiteur voor ten minste 90 dagen niet heeft voldaan aan de terugbetalingscondities.

2) Return On Assets (ROA): De rentabiliteit van het totaal vermogen.

3) Return On Equity (ROE): De rentabiliteit van het eigen vermogen.

Solvabiliteit

De risico-gewogen kapitaalratio en de Tier I ratio waaraan banken dienen te voldoen, zijn respectievelijk 1% en 6%. In 2016 lagen deze ratio's wederom boven de eerdergenoemde norm. De banken waren niet voldoende gekapitaliseerd en slechts 5,2% van het vermogen van de banken was gedekt door hun eigen kapitaal en reserves. Ook de Core Tier 1 ratio, die ervoor moet zorgen dat banken beschermd worden tegen onverwachte verliezen, zoals die zich voordoen tijdens een financiële crisis, is afgenomen met 4,5pp.

Kwaliteit Kredietportefeuille

In 2016 namen de non-performing loans (NPLs) toe tot een niveau van 10,7%, hetgeen indiceerde dat kredietnemers niet aan hun aflossingsverplichtingen hebben voldaan, vanwege de afname van de koopkracht van hun beschikbaar inkomen (Tabel III.7). Hierdoor waren de commerciële banken genoodzaakt de voorzieningen betreffende de NPLs te verhogen. Deze ratio lag 30,4pp hoger dan in 2015.

Winstgevendheid

De dalende trend van de indicatoren die de inkomsten en winstgevendheid van de commerciële banken meten, 'Return on Assets' (ROA) en 'Return on Equity' (ROE), zette zich voort in 2016. De ROA nam in 2016 ten opzichte van 2015 af met 2,0pp tot -0,7% en de ROE nam met 27,3pp af tot -11,9%.

Liquiditeit

In 2016 beliep de dekking van de kortetermijnverplichtingen van de commerciële banken, door hun liquide middelen 69,2% en was daarmee nagenoeg gelijk aan 2015 met 69,1%.

IV

DE ONTWIKKELING VAN DE STAATSFINANCIËN

IV.1 Algemeen

Het jaar 2016 kenmerkte zich door inspanningen van beleidsmakers om de economie te stabiliseren en te herstellen. Tegen deze achtergrond is op 11 mei 2016 een SBA met het IMF ondertekend. Gekoppeld aan de SBA zouden ook middelen van de IADB, CDB en de Wereldbank ter beschikking worden gesteld ter herstel en transformatie van de economie.

In aanloop naar de implementatie van de SBA, zijn enkele voorvereisten door de Staat en het IMF overeengekomen. De IMF vereiste die betrekking hadden op het gezond maken van de overheidsfinanciën waren onder andere de afbouw van subsidies voor nutsvoorzieningen en de beëindiging van kredietverstrekking van de Bank aan de Staat. Deze beëindiging van kredietverstrekking is vastgelegd in een MvO die is ondertekend op 25 april 2016. De afbouw van reeds bestaande kredietverstrekking van de Bank aan de Staat moest uiterlijk juni 2016 van kracht zijn.

Naast voornoemde fiscale maatregelen, is in 2016 de Wet op de Staatsschuld twee keer aangepast. De eerste aanpassing¹, wijziging van de schulddefinitie, trad in werking in mei 2016, waarbij de schuldcomponenten 'nog-niet-opgenomen bedragen aan gecontracteerde schuld' en 'niet-afgeroepen waarborgverplichtingen (overheidsgaranties)', geen onderdeel meer vormen van de bruto staatsschuld. Ook zijn de 'Promissory notes' verwijderd uit de 'multilaterale schulden'. De publicatie van de schuld volgens internationale definitie is daarna gediscussieerd. In het verlengde van deze aanpassing is ook de gehanteerde wisselkoers, welke wordt toegepast bij het presenteren van de SRD-waarde van de in-valuta-luidende Staatsschuld, aangepast aan de richtlijnen zoals vastgelegd in de Wet op de Staatsschuld².

De tweede aanpassing, welke in december 2016 plaatsvond, hield een afwijking van het obligoplaafond in, ter hoogte van US\$ 235 miljoen voor een lening ten behoeve van infrastructurele werken.

IV.2 Ontvangsten en uitgaven

De gestegen wisselkoers in 2016 heeft geleid tot hogere overheidsontvangsten in SRD (Tabel IV.1). Het zogenaamde voordeel van de hogere wisselkoers heeft de Overheid voornamelijk gehad bij niet-belasting ontvangsten die grotendeels bestonden uit in US-dollar royalty's uit de goudsector. In 2016 is de SRD-tegenwaarde van deze ontvangsten door twee ontwikkelingen gestegen, te weten: hoger exportvolume en navenant hogere exportwaarde in US-dollar en door de stijging van de goudprijs. Newmont Suriname draagt vanaf het laatste kwartaal van 2016 bij aan de royalty inkomsten van de Staat.

Om de negatieve doorwerking van de gestegen wisselkoers op prijzen te vertragen besloot de Regering om na de devaluatie van november 2015 de douanekoers pas in augustus 2016 aan te passen aan de gestegen CBvS wisselkoersen in 2016. Hierdoor is de brandstofprijs laag gehouden en dien ten gevolge heeft deze maatregel niet geleid tot additionele inkomsten uit verbruiksbelasting op motorbrandstoffen in 2016.

De invoerrechten verminderden in 2016 als gevolg van verminderde importen. In 2016 is er namelijk minder geïmporteerd vanwege enerzijds een verminderde vraag naar importgoederen als gevolg van de afgenomen koopkracht en anderzijds een laag aanbod van US-dollars. De verslechterde economische situatie leidde tot algehele verminderde bedrijvigheid, waardoor ook ontvangsten uit inkomstenbelasting terugvielen.

1 SB 2016 no 63 gedateerd 25 april 2016.

2 Artikel 3 (Obligoplaafonds) Lid 3 – Wet op de Staatsschuld.

In 2016 had de Regering weinig financiële beweegruimte. De lopende uitgaven, die in 2016 ca 88% uitmaakten van de totale uitgaven, namen met 3,2% toe ten opzichte van het voorgaande jaar. Er is namelijk bezuinigd op goederen en diensten. Daartegenover stond echter wel

dat de subsidies en bijdragen, in het bijzonder aan de gezondheidssector, toenamen. In tegenstelling tot de lopende uitgaven stegen de kapitaaluitgaven sterker (Tabel IV.1 en IV.2).

Tabel IV.1
Financieringsoverzicht van de Staat op kasbasis
(in miljoenen SRD)

Omschrijving	2012	2013	2014	2015	2016
Ontvangsten	4.024,5	3.960,2	3.750,9	3.649,8	3.519,0
Belastingontvangsten	3.019,1	3.133,7	2.859,1	2.720,0	2.586,2
Directe belastingen	1.584,6	1.686,6	1.450,0	1.124,8	1.226,3
Indirecte belastingen	1.434,5	1.447,1	1.409,1	1.595,2	1.360,0
Niet-belastingontvangsten	1.005,4	826,6	891,8	929,7	932,8
Schenken	-	-	-	-	-
Uitgaven, committering	4.410,4	4.885,6	5.036,9	5.104,6	5.612,0
Totale uitgaven	4.410,4	4.728,4	4.564,3	5.257,1	5.717,1
waarvan netto achterstallige betaling	-	-157,2	-472,6	149,3	105,1
Personele uitgaven	1.196,1	1.425,6	1.373,3	1.532,8	1.602,2
Goederen en diensten	1.227,5	819,0	769,6	1.272,6	1.092,7
Subsidies en bijdragen	1.098,1	1.502,2	1.375,6	1.768,7	1.769,9
Interest	159,2	225,7	152,8	248,7	515,8
Kapitaalsuitgaven	729,5	756,0	893,0	434,2	736,4
Committeringstekort (-)	-385,9	-925,3	-1.286,1	-1.454,8	-2.093,1
Statistische discrepantie	-59,1	-259,1	-200,3	143,2	11,2
Financiering, committering	445,0	1.184,4	1.486,4	1.601,2	2.081,8
Netto verkrijging (-) financiële activa	-	-	-	-	-474,3
Buitenlandse financiering	347,5	554,4	258,3	267,9	4.713,1
Trekkingen ¹	497,9	614,6	371,6	387,9	5.887,3
minus: Aflossingen ¹	150,3	60,2	113,3	120,0	1.174,2
Binnenlandse financiering	97,5	472,8	755,5	1.482,5	-2.051,8
CBvS ²	-29,9	458,1	175,2	1.713,5	-401,6
Vorderingen op de Overheid	-88,1	677,4	-413,2	1.865,8	-69,7
Verplichtingen aan de Overheid	-58,2	219,3	-588,4	152,3	331,9
Overige depositonemende instellingen ²	83,9	76,8	595,3	-327,7	405,3
Overige financiële instellingen ¹	10,3	16,4	2,7	10,9	28,8
Niet-financiële instellingen ¹	33,1	-78,5	-17,7	85,8	-2.084,4
Netto achterstallige betaling	-	157,2	472,6	-149,3	-105,1
Uitgestelde betalingen lopend dienstjaar	-	n.a	n.a	659,2	454,6
Betaalde achterstanden uit voorgaande jaren	-	n.a	n.a	808,5	559,7
Financieringstekort (committering) (-) in % van BBP	-2,7	-7,0	-8,6	-9,1	-10,1

Bron: Ministerie van Financiën

Noot: Overheidsfinanciën op kasbasis geeft weer de gerealiseerde kasontvangsten en kasuitgaven gedurende het dienstjaar. Ontvangsten worden echter aangepast naar bruto basis aan de hand van verrekeningen met EBS-subsidies. In navolging worden de uitgaven, voor wat betreft de overheidssubsidies aan EBS, eveneens weergegeven op bruto basis. Het committeringstekort houdt rekening met betalingen gedurende het dienstjaar van achterstallige betalingen van vorige dienstjaren en met uitgestelde betalingen voor het huidige dienstjaar. Evenzo is het financieringstekort inclusief de nettobetaling van achterstallige betalingen. Classificering en waardering volgen de internationale methodologie van de Government Finance Statistics Manual (GFSM) van het Internationaal Monetair Fonds.

Data 2016: GFS 2016 d.d. 4 oktober 2019.

¹ Data afkomstig van Bureau voor de Staatsschuld.

² Data van de analytische balansen van de CBvS en andere depositonemende instellingen.

Tabel IV.2
Staatsuitgaven naar categorie
(in % van totale Staatsuitgaven)

Omschrijving	2012	2013	2014	2015	2016
Lopende uitgaven	80,4	84,0	80,4	91,8	87,1
Personele uitgaven	34,0	30,1	30,1	29,2	28,0
Goederen en diensten	20,3	14,4	13,2	24,2	19,1
Subsidies en bijdragen	22,1	34,7	33,8	33,7	31,0
Interest	3,9	4,8	3,3	4,7	9,0
Kapitaaluitgaven	19,6	16,0	19,6	8,2	12,9
Totale uitgaven	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Bron: Ministerie van Financiën, eigen bewerking CBvS.

IV.3 Financiering

Voor de deelname van de Staat in de Merian goudmijn van Newmont Suriname heeft deze aandelen verkregen ter waarde van SRD 474,3 miljoen ("net-acquisitie van aandelen") (Tabel IV.1). Bij de financiering vanuit het buitenland is een sterke toename te zien ten opzichte van 2015. Deze toename in 2016 ontstond door een obligatielening van US\$ 550,0 miljoen. Van deze lening was ongeveer US\$ 300,0 miljoen bestemd voor Staatsolie. De Overheid had dus een vordering op Staatsolie, waarvan de tegenwaarde in SRD is opgenomen onder de post "niet-financiële instellingen". Voor verdere financiering van het tekort heeft de Overheid een beroep gedaan op buitenlands kapitaal en het overig lokaal bankwezen. De Centrale Bank mocht conform eerdergenoemde MvO geen krediet meer verstrekken aan de Overheid.

IV.4 De staatsschuld³

De totale staatsschuld uitgedrukt in procenten van het bbp steeg met 5,0pp tot 57,3% in 2016 (Tabel IV.3). Deze stijging voltrok zich ondanks de aanpassingen aan de Wet op de Staatsschuld. De groei van de buitenlandse staatsschuld met 17,4% is de voornaamste factor voor de toename van de totale schuld. In tegenstelling tot de buitenlandse schuld, nam de binnenlandse schuld af met 0,6%. Aan het einde van 2016 bedroeg volgens het Bureau voor de Staatsschuld de buitenlandse en de binnenlandse staatsschuld uitgedrukt in procenten van het nominale bbp respectievelijk 34,5% en 22,8%.

De toename van de buitenlandse schuld is grotendeels toe te schrijven aan de post "Commerciële crediteuren". Deze post is meer dan verzesvoudigd, omdat de Overheid in oktober 2016 "senior notes"⁴ emitteerde op de internationale kapitaalmarkt ter waarde van US\$ 550,0 miljoen⁵, waarvan een deel bestemd was voor Staatsolie. Ook loste de Overheid eerder geëmitteerde 'senior notes' af ter waarde van US\$ 86,0 miljoen. Voorts is een deel van deze obligatielening aangewend voor een gedeeltelijke aflossing van schulden onder de Petrocaribe overeenkomst en de voltooiing van de deelname van de Staat in Newmont Suriname.

Bilaterale leningen namen in tegenstelling tot de commerciële leningen af met 11,2%, mede als gevolg van het opschonen van verjaarde leningen met China. Deze leningen zijn uiteindelijk als schenkingen aangemerkt. Aan het eind van 2016 zijn twee leningen afgesloten met China voor het Dalian-4-infrastructuurele project en een lening verstrekt aan Telesur waaruit de Overheid eind 2016 nog niet van had getrokken. De gezamenlijke hoofdsom van beide leningen bedroeg US\$ 333,5 miljoen.

Ook de post 'Multilaterale crediteuren' nam in 2016 toe met 28,0% voornamelijk door leningen die ondertekend zijn bij de IADB, IDB en de CDB. Deze leningen zijn aangewend voor investeringen in zowel de energiesector alsook in infrastructuur en voor de aankoop van goederen.

³ De analyse in dit hoofdstuk wijkt af van analyses gedaan in eerdere jaarverslagen. Dit verschil is toe te schrijven aan institutionele veranderingen die zich in dit verslagjaar voltrokken.

⁴ Dit is een vorm van preferente waardepapieren waarvan de schuldaflossing voorkeur geniet boven alle andere verplichtingen van de schuldnemer. Deze preferentie kan gelden in geval van faillissement bij rechtspersonen of bij verminderde terugbetalingscapaciteit van landen.

⁵ US\$ 459,9 miljoen werd geoordeeld als te zijn benut tegen eind december 2016.

Tabel IV.3
Staatsschuld naar crediteur (volgens de Wet* op de Staatsschuld)
(in miljoenen SRD)

Omschrijving	2012	2013	2014	2015	2016
Buitenlandse Staatsschuld**					
Multilaterale crediteuren	841,5	1.373,0	1.535,7	1.991,8	2.545,9
Bilaterale crediteuren	1.058,6	1.101,2	1.073,2	1.225,9	1.088,9
Commerciële crediteuren	-	-	106,6	323,8	2.123,9
Overheidsgaranties (niet afgeroepen)	46,4	41,6	34,7	26,6	-
Niet opgenomen gecommiteerde leningen	769,5	781,6	897,3	1.340,3	-
Totaal	2.716,0	3.297,5	3.647,5	4.908,4	5.758,7
Binnenlandse Staatsschuld**					
Schuld aan de CBvS	1.024,0	1.882,4	632,9	2.498,3	2.434,8
Schuld aan het algemeen bankwezen	240,3	373,5	938,4	586,2	908,6
<i>Overheidsgaranties (afgeroepen)</i>	6,9	1,6	1,6	1,5	1,0
Schuld aan de rest van de particuliere sector	388,8	326,9	311,5	496,9	435,9
Overheidsgaranties (niet afgeroepen)	20,6	21,2	1,3	1,6	-
Niet opgenomen gecommiteerde leningen	88,6	80,8	218,3	230,8	-
Niet opgenomen gecommiteerde garanties	7,3	64,4	2,7	3,3	-
Totaal	1.769,7	2.749,3	2.105,2	3.817,2	3.779,1
Totale Staatsschuld	4.485,7	6.046,8	5.752,7	8.725,7	9.555,8
<i>waarvan uitgedrukt in Vreemde Valuta</i>					6.236,5
<i>waarvan uitgedrukt in Surinaamse Dollar</i>					3.316,4
In % van het Bruto Binnenlands Product***					
Totaal	27,3	35,6	33,3	52,3	57,3
Buitenlands	16,5	19,4	21,1	29,4	34,5
Binnenlands	10,8	16,2	12,2	22,9	22,8

Bron: Centrale Bank van Suriname gecompriemd op basis van de rapportages van Bureau voor de Staatsschuld.

*2012-2015: inclusief alle overheidsgaranties, niet-getrokken leningen, exclusief achterstallige betalingen, 2016: exclusief alle overheids- garanties, niet-getrokken leningen en achterstallige betalingen.

**Omrekening van US-dollar: SRD 2012 - 2014: SRD 3,35 | 2015 & 2016 SRD 4,04.

***Bron: Advertentieblad van de Republiek Suriname, Ao.2018/vrijdag 06april/No.28.

***Conform Art. 1 lid h - Nominaal bruto binnenlands product: het voor Suriname door het Algemeen Bureau voor de Statistiek vastgestelde nominaal bruto binnenlands product tegen marktprijzen van het meest recente kalenderjaar.

De afname van 0,6% van de binnenlandse schuld is voornamelijk een uitvloeisel van een door de Monetaire autoriteiten ondertekende MvO en de verrichte termijnbetalingen in 2016 op de geconsolideerde vlottende staatsschuld III van september 2015.

Ook is er een afname van 9,3% waar te nemen bij de schuld aan particulieren die voornamelijk bestond uit

aflossingen aan lokale ondernemers. In tegenstelling tot de schuld aan particulieren, nam de schuld aan het overig bankwezen toe met 55,0% in 2016. Deze toename is toe te schrijven aan een lening ten behoeve van het Academisch Medisch Centrum. Daarnaast is er in 2016 schatkistpapier geëmitteerd door de Minister van Financiën waarvan een substantieel deel in vreemde valuta was gedenomineerd.

Schatkistpapierveilingen

In de periode van 8 mei tot en met 20 november 2016 zijn zes schatkistpapierveilingen gehouden. Middels het veilen van schatkistpapier is de rente, waartegen de Staat middelen van het publiek kon lenen, marktconform bepaald.

De juridische grondslag voor het organiseren van de schatkistpapierveilingen is terug te vinden in de 'Wet op de Staatschuld' (S.B. 2002 no. 27, zoals gewijzigd bij S.B. 2011 no. 5) en in de Bankwet 1956 (G.B. 1956 no.97, geldende tekst S.B. 2010 no 173), terwijl de operationele richtlijnen zijn vastgelegd in een reglement genaamd 'The Rules of the Republic of Suriname Government Securities Auctions'.

Het elektronische biedingssysteem genaamd 'Centrale Bank van Suriname Auction System' is door medewerkers van de Bank ontwikkeld, identiek aan het systeem van de valutaveilingen. De schatkistpapierveilingen zijn door de Bank uitgevoerd, namens het Ministerie van Financiën en het Bureau voor de Staatschuld.

Schatkistpapierveilingen waren uitsluitend bestemd voor de commerciële banken en overige institutionele beleggers. De commerciële banken konden biedingen plaatsen in eigen naam en voor eigen rekening of biedingen op naam en voor rekening en risico van hun cliënten, die vielen onder de doelgroep institutionele beleggers. Het schatkistpapier had een maximale looptijd van 1 jaar en werd uitgegeven op discountbasis. Het veilingssysteem dat werd gehanteerd was de uniforme prijsveiling (single price auction). Door middel van een veilingenkalender werden de veilingdatums en de looptijden vooraf bekend gemaakt. De selectie van succesvolle bidders vond plaats door het veilingssysteem, door alle ontvangen biedingen, per looptijd, te rangschikken vanaf de hoogste tot de laagste geboden prijs, (het laagste tot het hoogste geboden rentepercentage). De biedingen werden geaccepteerd in dezelfde volgorde waarin die waren gerangschikt, totdat de som van de nominale bedragen van deze biedingen het totaal nominaal bedrag had bereikt dat de minister van Financiën bereid was te accepteren (het uitgiftebedrag). De laagste prijs (de hoogste rente) van de biedingen die nog binnen het selectieproces was gevallen (de cutoff price, respectievelijk, de cutoff rate) en door de Minister van Financiën was geaccepteerd, en gold voor alle beleggers.

DE ONTWIKKELING VAN DE BETALINGBALANS

V.1 Algemeen

De aanhoudende ongunstige ontwikkeling van de betalingsbalans in 2016 is veelal het resultaat geweest van enerzijds de prijsdalingen van twee van de belangrijkste exportproducten (olie en aluinaarde) en anderzijds inkomstenderving in 2016 door de sluiting van de aluinaarde-raffinaderij van Suralco (eind 2015). Als gevolg hiervan bleef in 2016 het tekort op de lopende rekening bestaan, maar verbeterde enigszins ten opzichte van het vorig jaar. Dit tekort is voornamelijk gecompenseerd door een overschot op de goederenrekening en deels door financiering via de financiële rekening.

Relevant in 2016 is de betalingsbalanssteun die is ontvangen in mei 2016, verband houdende met de SBA dat is aangegaan met het Internationaal Monetair Fonds (IMF). Deze betalingsbalanssteun ad US\$ 478,0 miljoen moest de autoriteiten instaat stellen om de negatieve gevolgen van de val in de waarde van Suriname's belangrijkste exportproducten enigszins te mitigeren. Daarnaast moest deze financiële steun ook leiden tot het preservareren en accumuleren van de internationale reserves. De eerste tranche van de betalingsbalanssteun ad US\$ 81,5 miljoen ontving de Staat in juni 2016. De overige tranches zouden worden gestort, nadat de Staat voldaan zou hebben aan de vooropgestelde afgesproken maatregelen (prior actions). De SBA uit 2016 is in 2017 opgeschort. De internationale reserves namen door bovengenoemde ontwikkelingen toe tot een niveau van US\$ 79,4 miljoen per eind 2016; equivalent aan een importdekking van 2,7 maanden (Tabel V.1).

V.2 Lopende rekening

Het tekort op de lopende rekening daalde in het verslagjaar tot US\$ 160,5 miljoen, als gevolg van een overschot op de goederenrekening en een afname van het tekort op de dienstenrekening (Tabel V.1). Het tekort op de primaire inkomensrekening nam toe, alsook het overschot op de inkomensoverdrachtenrekening. Uitgedrukt in procenten van het bbp (Tabel II.1) bedroeg in 2016 het tekort op de lopende rekening 4,9% tegenover een tekort¹ van 15,4% in 2015.

V.2.1 Handelsverkeer

Het tekort op de goederenrekening in 2015 is in 2016 omgeslagen in een overschot van US\$ 186,7 miljoen (Tabel V.1). Deze verbetering is vooral het gevolg van een sterke daling in de goederenimport met 38,3%, equivalent aan US\$ 776,2 miljoen. Deze importafname is het resultaat geweest van verminderde vraag naar goederen en diensten als gevolg van verminderde economische bedrijvigheid die in het bijzonder in de afname van geïmporteerde brandstof en kapitaalgoederen (40,9%) te merken was. Importen van minerale producten (inclusief propaangas) daalden met 29,3% waarvan de importwaarde van brandstof afnam met 30,3% oftewel US\$ 101,0 miljoen². Ook het wegvallen van de importen van Suralco als gevolg van de stopzetting van haar bedrijfsactiviteiten heeft bijgedragen aan deze daling. (De importen voor onderhoud van de stuwdam, ontmanteling van de mijn en verwerking van restvoorraden van Suralco bedroegen US\$ 80,9 miljoen in 2015 en US\$ 6,0 miljoen in 2016).

1 Het lopende tekort in US-dollar is omgerekend met de ongewogen gemiddelde aankoopkoers van de Bank en gedeeld door het nominale bbp van ABS.

2 Bron: Betalingsbalans mijnbouwsector 2010-2020 BPM 5, geproduceerd door STA. Recentste productie: 26 februari 2021.

Tabel V.1
Betalingsbalans 2012-2016
(in miljoenen US\$)

Omschrijving	2012	2013	2014	2015	2016
A. LOPENDE REKENING (SALDO)	162,4	-196,0	-416,4	-786,4	-160,5
Saldo Goederenverkeer	706,7	242,5	133,0	-375,9	186,7
Export van goederen	2.700,2	2.416,2	2.145,3	1.652,3	1.438,7
Aluinaarde	360,1	345,5	351,1	232,7	7,1
Aardolie	365,2	362,7	328,4	156,4	150,3
Goud	1.708,9	1.474,1	1.169,9	916,2	1.036,7
Overige sectoren	265,9	233,9	295,9	346,9	244,6
Import van goederen	-1.993,5	-2.173,7	-2.012,3	-2.028,2	-1.252,0
Saldo Dienstenverkeer	-424,6	-373,8	-550,2	-462,6	-282,6
Export van diensten	175,3	178,5	210,7	204,2	186,5
Import van diensten	-599,9	-552,3	-760,9	-666,8	-469,1
Saldo Inkomensrekening	-192,5	-131,2	-70,3	-13,3	-166,4
Saldo inkomensoverdrachten	72,8	66,6	71,2	65,3	101,8
B. VERMOGENSOVERDRACHTENREKENING (SALDO)	-7,0	0,1	-0,4	1,3	19,4
C. FINANCIËLE REKENING (SALDO)	487,2	430,1	696,9	769,7	482,5
Directe investeringen:	172,8	187,6	164,1	266,7	300,0
Directe investeringen in het buitenland	-0,9	0,0	0,0	0,0	0,0
Directe investeringen in Suriname	173,7	187,6	164,1	266,7	300,0
Beleggingen : activa	-5,8	-1,2	0,6	-9,5	-42,1
Effecten	-5,8	-1,1	0,5	-9,5	-42,1
Beleggingen : passiva	0,0	0,0	0,0	0,0	550,0
Effecten	0,0	0,0	0,0	0,0	550,0
Overig financieel verkeer : activa	258,7	35,7	55,9	78,0	-221,3
Monetaire autoriteiten	74,4	2,0	24,1	-5,7	-65,2
Banken	-96,6	-96,0	31,7	20,1	-11,6
Overige sectoren	280,9	129,8	0,2	63,6	-144,5
Overig financieel verkeer : passiva	61,4	208,0	476,3	434,4	-104,1
Monetaire autoriteiten	1,0	0,0	0,0	161,0	81,5
Centrale overheid	103,4	164,9	79,7	74,0	110,7
Banken	4,9	21,0	19,8	-2,7	-0,1
Overige sectoren	-47,8	22,0	376,8	202,1	-296,2
D. SALDO A t/m C	642,5	234,3	280,1	-15,5	341,4
E. STATISTISCHE VERSCHILLEN	-462,4	-383,0	-430,3	-250,3	-262,0
F. FINANCIËRINGSITEM:	-180,1	148,8	150,2	265,8	-79,4
Internationale reserves ^{(1) (2)}	-180,1	148,8	150,2	265,8	-79,4
<i>Memorandum items:</i>					
Herwaarderingsverschillen ^{(1) (3)}	-11,3	80,9	3,5	29,1	28,7
Importdekking ⁽⁴⁾ (in maanden)	4,7	3,4	2,7	1,5	2,7
Importdekking (excl. Staatsolie, RGM, Suralco, Newmont)	6,5	4,5	4,0	2,2	3,6

Bron: Centrale Bank van Suriname, <https://www.cbvs.sr/images/content/statistieken/Database/Tabel15.pdf> 2016.

(1) Een minteken duidt op een toename in bruto Internationale Reserves.

(2) Exclusief herwaarderingsverschillen.

(3) Herwaarderingsverschillen inclusief (de) monetisatie van monetair goud.

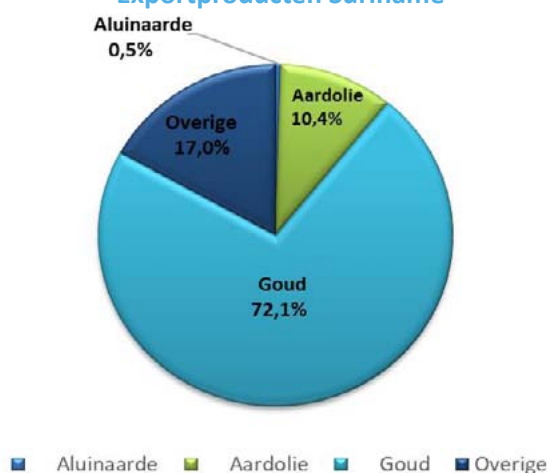
(4) Bron importdekking: IR veranderingen geproduceerd door de afdeling Statistieken. Recentste productie: 31 augustus 2021.

De totale exportwaarde daalde in 2016 eveneens en wel met 12,9% of US\$ 213,6 miljoen. Deze waardedaling was het gevolg van een afname in de export van de mijnbouwproducten (met uitzondering van goudexporten) met US\$ 111,3 miljoen (8,5%) en

de niet-mijnbouwproducten (met uitzondering van houtexporten³) met US\$ 102,3 miljoen (30,4%). De daling van de mijnbouwexporten is voor een groot deel toe te schrijven aan de derving van inkomsten uit de bauxietsector door de stopzetting van aluinaarde-

3 Bron houtexporten: Handelsdata op maandbasis geproduceerd door STA. Recentste productie: 30 augustus 2021.

Figuur V.1
Exportproducten Suriname*

Bron: Centrale Bank van Suriname, <https://www.cbvs.sr/images/content/statistieken/Database/Tabel15.pdf> (2012-2016).

*Aandeel van de verschillende exportcategorieën is berekend als volgt: Waarde per categorie gedeeld door totale exportwaarden.

productie. In 2016 vonden de laatste aluinaarde-exporten plaats ter waarde van US\$ 7,1 miljoen uit de restant voorraden van 2015.

De exportwaarde van olie daalde met 3,9% naar US\$ 150,3 miljoen, als gevolg van een prijsdaling van ongeveer 14,0%, terwijl het exportvolume ongeveer met 13,0% toenam⁴.

De stijging van de waarde goudexporten met 13,1% naar US\$ 1.036,7 miljoen compenseerde deels de daling van de andere mijnbouwexporten.

Ondanks de afname van de exportwaarden in 2016, hadden de mijnbouwexporten het grootste aandeel (82,5%) van de totale exportwaarde (Figuur V.1, Tabel V.1). Goud, met een aandeel van 72,1%, is gedurende het verslagjaar het belangrijkste exportproduct gebleven. Het exportaandeel van de rest van de economie besloeg 17,0% van de totale exporten.

V.2.2 Dienstenverkeer⁵

Het tekort op de dienstenrekening nam in 2016 af met 38,9% tot US\$ 282,6 miljoen als gevolg van de sterke daling van de import van diensten (Tabel V.1). De dienstenimport nam af met US\$ 197,7 miljoen (29,6%), hetgeen voornamelijk een gevolg is van het aflopen van betalingen door Staatsolie voor de constructie- en uitbreidingswerkzaamheden van de raffinaderij. Verder verminderde de betaling (uitstroom) voor transport- en verzekeringsdiensten als gevolg van verminderde goederenimporten.

De ontvangsten voor geleverde diensten namen eveneens af met US\$ 17,7 miljoen (8,7%), mede als gevolg van een afname van bezoekers uit het buitenland.

V.2.3 Primaire inkomens

De primaire inkomensrekening toonde in 2016 een netto uitstroom van US\$ 166,4 miljoen, een verslechtering van US\$ 153,1 miljoen in vergelijking tot 2015 (Tabel V.1). De uitstroom van US\$ 187,0 miljoen is mede het resultaat van gerealiseerde winsten en salarisovermakingen van voornamelijk de mijnbouwmaatschappijen en rentebetalingen door de particuliere sector en de Overheid. De instroom bedroeg US\$ 20,61 miljoen en reflecteerde voornamelijk ontvangsten uit beleggingen van de commerciële banken en de Bank.

V.2.4 Inkomensoverdrachten

De inkomensoverdrachtenrekening toonde in 2016 een overschot van US\$ 101,8 miljoen, een toename van 55,8% ten opzichte van 2015. De netto-instroom is mede het resultaat van voornamelijk verhoogde belastingontvangsten voor de Overheid en geldovermakingen voornamelijk afkomstig uit Nederland en Frankrijk. De uitstroom van de inkomensoverdrachten daalde in 2016 met 19,5% tot US\$ 59,7 miljoen, dit vanwege de afname van geldovermakingen naar China, Nederland, Verenigde Staten van Amerika en de Dominicaanse Republiek. De stijging van de wisselkoers in 2016, was een reden geweest voor deze daling (Tabel V.2).

⁴ Bron: Analyse Externe Sector Statistieken 2016, geproduceerd door STA. Productie datum: 27 februari 2017.

⁵ Voor gedetailleerde data van V.2.2 - V.2.4 zie: <https://www.cbvs.sr/balance-of-payments-en/141-statistieken/externe-sector-statistieken/497-betalingsbalans>.

V.3 Financiële rekening

Op de financiële rekening is in 2016 per saldo een instroom van US\$ 482,5 in Suriname vastgesteld. Een groot deel van deze instroom, te weten US\$ 807,9 miljoen, betrof directe investeringen en portfolio beleggingen met een omvang van respectievelijk US\$ 300 miljoen en US\$ 550,0 miljoen. De directe investeringen namen met US\$ 33,2 miljoen toe in 2016 ten opzichte van 2015 voornamelijk als gevolg van volledige repatriatie van winsten in de vorm van herinvestering gedaan door de mijnbouwbedrijven. De instroom van US\$ 550 miljoen is toe te schrijven aan beleggingen in uitgegeven obligaties op de internationale kapitaalmarkt ten behoeve van de Overheid.

Daartegenover stroomden, via de banken, portfoliobeleggingen groot US\$ 42,1 miljoen naar het buitenland. De netto-instroom van de Bank onder overige investeringen betrof US\$ 16,2 miljoen, waarvan een instroom voor een bedrag van US\$ 81,5 miljoen bestemd was voor betalingsbalanssteun in het kader van de SBA. De Bank maakte US\$ 65,0 miljoen over naar haar rekeningen in het buitenland. Deze overmaking was te herleiden tot restant middelen uit de internationale overheidsobligatielening.

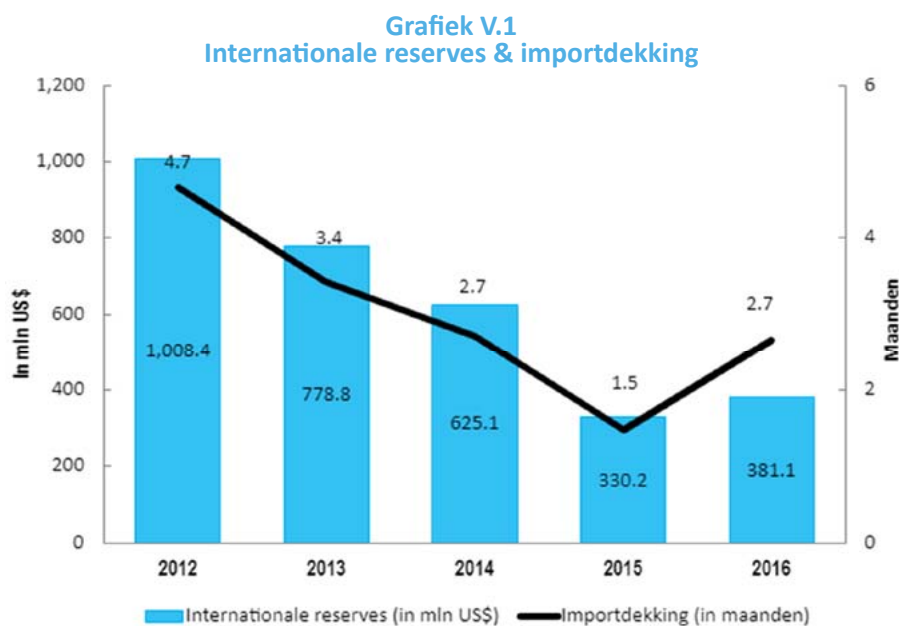
De Overheid zorgde voor een netto-instroom van US\$ 110,7 miljoen door de opname van korte- en

langetermijnleningen, groot US\$ 227,0 miljoen. Deze netto-instroom is te herleiden tot trekkingen op leningen van voornamelijk de Inter-American Development Bank (37%), de Caribbean Development Bank (22%), China (12%), de ABN-AMRO Bank (10%) en de Islamic Development Bank (9%). Daarnaast loste de Overheid voor een bedrag van US\$ 102,4 miljoen af in 2016 en betaalde zij US\$ 13,9 miljoen aan achterstallige rente⁶.

Bij de particuliere sector vloeide US\$ 440,7 miljoen af naar het buitenland. Voor deze sector is dit grotendeels het nettoresultaat geweest van langlopende leningen en handelskredieten, groot US\$ 362,1 miljoen en de overmaking van buitenlandse tegoeden ter waarde van US\$ 78,6 miljoen (zie voetnoot 6). De Algemene banken zorgden met de aanvullingen van hun buitenlandse tegoeden eveneens voor een netto-uitstroom ter grootte van US\$ 11,6 miljoen.

V.4 Goud- en deviezenvoorraad

De goud- en deviezenvoorraad van de Bank steeg in 2016 met US\$ 50,8 miljoen tot US\$ 381,1 miljoen (Grafiek V.1). Deze toename vloeide voort uit de kapitaalinstroom via de financiële rekening welke de daling van de financiering op de internationale kapitaalmarkt ten behoeve van de Overheid en betalingsbalanssteun in

Bron: Centrale Bank van Suriname.

https://www.cbvs.sr/images/content/statistieken/IR/ir_template.pdf (2012-2016).

6 Bron: Analyse Externe Sector Statistieken 2016, geproduceerd door STA. Productiedatum: 27 februari 2017.

exportopbrengsten compenseerde. De instroom via de financiële rekening is voornamelijk toe te schrijven aan externe verband met de SBA met het IMF. Als gevolg van de betalingsbalans zouden de internationale reserves toenemen met US\$ 79,4 miljoen. Echter verminderden koers/prijsveranderingen en verkoop van monetair goud⁷ het resultaat met US\$ 28,7 miljoen. De reserves per ultimo december 2016 waren voldoende voor de dekking van import van goederen en diensten voor 2,7 maanden. Indien de importen van de mijnbouwsector worden uitgesloten, bedroeg deze dekking 3,6 maanden.

V.5 Wisselkoersontwikkeling

De druk op de valutamarkt zette zich, ondanks de devaluatie van november 2015 van de Surinaamse dollar, voort in 2016. Deze druk reflecteerde deels

de onevenwichtigheid tussen vraag en aanbod op de vreemde valutamarkt die mede gevoed werd door het speculatief gedrag van marktpartijen. Door middel van interventies heeft de Bank getracht tot en met maart 2016, via de banken en de wisselkantoren, de druk op de wisselkoers onder controle te krijgen. Ten einde te geraken tot duurzame stabilisatie van de wisselkoers, heeft de Bank vanaf maart 2016 een stringenter wisselkoersbeleid gevoerd dat vervolgens is ondersteund door een prudent monetair en fiscaal beleid. Het wisselkoersbeleid van de Bank had als primair doel om de totstandkoming van de wisselkoers op basis van het vraag- en aanbodmechanisme te laten plaatsvinden. In het kader van het initiëren en stimuleren van de marktwerking zijn er vanaf 22 maart 2016 tot en met 2 mei 2016 valutaveilingen gehouden (zie pagina 35). Deze valutaveilingen beoogden de bewerkstelling

Tabel V.2
Wisselkoersen*

Omschrijving	2012	2013	2014	2015	2016
SRD per USD (gemiddelde verkoopkoers)					
Centrale Bank	3,350	3,350	3,350	3,429	6,285
Banken/Cambio's	3,347	3,347	3,350	3,443	6,328
Marge (%)	-0,099	-0,080	-0,001	0,414	0,690
SRD per EUR (gemiddelde verkoopkoers)					
Centrale Bank	4,313	4,459	4,463	3,814	6,963
Banken/Cambio's	4,297	4,459	4,502	4,017	7,239
Marge (%)	-0,373	0,000	0,870	5,328	3,955

Bron: Centrale Bank van Suriname; "Wisselkoersen-valutamarktdagbasis", geproduceerd door FCM (Recentste productie: 01 oktober 2021).

*Ongewogen jaargemiddelde verkoopkoers op basis van "Wisselkoersen-valutamarktdagbasis" geproduceerd door FCM op 12 augustus 2021.

Tabel V.3
Externe vermogenspositie
(in miljoenen US\$)

Omschrijving	2012	2013	2014	2015	2016
Nettopositie	-128,3	-709,0	-1.359,8	-2.401,3	-2.793,4
Activa	1.966,8	1.823,2	1.613,0	1.249,6	1.563,7
Buitenlandse directe investeringen	-	-	-	-	-
Portfolio investeringen	41,1	42,4	41,8	51,2	90,5
Financiële derivaten	-	-	-	-	-
Overige investeringen	917,3	1.002,1	946,1	868,1	1.092,1
Reserve Activa	1.008,4	778,8	625,1	330,2	381,1
Passiva	2.095,1	2.532,2	2.972,8	3.650,9	4.357,1
Directe investeringen in de economie	1.035,4	1.231,5	1.207,4	1.477,0	1.773,0
Portfolio investeringen	-	-	-	-	548,6
waarvan Financiële derivaten	-	-	-	-	-
Overige investeringen	1.059,7	1.300,7	1.765,3	2.173,9	2.035,5

Bron: Centrale Bank van Suriname, https://www.cbvs.sr/images/content/statistieken/IIP_External-Debt/IIP.pdf (2012-2016).

7 De Bank heeft in het kader van de SBA met het IMF, monetair goud verkocht ter versterking van de deviezenvoorraad.

van een proces van convergentie tussen de officiële en vrije marktwisselkoers. Echter, na mei 2016 zijn er nog enkele interventies gepleegd om tijdelijke extreme wisselkoersfluctuaties te mitigeren.

In kader van de SBA met het IMF in mei 2016 is in samenspraak met de Bank het proces om te geraken tot een volledig zwevende wisselkoers versneld. Conform de SBA moesten, tegen de achtergrond van accumulatie van vreemde valuta in de internationale reserves, de interventies en de valutaveilingen worden afgebouwd. De wisselkoersmarge voor de US-dollar transacties tussen de Bank, de wisselkantoren en de commerciële banken steeg van 0,4% in 2015 naar 0,7% in 2016, terwijl er sprake was van een daling voor de euromarge van 5,3% in 2015 naar 4,0% in 2016 (Tabel V.2). De aan- en verkoopvolumes van US-dollars op de lokale valutamarkt namen in 2016 ten opzichte van 2015 af met respectievelijk US\$ 72,4 miljoen en US\$ 1,6 miljoen. Ook bij de aan- en verkoopvolumes van de euro's zijn afnames te zien. De aankoop- en verkoopvolumes van de euro liepen terug met respectievelijk 5,2 miljoen euro en 28,2 miljoen euro.

Op 1 december 2016, kondigde de Bank een maatregel⁸ af met betrekking tot de wederverkoop van vreemde valuta, hetgeen de afname van de euro's gedeeltelijk verklaarde. De depreciatie van de SRD/US-dollar-wisselkoers, gemeten vanaf 11 mei 2016 toen de Bank de transitie maakte

van een beheerst zwevend naar een volledig zwevend wisselkoersregiem, bedroeg 31,2% per 31 december 2016.

V.6 Externe vermogenspositie

Suriname registreerde een netto extern vermogen met een negatief saldo van US\$ 2,8 miljard aan het eind van 2016. (Tabel V.3). Dit hield een verdere verslechtering in van US\$ 392,1 miljoen ten opzichte van 2015. De verslechtering van de netto schuldpositie is het gevolg van enerzijds de toegenomen portfolio- en directe investeringen in de lokale economie en anderzijds van de toegenomen overige investeringen in het buitenland.

V.7 Externe schuldpositie

De externe schuldpositie van Suriname nam in 2016 ten opzichte van 2015 toe met US\$ 410,7 miljoen tot ca US\$ 3,0 miljard. (Tabel V.4). Deze toename is voor een groot deel veroorzaakt door de Overheid en de monetaire autoriteit, daarentegen namen de schulden van banken en overige sector af. De buitenlandse lange-termijn-verplichtingen van de Overheid in 2016 zijn toegenomen met 89,0% (tot US\$ 1.526,7 miljoen). De toename van de schuldpositie van de Overheid is hoofdzakelijk vanwege het aangaan van een internationale obligatielening. Ook de buitenlandse lange-termijnverplichtingen van de monetaire autoriteiten zijn toegenomen met 60,2 % tot US\$ 195,9 miljoen die onder meer toe te schrijven is aan de eerste tranche gestort door het IMF.

Tabel V.4
Externe schuldpositie
(in miljoenen US\$)

Omschrijving	2012	2013	2014	2015	2016
Bruto externe schuldpositie	1.509,2	1.842,6	2.098,1	2.548,7	2.959,4
Directe investeringen: Intercompany leningen	449,5	542,0	332,8	374,8	375,3
Centrale overheid	567,2	738,6	810,0	876,1	1.526,7
Korte termijn	15,2	16,8	17,3	67,7	-
Lange termijn	552,0	721,7	792,8	808,4	1.526,7
Monetaire autoriteiten	139,8	139,5	131,8	279,8	342,3
Korte termijn	4,0	4,2	3,8	157,5	146,4
Lange termijn	135,9	135,4	128,0	122,3	195,9
Banken	56,2	77,2	105,4	99,5	92,4
Korte termijn	49,9	68,0	95,0	84,2	77,0
Lange termijn	6,3	9,2	10,4	15,3	15,4
Overige sectoren	296,5	345,3	718,0	918,5	622,7
Korte termijn	28,9	49,4	65,0	108,7	99,7
Lange termijn	267,6	295,9	653,0	809,8	523,0

Bron: Centrale Bank van Suriname, https://www.cbvs.sr/images/content/statistieken/IIP_External-Debt/External_Debt.pdf (2012-2016).

⁸ Ingaande 1 december 2016, is het de cambiohouders niet toegestaan om euro's te verkopen aan het publiek. Het opkopen van euro's en US-dollars aan- en verkopen zijn daarentegen wel toegestaan. De opgekochte euro's mogen de cambiohouders uitsluitend aan de deviezenbanken verkopen. (Zie "circulaire aan wisselkantoren VWW2016-1").

Valutaveilingen

In de periode van 22 maart tot en met 2 mei 2016 zijn in totaal 9 valutaveilingen georganiseerd. Historisch gezien waren er voor het eerst digitale veilingen georganiseerd door de Bank. Slechts commerciële banken werden tot de veiling toegelaten om namens hun cliënten te bieden.

De juridische grondslag voor het organiseren van de veilingen lag in artikel 10 onder f van de Bankwet 1956 (G.B. 1956 no.97, geldende tekst S.B. 2010 no 173), de Resolutie Wisselkoersarrangementen 1994 (S.B.1994 No. 64, zoals gewijzigd bij S.B. 2000 No. 117).

Vanuit een elektronisch veilingssysteem, genaamd 'Auction System Foreign Exchange', vonden de veilingen plaats. Operationeel werden de veilingen op basis van het Reglement voor Valutaveiling van de Bank georganiseerd.

De vreemde valutamiddelen uit de veilingen mochten slechts worden aangewend voor overmakingen in het internationaal betalingsverkeer ten behoeve van de import van goederen en diensten. De Bank stelde de omvang van het te veilen bedrag per keer vast en deze werd een dag van tevoren aan de commerciële banken bekendgemaakt. De ontvangen biedingen werden, vanaf het hoogste tot het laagste bod, in het veilingssysteem gerangschikt. Op basis van het beschikbare veilingbedrag werd volgens het 'Dutch Auction systeem' (pay as bid) valuta toegekend. De gewogen gemiddelde koers van alle succesvolle biedingen, zoals door het veilingssysteem gegenereerd, werd als de veilingkoers aangeduid. Bij het berekenen van de veilingkoers werden de geboden koersen, die door het systeem als statistische outliers werden herkend, buiten de berekening gelaten. De veilingkoers per veiling, werd aangemerkt als de officiële verkoopkoers voor de US-dollar en die gold tot aan de volgende veiling.

Na de 9 veilingen zijn de valutaveilingen stopgezet, met de bedoeling om de geleidelijke overgang naar de interbancaire markt voor de valutahandel in te zetten. Echter, na mei 2016 werden er nog enkele interventies gepleegd om tijdelijke extreme wisselkoersfluctuaties te mitigeren.

VI HET BEDRIJFSECONOMISCH TOEZICHT

VI.1 Algemeen

De grondslag van de toezichthoudende taak van de Bank is vastgelegd in artikel 9 van de Bankwet 1956 (G.B. 1956 no.97, zoals laatstelijk gewijzigd bij S.B. 2005 no. 56, geldende tekst S.B. 2010 no. 173). Hierin is onder meer vermeld dat de Bank de taak heeft om toezicht uit te oefenen op het bank- en kredietwezen, het pensioen- en assurantiewezen, het geldwisselverkeer en op het overmakingenverkeer van financiële middelen van en naar het buitenland, zulks tegen de achtergrond van de daarvoor geldende wettelijke regelingen. Het toezicht richt zich daarbij mede op de integriteit van de instellingen opererend in deze sectoren en sub-sectoren.

Onder toezicht staande Instellingen

De Bank oefent toezicht uit op alle kredietinstellingen, pensioenfondsen en voorzieningsfondsen. Een kredietinstelling is een rechtspersoon die in belangrijke mate zijn

bedrijf maakt van het ter beschikking krijgen van direct of op termijn opvorderbare gelden, al dan niet in de vorm van spaargelden of tegen uitgifte van één of meer soorten schuldbewijzen, en het voor eigen rekening verrichten van kredietuitzettingen of beleggingen. Pensioenfondsen en voorzieningsfondsen vallen uit hoofde van de Wet Pensioenfondsen en Voorzieningsfondsen (S.B. 2005, no.75) onder het toezicht van de Bank. De Wet Toezicht Bank- en Kredietwezen 1968 (G.B. 1968 no 63 zoals laatstelijk gewijzigd bij S.B. 1986 no. 82), is nog van toepassing op verzekeraars, in afwachting van een aparte toezichtwetgeving voor de verzekeringssector. Tabel VI.1¹ geeft een overzicht weer van de instellingen die onder het bedrijfseconomisch toezicht vallen van het Directoraat Toezicht Kredietwezen. In 2016 is het aantal onder toezicht staande instellingen ten opzichte van het vorig jaar met één toegenomen.

Tabel VI.1
Instellingen onder toezicht van het Directoraat Toezicht Kredietwezen

Soort instellingen	2012	2013	2014	2015	2016
Primaire banken	9	9	9	9	9
Levensverzekeringsinstellingen	5	4	4	4	4
Schadeverzekeringsinstellingen	6	6	6	6	6
Uitvaartverzekeringsinstellingen	2	2	2	2	2
Houdstermaatschappijen	1	1	1	1	1
Pensioenfondsen	36	37	38	38	39
Voorzieningsfondsen	5	5	5	5	5
Spaarfondsen	1	1	1	1	1
Kredietcoöperaties	23	23	23	23	23
Overige instellingen ¹	8	8	7	7	7
Totaal	96	96	96	96	97

Bron: Centrale Bank van Suriname onder toezicht staande instellingen.

¹)Beleggings- en financieringsmaatschappijen.

1 Vanaf het boekjaar 2014 zijn twee voorzieningsfondsen operationeel. Deze fondsen hebben nog niet voldaan aan hun rapportageplicht als gevolg waarvan deze niet in dit Jaarverslag zijn opgenomen.

Integriteits- en geschiktheidsstoetsingen

De Bank ziet het vertrouwen in financiële instellingen en hun bestuurders als een essentiële voorwaarde voor het optimaal functioneren van de financiële sector. Het toezicht op integriteit is daarom vanaf 2005 expliciet als taak van de Bank in de wetgeving opgenomen. Bij de toetsing op integriteit wordt rekening gehouden met diverse aspecten, zoals smetteloze antecedenten ten aanzien van het strafrechtelijke en financiële aspect, alsook ethische normen. Naast de integriteitstoetsing vindt ook de geschiktheidsstoetsing plaats van leden van de directie en raad van commissarissen en daaraan gelijkgestelde organen. Bij het oordeel van de Bank over de geschiktheid van een kandidaat speelt, naast de individuele geschiktheid, ook de samenstelling en de kwaliteit van het collectief een belangrijke rol. Zo wordt ernaar gestreefd dat er op zijn minst sprake is van een evenwichtige samenstelling van kennis en ervaring binnen het bestuur of de raad van commissarissen.

In 2016 zijn in het kader van de Wet Toezicht Kredietwezen 2011 in totaal achttien toetsingen uitgevoerd van bestuurders, commissarissen en medebeleidsbepalers van onder toezicht staande kredietinstellingen. Hierbij was bij vijf personen sprake van een hertoetsing. Daarnaast zijn er in totaal 25 toetsingen verricht in het kader van de Wet Toezicht Pensioenfondsen in verband met bestuurswijzigingen.

Web portal

De Bank heeft in april 2016 een web portal gelanceerd, teneinde onder andere de toezending van de prudente rapportages door de financiële instellingen aan de Bank veilig, snel, efficiënt en effectief te laten geschieden. In 2016 hebben uitsluitend banken gebruik gemaakt van het web portal.

Anti-Money Laundering/Combating Financing of Terrorism en De-risking

In een publieke verklaring d.d. 9 november 2016 heeft de Caribbean Financial Action Task Force (CFATF) de belangrijke vooruitgang die Suriname heeft geboekt bij het verbeteren van zijn Anti-Money Laundering/Combating Financing of Terrorism (AML/CFT) beleid erkend en opgemerkt dat Suriname het minimale wettelijk en regelgevend kader heeft vastgesteld, zoals overeengekomen in het Actieplan. Daarom is besloten dat Suriname het CFATF International Cooperation Review Group-proces mag afsluiten.

Hiermee heeft Suriname de derde evaluatieronde (Mutual Evaluation Round) afgesloten en zal het zich nu moeten voorbereiden op de vierde ronde die in 2022 zal plaatsvinden. Voorafgaand aan deze evaluatie is de National Risk Assessment (NRA), in 2020 afgerond. De NRA betrof een onderzoek naar de AML/CFT-risico's van alle financiële en niet-financiële dienstverleners, waaronder accountantskantoren, notarissen, casino's, juweliers en autohandelaren. Daarnaast hebben andere actoren zoals de Centrale Bank van Suriname, als toezichthouder op de financiële sector, het Meldpunt Ongebruikelijke Transacties, de Belastingdienst en de Douane aan dit onderzoek deelgenomen.

Ondanks deze positieve ontwikkelingen worden banken in Suriname, alsmede in andere landen in het Caraïbisch gebied, al enkele jaren in toenemende mate geconfronteerd met het fenomeen van "de-risking". De-risking houdt in dat de buitenlandse banken waar de zogenoemde "nostro"-rekeningen² van onze banken worden aangehouden (correspondent banking relations (CBR's)), een beoordeling maken van de potentiële risico's die gepaard gaan met het in hun boeken houden van deze rekeningen. In geval een dergelijke beoordeling door een CBR negatief uitvalt, kan de desbetreffende rekening worden opgeheven. Het gevolg is dat één of meerdere "nostro"-rekeningen van enkele lokale banken in 2016 zijn afgesloten. Hoewel sommige banken er in zijn geslaagd om nieuwe "nostro"-rekeningen te openen, is het aantal correspondentrelaties over het algemeen afgenomen. Voortzetting van de-risking zal versturend werken op een vlot verloop van het buitenlands betalingsverkeer en een groot risico inhouden voor de financiële sector alsook voor de ontwikkeling van de Surinaamse economie.

In het kader van de internationale aanpak ter bestrijding van money laundering is de Financial Action Task Force (FATF) in 1989 opgericht. De FATF stelt normen vast en bevordert een effectieve uitvoering van wettelijke, regelgevende en operationele maatregelen voor de bestrijding van witwassen, de financiering van terrorisme, de financiering van proliferatie en andere gerelateerde bedreigingen voor de integriteit van het internationale financiële systeem. De door de FATF uitgevaardigde 40 aanbevelingen vormen een uitgebreid en consistent kader van maatregelen die landen moeten uitvoeren om het witwassen van geld en de financiering van terrorisme te bestrijden. De landen worden regulier geëvalueerd teneinde hun committering aan de FATF-standaarden vast te stellen en waar nodig aan te scherpen.

2 Een Nostro-rekening is een bankrekening die een bank aanhoudt bij een buitenlandse bank in de valuta van het land waar de gelden worden aangehouden. De term 'nostro' is een Latijns woord dat 'van ons' betekent en het wordt gebruikt om het vreemde valutaverkeer of de handel in vreemde valuta te vergemakkelijken.

In 1992 is de regionale zusterorganisatie de Caribische Financial Action Task Force (CFATF) opgericht die de 40 FATF-aanbevelingen overnam. De CFATF streeft om de publieke kennis over de effectieve implementatie en naleving van de normen van de FATF inzake anti-witwassen en financiering van terrorisme door de rechtsgebieden van de lidstaten te vergroten.

De slechte naleving van de 40 FATF-aanbevelingen door o.a. de financiële sector, wordt gezien als één van de voornaamste argumenten voor 'de-risking'. Suriname is sedert 1998 lid geworden van het CFATF en heeft zich gecommitteerd om alle internationale regels inzake 'anti-money laundering' en de bestrijding van financiering van terrorisme volledig te implementeren. Hierin is een belangrijke rol voor de financiële instellingen weggelegd. Het slechts voldoen aan de minimumstandaarden zal als onvoldoende worden beschouwd door het CFATF bij het evalueren. De Bank richt zich op het nemen van initiatieven en concrete maatregelen tegen het witwassen van geld en de bestrijding van financiering van terrorisme (AML/CTF) binnen de financiële sector.

Het Directoraat Toezicht Kredietwezen legt tijdens de inspecties van de banken het accent op de effectiviteit van hun AML/CTF-beheersystemen, waaronder het functioneren van de corporate governance, het riskmanagement, de compliance officer en de interne audit. De inspecties bij de instellingen zijn geïntensiveerd. De andere sectoren binnen het financieel stelsel, met name cambio's, verzekeringsmaatschappijen, kredietcoöperaties & spaarinstellingen en pensioenfondsen worden eveneens onderworpen aan diepgaande AML/CTF-inspecties. De Bank treft de nodige maatregelen tegen instellingen, indien deze in onvoldoende mate de aanbevelingen van de Bank opvolgen. In het verlengde hiervan heeft de Bank gewerkt aan een boetebeleid ingevolge de Wet Toezicht Bank- en Kredietwezen 2011 (SB 2011 no. 155) die nog bekrachtigd moet worden.

VI.2 Primaire banken

VI.2.1 Algemeen

De afdeling Toezicht Banken heeft in 2016, zowel op prudentieel gebied alsook op AML-gebied, acht on-site inspecties bij banken uitgevoerd.

Stichting Volkscredietbank (VCB) heeft in december 2015 de Landbouwbank NV (LBB) overgenomen. Hierbij heeft de Overheid een kapitaalinjectie van SRD 30 miljoen verstrekt aan VCB in 2015. Ook zijn de administraties van beide banken in maart 2016 geïntegreerd. VCB werkt aan het oprichten van een nieuwe naamloze vennootschap, genaamd Volkscredietbank NV. Deze

naamloze vennootschap zal, na goedkeuring van de Bank, alle activiteiten van VCB en LBB overnemen.

In juni 2016 is de ontwerpwet Kredietregistratiebureau in behandeling genomen door De Nationale Assemblée (DNA). Echter is deze wet nog niet goedgekeurd door DNA. In 2016 heeft de Bank een aanvang gemaakt met het ontwikkelen van een zogenoemd 'Bank resolution and contingency planning framework'. In dit kader heeft het Internationaal Monetair Fonds technische assistentie verleend in de periode augustus-september 2016. Binnen de Bank is het Directoraat Toezicht Kredietwezen aangewezen met de opmaak van een ontwerpwet van een 'Bank Resolutie', die nog in conceptfase verkeert.

In het kader van de koersontwikkelingen in 2016, heeft de Bank de monitoring van banken aangescherpt met het opvragen van additionele rapportages. Hiertoe behoren: de dagrapportage van de liquiditeit, netto open positie en IMF-monitoring template inzake de deposito's en liquide activa, de weekrapportage van de grote posten en de frequentie van de maandrapportage van de kredietclassificatie en voorzieningen. Als gevolg van de negatieve effecten van de koersontwikkelingen op de financiële positie van de banken, heeft de Bank in augustus 2016 een aangepast beleid ontwikkeld voor de banken die niet (langer) voldoen aan de minimum solvabiliteitsratio van 10%. Op basis van dit beleid kunnen, onder strikte voorwaarden, tijdelijk aangepaste minimum ratio's worden toegepast. De Bank heeft nauw overleg met de directie en de raad van commissarissen van de desbetreffende banken over de ontwikkeling van de solvabiliteitsratio.

De Groep 2-richtlijnen van april 2015, betreffende interne audit, interne controle, integriteitsbeleid, geschiktheid directieleden, leden van raad van commissarissen en aandeelhouders, deugdelijk bestuur en de corporate governance code voor banken, waren voor een periode van één jaar van kracht en zijn in 2016 geëvalueerd. Ook de Groep 3 richtlijnen, betreffende vreemde valutaposities, liquiditeitsrisico en renterisicomanagement, zijn na één jaar van kracht geweest te zijn, in 2016 geëvalueerd. Na minimale wijzigingen zijn de twee voormelde richtlijnen in 2016 voor 1 jaar verlengd.

De AML/CFT-richtlijn van april 2015, die voor onbepaalde tijd van kracht was, is herzien en met ingang van 13 oktober 2016 voor onbepaalde tijd van kracht. De aanpassingen zijn noodzakelijk geweest vanwege de aannahme van de Wet Internationale Sancties en om een betere afstemming met de FATF-aanbevelingen mogelijk te maken. Suriname heeft mede door de implementatie van de herziene richtlijn vooruitgang geboekt in het verbeteren van zijn AML/CFT-beleid.

VI.2.2 Financiële gegevens

De sector banken bestaat uit 9 primaire banken en 3 secundaire banken. De 3 secundaire banken zijn vervat onder de subgroep "overige instellingen". In de tabellen VI.2 tot en met VI.9 zijn de gecombineerde financiële gegevens van alle primaire banken opgenomen.

Het balanstotaal van de primaire banken is ten opzichte van 2015 toegenomen met 50,6% (Tabel VI.2). De hoge balansgroei is voornamelijk een effect van de koersontwikkelingen die zich gedurende 2016 hebben voorgedaan. Na de devaluatie van de SRD op 18 november 2015, vond in 2016 depreciatie van de SRD plaats met als gevolg een koerseffect op de dollarisatiegraad van de balans van de banken met een verdere impact van onder andere, maar niet beperkt tot, toename van de toevertrouwde middelen en de kredietverlening.

De activaposten van de gecombineerde balans zijn voor 62,0% gedollariseerd, terwijl de dollarisatiegraad van de passivaposten 65,1% bedroeg.

Aandeactivazijde hebben voornamelijk de posten 'liquide middelen' en 'netto kredietverlening' bijgedragen aan de balansgroei. Deze twee posten bedroegen respectievelijk 32,7% en 42,2% van het balanstotaal. De overige activaposten 'bankiers in binnen- en buitenland' en 'overige activa' bedroegen respectievelijk 13,5% en 11,6% van het balanstotaal. Aan de passivazijde is de balansgroei grotendeels veroorzaakt door de posten 'op termijn toevertrouwde middelen' en de 'korte schulden' die voor respectievelijk 41,1% en 47,2% deel uitmaakten van het balanstotaal. Het aandeel van de 'overige passivaposten' in het balanstotaal, namelijk 'bankiers in binnen- en buitenland', 'eigen vermogen' en 'overige passiva', bedroeg respectievelijk -0,8% en 6,2%.

Tabel VI.2
Gecombineerde balans primaire banken
(in duizenden SRD)

Omschrijving	2012		2013		2014		2015		2016	
	Bedrag	%	Bedrag	%	Bedrag	%	Bedrag	%	Bedrag	%
ACTIVA										
Liquide middelen	2.427.526	28,4	2.889.370	29,3	3.259.442	30,9	3.800.347	32,2	5.816.517	32,7
Bankiers in binnen- en buitenland	1.607.662	18,8	1.530.830	15,5	1.359.711	12,9	1.243.221	10,5	2.411.554	13,5
Kredietverlening ¹⁾	3.924.966	45,9	4.666.749	47,4	5.080.020	48,2	5.804.586	49,1	7.506.798	42,2
Overige activa	585.884	6,9	759.354	7,7	842.321	8,0	974.141	8,2	2.073.094	11,6
Balans totaal	8.546.038	100,0	9.846.303	100,0	10.541.494	100,0	11.822.295	100,0	17.807.963	100,0
PASSIVA										
Op termijn toevertrouwde gelden ²⁾	2.891.736	33,8	3.585.484	36,4	3.861.517	36,6	4.522.215	38,3	7.314.432	41,1
Korte schulden ²⁾	4.449.197	52,1	4.897.523	49,7	5.176.269	49,1	5.497.388	46,5	8.403.232	47,2
Bankiers in binnen- en buitenland	197.114	2,3	191.871	1,9	142.988	1,4	261.596	2,2	179.991	1,0
Overige passiva	347.820	4,1	381.317	3,9	431.271	4,1	611.804	5,2	1.098.202	6,2
Nettoresultaat	97.880	1,1	101.262	1,0	108.664	1,0	90.938	0,8	-142.051	-0,8
Eigen vermogen	562.290	6,6	688.847	7,0	820.785	7,8	838.354	7,1	954.157	5,4
Balans totaal	8.546.038	100,0	9.846.303	100,0	10.541.494	100,0	11.822.295	100,0	17.807.963	100,0

Bron: Centrale Bank van Suriname gecompriemd op basis van de jaarrapportages van de primaire banken.

¹⁾Kredietverlening in vreemde valuta aan ingezetenen inbegrepen.

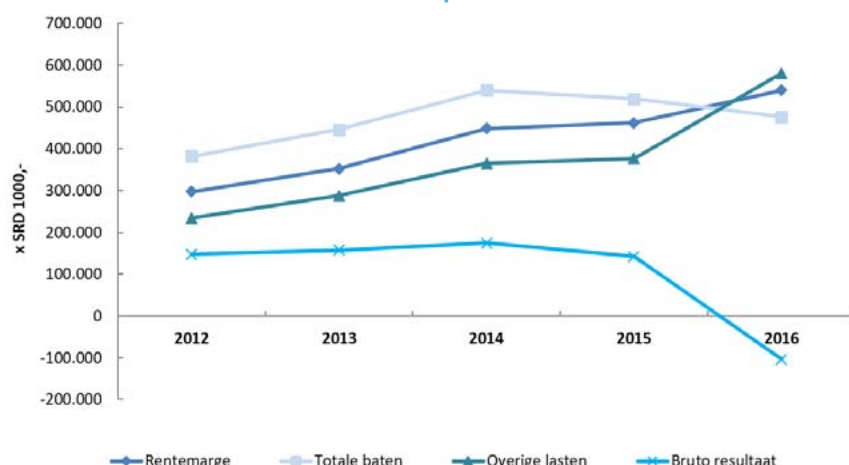
²⁾Op termijn toevertrouwde gelden en korte schulden in vreemde valuta inbegrepen.

Tabel VI.3
Gecombineerde winst- en verliesrekening primaire banken
(in duizenden SRD)

Per ultimo	2012	2013	2014	2015	2016
Rentebaten	424.645	537.203	688.363	748.409	956.452
Rentelasten	126.736	184.579	239.720	285.885	416.163
Rentemarge	297.909	352.624	448.643	462.524	540.288
Totale baten	382.109	445.914	540.210	519.813	476.591
Overige lasten	233.981	287.936	365.383	376.918	580.364
Brutoresultaat	148.128	157.978	174.826	142.894	-103.774
Belastingen	53.321	56.715	66.201	52.260	38.431
Buitengewone posten	3.072	-	37	304	154
Nettoresultaat	97.880	101.263	108.662	90.938	-142.051
ROA: Resultaat voor belastingen/ gemiddelde totale activa (in %)	1,9	1,7	1,7	1,3	-0,7
Efficiency ratio: Overige lasten/ totale baten (in %)	61,2	64,6	67,6	72,5	121,8
Rentemarge/ totale baten (in %)	78,0	79,1	83,0	89,0	113,4
Expense ratio: Totale overige lasten/ rentemarge (in %)	78,5	81,7	81,4	81,5	107,4
Return on equity: Resultaat voor belasting/ gemiddelde EV (in %)	24,8	21,8	20,3	15,4	-11,9

Bron: Centrale Bank van Suriname gecompriemd op basis van de jaarrapportages van de primaire banken.

Grafiek VI.1
Ontwikkeling van rentemarge, totale baten, overige lasten en brutoresultaat primaire banken

Bron: Centrale Bank van Suriname gecompriemd op basis van de jaarrapportages van de primaire banken.

Tabel VI.4
Kredietverlening door primaire banken naar sectoren
(in duizenden SRD)

SECTOREN	2012		2013		2014		2015		2016	
	Bedrag	%	Bedrag	%	Bedrag	%	Bedrag	%	Bedrag	%
Landbouw	129.364	3,0	139.404	2,7	109.304	1,8	112.315	1,9	117.544	1,3
Veeteelt	-		-		-		40.756	0,7	32.109	0,4
Visserij	45.193	1,0	46.483	0,9	52.332	0,8	54.284	0,9	70.817	0,8
Bosbouw	4.250	0,1	3.144	0,1	2.532	0,0	2.900	0,0	16.193	0,2
Mijnbouw	92.171	2,1	128.170	2,5	175.336	2,8	260.621	4,3	320.746	3,6
Industrie	343.795	7,9	369.747	7,1	405.439	6,6	484.472	8,0	637.529	7,1
Constructie en installatie	146.444	3,4	193.099	3,7	243.624	3,9	357.546	5,9	367.179	4,1
Electriciteit, gas en water	23.138	0,5	34.215	0,7	42.874	0,7	58.578	1,0	79.821	0,9
Direct productieve sector	784.355	18,0	914.263	17,6	1.031.441	16,7	1.371.472	22,8	1.641.938	18,4
Handel	1.200.226	27,6	1.436.759	27,6	1.500.420	24,3	1.791.875	29,8	2.394.097	26,8
Transport, opslag en communicatie	174.213	4,0	166.245	3,2	153.193	2,5	144.033	2,4	132.972	1,5
Dienstverlening	399.974	9,2	546.091	10,5	633.196	10,3	769.029	12,8	1.099.997	12,3
Woningbouw	696.568	16,0	800.098	15,4	849.545	13,8	892.735	14,8	1.191.122	13,4
Overheid (incl. Schatkistpapier)							606.423	10,1	1.102.103	12,4
Overige	1.095.261	25,2	1.337.200	25,7	2.004.064	32,5	1.087.870	18,1	1.356.497	15,2
Niet Direct productieve sector	3.566.241	82,0	4.286.394	82,4	5.140.417	83,3	5.291.965	87,9	7.276.788	81,6
GENERAAL TOTAAL	4.350.595	100,0	5.200.657	100,0	6.171.858	100,0	6.663.437	100,0	8.918.726	100,0
Schatkistpapier/ Effecten/ Deelnemingen	328.461		434.797		970.564		643.235		913.925	
BRUTO KREDIETVERLENING	4.022.134		4.765.860		5.201.295		6.020.202		8.004.801	
Voorzieningen	97.168		99.111		121.274		214.743		498.005	
NETTO KREDIETVERLENING	3.924.966		4.666.749		5.080.020		5.805.459		7.506.796	

Bron: Centrale Bank van Suriname gecompriemd op basis van de jaarrapportages van de primaire banken.

De rentemarge vertoonde in 2016 ten opzichte van 2015 een stijging van 16,8% (Tabel VI.3). Hoewel de absolute toename van de rentebaten van SRD 208,0 miljoen hoger lag dan die van de rentelasten van SRD 130,3 miljoen, is de relatieve stijging van de rentebaten van 27,8% minder dan evenredig gestegen ten opzichte van de rentelasten van 45,6%. Het positief resultaat in 2015 is in 2016 omgeslagen in een negatief resultaat. Als gevolg van de resultaatverslechtering, zijn de ratio's 'Return on Assets' (ROA) en de Return on Equity' (ROE) in 2016 gedaald met 2,0 respectievelijk 27,3pp. In 2016

zijn de overige lasten meer dan evenredig gestegen met 54,0% ten opzichte van de rentemarge. De totale baten zijn met 8,3% afgenomen. Bijgevolg zijn de expense ratio en de efficiency ratio verder gestegen tot respectievelijk 107,4% en 121,8% per eind 2016.

De bruto kredietverlening steeg met 33,0% ten opzichte van 2015 (Tabel VI.4). Deze stijging is tweemaal groter dan de groei van de kredietverlening van 15,7% in 2015. De kredietverlening aan de sectoren 'handel', 'woningbouw', 'dienstverlening', 'Overheid', 'industrie'

Tabel VI.5
Kredietdebiteuren
(in duizenden SRD)

Per ultimo	2012	2013	2014	2015	2016
Bruto kredietverlening	4.022.134	4.765.860	5.201.295	6.019.329	8.004.801
Voorzieningen	97.168	99.111	121.274	214.743	498.006
Netto kredietverlening	3.924.966	4.666.749	5.080.020	5.804.586	7.506.798
Non-performing kredieten (bruto)	247.675	283.287	321.131	502.843	863.540
Non-performing kredieten/bruto kredietverlening (in %)	6,2	5,9	6,2	8,4	10,8

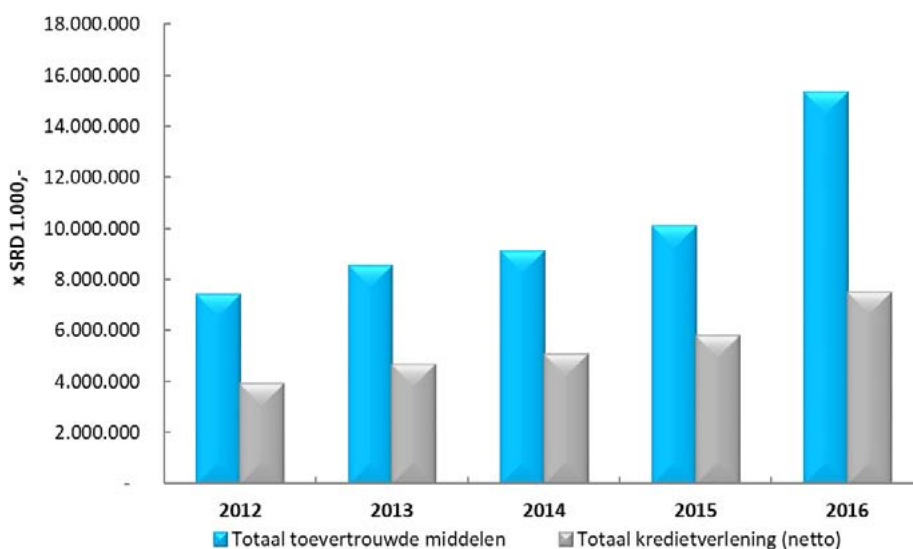
Bron: Centrale Bank van Suriname gecompriemd op basis van de jaarrapportages van de primaire banken.

Tabel VI.6
Kredietverlening ten opzichte van toevertrouwde middelen primaire banken
(in duizenden SRD)

Per ultimo	2012	2013	2014	2015	2016
Middelen > 1 jaar	663.382	920.464	1.063.023	1.476.988	2.759.684
Middelen < 1 jaar	699.395	799.741	925.183	1.010.598	1.700.437
Spaargelden	2.513.387	2.975.342	3.131.031	3.415.199	5.060.831
R/C-gelden waarvan :	3.563.994	3.838.774	3.991.711	4.208.343	5.808.603
(in Surinaamse dollars)	-1.791.239	-1.997.635	-2.005.387	-2.117.637	-2.164.754
(in vreemde valuta)	-1.772.755	-1.841.139	-1.986.324	-2.090.897	-3.643.849
Totaal toevertrouwde middelen	7.440.158	8.534.321	9.110.949	10.115.924	15.329.555
Totaal kredietverlening (netto)	3.924.966	4.666.749	5.080.020	5.804.586	7.506.798
Kredietverlening in % toevertrouwde middelen	52,8	54,7	55,8	57,4	49,0
Toevertrouwde middelen in % balansvermogen	87,1	86,7	86,4	85,6	86,1
Kredietverlening in % balansvermogen	45,9	47,4	48,2	49,1	42,2
Gemiddelde debetrente in Surinaamse dollars (in %)	13,0	13,0	13,3	12,1	13,3
Gemiddelde creditrente in Surinaamse dollars (in %)	5,0	5,2	5,7	4,1	4,9
Gemiddelde debetrente in vreemde valuta (in %)	9,6	9,8	9,4	9,4	9,4
Gemiddelde creditrente in vreemde valuta (in %)	1,4	1,6	1,6	2,5	2,4

Bron: Centrale Bank van Suriname gecompriemd op basis van de jaarrapportages van de primaire banken.

Grafiek VI.2
Toevertrouwde middelen versus kredietverlening van primaire banken

Bron: Centrale Bank van Suriname gecompriemd op basis van de jaarrapportages van de primaire banken.

en 'overige' hebben grotendeels bijgedragen aan de groei in 2016. De overige sectoren, te weten 'landbouw, veeteelt, visserij', 'bosbouw', 'mijnbouw', 'constructie & installatie', 'elektra, gas & water en transport', 'opslag & communicatie' zijn relatief klein en hun aandeel varieerde tussen 0,2% en 4,1% in de kredietverlening.

De kredieten met betalingsachterstanden vanaf 90 dagen, ook wel non-performing loans (NPLs), zijn in 2016 met 71,7% toegenomen ten opzichte van eind 2015 (Tabel VI.5). Als gevolg hiervan is de bruto NPL-ratio gestegen van 8,4% per eind 2015 tot 10,8% per eind 2016. De NPL-ratio bewoog zich gedurende 2016 boven de benchmark van 5%. De totale voorzieningen

stegen in voornoemde periode met 131,9%. De hoge voorzieningen zijn grotendeels ontstaan als gevolg van de toegenomen non-performing kredieten.

De totale toevertrouwde middelen bedroegen 86,1% van het balanstotaal per eind 2016 en gaven daarmee een stijging weer van 51,5% ten opzichte van 2015 (Tabel VI.6). Deze stijging in 2016 is veroorzaakt door de relatief sterke toename van de termijndeposito's langer dan 1 jaar (68,8pp), de termijndeposito's korter dan 1 jaar (68,3pp), de spaargelden (48,2pp) en de R/C-gelden (38,0pp). Het aandeel van de kredietverlening in de toevertrouwde middelen bedroeg 49,0%.

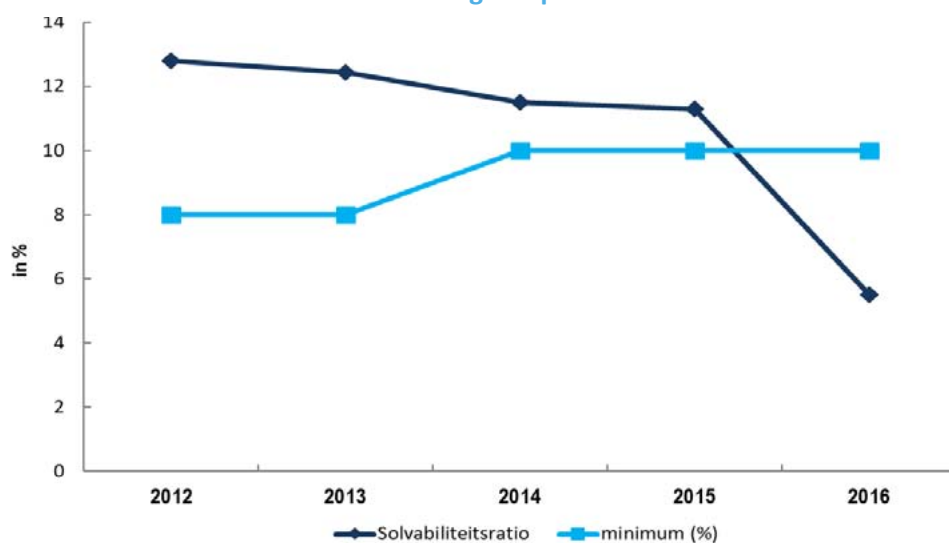
De liquide middelen zijn per eind 2016 toegenomen met

Tabel VI.7
Liquiditeit en solvabiliteit van primaire banken
(in duizenden SRD)

Omschrijving	2012	2013	2014	2015	2016
Liquiditeit					
Liquiditeitsverhouding (in %)	53,4	57,4	62,1	67,1	69,2
Liquide middelen in % balansvermogen	28,4	29,3	30,9	32,2	32,7
Korte schulden in % balansvermogen	53,2	51,1	49,8	47,9	47,4
Solvabiliteit					
Toetsingsvermogen	539.070	624.520	733.921	825.181	595.081
Totaal gewogen risicodragende activa	4.222.304	5.026.446	6.406.886	7.323.965	10.819.884
Solvabiliteitsratio (in %)	12,8	12,4	11,5	11,3	5,5
Tier 1/ Toetsingsvermogen (in %)	90,8	90,4	99,6	100,0	100,0
Tier 1/ Totaal gewogen risicodragende activa (in %)	11,6	11,2	11,4	11,3	5,5
Toetsingsvermogen/ Balanstotaal (in %)	6,3	6,3	7,0	7,0	3,3
Equity ratio (in %)	7,7	8,0	8,8	7,9	4,6
Debt ratio (in %)	92,0	91,8	91,0	91,7	95,4

Bron: Centrale Bank van Suriname gecompriemd op basis van de jaarrapportages van de primaire banken.

Grafiek VI.3
Solvabiliteitstoetsing van primaire banken

Bron: Centrale Bank van Suriname gecompriemd op basis van de jaarrapportages van de primaire banken.

53,1% en maakten voor 32,7% deel uit van het balanstotaal (Tabel VI.7). De korte schulden namen toe met 52,9% en vormden 47,2% van het balanstotaal per eind 2016. De meer dan evenredige toename van de liquide middelen in 2016 ten opzichte van de korte schulden heeft geleid tot een verbetering van de liquiditeitsverhouding met 2,1pp per eind 2016. Per eind 2016 bedroeg de solvabiliteitsratio van de primaire banken 5,5%. Deze ratio daalde met 5,8pp ten opzichte van 2015, en voldeed derhalve niet aan het vereiste minimum van 10%.

Volgens de Immobiliarijrichtlijn mogen de totale investeringen van een bank in vaste activa 100% van haar Tier 1 kapitaal niet overschrijden. Tabel VI.8 laat zien dat deze verhouding zich binnen de 100% limiet bevond. Ten opzichte van 2015 is een relatieve stijging merkbaar aan 33,0pp tot 65,3% per eind december 2016.

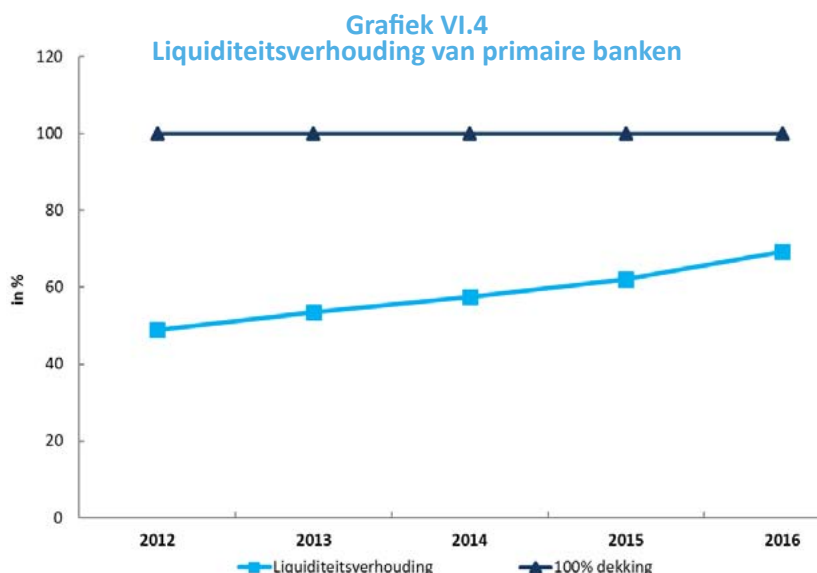
De som van alle grote posten (leningen en deposito's

u/g) bedroeg per eind december 2016 1.123,1% van het Tier 1 kapitaal. Deze verhouding lag ruimschoots boven de toegestane limiet van 300%. De Bank heeft overleg gehad met banken over het terugbrengen van de grote posten tot de toegestane limiet. De grote posten leningen zijn in termen van het Tier 1 kapitaal 609,3% (Tabel VI.9), terwijl de grote posten deposito's u/g 513,8% van het Tier 1 kapitaal uitmaakten.

VI.3 Verzekeringsmaatschappijen

VI.3.1 Algemeen

Op 12 april 2016 is het wetswijzigingsvoorstel inzake artikel 22 van de Wet Inkomstenbelasting 1922 goedgekeurd door DNA. Krachtens dit artikel mochten de in Suriname gevestigde belastingplichtigen, die het verzekeringsbedrijf uitoefenen, een reserve vormen tot het egaliseren van aan het verzekeringsbedrijf verbonden

Bron: Centrale Bank van Suriname gecompriemd op basis van de jaarrapportages van de primaire banken.

Tabel VI.8
Immobilien van primaire banken
(in duizenden SRD)

Per ultimo	2012	2013	2014	2015	2016
Totaal Tier 1 Kapitaal	597.366	642.567	731.080	825.181	595.081
Totale Investerings in vaste activa	254.580	294.944	263.236	266.301	388.408
Totale Investerings in % Totaal Tier 1 Kapitaal	42,6	45,9	36,0	32,3	65,3

Bron: Centrale Bank van Suriname gecompriemd op basis van de jaarrapportages van de primaire banken.

Tabel VI.9
Grote posten van primaire banken
(in duizenden SRD)

Per ultimo	2012	2013	2014	2015	2016
Totaal Tier 1 Kapitaal	539.070	624.520	731.080	825.181	595.081
Totale Grote Posten (leningen)	444.924	643.042	992.123	1.027.039	3.625.661
Totale Grote Posten in % Totaal toetsingsvermogen	82,5	103,0	135,7	124,5	609,3

Bron: Centrale Bank van Suriname gecompriemd op basis van de jaarrapportages van de primaire banken.

risico's op de manier dat toevoegingen aan de reserve van de winst worden afgetrokken en dat verminderingen van de reserve bij de winst worden opgeteld c.q. van het verlies worden afgetrokken. Door deze wijziging is artikel 22 van voornoemde Wet komen te vervallen, waardoor verzekeringsmaatschappijen vanaf 2016 niet meer onbelast een egalisatiereserve kunnen opbouwen. Op basis van een in deze Wet opgenomen overgangsbepaling, moest de door de verzekeringsmaatschappijen tot 2016 opgebouwde egalisatiereserve gelijkelijk worden afgebouwd in 2016 en 2017, tegen het dan geldend tarief van 36% voor inkomstenbelasting. De Bank had vooraf exercities uitgevoerd waaruit bleek dat de wetswijziging en de overgangsbepaling geen negatieve impact zouden hebben op de financiële ratio's van de onder haar toezicht vallende verzekeringsmaatschappijen, mits de afbouw van de egalisatiereserve gefaseerd zou worden uitgevoerd.

De Overheid heeft het contract, dat zij met NV Surinaamse Assurantie Maatschappij 'Self Reliance' had ten aanzien van de nationale basiszorgverzekering voor kinderen tussen 0-16 jaar en personen die zestig jaar en ouder zijn, met ingang van 1 juni 2016 beëindigd. Per dezelfde datum is de uitvoering van de basiszorgverzekering voor de bovengenoemde groepen toegewezen aan de Stichting Staatsziekenfonds Suriname (SZF). In 2016 zijn de overige verzekeringsmaatschappijen ertoe overgegaan de dekking aan de groep verzekerden uit het bestand van on- en minvermogens van het Ministerie van Sociale Zaken en Volkshuisvesting stop te zetten, vanwege de slechte betaaldiscipline van de Overheid.

In 2016 is de conceptwet 'Toezicht Verzekeringsbedrijf' waar nodig aangepast op grond van het advies van de Staatsraad en het commentaar van de Surinaamse Vereniging van Assurantie Maatschappijen (SURVAM). De conceptwet is hierna doorgeleid naar de directeur van het Directoraat Toezicht Kredietwezen (DTK) ter becommentariëring.

Conferentie Caribbean Association of Insurance Regulators

Van 22 tot en met 24 juni 2016 heeft de Bank in samenwerking met de Caribbean Regional Technical Assistance Center (CARTAC) als gastheer opgetreden van de jaarlijkse conferentie en algemene ledenvergadering van de Caribbean Association of Insurance Regulators (CAIR), met als thema 'Risk-based Capital for Insurance Companies - Moving Towards a Regional Standard'. Op de conferentie is aandacht besteed aan de toereikendheid van kapitaal voor verzekeraars, de solvabiliteit, herverzekering als instrument voor het managen van kapitaal en risico's, de regionale standaarden voor kapitaal, en financiële instrumenten volgens de International Financial Reporting Standards (IFRS 9).

VI.3.2 Financiële gegevens

De tabellen VI.10 tot en met VI.18 hebben evenals in 2015, betrekking op de financiële cijfers van de drie levensverzekerings- en de vijf schadeverzekeringsmaatschappijen over het jaar 2016. De financiële cijfers van de twee onder toezicht staande uitvaartverzekeringsmaatschappijen worden vanwege onvolledigheid niet gepubliceerd.

Tabel VI.10
Gecombineerde balansen der levensverzekeringsmaatschappijen
(in duizenden SRD)

Omschrijving	2012	2013	2014	2015	2016
ACTIVA					
Kas en Bank [liquide middelen]	21.349	17.062	27.328	22.139	53.212
Vaste eigendommen	3.471	2.935	2.438	2.506	4.643
Beleggingen:					
a) Overheid	-	-	-	-	-
b) Particulieren:					
- hypotheek	119.599	113.810	141.440	127.035	209.031
- overige	251.859	321.341	327.324	472.486	888.459
Overige activa	37.841	43.443	57.333	102.657	165.952
Totaal	434.119	498.591	555.863	726.821	1.321.297
PASSIVA					
Aandelenkapitaal	1.406	1.406	1.406	1.406	1.406
Reserves	57.477	65.378	74.637	53.209	144.577
Achtergestelde leningen	-	-	-	-	-
Technische voorziening	349.483	394.966	434.944	608.019	1.028.193
Overige schulden	25.752	36.841	44.875	64.187	147.121
Totaal	434.119	498.591	555.863	726.821	1.321.297

Bron: Centrale Bank van Suriname gecompriëerd op basis van de jaarrapportages van de levensverzekeringsmaatschappijen.

Tabel VI.11
Gecombineerde winst- en verliesrekeningen der levensverzekeringsmaatschappijen
(in duizenden SRD)

Omschrijving	2012	2013	2014	2015	2016
Premie	49,007	46,828	54,079	60,377	73,440
Koopsommen	26,281	40,711	25,541	52,508	86,714
Totaal premie + koopsommen	75,288	87,540	79,620	112,885	160,154
Premie herverzekeraar	2,253	2,635	3,049	2,964	4,126
Premie eigen rekening	73,036	84,905	76,571	109,921	156,027
Mutatie technische voorzieningen	45,992	52,740	40,744	130,182	65,156
Verdiende premie (1)	27,044	32,165	35,827	-20,261	90,871
Bruto uitkeringen	17,106	17,960	21,435	29,217	70,084
Aandeel herverzekeraar	-	-	-	-	434
Uitkeringen eigen rekening (2)	17,106	17,960	21,435	29,217	69,649
Provisie en acquisitiekosten (3)	4,541	5,292	5,384	6,756	8,366
Bedrijfskosten (4)	14,381	13,450	17,478	18,636	29,087
Winstdeling en korting (5)	8,956	11,462	9,749	13,520	24,446
Technisch resultaat (6) = (1-2-3-4-5)	-17,940	-15,999	-18,219	-88,390	-40,677
Beleggingsinkomsten (7)	30,136	26,854	33,894	33,392	78,676
Saldo andere baten en lasten (8)	1,076	2,765	-727	84,657	126,209
Beleggingslasten (9)	-	12	138	190	232
Koersverschillen (10)	-	-	-	17,744	113,461
Winst voor belasting = (6+7+8-9+10)	13,272	13,608	14,810	29,469	163,976
Belasting	711	1,933	2,252	1,865	53,954
Winst na belasting	12,561	11,675	12,559	27,605	110,022

Bron: Centrale Bank van Suriname gecombineerd op basis van de jaarrapportages van de levensverzekeringsmaatschappijen.

De jaren 2015 en 2016 zijn gekenmerkt door diverse koersontwikkelingen, met name de devaluatie van de SRD op 18 november 2015 en de depreciatie van de Surinaamse munt ten opzichte van de US-dollar die daarna in 2016 volgde. Per 10 mei 2016 is overgegaan tot een vrije markt voor de deviezenhandel, waarbij de koers werd vastgesteld door vraag en aanbod. Voornamelijk de depreciatie van de SRD heeft in 2016 impact gehad op de verzekeringssector. De valutakoerswinst die hierdoor ontstond, heeft geleid tot een toename van de totale baten voor zowel de levensverzekerings- als schadeverzekeringsmaatschappijen, waardoor beide markten in 2016 een forse nettowinst hebben genoteerd. Tevens heeft de ontwikkeling van de valutakoers geleid tot een verbetering van de solvabiliteitspositie van de totale verzekeringsmarkt.

VI.3.2.1 Levensverzekeringsmaatschappijen

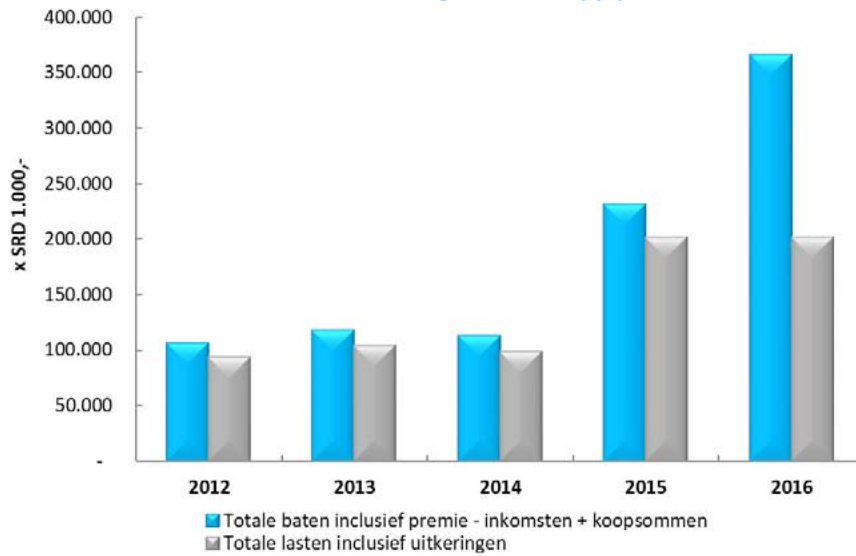
Het gecombineerd balanstotaal van de drie levensverzekeraars vertoonde in 2016 een stijging van 81,8% oftewel SRD 594,5 miljoen ten opzichte van 2015 (Tabel VI.10). Deze toename is onder andere toe te schrijven aan diverse stijgingen in de totale beleggingsportefeuille der levensverzekeraars. De beleggingsportefeuille is in 2016 ten opzichte van 2015

toegenomen met 83,1%, oftewel SRD 498,0 miljoen. De voornaamste beleggingsposten zijn termijndeposito's, hypotheekleningen, leningen op schuldbekentenis en effecten. De termijndeposito's vormden in 2016 de grootste beleggingspost en maakten 45,3% uit van de beleggingsportefeuille, gevolgd door de beleggingen in hypotheekleningen 19,0%, leningen op schuldbekentenis 15,8% en effecten 12,2%. De beleggingsportefeuille der levensverzekeraars bestond tevens uit onroerende goederen, spaarrekeningen, beleggingen voor rekening van polishouders en overige beleggingen.

De totale beleggingen besloegen 83,1% van de totale activa. Dit impliceerde dat een groot deel van de totale activa inkomsten-genererend was. Aan reserves³ hadden de drie levensverzekeraars in 2016 totaal SRD 144,6 miljoen (Tabel VI.10). Dit is een toename van 171,7% ten opzichte van 2015, als gevolg van het valutakoersresultaat in de algemene reserves. De totale premies over het boekjaar 2016 bedroegen SRD 73,4 miljoen, hetgeen ten opzichte van 2015 een toename is van 21,6% oftewel SRD 13,1 miljoen. Dit is veroorzaakt door een stijging van de verkoop van levensverzekeringen met een reguliere premiebetaling en het effect van de depreciatie van de SRD op de in vreemde valuta genoteerde premie.

3 Hiertoe worden gerekend: de algemene reserves, herwaarderingsreserve, koersverschillenreserve en agioreserve.

Grafiek VI.5
Totale baten ten opzichte van totale lasten
der levensverzekeringsmaatschappijen

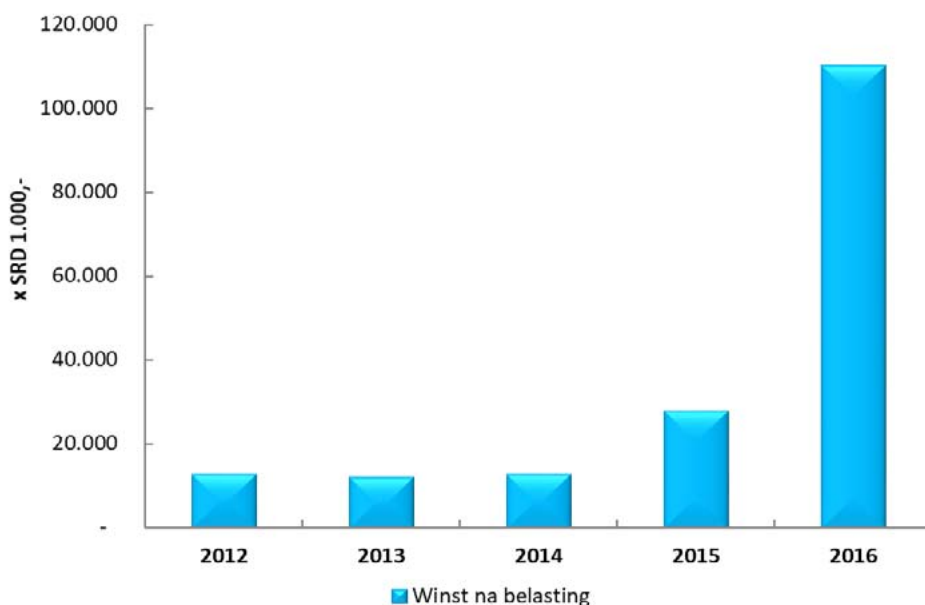

Bron: Centrale Bank van Suriname gecompriemd op basis van de jaarrapportages van levensverzekeringsmaatschappijen.

De koopsommen, die een éénmalig karakter hebben, namen eveneens toe en wel met 65,1% oftewel SRD 34,2 miljoen. Deze stijging is onder andere veroorzaakt doordat een groot aantal bedrijven (evenals in 2015) hun pensioenregelingen, op basis van de Wet Algemeen Pensioen 2014, onderbrachten bij de gevestigde verzekeraars.

Het technisch resultaat is de afgelopen vijf jaren steeds negatief geweest. In 2013 was er ten opzichte van 2012 een verbetering te merken, terwijl het technisch resultaat in 2014 en 2015 wederom verslechterde. In 2016 verbeterde het technisch resultaat ten opzichte van 2015 met 54,0% van negatief SRD 88,4 miljoen naar negatief SRD 40,7 miljoen (Tabel VI.11).

Grafiek VI.6
Winst na belasting der levensverzekeringsmaatschappijen

Bron: Centrale Bank van Suriname gecompriemd op basis van de jaarrapportages van levensverzekeringsmaatschappijen.

Tabel VI.12
Solvabiliteitstoetsing levensverzekeringsmaatschappijen
(in duizenden SRD)

Per ultimo	2012	2013	2014	2015	2016
Premiereserve na aftrek herverzekering (A)	345.185	390.347	430.408	601.730	1.024.949
Vereist vermogen 5% van A (1)	17.259	19.517	21.520	30.086	51.247
Aanwezig vrij vermogen (2)	48.257	56.527	67.108	46.090	128.320
Solvabiliteitsoverschot (2-1)	30.997	37.010	45.588	16.004	77.073

Bron: Centrale Bank van Suriname gecompriemd op basis van de jaarrapportages van de levensverzekeringsmaatschappijen.

Tabel VI.13
Rentabiliteit levensverzekeringsmaatschappijen
(in duizenden SRD)

Per ultimo	2012	2013	2014	2015	2016
Nettowinst	12.561	11.675	12.559	27.605	110.022
Eigen vermogen	58.883	66.784	76.043	54.615	145.983
Rentabiliteit (in %)	21,3	17,5	16,5	50,5	75,4

Bron: Centrale Bank van Suriname gecompriemd op basis van de jaarrapportages van de levensverzekeringsmaatschappijen.

De verdiende premie van de levensverzekerders verbeterde eveneens van negatief SRD 20,3 miljoen in 2015 naar SRD 90,9 miljoen in 2016. De verbetering is het gevolg van een toename van de premie eigen rekening met SRD 46,1 miljoen en de post mutatie technische voorzieningen die ten opzichte van 2015 met 50% oftewel SRD 65,0 miljoen afnam. Deze veranderingen hebben in 2016 geleid tot de verbetering van het technisch resultaat.

De beleggingsinkomsten zijn in 2016 ten opzichte van 2015 méér dan verdubbeld en bedroegen aan het eind van 2016, SRD 78,7 miljoen. De totale baten (inclusief premie-inkomsten+koopsommen) namen in 2016 toe met 58,3% oftewel SRD 134,5 miljoen. De totale lasten (inclusief uitkeringen) namen in 2016 eveneens toe, maar de procentuele groei was nihil, omdat er sprake was van een toename van slechts SRD 32.000,- (Grafiek VI.5).

De groei van de totale baten (inclusief premie-inkomsten + koopsommen) in 2016 is het gevolg geweest van de stijging van respectievelijk de totale premies en de koopsommen en de toename van de beleggingsinkomsten. Verder heeft een valutakoerswinst van SRD 113,5 miljoen, als gevolg van de depreciatie van de Surinaamse munt, eveneens bijgedragen aan de groei van de totale baten.

Voor de levensverzekerders droegen de verbetering van het technisch resultaat en de valuta koerswinst in 2016 onder andere bij aan een winst ná belasting van SRD 110,0 miljoen, hetgeen een toename was van SRD 82,4 miljoen (298,6%) ten opzichte van 2015 (Grafiek VI.6).

De solvabiliteitspositie van de levensverzekerders

(Tabel VI.12) is in 2016 ten opzichte van 2015 significant verbeterd van SRD 16,0 miljoen naar SRD 77,1 miljoen. De verbetering van de solvabiliteitspositie is voornamelijk toe te schrijven aan de herwaardering van de netto valutapositie als gevolg van de gestegen valutakoers in 2016.

In 2016 bedroeg de rentabiliteit⁴ van de levensverzekerders 75,4% en was anderhalf maal hoger dan in 2015 (50,5%). De verbeterde rentabiliteit is toe te schrijven aan de nettowinst die in 2016 viermaal groter was dan in 2015 (Tabel VI.13). Ook hier speelde de depreciatie van de SRD ten opzichte van de US-dollar een voorname rol.

VI.3.2.2 Schadeverzekeringsmaatschappijen

De gecombineerde financiële gegevens van de vijf schadeverzekeringsmaatschappijen zijn opgenomen in de tabellen VI.14 tot en met VI.17.

Het balanstotaal (Tabel VI.14) is in 2016 toegenomen met 47,1% ten opzichte van 2015. Aan de activazijde vertoonden de hypotheek en de termijndeposito's een stijgende trend gedurende de periode 2012 tot en met 2016.

Naast de beleggingen in hypotheek en termijndeposito's omvat de beleggingsportefeuille van de schadeverzekerders onder andere ook beleggingen in effecten (aandelen), onroerende goederen, deelnemingen, leningen op schuldbekentenis en spaarrekeningen. De hypotheek vormden in 2016 de grootste beleggingspost en maken 26,3% uit van de beleggingsportefeuille, gevolgd door de beleggingen in onroerende goederen met 24,9% en termijndeposito's met 21,4%.

4 De rentabiliteit is de verhouding tussen de nettowinst en het eigen vermogen.

Tabel VI.14
Gecombineerde balansen der schadeverzekeringsmaatschappijen
(in duizenden SRD)

	2012	2013	2014	2015	2016
ACTIVA					
Vaste eigendommen	51.335	58.853	64.171	73.181	72.523
Beleggingen:					
-Overheidssector	-	-	-	-	-
-Particuliere sector:					
a) hypotheeken	68.200	76.020	94.102	105.530	212.616
b) overige	229.283	243.588	287.414	365.560	596.892
Overige activa	130.011	211.968	257.689	279.053	333.570
Liquide middelen	40.585	54.403	52.429	77.310	109.581
Totaal	519.413	644.831	755.806	900.634	1.325.181
PASSIVA					
Aandelenkapitaal	360	360	360	360	360
Reserves	249.985	282.077	324.684	287.747	509.229
Technische voorzieningen	141.519	234.160	267.848	379.727	397.740
Langetermijschulden (incl. voorzieningen)	19.134	27.952	32.381	49.620	148.665
Kortetermijschulden	108.416	100.282	130.532	183.180	269.187
Totaal	519.413	644.831	755.806	900.634	1.325.181

Bron: Centrale Bank van Suriname gecompriemd op basis van de jaarrapportages van de schadeverzekeringsmaatschappijen.

Tabel VI.15
Gecombineerde winst- en verliesrekeningen der schadeverzekeringsmaatschappijen
(in duizenden SRD)

Omschrijving	2012	2013	2014	2015	2016
Brutopremie	247.301	393.406	420.245	511.635	532.910
Premie herverzekeraar	30.770	30.418	32.414	42.758	70.518
Af te dragen voorzieningenfondsen	-	-	-	2.026	2.903
Premie eigen rekening	216.532	362.988	387.832	468.877	462.392
Mutatatie technische voorzieningen	-2.029	66.232	1.947	12.461	-25.016
Verdiende premie (1)	218.561	296.757	385.884	456.417	487.408
Bruto-uitkeringen	127.876	183.712	266.850	368.267	473.852
Aandeel herverzekeraar	9.129	2.854	3.103	3.093	15.708
Uitkeringen eigen rekening (2)	118.747	180.858	263.748	365.174	458.145
Provisie en acquisitiekosten (3)	14.067	13.774	14.061	15.169	17.276
Bedrijfskosten (4)	62.310	65.373	76.082	92.596	111.283
Technisch resultaat (5) = (1-2-3-4)	23.437	36.751	31.993	-16.522	-99.296
Beleggingsinkomsten (6)	33.801	14.080	22.685	20.219	93.930
Saldo andere baten en lasten (7)	3.498	4.777	10.005	41.177	248.365
Beleggingslasten (8)	-	-	-	-	-
Winst voor belasting (5+6+7-8)	60.736	55.609	64.683	44.874	243.000
Belasting	2.763	11.613	4.842	16.804	76.982
Winst na belasting	57.973	43.996	59.841	28.070	166.018

Bron: Centrale Bank van Suriname gecompriemd op basis van de jaarrapportages van de schadeverzekeringsmaatschappijen.

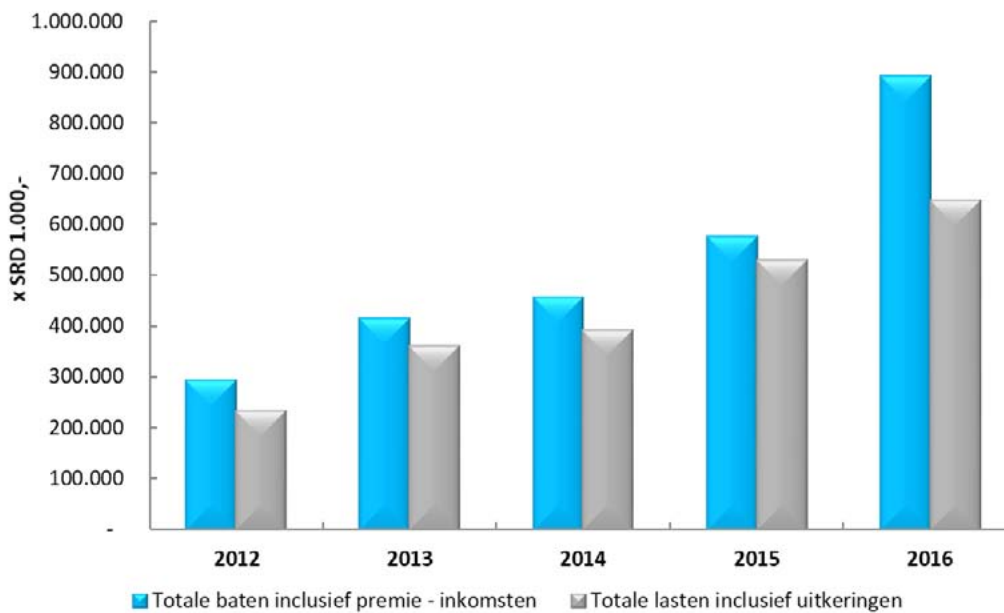
Aan de passivazijde vertoonde de post 'langlopende schulden inclusief voorzieningen' in 2016, ten opzichte van het vorig jaar, een toename van 199,6%⁵ oftewel SRD 99,0 miljoen. Deze toename is voornamelijk veroorzaakt door de voorzieningen voor latente belastingverplichtingen. Het totaal bruto premie-inkomen (Tabel VI.15) nam in 2016 ten opzichte van 2015 toe met 4,2% van SRD 511,6 miljoen naar SRD 532,9 miljoen.

De schade-uitkeringen (bruto uitkeringen minus aandeel herverzekeraar) namen, voornamelijk als gevolg van een toename in de categorie Brandverzekeringen, met 25,5% oftewel SRD 93,0 miljoen toe en bedroegen in 2016 SRD 458,1 miljoen.

Over 2016 vertoonde de post mutatie technische voorzieningen een afname van 300,8% oftewel SRD 37,5 miljoen.

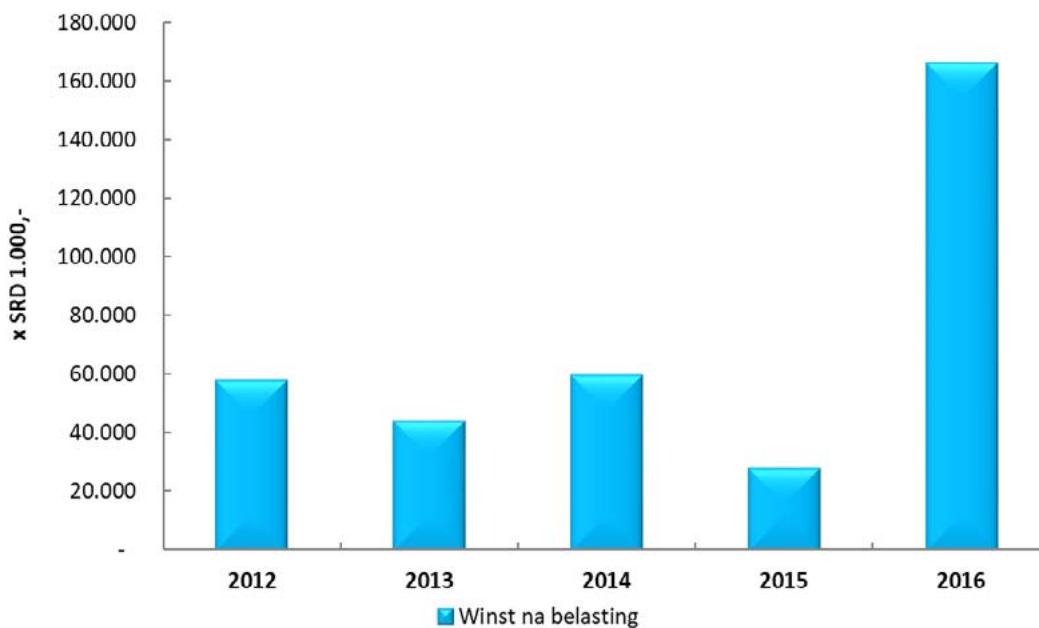
5 Door een nieuwe clustering van cijfers zijn de langetermijnschulden (inclusief voorzieningen) en de kortetermijschulden van de afgelopen vijf jaren aangepast (Tabel VI.13).

Grafiek VI.7
Totale baten t.o.v. lasten der schadeverzekeringsmaatschappijen

Bron: Centrale Bank van Suriname gecompriemd op basis van de jaarrapportages van de schadeverzekeringsmaatschappijen.

Grafiek VI.8
Winst na belasting der schadeverzekeringsmaatschappijen

Bron: Centrale Bank van Suriname gecompriemd op basis van de jaarrapportages van de schadeverzekeringsmaatschappijen.

Deze afname is voornamelijk veroorzaakt door de vrijval van de premiereserve die in 2015 was gevormd voor de basiszorgverzekering.

De beleggingsinkomsten stegen in 2016 ten opzichte van 2015 met 364,6% oftewel SRD 73,7 miljoen. Onder andere de opbrengsten uit beleggingen in onroerende goederen en de opbrengsten uit beleggingen in

hypothecaire leningen hebben hiertoe bijgedragen.

In 2016 stegen de totale baten (inclusief premie-inkomsten) ten opzichte van 2015 met 54,6% naar SRD 890,9 miljoen (Grafiek VI.7), terwijl de totale lasten (inclusief uitkeringen) in dit jaar met 21,9% stegen naar SRD 645,0 miljoen. De toename van de totale baten (inclusief premie-inkomsten) is onder andere toe te schrijven aan de

toenemende beleggingsinkomsten en overige baten en lasten (inclusief de valutakoerswinsten).

In 2016 was er een opmerkelijke nettowinst van SRD 166,0 miljoen (Grafiek VI.8). Ten opzichte van 2015 betekende dit een toename van 491,4% oftewel SRD 137,9 miljoen. Met name de valutakoerswinst van SRD 184,6 miljoen en de beleggingsinkomsten van SRD 93,9 miljoen, die voornamelijk als gevolg van de depreciatie van de SRD ten opzichte van de US-dollar zijn ontstaan, hebben hiertoe bijgedragen.

De solvabiliteitspositie van de schadeverzekeraars, welke is opgenomen in Tabel VI.16, is ten opzichte van 2015

verbeterd. Het solvabiliteitsoverschot vertoonde een stijging van SRD 147,7 miljoen in 2015 naar SRD 292,5 miljoen in 2016. De stijging van het solvabiliteitsoverschot is te danken aan de toename van de algemene reserve met 62,9% door onder andere de valutakoersresultaten. De rentabiliteit vertoonde in 2016 ten opzichte van 2015 een zichtbare verbetering en bedroeg 32,6%. Tussen 2012 en 2015 varieerde dit percentage tussen de 9,7% en 23,2% (Tabel VI.17). De verbetering in 2016 is toe te schrijven aan de opmerkelijke toename van de nettowinst met 491,4%, als gevolg van de valutakoerswinst.

Tabel VI.16
Solvabiliteitstoetsing schadeverzekeringsmaatschappijen
(in duizenden SRD)

Per ultimo	2012	2013	2014	2015	2016
18% van de geboekte brutopremies (A)	44.514	70.813	75.644	92.094	95.924
Schade eigen rekening (1)	118.747	180.858	263.748	365.174	458.145
Brutoschade (2)	127.876	183.712	266.850	368.267	473.852
Vereist vermogen (1/2) x A	41.336	69.713	74.765	91.321	92.744
Aanwezig vrij vermogen	202.589	234.989	278.285	238.973	385.222
Solvabiliteitsoverschot	161.253	165.277	203.521	147.652	292.478

Bron: Centrale Bank van Suriname gecompriemd op basis van de jaarrapportages van de schadeverzekeringsmaatschappijen.

Tabel VI.17
Rentabiliteit schadeverzekeringsmaatschappijen
(in duizenden SRD)

Per ultimo	2012	2013	2014	2015	2016
Nettowinst	57.973	43.996	59.841	28.070	166.018
Eigen vermogen	250.344	282.437	325.044	288.108	509.589
Rentabiliteit (in %)	23,2	15,6	18,4	9,7	32,6

Bron: Centrale Bank van Suriname gecompriemd op basis van de jaarrapportages van de schadeverzekeringsmaatschappijen.

Tabel VI.18
Gecombineerde WAM-staten
(regel 1 t/m 9 in duizenden SRD)

Omschrijving	2012	2013	2014	2015	2016
Premies (1)	44.972	47.599	53.191	58.800	67.635
Poliskosten en overige kosten (2)	1.328	1.536	1.694	2.620	2.077
Uitkeringen (3)	31.709	34.720	38.550	47.945	48.939
Mutatie Premiereserve (4)	25.726	11.842	16.809	17.066	26.504
Mutatie Schadereserve (5)	2.357	5.416	9.350	11.562	16.152
Mutatie Provisiereserve (6)	1.455	-30	391	1.870	1.056
Provisie (7)	5.669	6.520	5.645	5.629	5.601
Bedrijfskosten (8)	23.724	23.325	28.384	41.450	37.824
Resultaat u/d WAM (9)= (1+2-3-4-5+6-7-8)	-41.431	-32.717	-43.462	-60.362	-64.252
Aantal Rij- en Voertuigen	198.081	219.861	233.724	228.390	230.633
Aantal afgehandelde schaden	10.281	13.557	14.112	15.448	13.476
Aantal nog af te handelen schaden	6.314	4.293	3.968	4.266	4.715

Bron: Centrale Bank van Suriname gecompriemd op basis van de jaarrapportages van de schadeverzekeringsmaatschappijen.

Wet Aansprakelijkheidsverzekering Motorrijtuigen (WAM)

In 2016 is er sprake van een lichte stijging van 1% in het aantal WAM-verzekeringen naar 230.633 (Tabel VI.18). Het bruto premie-inkomen steeg met SRD 8,8 miljoen, oftewel 15,0%, van SRD 58,8 miljoen in 2015 naar SRD 67,6 miljoen in 2016. Van het totaal aantal WAM-verzekeringen in 2016 bestond 64,8% uit de categorie verzekeringen van personenauto's. Dit was gelijk aan 149.561 verzekeringen. Deze categorie was de grootste WAM-verdiener met een premie-inkomen van SRD 49,8 miljoen (73,6% van het bruto WAM-premie-inkomen). Het resultaat uit de WAM is in 2016 wederom slecht geweest. Het verlies in de categorie WAM-verzekeringen bedroeg SRD 64,3 miljoen. De uitkeringen, voornamelijk ter dekking van de materiële schade, bedroegen SRD 48,9 miljoen. Dit is een lichte toename van 2,14% ten opzichte van 2015. De uitkeringen zijn in de periode 2012 tot en met 2016 steeds toegenomen. Ultimo 2016 waren er in totaal 18.191 schadegevallen die afgehandeld moesten worden, hetgeen ten opzichte van 2015 een afname is van 1.523 gevallen (ofwel 7,7%). Van het totaal aantal schadegevallen zijn per ultimo 2016 13.476 (74,1%) afgehandeld.

VI.4. Pensioenfondsen

VI.4.1 Algemeen

Het algemeen gedeelte betreft de ontwikkelingen in de pensioensector over 2016. In 2016 zijn er twee on-site inspecties bij pensioenfondsen uitgevoerd.

Wet Algemeen Pensioen 2014

In 2014 is door de Overheid een verplichte algemene pensioenregeling ingevoerd voor de beroepsbevolking van Suriname, die nog geen pensioenvoorzieningen had. Deze pensioenregeling is gebaseerd op de Wet Algemeen Pensioen 2014, welke op 9 december 2014 in werking is getreden. Deze verplichte pensioenregeling werd uitgevoerd door het Algemeen Pensioenfonds. De financiering van deze regeling geschiedde op basis van het omslagstelsel, terwijl de bestaande regelingen gestoeld waren op het kapitaaldeckingsstelsel.

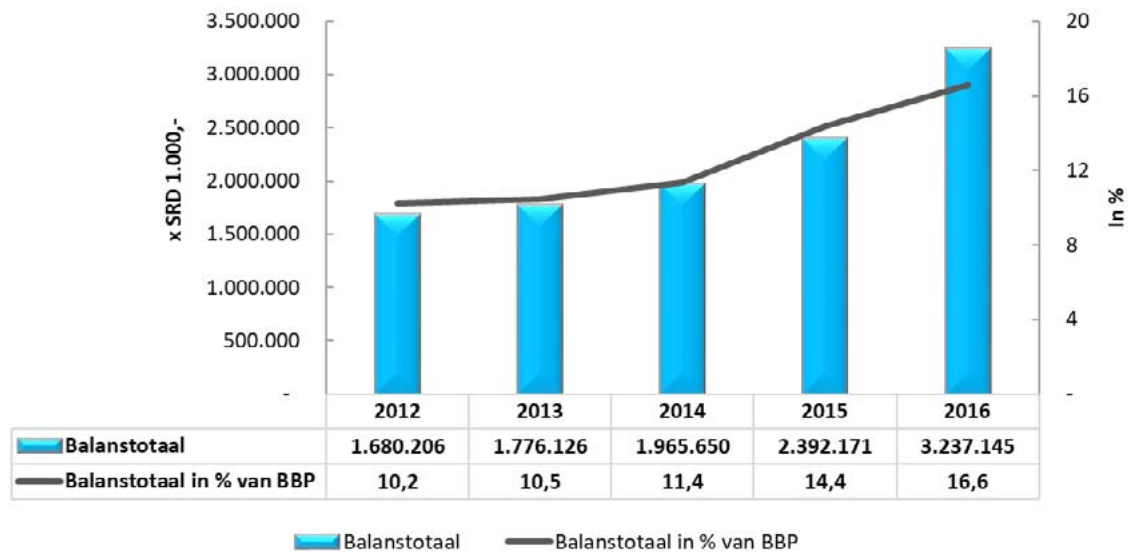
Het Algemeen Pensioenfonds stond niet onder toezicht van de Bank en er zijn bij de Bank ook geen financiële gegevens beschikbaar over deze verplichte pensioenregeling. Voornoemde wet bemoeilijkte de toezichthoudende taak van de Bank, die is gebaseerd op de Wet Pensioenfondsen en

Tabel VI.19
Enige financiële gegevens van pensioenfondsen
(in duizenden SRD)

Omschrijving	2012	2013	2014	2015	2016
ACTIVA :					
LIQUIDE MIDDELEN	84.401	100.765	82.408	101.906	139.823
BELEGGINGEN :	-	-	-	-	-
waarvan Binnenland :	-	-	-	-	-
Overheid	69.656	79.573	82.500	94.425	108.770
Particulier	1.029.475	1.104.528	1.269.730	1.549.460	2.010.173
waarvan Buitenland	312.146	259.267	286.267	346.910	611.579
OVERIGE	184.528	231.992	244.746	299.469	366.800
TOTAAL	1.680.206	1.776.125	1.965.651	2.392.170	3.237.145
INKOMSTEN :					
Premies/Stortingen in het fonds	81.168	88.623	93.764	100.638	144.868
Inkomsten uit beleggingen	139.926	59.816	154.966	224.698	624.701
Overige inkomsten	3.884	6.276	2.775	5.082	7.846
TOTAAL	224.978	154.715	251.505	330.418	777.415
UITGAVEN :					
Uitkeringen	37.667	44.035	48.047	54.792	65.784
Onkosten, belasting en andere	119.825	152.629	126.370	217.944	248.968
Resultaat	67.486	-41.949	77.088	57.682	462.663
TOTAAL	224.979	154.715	251.505	330.418	777.415
Totaal aantal pensioenfondsen onder toezicht	35	36	37	38	39

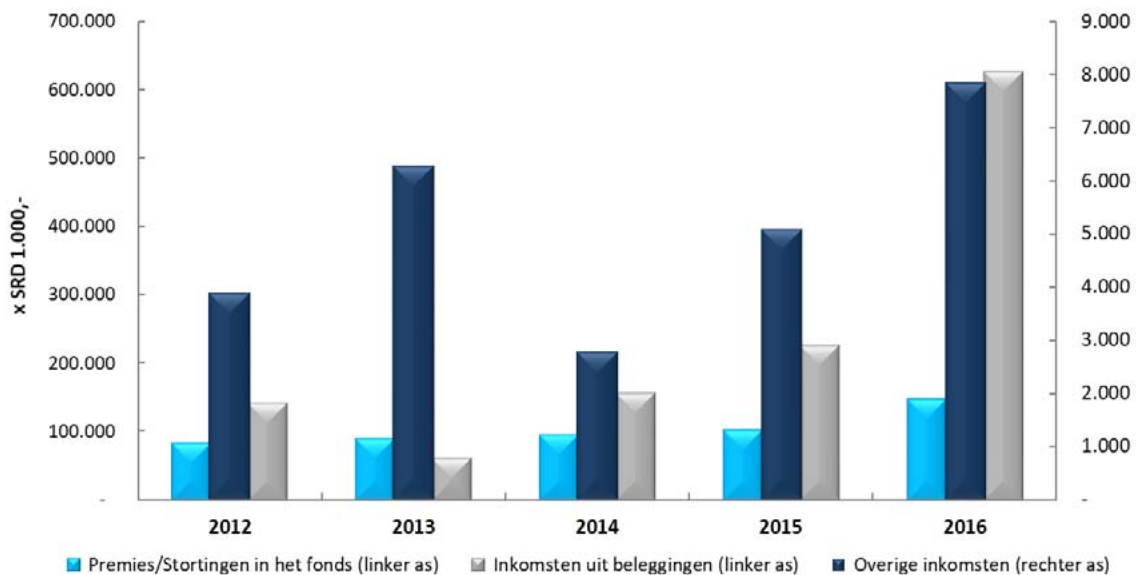
Bron: Centrale Bank van Suriname uit ontvangen jaarrapportages van de pensioenfondsen over de periode 2012-2016.

Grafiek VI.9
Balanstotaal pensioenfondsen

Bron: Centrale Bank van Suriname uit ontvangen jaarrapportages van pensioenfondsen over de periode 2012-2016.

Grafiek VI.10
Totale inkomsten pensioenfondsen

Bron: Centrale Bank van Suriname uit ontvangen jaarrapportages van pensioenfondsen over de periode 2012-2016.

Voorzieningsfondsen en legde ook beperkingen op aan pensioenfondsen die onder toezicht staan van de Bank. Hierdoor ontstonden er fricties bij de uitoefening van de toezichthoudende taak van de Bank, aangezien deze taak zich richt op de financierings-, beleggings- en uitkeringsfase van het pensioenfonds.

Naaraanleidingvandeze fricties heeft de Bank gesprekken gevoerd met de Pensioenraad (toezichthoudend orgaan op het Algemeen Pensioenfonds) om te komen

tot synchronisatie van de Wet Algemeen Pensioen 2014 en de Wet Pensioenfondsen en Voorzieningsfondsen. Deze gesprekken zijn in 2016 gecontinueerd.

Op basis van in het tweede halfjaar van 2016 verkregen informatie, van de onder toezicht staande pensioenfondsen bleek dat het onderhoud van de Bank erin geresulteerd heeft dat deze pensioenfondsen niet meer werden aangeschreven door de Pensioenraad.

Tabel VI.20
Specificatie van de beleggingen van pensioenfondsen
(in duizenden SRD)

Omschrijving	2012	2013	2014	2015	2016
Beleggingen					
Onroerende goederen	189.959	218.486	272.667	452.085	607.002
Hypotheke u/g	301.410	278.952	282.807	291.929	383.303
Persoonlijke leningen	2.127	3.456	4.355	4.644	3.389
Lening op schuldbekentenis	37.290	30.257	38.766	48.269	9.436
Aandelen	186.166	192.541	221.902	212.490	230.317
Obligaties	361.998	306.182	331.849	411.021	657.653
Termijndeposito's	152.810	201.926	209.007	253.158	432.996
Spaarrekeningen	82.596	102.646	125.972	131.496	156.113
Goudcertificaten	19.590	14.611	15.005	15.999	32.043
Schatkistpapier	50.067	64.962	67.495	78.426	76.727
Rekening-courant met de werkgever	15.090	14.891	47.105	50.910	90.126
Beleggingsfondsen	9.778	11.490	13.979	27.523	46.840
Overige beleggingen	2.397	2.967	7.587	12.845	4.576
Totaal	1.411.278	1.443.367	1.638.496	1.990.795	2.730.522
In % van de totale beleggingen					
Onroerende goederen	13	15	17	22	22
Hypotheke u/g	21	19	17	15	14
Persoonlijke leningen	0	0	0	0	0
Lening op schuldbekentenis	3	2	2	2	1
Aandelen	13	13	14	11	8
Obligaties	26	21	20	20	24
Termijndeposito's	11	14	13	13	16
Spaarrekeningen	6	7	8	7	6
Goudcertificaten	1	1	1	1	1
Schatkistpapier	4	5	4	4	3
Rekening- courant met de werkgever	1	1	3	3	3
Beleggingsfondsen	1	1	1	1	2
Overige	0	1	0	1	0
Totaal	100	100	100	100	100

Bron: Centrale Bank van Suriname uit ontvangen jaarrapportages van pensioenfondsen over de periode 2012-2016.

Risico's pensioensector

De voornaamste risico's voor de pensioensector in 2016 betroffen evenals in 2015 het operationeel risico, het kredietrisico en het inflatierisico. Deze risico's zijn geconstateerd op basis van onder andere analyses van rapportages en on-site inspecties. Vanwege de significante toename van het inflatierisico is dit apart belicht in het onderstaande.

Inflatierisico

Vanwege de sterke stijging van de inflatie van 25,1% in 2015 naar 52,4% in 2016 is dit risico zeer actueel voor de pensioensector.

Van de actieve pensioenfondsen hebben 71% van deze pensioenfondsen beleggingen gepleegd en/of activa aangehouden in buitenlandse valuta, waardoor dit risico binnen de sector enigszins is gemitigeerd. De beleggingen in hypothecaire leningen (met een

variabele rente) en onroerend goed, die positief gecorreleerd zijn met de inflatie en dus bijdroegen aan het indammen van dit risico, maakten 32,5% uit van het balanstotaal in 2016.

Conferentie Caribbean Association of Pension Supervisors (CAPS)

De Bank heeft op 20 en 21 juni 2016 als gastheer opgetreden van een conferentie van de CAPS met als thema 'Strengthening Pension Supervision and Regulation to Support Financial Stability'. De invloed van de mondiale groei van de pensioensector en de regelgeving en het toezicht in de regio zijn aan de orde gesteld.

Technical Assistance Report

Een missie van Caribbean Regional Technical Assistance Centre (CARTAC) heeft in 2016 een bezoek gebracht aan de Bank. De missie heeft op grond van gepleegd onderzoek in een rapport voor technische bijstand

Tabel VI.21
Balanstotaal pensioenfondsen
(in duizenden SRD)

Omschrijving	2012	2013	2014	2015	2016
Balanstotaal	1.680.206	1.776.126	1.965.650	2.392.171	3.237.145
BBP	16.433.700	16.981.000	17.294.100	16.669.000	19.489.361
Balanstotaal in % van BBP	10,2	10,5	11,4	14,4	16,6

Bron: Centrale Bank van Suriname uit ontvangen jaarrapportages van pensioenfondsen over de periode 2012-2016.

de bevindingen en aanbevelingen gepresenteerd aan de Bank. Er is een survey gehouden ten aanzien van de kwaliteit van het toezicht door een consultant van CARTAC. Een algemene conclusie uit dit onderzoek is dat de Bank op het actuarieel- en langlevensrisico na, naar genoegen de rapportagemodellen heeft om de benodigde informatie te vergaren om de verschillende risico's in beeld te brengen en zodoende gericht beleid te ontwikkelen voor toezicht. Voorts zijn modellen ontwikkeld c.q. aangepast voor vergaring van de verder benodigde informatie. Niet alle aanbevelingen van CARTAC zijn gerealiseerd in 2016.

VI.4.2 Financiële gegevens

De jaarrapportage van pensioenfondsen geschiedt uiterlijk 6 maanden na afsluiting van een boekjaar. Hierdoor hebben de financiële gegevens in dit jaarverslag betrekking op geëxtrapoleerde en gecontroleerde cijfers over het boekjaar 2016.

In de Tabellen VI.19, VI.20 en VI.21 zijn de financiële gegevens van de pensioenfondsen opgenomen. De tabellen zijn samengesteld op basis van de ontvangen rapportages van de pensioenfondsen. De data van het overheidspensioenfondsen zijn echter niet meegenomen, omdat dit fonds het omslagstelsel⁶ hanteert en de overige pensioenfondsen het kapitaaldekkingstelsel⁷.

Het balanstotaal van pensioenfondsen (Grafiek VI. 9) is toegenomen van SRD 2,3 miljard (2015) tot SRD 3,2 miljard (2016). Het betrof een stijging van 35% ten opzichte van 2015. De toename is onder andere toe te schrijven aan een stijging van voornamelijk obligaties, termijndeposito's en onroerend goed. De verhouding van het balanstotaal ten opzichte van het bruto binnenlands product steeg met 2,3pp tot 16,6%.

In 2016 bedroegen de beleggingen 84,3% van het balanstotaal en daarmee 1,1pp meer dan in 2015. Van de totale beleggingen betrof 81,1% lokale beleggingen (2015: 82,6%). Deze beleggingen betroffen met name obligaties, onroerend goed, termijndeposito's en hypothecaire leningen. Uitgedrukt in procenten van het balanstotaal 2016 bedroegen de vier bovengenoemde beleggingen respectievelijk 24,1%, 22,2%, 15,9% en 14%. De voornaamste buitenlandse beleggingen betroffen de obligaties.

De beleggingsinkomsten (Grafiek VI.10) die in 2015 68% van de totale inkomsten bedroegen, stegen met 11,6% naar 80,4% in 2016 als gevolg van de toename van indirecte beleggingsopbrengsten, veroorzaakt door voornamelijk de herwaardering van onroerend goed en koersstijgingen in 2016.

De solvabiliteit van een pensioenfonds (Tabel VI.22) wordt met referentie aan de solvabiliteitsrichtlijn voor pensioenfondsen en voorzieningsfondsen bepaald door enerzijds de relatie tussen de beleggingen en het weerstandsvermogen en anderzijds de pensioenverplichting. De gemiddelde solvabiliteit van 31 actieve ondernemingspensioenfondsen bedroeg in 2016 114,9% (Tabel VI.22). Van zes pensioenfondsen bleef de solvabiliteit onder de norm van 100%.

De toename van de solvabiliteit is voornamelijk toe te schrijven aan de waardevermeerdering van de beleggingen met een buitenlandse valutacomponent waaronder obligaties alsook van beleggingen in onroerend goed.

Tabel VI.22
Solvabiliteit
(in %)

2012	2013	2014	2015	2016
105,4	96,3	102,6	101,9	114,9

Bron: Centrale Bank van Suriname uit ontvangen jaarrapportages van pensioenfondsen over de periode 2012-2016.

6 Financieringsvorm waarbij de werkenden premies betalen, waarmee op hetzelfde moment uitkeringen aan uitkeringsgerechtigden worden betaald. Bij omslagdekking worden de uitkeringen die in een bepaald jaar collectief zijn verschuldigd, omgeslagen over degenen die in dat jaar bijdrageplichtig zijn. Er vindt geen reservering plaats voor toekomstige uitkeringen.

7 Financieringsvorm waarmee de pensioenaanspraken en het kapitaal ter dekking van die aanspraken min of meer gelijktijdig worden opgebouwd. In beginsel moeten bij kapitaaldekking voor iedere individuele deelnemer voldoende besparingen aanwezig zijn om, samen met de contante waarde van de nog te verwachten premies of koopsommen, de contante waarde van de toekomstige pensioenuitkeringen te dekken.

VI.5 Kredietcoöperaties

VI.5.1 Algemeen

Er zijn per eind 2016 24 kredietcoöperaties (inclusief één spaarfonds) ingeschreven in het register van de Bank. Het aantal kredietcoöperaties onder toezicht is per eind 2016 ten opzichte van 2015 hetzelfde gebleven.

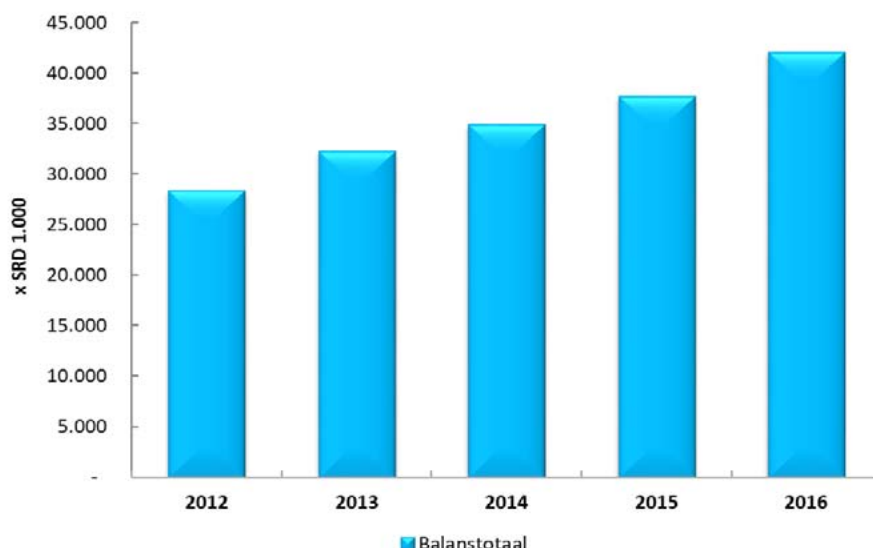
De problematiek binnen de coöperatieve sector is dat 75% tot 80% van de onder toezicht staande kredietcoöperaties niet rapporteren. In het kader van voornoemde problematiek heeft de Bank verschillende projecten uitgevoerd om de rapportageplicht te stimuleren. Echter hebben deze projecten in het jaar 2016 nog niet het gewenste resultaat opgeleverd.

De aanpak van de niet-rapporterende instellingen is in het jaar 2016 voortgezet middels de monitoring van deze instellingen, waarbij vooraf een toezichtstrategie is opgesteld. Indien zij niet willen of kunnen rapporteren, zal de Bank ingevolge de wet additionele maatregelen nemen.

VI.5.2 Financiële gegevens

Per december 2015 hebben negen kredietcoöperaties en per 2016 hebben acht kredietcoöperaties voldaan aan hun rapportageverplichting en heeft de Bank rapportages over de voorgaande boekjaren ontvangen. Hierbij valt op te merken dat de acht kredietcoöperaties van 2016,

Grafiek VI.11
Balanstotaal van de kredietcoöperaties

Bron: Centrale Bank van Suriname uit ontvangen rapportages van kredietcoöperaties.

Tabel VI.23
Gecombineerde balans van de kredietcoöperaties
(in duizenden SRD)

Omschrijving	2012		2013		2014		2015		2016	
	Bedrag	%	Bedrag	%	Bedrag	%	Bedrag	%	Bedrag	%
ACTIVA										
Liquide middelen	6.365	22,5	8.423	26,1	9.059	26,0	9.905	26,3	12.216	29,1
Vorderingen op leden	18.496	65,4	20.710	64,2	22.292	64,0	23.660	62,8	25.018	59,5
Overige vorderingen en transitoria	229	0,8	1.044	3,2	775	2,2	865	2,3	1.219	2,9
Beleggingen	2.051	7,3	480	1,5	1.041	3,0	862	2,3	934	2,2
Vaste activa	1.124	4,0	1.595	4,9	1.639	4,7	2.397	6,4	2.626	6,2
Balanstotaal	28.264	100,0	32.252	100,0	34.805	100,0	37.688	100,0	42.014	100,0
PASSIVA										
Eigen vermogen	1.654	5,9	1.904	5,9	2.055	5,9	2.586	6,9	2.636	6,3
Schulden aan leden	25.501	90,2	27.479	85,2	30.934	88,9	33.651	89,3	37.701	89,7
Voorzieningen	400	1,4	623	1,9	659	1,9	658	1,7	871	2,1
Overige schulden en transitoria	708	2,5	2.246	7,0	1.157	3,3	793	2,1	806	1,9
Brutoresultaat	-	0,0	-	0,0	-	0,0	-	0,0	-	0,0
Balanstotaal	28.264	100,0	32.252	100,0	34.805	100,0	37.688	100,0	42.014	100,0
Aantal kredietcoöperaties	10		8		7		9		8	

Bron: Centrale Bank van Suriname uit ontvangen rapportages van kredietcoöperaties.

dezelfde kredietcoöperaties betreffen van 2015, waarbij de negende kredietcoöperatie geen invloed zal hebben op de analyse.

Van de acht kredietcoöperaties die gerapporteerd hebben in het boekjaar 2016, hebben twee kredietcoöperaties niet voldaan aan de jaarrapportage en is bij deze kredietcoöperaties met de maand/kwartaalrapportage gewerkt. Hierdoor is de in dit jaarverslag gepresenteerde analyse met betrekking tot 2016 ten opzichte van 2015, gebaseerd op een combinatie van maand-, kwartaal- en jaarrapportage.

Uit de in Tabel VI.23 opgenomen gecombineerde balans blijkt dat het balanstotaal per eind 2016 in vergelijking met 2015 met 11% is toegenomen. Verder maakten de posten 'Vorderingen op leden' (59,5%) en 'Verplichtingen aan leden (89,7%) het grootste deel van het balanstotaal uit, wat overigens niet verwonderlijk is daar de kernactiviteiten van de kredietcoöperaties bestaan uit het aantrekken en uitzetten van aangetrokken middelen. Aan de actiefzijde is de post 'Overige vorderingen en transitoria' (40,9%) in 2016 toegenomen. Deze toename is voornamelijk veroorzaakt door de stijging van de desbetreffende post bij vier kredietcoöperaties.

Aan de passiefzijde bleek hetzelfde bij de post 'Voorzieningen' (32,3%). Deze toename is veroorzaakt door de stijging van de desbetreffende passivapost van twee kredietcoöperaties, door toevoegingen aan de voorzieningen ten behoeve van latente belastingverplichtingen, levensverzekeringen en uitbetalingen aan professionele dienstverlening.

Uit de gecombineerde resultatenrekening van de acht kredietcoöperaties die hebben voldaan aan hun rapportageplicht (Tabel VI.24), bleek dat er een cumulatief verlies is geleden in 2016. In voorgaande verslagjaren 2013-2015 was er eveneens sprake van verlieslatende jaren.

In 2016 waren de personeelskosten en interestlasten hoger dan de interestbaten bij 3 kredietcoöperaties, hetgeen resulteerde in het cumulatief verlies van de sector (zie Grafiek VI.12).

VI.5.3 Rapportage

De kredietcoöperaties zijn vanaf april 2006 opgesplitst in drie categorieën te weten A, B en C. Het criterium voor voornoemde indeling is het balanstotaal. Op basis van deze indeling zijn ook de rapportagefrequentie en -verplichting vastgesteld.

Bron: Centrale Bank van Suriname uit ontvangen rapportages van kredietcoöperaties.

Tabel VI.24
Gecombineerde resultatenrekening van de kredietcoöperaties
(in duizenden SRD)

Omschrijving	2012		2013		2014		2015		2016	
	Bedrag	%	Bedrag	%	Bedrag	%	Bedrag	%	Bedrag	%
BATEN										
Interestbaten:										
Leningen	2.860	86,9	3.146	83,4	1.774	79,3	1.843	70,4	1.877	59,2
Beleggingen	95	2,9	71	1,9	62	2,8	55	2,1	36	1,1
Entreepeningen	-	0,0	-	0,0	-	0,0	-	0,0	-	0,0
Diversen	24	0,7	19	0,5	5	0,2	378	14,4	371	11,7
Overige baten	314	9,5	535	14,2	396	17,7	343	13,1	886	27,9
Totaal	3.293	100,0	3.771	100,0	2.236	100,0	2.619	100,0	3.171	100,0
LASTEN										
Personeelskosten	489	14,9	574	15,2	576	25,8	551	21,0	770	24,3
Afschrijvingskosten	68	2,1	70	1,9	68	3,0	60	2,3	74	2,3
Interestlasten	1.864	56,6	2.398	63,6	1.091	48,8	1.249	47,7	1.563	49,3
Algemene kosten	598	18,2	203	5,4	206	9,2	201	7,7	160	5,1
Diversen	253	7,7	668	17,7	394	17,6	661	25,2	639	20,1
Nettoresultaat	20	0,6	-142	-3,8	-99	-4,4	-103	-3,9	-35	-1,1
Totaal	3.293	100,0	3.771	100,0	2.236	100,0	2.619	100,0	3.171	100,0
Aantal kredietcoöperaties	10		8		7		9		8	

Bron: Centrale Bank van Suriname uit ontvangen rapportages van kredietcoöperaties.

Tabel VI.25
Overzicht van kredietcoöperaties die aan de rapportageverplichting voldoen

Omschrijving	2012	2013	2014	2015	2016
a. Aantal kredietcoöperaties (inclusief spaarfonds) ¹	24	24	24	24	24
b. Aantal kredietcoöperaties die hebben voldaan aan de maand-/kwartaal rapportage	10	6	7	8	7
c. Ontvangen maand-/kwartaalrapportages in % van het aantal kredietcoöperaties ²	41,7	25,0	29,2	33,3	29,2
d. Aantal kredietcoöperaties die hebben voldaan aan de jaarlijkse rapportage ³	9	8	7	7	6
e. Ontvangen jaarrapportages in % van het aantal kredietcoöperaties	37,5	33,3	29,2	29,2	25,0

Bron: Centrale Bank van Suriname uit ontvangen rapportages van kredietcoöperaties.

¹ De Coöperatieve Centrale voor Kredietcoöperaties (A.V.K.C.) is hier niet opgenomen aangezien zij vanwege haar overkoepelend karakter een jaarlijkse rapportageplicht heeft.

² De formule van de berekening van ontvangen maand-/kwartaalrapportages in % van het aantal kredietcoöperaties (=b/a x 100%).

³ De formule van de ontvangen jaarrapportages in % van het aantal kredietcoöperaties (=d/a x 100%).

Uit Tabel VI.25 blijkt dat de rapportagediscipline bij de kredietcoöperaties gering is. In 2015 hebben 7 van de 24 kredietcoöperaties voldaan aan de plicht (maandelijks c.q. kwartaalrapportage 29%).

Vandeze 7 kredietcoöperaties hebben 3 kredietcoöperatie zowel aan de maandelijks als jaarlijkse rapportageplicht voldaan. Uit tabel VI.25 blijkt dat in 2016, net als in 2015 en de jaren ervoor, sprake is van een achterstand in de oplevering van de maandelijks rapportages en kwartaalrapportages door de kredietcoöperaties.

Dit fenomeen is onder andere als gevolg van het niet adequaat bijhouden van hun financiële administratie.

VI.5.4 On-site inspecties

In 2016 heeft de Bank 6 on-site inspecties uitgevoerd, te weten drie reguliere, twee follow-up en één open on-site inspectie. Daar de resultaten van de inspecties niet altijd bevredigend zijn geweest, zijn er in 2016 follow up inspecties uitgevoerd.

VII

BEDRIJF VAN DE BANK

VII.1 Ontwikkeling posten op de bankbalans

Per einde boekjaar 2016 is het totaal van de balans ten opzichte van het voorgaand boekjaar gestegen met SRD 2,6 miljard (47,6%).

Het totaalbedrag van de posten die deel uitmaken van de Financiële activa in vreemde valuta t.w., “Goud in het buitenland”, “Vorderingen op het IMF” en “Vorderingen in vreemde valuta en andere buitenlandse waarden”, steeg met circa SRD 2,1 miljard (147,9%). De toename komt voornamelijk door de significante stijging in de post “Vorderingen op niet-ingezetenen in vreemde valuta”, met name de subpost “Vorderingen op correspondentbanken en beleggingen”.

Bovenvermelde vorderingen behoren ook tot de factoren die bijdragen aan de vervulling van de onderstaande functies, behorende tot de kerntaken van de Bank:

- dekking van de bankbiljetten in omloop en girale verplichtingen;
- voldoening van buitenlandse betalingsverplichtingen van de Staat;
- dekking van importen;
- “lendor of last resort” ten behoeve van de deviezenbanken (onder andere in verband met de buitenlandse betalingen);
- interventies op de valutamarkt en/of verkrapping van liquiditeit in het financieel systeem;
- het scheppen van vertrouwen bij zowel lokale als ook buitenlandse investeerders, alsmede het bewerkstelligen van positieve signalen over de weerbaarheid en kredietwaardigheid van de economie en het financiële systeem vanuit de internationale financiële instellingen en rating agencies.

De Financiële activa in Surinaamse dollars, bestaande uit “Vorderingen op de Staat” en vorderingen op financiële instellingen in Surinaamse dollars zijn ten opzichte

van 2015 (met SRD 32,4 miljoen) afgenomen in het verslagjaar 2016.

Per einde boekjaar 2016 bedraagt de totale verplichting aan de algemene banken SRD 1,5 miljard. Ten opzichte van 2015 is dit een toename van 16,2%.

De R/C-verplichtingen van de Bank aan de Staat en overige ingezetenen zijn toegenomen met SRD 341,7 miljoen tot SRD 1,4 miljard. Een toename dus van 32,6% oftewel SRD 341,7 miljoen tot SRD 1,4 miljard.

De post “Bankbiljetten in omloop” vertoont een stijging van SRD 259,8 miljoen, hetgeen overeenkomt met een toename van 23,1%.

Het saldo van de post “Goudcertificaten” is eind 2016 ten opzichte van het voorgaand boekjaar verdubbeld, van SRD 19,0 miljoen naar SRD 38,0 miljoen als gevolg van herwaardering.

VII.2 Baten

De baten zijn in 2016 significant afgenomen ten opzichte van voorgaand verslagjaar significant afgenomen met 410,9% oftewel circa SRD 326,2 miljoen. De oorzaak lag voornamelijk in de aanzienlijke toename van het negatieve saldo van de post “Gerealiseerde verkoopresultaten, waarderingsverschillen en afwaardering op lagere marktwaarde” met SRD 388,3 miljoen ofwel 134,2%. De bijdrage van deze post aan het verlies van de Bank over 2016 is SRD 677,6 miljoen.

De opbrengsten vanuit de netto interestbaten over 2016 zijn toegenomen met circa SRD 90,7 miljoen, overeenkomend met 65,7%. De overige opbrengsten waaronder ‘Koersmarge’ en ‘Provisiebaten’ zijn respectievelijk afgenomen met 47,8% en toegenomen met 63,6%.

VII.3 Lasten

De lasten over boekjaar 2016 zijn ten opzichte van voorgaand jaar toegenomen met SRD 10,0 miljoen

(5,7%) van SRD 176,9 miljoen naar SRD 186,9 miljoen. Het grootste deel van de lasten, zijnde 77,5%, heeft betrekking op personeelskosten.

VII.4 Resultaatontwikkeling

Het nettoresultaat over 2016 betrof een verlies van SRD 592,5 miljoen, wat inhoudt een verslechtering van het resultaat met SRD 336,2 miljoen ten opzichte van 2015.

VII.5 Chartaal betalingsverkeer

De geldcirculatie

Uit Tabel VII.1 blijkt dat de bankbiljettencirculatie in 2016 ten opzichte van 2015 is toegenomen met 25,0% (2015-2014; een afname van 3,9%) en voor wat de waarde betreft een toename van SRD 259,8 miljoen (2015; een afname van SRD 10 miljoen). In 2016 hebben de coupures van SRD 50 en SRD 100 evenals in 2015 een groter

Tabel VII.1
Omvang van de bankbiljettencirculatie per jaarultimo
(Waarden in SRD)

Coupure	Aantal		Bedrag (in SRD)	
	2015	2016	2015	2016
100	7.016.107	5.722.907	701.610.700	572.290.700
50	10.589.017	9.144.681	529.450.850	457.234.050
20	5.520.487	2.664.800	110.409.740	53.296.000
10	2.691.344	2.659.107	26.913.440	26.591.070
5	3.145.383	2.974.893	15.726.915	14.874.465
Totaal	28.962.338	23.166.388	1.384.111.645	1.124.286.285

Bron: Centrale Bank van Suriname.

Tabel VII.2
Samenstelling van de bankbiljettencirculatie per kwartaalultimo
(Waarden in SRD)

Coupures	I	II	III	IV
100	580.910.700	607.372.600	610.704.100	701.610.700
50	501.997.200	479.202.500	474.539.450	529.450.850
20	51.049.280	86.351.340	102.214.040	110.409.740
10	25.633.590	26.631.720	26.359.800	26.913.440
5	14.643.935	14.968.820	15.201.405	15.726.915
Totaal	1.174.234.705	1.214.526.980	1.229.018.795	1.384.111.645

Bron: Centrale Bank van Suriname.

Tabel VII.3
Samenstelling van de bankbiljettencirculatie naar coupures per kwartaalultimo
(In procenten van de totale waarde)

Coupures	I	II	III	IV
100	49,5	50,0	49,7	50,7
50	42,8	39,5	38,6	38,3
20	4,3	7,1	8,3	8,0
10	2,2	2,2	2,1	1,9
5	1,2	1,2	1,2	1,1
Totaal	100,00	100,00	100,00	100,00

Bron: Centrale Bank van Suriname.

aandeel in de totale waarde van de bankbiljettencirculatie dan de coupures van SRD 5, SRD 10 en SRD 20. Gelet op de groei van de circulatie en de verdeling naar coupures in de loop van 2016 (Tabel VII.2 en VII.3) blijkt de grootste toename te zijn opgetreden in het 4e kwartaal, waarbij de SRD 50 en SRD 100 coupures gezamenlijk ca. 88,9% van de totale circulatie uitmaken. De SRD 50 en SRD 100 coupures worden het meest gebruikt bij de bevoorrading van de ATM's.

VII.6 Suriname National Electronic Payment System (SNEPS)

De verdere gefaseerde ontwikkeling binnen het Suriname National Payment System (SNEPS) continueerde zich op

10 augustus 2016 door bij de Automatic Clearing House (ACH) het verwerken van cheques mogelijk te maken. Om cheques elektronisch te kunnen verwerken dienen deze bij ontvangst door een bank gescand te worden opdat de scan doorgestuurd wordt naar de andere bank die eigenaar is van de cheques. Hierbij is het vereist dat een uniform formaat door de banken wordt gehanteerd. De belangrijkste vereisten op een cheque, waaronder naam, bedrag en handtekening, dienen bij alle cheques op dezelfde plek aanwezig te zijn. De machinaal leesbare cheques zullen door alle banken in SNEPS, worden aangemaakt. Aan het eind van het verslagjaar beschikten nog niet alle banken over dit type cheques. In Tabel VII.4 is een overzicht van de verwerkte cheques in SNEPS.

Tabel VII.4
Verwerkte cheques in SNEPS in 2016
(In SRD)

Maand	Aantal	Totaal bedrag
Augustus	2.710	56.842.648
September	7.625	174.617.841
Oktober	7.446	159.972.539
November	8.125	193.378.886
December	9.377	225.722.508
Totaal	35.283	810.534.422

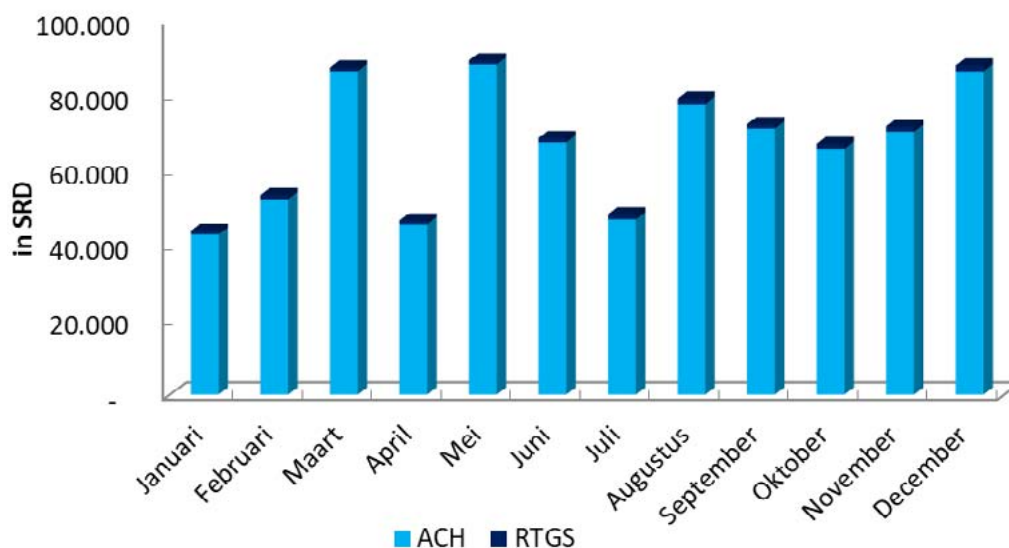
Bron: Centrale Bank van Suriname.

Tabel VII.5
SNEPS-transacties en aantallen in 2016
(Waarden in SRD)

Maand	ACH	RTGS	Totaal
Januari	42.743	945	43.688
Februari	52.144	1.104	53.248
Maart	86.258	983	87.241
April	45.411	1.000	46.411
Mei	88.040	1.123	89.163
Juni	67.226	1.228	68.454
Juli	46.678	1.450	48.128
Augustus	77.524	1.366	78.890
September	70.935	1.196	72.131
Oktober	65.547	1.300	66.847
November	70.133	1.401	71.534
December	86.236	1.523	87.759
Totaal	798.875	14.619	813.494

Bron: Centrale Bank van Suriname.

Grafiek VII.1
SNEPS-transacties in 2016

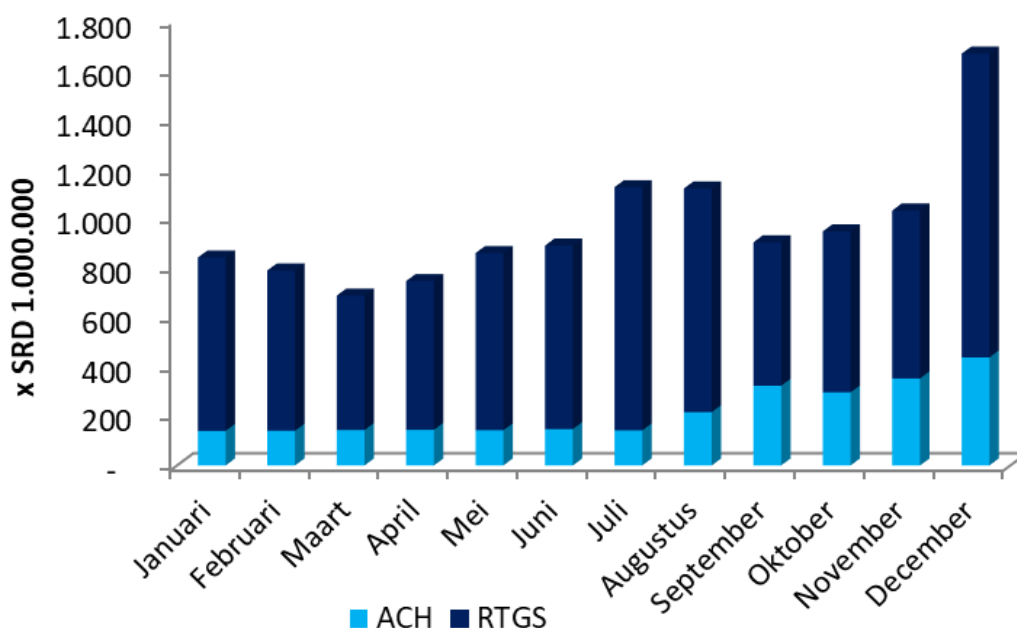
Bron: Centrale Bank van Suriname.

Tabel VII.6
SNEPS-Transacties en volumes in 2016

Maand	ACH	RTGS	Totaal
Januari	139.831.591	701.088.827	840.920.418
Februari	140.343.125	648.237.783	788.580.908
Maart	143.110.640	543.575.633	686.686.273
April	144.020.617	601.788.897	745.809.514
Mei	142.529.381	716.250.965	858.780.346
Juni	146.998.169	742.074.728	889.072.897
Juli	142.083.748	982.712.324	1.124.796.072
Augustus	215.327.110	904.260.228	1.119.587.338
September	322.386.739	579.802.973	902.189.712
Oktober	295.836.637	650.750.721	946.587.358
November	351.650.840	679.131.112	1.030.781.952
December	436.724.791	1.228.278.753	1.665.003.544
Totaal	2.620.843.388	8.977.952.944	11.598.796.332

Bron: Centrale Bank van Suriname.

Grafiek VII.2
SNEPS-transacties in volumes in 2016

Bron: Centrale Bank van Suriname.

In SNEPS zijn verder de RTGS (Real Time Gross Settlement System)-transacties en de bulktransacties (ACH) verwerkt. De aantallen en volumes zijn in de Tabellen VII.5 en VII.6 weergegeven en tevens grafisch te aanschouwen in Grafiek VII.1 en Grafiek VII.2.

VII.7 Kasbeweging

In tegenstelling tot voorgaande verslagjaren, waar de uitgaven slechts in het tweede halfjaar hoger zijn dan de inkomsten, zijn de uitgaven in dit verslagjaar elk kwartaal hoger dan de ontvangsten. Per saldo is er SRD 265,7

miljoen meer uitgegeven dan ontvangen. Ten opzichte van 2015 (SRD 13,5 miljoen) en 2014 (SRD 91,7 miljoen) is er per saldo meer chartaal geld in omloop gebracht (Tabel VII.7).

VII.7.1 Kasontvangsten en kasuitgaven

Bij de bankbiljetten is de coupure van SRD 50 en bij de pasmunten die van 25 cent (het kwartje) de meest uitgegeven en terugontvangen. Zowel bij de bankbiljetten als bij de pasmunten is er van elke denominatie meer uitgegeven dan ontvangen (Tabellen VII.8 en VII.9).

Tabel VII.7
De kasbeweging in 2016
(in SRD)

Omschrijving	1e kw	2e kw	3e kw	4e kw	Totaal
Ontvangsten					
- Bankbiljetten	287.182.920	265.592.430	254.169.100	259.221.825	1.066.166.275
- Muntbiljetten	1.392	64.575	85	733	66.785
- Munten	230.790	460.481	156.766	233.308	1.081.345
Totaal ontvangsten (1)	287.415.102	266.117.486	254.325.951	259.455.866	1.067.314.405
Uitgaven					
- Bankbiljetten	337.131.340	305.884.705	268.660.915	414.314.675	1.325.991.635
- Muntbiljetten	303	717	1.184	-	2.204
- Munten	927.405	1.416.846	2.366.627	2.335.753	7.046.631
Totaal uitgaven (2)	338.059.048	307.302.268	271.028.726	416.650.428	1.333.040.470
Per saldo ontvangen/uitgegeven	-50.643.946	-41.184.782	-16.702.775	-157.194.562	-265.726.065

Bron: Centrale Bank van Suriname.

Tabel VII.8
De kasontvangsten in 2016
(in SRD)

	Coupure	1e kw	2e kw	3e kw	4e kw	Totaal aantal	Totaal bedrag
Bankbiljetten	100	1.229.766	886.930	867.263	1.043.824	4.027.783	402.778.300
	50	2.944.889	2.952.235	2.113.945	2.128.605	10.139.674	506.983.700
	20	571.114	1.194.771	2.845.189	2.138.780	6.749.854	134.997.080
	10	423.357	415.693	353.187	447.504	1.639.741	16.397.410
	5	261.204	247.066	261.980	231.707	1.001.957	5.009.785
Totaal						23.559.009	1.066.166.275
Muntbiljetten	2,50	390	17.659	26	263	18.338	45.845
	1,00	417	20.427	20	75	20.939	20.939
Totaal						39.277	66.784
Pasmunten	2,50	28.869	59.690	16.852	41.077	146.488	366.220
	1,00	130.573	251.924	81.149	75.269	538.915	538.915
	0,25	98.760	211.964	112.062	189.645	612.431	153.108
	0,10	26.439	53.945	45.311	69.576	195.271	19.527
	0,05	12.803	17.623	18.329	19.128	67.883	3.394
	0,01	7.063	6.511	2.427	2.094	18.095	181
Totaal						1.579.083	1.081.345

Bron: Centrale Bank van Suriname.

In 2016 heeft de trend zich voortgezet waarbij er significant meer pasmunten zijn uitgegeven dan terugontvangen. In vergelijking met het aantal in circulatie gebrachte pasmunten vloeit bij voornamelijk de lagere denominaties pasmunten (10, 5 en 1 cent) een relatief klein deel terug naar de Bank. Per saldo zijn er minder muntbiljetten in omloop gebracht. Het aantal uitgegeven muntbiljetten bedraagt slechts 1.347 stuks.

VII.7.2 Vervalsingen

Het biljet van SRD 100 is het meest vervalst in 2016. Het aantal geregistreerde valse bankbiljetten was 31 stuks (Tabel VII.10). Ten opzichte van 2015 (45 stuks) is dit een afname van 31,1%.

VII.8 Goudcertificaten

Vanaf 1 maart 2015 genereren de goudcertificaten geen rente meer. De maximale looptijd van 20 jaar, waarbij er een rente van 5% per jaar werd uitgekeerd, is per die datum verlopen. Het goudcertificaat heeft echter een onbepaalde looptijd en kan op elk moment gedurende de kasopeningstijden van de Bank ter wederinkoop worden aangeboden. Het aantal aangeboden certificaten in 2016 bedroeg vijf stuks van 5 gram (Tabel VII.11). In 2016 zijn er in vergelijking met het vorig jaar minder goudcertificaten aangeboden.

Tabel VII.9
De kasuïtgevaven in 2016
(in SRD)

	Coupure	1e kw	2e kw	3e kw	4e kw	Totaal aantal	Totaal bedrag
Bankbiljetten	100	1.315.966	1.151.549	900.578	1.952.890	5.320.983	532.098.300
	50	3.840.152	2.496.341	2.020.684	3.226.833	11.584.010	579.200.500
	20	458.778	2.959.874	3.638.324	2.548.565	9.605.541	192.110.820
	10	327.609	515.506	325.995	502.868	1.671.978	16.719.780
	5	215.098	312.043	308.497	336.809	1.172.447	5.862.235
Totaal						29.354.959	1.325.991.635
Muntbiljetten	2,50	57	200	314	-	571	1.428
	1,00	160	217	399	-	776	776
Totaal						1.347	2.204
Pasmunten	2,50	79.327	133.888	307.949	311.740	832.904	2.082.260
	1,00	409.820	708.348	1.180.954	1.191.071	3.490.193	3.490.193
	0,25	889.819	1.036.279	1.292.920	980.251	4.199.269	1.049.817
	0,10	686.176	822.036	658.239	871.401	3.037.852	303.785
	0,05	541.758	625.151	511.435	640.089	2.318.433	115.922
	0,01	110.755	124.709	117.489	112.510	465.463	4.655
Totaal						14.344.114	7.046.632

Bron: Centrale Bank van Suriname.

Tabel VII.10
Valse bankbiljetten onderschept bij de banken
en de Centrale Bank van Suriname in 2016

Coupure	Aantal	
	2016	2015
100	18	21
50	8	11
20	5	11
10	0	2
5	0	0
Totaal	31	45

Bron: Centrale Bank van Suriname.

Tabel VII.11
Wederinkoop goudcertificaten
(in grammen)

Jaar	5	10	50	100	500	1000	Totaal
2015	10	1	0	0	0	0	11
2016	5	0	0	0	0	0	5

Bron: Centrale Bank van Suriname.

389 stuks (Tabel VII.12). Het merendeel van de aangeboden biljetten bestond dit jaar wederom uit de kleinere coupures. De coupures van Sf 5 tot en met Sf 100 maakten in aantal ruim 54,1% van de aangeboden biljetten uit. Nog steeds is het grootste gedeelte van de nog uitstaande biljetten in de coupures Sf 5 tot en met Sf 100.

VII.9 Naverwisseling

In 2016 zijn van de ter naverwisseling aangeboden Sf-biljetten het meest van de coupure van Sf 1.000, namelijk

Tabel VII.12
Naverwisseling van de Sf-biljetten
(Bedragen in Surinaamse gulden)

Coupure	Uitstaande per 31-12-2015		Naverwisseling in 2016		Uitstaande per 31-12-2016	
	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag
5	7.864.287	39.321	267	1.335	7.864.020	39.320
10	7.956.518	79.565	333	3.330	7.956.185	79.562
25	9.892.469	247.312	742	18.550	9.891.727	247.293
100	4.647.755	464.776	435	43.500	4.647.320	464.732
250	1.452	363	-	-	1.452	363
500	698.592	349.296	137	68.500	698.455	349.228
1.000	757.701	757.701	422	422	757.279	757.279
2.000	200.446	400.892	75	150	200.371	400.742
5.000	213.748	1.068.740	182	910	213.566	1.067.830
10.000	193.747	1.937.470	116	1.160	193.631	1.936.310
25.000	14.942	373.550	16	400	14.926	373.142
Totaal	32.441.657	5.718.986	2.725	138.257	32.438.932	5.715.801

Bron: Centrale Bank van Suriname.

Tabel VII.13
Aantal verrekende cheques en giro's in 2016
(Bedragen in SRD)

Maand	Cheques		Giro's	
	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag
Januari	3.183	266.493.247	890	499.098.831
Februari	2.948	147.646.682	627	1.240.153.407
Maart	3.215	169.189.210	924	567.616.341
April	4.006	200.478.540	989	594.698.758
Mei	3.501	148.357.050	942	486.275.824
Juni	3.313	126.674.295	870	709.543.901
Juli	3.403	272.515.721	772	299.261.850
Augustus	3.687	267.181.625	875	590.655.274
September	3.014	194.029.060	723	492.529.555
Oktober	3.612	212.645.168	762	470.803.385
November	3.008	247.434.099	747	487.168.061
December	3.840	259.328.867	1.110	591.804.357
Totaal	40.730	2.511.973.564	10.231	7.029.609.544

Bron: Centrale Bank van Suriname

VII.10 Verrekende cheques en giro's

In het bestaande geautomatiseerde banksysteem hebben er ook nog verwerkingen van cheques en giro's op de gebruikelijke oude manier plaatsgehad (Tabel VII.13). Het aantal verrekende cheques dat in het verslagjaar bij de Bank binnenkwam, vertoont ten opzichte van vorig jaar (35.062 cheques) een toename tot 40.730.

De giro's vertonen ten opzichte van het vorig jaar (14.755 giro's) een terugval naar 10.231.

In vergelijking met het vorig jaar is het aantal aangeboden cheques toegenomen met ruim 16,2%, terwijl de afname bij de giro's 44,2% bedraagt.

Met verwerkte giro's ging in dit verslagjaar een bedrag van SRD 7,0 miljard gemoeid, wat een afname betekent van 41,7% in vergelijking met het vorig jaar (SRD 12,0 miljard). Het bedrag van cheques is in het verslagjaar op hetzelfde niveau gebleven als het jaar daarvoor, namelijk SRD 2,5 miljard.

VII.11 Verkochte herdenkingsmunten

In tegenstelling tot het vorig jaar toen er vijf stuks herdenkingsmunten zijn verkocht, zijn er in 2016 meer

Tabel VII.14
Verkochte herdenkingsmunten en gedenkpenningen in 2016

Omschrijving	Aantal
Gedenkpenning "20 jaar Staatkundige Onafhankelijkheid" (goud)	0
30 jaar Staatkundige Onafhankelijkheid (goud)	1
Millenniummunt (goud - 22 karaat)	1
Millenniummunt (goud - 14 karaat)	2
50 jaar Centrale Bank van Suriname (goud)	7
Totaal	11

Bron: Centrale Bank van Suriname

gouden munten verkocht namelijk elf stuks. Het gaat in deze om vier soorten munten, waarvan zeven stuks "50 jaar CBvS" (Tabel VII.14).

VII.12 Ontwikkeling van de goudproductie en goudexport

Internationale ontwikkelingen

In 2016 fluctueerde de internationale goudprijs tussen US\$ 1.077,00 (laagste notitie 5 januari 2016) en US\$ 1.366,25 (hoogste notitie 6 juli 2016). De gemiddelde prijs bedroeg US\$ 1.250,43, wat hoger is dan de gemiddelde prijs van US\$ 1.160,21 in 2015.

Ontwikkelingen in Suriname

Ter vergroting van de internationale reserves, welke uit goud en deviezen bestaan, heeft de Bank in het verslagjaar, vanaf april 2016, besloten gebruik te maken van de optie in de vergunningen van de goudexporteurs, om 5% van het te exporteren goud op te kopen en deze hoeveelheden zelf te exporteren. De opgekochte hoeveelheid goud bedroeg 534.301,7 gram met een opkoopwaarde van SRD 139,7 miljoen.

In het vorig verslagjaar is al melding gemaakt dat er nog slechts één goudexporteur via de Bank verscheept. Het exportvolume van deze goudexporteur via de Bank bedroeg in het verslagjaar 2.644.708,1 gram goud met een exportwaarde van US\$ 98.500.313,8. De bijdrage aan de Staatskas, in de vorm van royalty's, bedroeg in dit verslagjaar US\$ 2.762.916,0. De overige goudexporteurs verscheppen via Kaloti. Het exportvolume van Rosebel Gold Mines was in dit verslagjaar 9.272.669,0 gram, wat een stijging van 0,36% is ten opzichte van 2015 (9.239.304,0 gram).

VII.13 Numismatisch Museum

In dit verslagjaar heeft het Numismatisch Museum nieuwe aanwinsten mogen ontvangen, waaronder twee gouden herdenkingsmunten ter gelegenheid van 40 jaar diplomatieke banden tussen Suriname en China. Verder is het herdenkingsbiljet vanwege 55 jaar Centrale Bank van Suriname, ook te bezichtigen in het museum.

Vermeldenswaard is het verhoogd aantal bezoekers aan het museum in vergelijking met het vorig verslagjaar, te weten 2.316 bezoekers tegenover 1.258 in 2015. De stijging is voornamelijk toe te schrijven aan de scholieren.

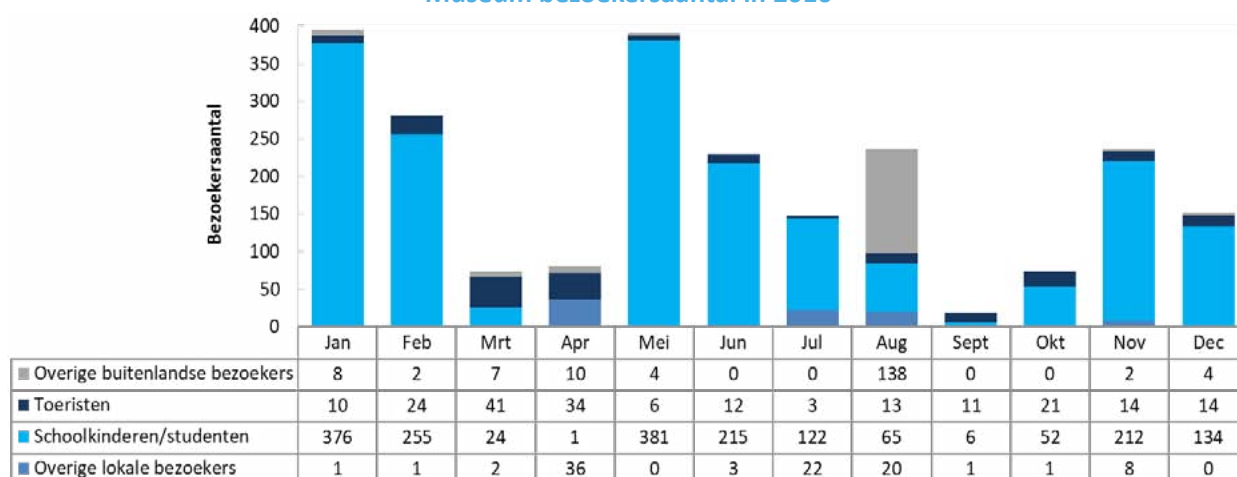
De 2.316 bezoekers waren als volgt onderverdeeld:

- 1.843 scholieren, studenten en begeleiders;
- 203 toeristen;
- 185 overige buitenlandse bezoekers;
- 95 lokale individuele bezoekers.

De maanden januari, februari en mei waren het drukst bezocht (Grafiek VII.3).

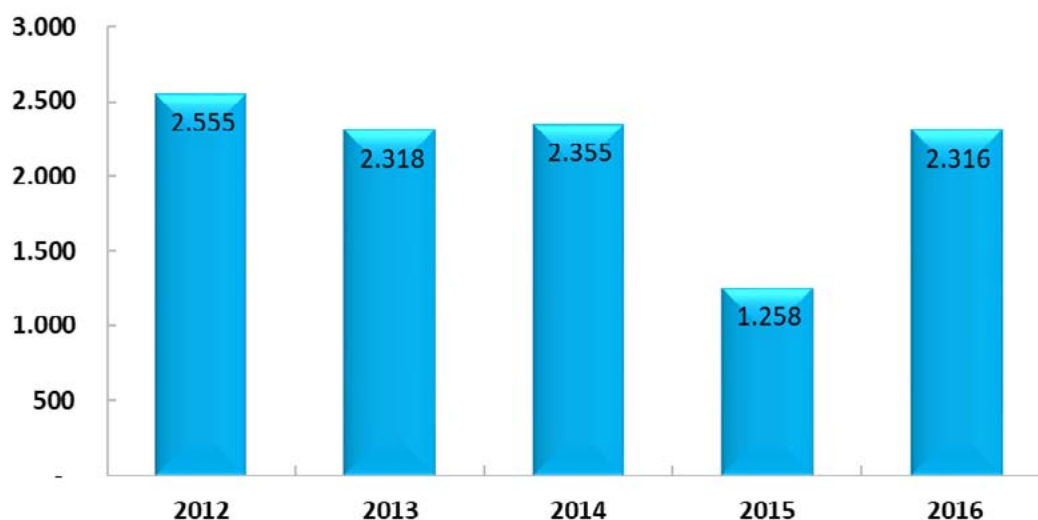
Naast rondleidingen voor scholengroepen zijn er ook leerlingen en studenten geweest die op zoek zijn naar informatie voor het samenstellen van een werkstuk, scriptie en/of presentatie. Ter vergelijking met de voorgaande vier jaren op grond van het bezoekersaantal is onderstaand een grafische weergave (Grafiek VII.4).

Grafiek VII.3
Museum bezoekersaantal in 2016

Bron: Centrale Bank van Suriname

Grafiek VII.4
Museum bezoekersaantal 2012-2016

Bron: Centrale Bank van Suriname

JAAARREKENING

Balans per 31 december 2016

(Na bestemming resultaat)

ACTIVA

	<u>Noot</u>	2016 SRD	2015 SRD
Financiële activa in vreemde valuta			
Vorderingen op niet-ingezetenen in vreemde valuta	2		
<i>Vorderingen op correspondentbanken en beleggingen</i>	2.1	2.922.322.630	982.526.657
<i>Vorderingen op het Internationale Monetair Fonds (IMF)</i>	2.2	<u>364.223.899</u>	<u>248.602.646</u>
		3.286.546.529	1.231.129.303
Goud in het buitenland	3	<u>213.793.531</u>	<u>180.498.387</u>
Financiële activa in vreemde valuta totaal		3.500.340.060	1.411.627.690
Financiële activa in Surinaamse dollars			
Vorderingen op de Staat	4		
<i>Rekening-courant en overige vorderingen op de Staat</i>	4.1	1.506.680.177	1.009.336.128
<i>Geconsolideerde Staatsschuld</i>	4.2	<u>2.427.753.184</u>	<u>2.498.327.404</u>
		3.934.433.361	3.507.663.532
Overige vorderingen	5		
<i>Rekening-courant en overige vorderingen op financiële instellingen</i>	5.1	7.212.024	147.975.022
Vordering u.h.v. valutatermijncontracten (SWAPS)	6	<u>605.059.703</u>	<u>433.243.301</u>
Financiële activa in Surinaamse dollars totaal		4.546.705.088	4.088.881.855
Overige activa			
Goudgrenailles	7	13.192.681	6.578.240
Industrie goud	8	41.829.950	8.248.482
Voorraad herdenkingsmunten en gemunt goud	9	17.891.063	8.943.954
Investerings in kapitaal, reservefondsen en bijzondere reserve	10	9.777.340	4.839.996
Materiële vaste activa	11	156.395.555	77.725.411
Diverse	12	<u>52.156.369</u>	<u>42.340.771</u>
Overige activa totaal		291.242.958	148.676.854
Totaal activa		<u>8.338.288.106</u>	<u>5.649.186.399</u>

De toelichtingen opgenomen op de pagina's 81 tot en met 111 vormen een integraal deel van de jaarrekening.

Paramaribo, 26 januari 2022

De Governor van de Centrale Bank van Suriname

M.L. Roemer

Governor

PASSIVA

	<u>Noot</u>	2016 SRD	2015 SRD
Financiële passiva in vreemde valuta			
Verplichtingen aan het Internationale Monetair Fonds (IMF)	13	1.441.968.677	485.153.997
Verplichtingen u/v valutatermijncontracten (SWAPS)	14	819.286.550	617.365.703
Verplichtingen aan algemene banken	15	281.788.924	125.170.904
Overige verplichtingen in vreemde valuta	16	5.571.423	82.205.009
Financiële passiva in vreemde valuta totaal		2.548.615.574	1.309.895.613
Financiële passiva in Surinaamse dollars			
Bankbiljetten in omloop	17	1.384.111.645	1.124.286.285
Verplichtingen aan algemene banken	18	1.247.006.623	1.190.673.909
Verplichtingen aan de Staat en aan overige ingezetenen	19	1.390.172.836	1.048.465.743
Verplichtingen aan niet-ingezetenen	20	898.998.066	550.763.697
Goudcertificaten	21	37.955.430	18.957.469
Financiële passiva in Surinaamse dollars totaal		4.958.244.600	3.933.147.103
Overige passiva			
Voorzieningen	22	144.690.659	96.633.706
Overlopende passiva	23	3.189.723	4.879.343
Diverse passiva	24	223.753.382	34.325.711
Overige passiva totaal		371.633.764	135.838.760
Herwaarderingsrekeningen			
Waarderingsverschillen goud en deviezen	25	306.051.919	116.938.026
Herwaardering gebouwen en terreinen	26	125.156.405	41.359.975
Herwaarderingsrekeningen totaal		431.208.324	158.298.001
Kapitaal en reserves			
Kapitaal	27	28.585.845	14.621.538
Reservefonds	28	-	16.596.263
Bijzondere reserves	29	-	80.789.121
Kapitaal en reserves totaal		28.585.845	112.006.922
Totaal passiva		8.338.288.106	5.649.186.399

De toelichtingen opgenomen op de pagina's 81 tot en met 111 vormen een integraal deel van de jaarrekening.

Paramaribo, 26 januari 2022

De Raad van Commissarissen van de Centrale Bank van Suriname

K. Raghoebarsing	D. Parohi	A. Jadoenathmisier	F. Misiekaba	R. Ravenberg	E. Feller	T. Koema-Plein
Regerings- commissaris	Directeur van Financiën en Planning	Directeur van Economische Zaken, Ondernemerschap en Technologische Innovatie	Commissaris	Commissaris	Commissaris	Commissaris

Resultatenrekening over 2016

	<u>Noot</u>	2016 SRD	2015 SRD
BATEN			
Interestbaten	30	239.449.844	139.897.212
Interestlasten	31	<u>-10.701.824</u>	<u>-1.807.622</u>
Netto interestbaten		228.748.020	138.089.590
Gerealiseerde verkoopresultaten, waarderingsverschillen en afwaardering op lagere marktwaarde	32	-677.636.989	-289.363.155
Koersmarge	33	34.789.480	66.604.632
Provisiebaten	34	8.373.601	5.119.463
Overige baten	35	<u>146.804</u>	<u>159.770</u>
Totaal netto baten		-405.579.084	-78.389.701
LASTEN			
Personeelskosten	36	144.878.939	133.450.447
Andere beheerskosten	37	29.873.460	30.088.702
Afschrijving op materiële vaste activa	38	9.035.905	8.420.264
Afschrijving geactiveerde drukkosten bankbiljetten	39	3.181.871	4.044.198
Overige lasten	40	<u>219</u>	<u>907.237</u>
Totaal der lasten		186.970.395	176.910.848
Resultaat (nettoverlies)		<u>-592.549.479</u>	<u>-256.300.548</u>

Paramaribo, 26 januari 2022

De Governor van de Centrale Bank van Suriname

M.L. Roemer
Governor

De Raad van Commissarissen van de Centrale Bank van Suriname

K. Raghoebarsing Regerings- commissaris	D. Parohi Directeur van Financiën en Planning	A. Jadoenathmisier Directeur van Economische Zaken, Ondernemerschap en Technologische Innovatie	F. Misiekaba Commissaris	R. Ravenberg Commissaris	E. Feller Commissaris	T. Koema-Plein Commissaris
---	--	--	-----------------------------	-----------------------------	--------------------------	-------------------------------

TOELICHTING GRONDSLAGEN BALANSWAARDERING EN RESULTAATBEPALING

Algemene informatie

De Centrale Bank van Suriname (hierna: de “Bank”) is een bij de wet opgerichte rechtspersoon, Sui Generis, waarvan status en functies worden bepaald volgens de Bankwet 1956 en de herzieningen daarop.

De Centrale Bank van Suriname, gevestigd aan de Waterkant 20 in Paramaribo, is opgericht op 1 april 1957 en heeft sindsdien een centrale rol vervuld bij de financiële en economische ontwikkeling van Suriname.

Als monetaire autoriteit heeft de Bank als hoofddoelstelling het behoud van de koopkracht van de Surinaamse dollar door middel van monetaire beleidsmaatregelen en de opbouw van reserves. De Bank is ook belast met het toezicht op het Bank-, Krediet- en Verzekeringswezen en de Pensioeninstellingen in Suriname.

Algemene grondslagen

Grondslagen voor het opstellen van de jaarrekening

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met algemeen aanvaarde grondslagen voor financiële verslaggeving, uitgaande van de continuïteitsveronderstelling.

De gehanteerde grondslagen van waardering en resultaatbepaling zijn ongewijzigd gebleven ten opzichte van het voorgaand jaar.

Over de winsten van de Bank wordt overeenkomstig artikel 35, lid 1 van de Bankwet geen belastingen geheven, ingevolge waarvan niet met actieve latente belastingvorderingen noch met passieve latente belastingverplichtingen rekening wordt gehouden.

Continuïteit van de Bank

De Bank heeft over het boekjaar 2016 een verlies geleden van SRD 592.549.479 (2015: verlies van SRD 256.300.548). Het nettoverlies over de boekjaren 2015 en 2016 en het per saldo geïndiceerde (ongecontroleerde) negatief resultaat van SRD 4.099.751.090 over de jaren 2017 tot en met 2021 geven aanleiding tot een wezenlijke onzekerheid omtrent de continuïteit van de Bank.

De maatregel in april 2020 de contractuele rentevoet van de ‘*Geconsolideerde Staatsschuld III*’ (GSS III) met terugwerkende kracht naar de ingangsdatum van GSS III bij te stellen van 3,5% naar een markt gebaseerde rente van 9%, heeft tot directe inkomstenverhogende effecten van de Bank geleid. Als gevolg hiervan is het aanvankelijk gecumuleerd verlies over de boekjaren 2015 tot en met 2019 van SRD 1.314 miljoen met SRD 664 miljoen afgenomen.

In april 2020 zijn er onderhandelingen gevoerd tussen de Governor M. Roemer en de gewezen Minister van Financiën, de heer G. Hoefdraad in het kader van herstructurering van de schulden van de Staat over de periode 18 September 2015 tot en met 24 april 2020. Op 28 april 2020 is op grond van de ‘*Wet Uitzonderingstoestand COVID -19*’ van 9 april 2020/S.B. 83-2020 artikel 8 lid 8 de ‘*Geconsolideerde Staatsschuld IV*’ afgesloten voor een bedrag van SRD 8.524.391.330 (achtmiljard vijfhonderd vierentwintigmiljoen driehonderd eenennegentig duizend driehonderddertig Surinaamse Dollar). Conform artikel 5 van deze leenovereenkomst tussen de Bank en de Staat geldt tevens een rentevoet van 9%, die op grond van de marktomstandigheden in de toekomst kan worden aangepast. Hiermee zijn de rente-inkomsten voor de toekomst structureel verhoogd, rekening houdende met afnemende renteopbrengst naar gelang van de ontvangen aflossingen.

Een nadere analyse van het verlies over boekjaar 2016:

Het verlies over het verslagjaar wordt voornamelijk veroorzaakt door debetstand koersverschillen en transactieresultaten (vanwege swapcontracten en diverse buitenlandse overmakingen) totaal SRD 746,5 miljoen bedragend. Door de renteaanpassing 2016 is het verlies over boekjaar 2016 SRD 136 miljoen lager.

Het SWAP-resultaat wordt gezien als een gebeurtenis dat voortkomt uit beleidsmaatregelen. De koersverliezen als gevolg van dit beleid zijn vanaf boekjaar 2015 tot en met 2018 merkbaar.

Het resultaat 2016 en de administratief verantwoorde resultaten 2017 tot en met 2021 zijn als volgt:

Boekjaar	SRD
2016: nettoresultaat	-592.549.479
2017: ongecontroleerd nettoresultaat (indicatief)	-126.379.742
2018: ongecontroleerd resultaat (indicatief)	67.488.465
2019: ongecontroleerd resultaat (indicatief)	147.260.895
2020: ongecontroleerd nettoresultaat (indicatief)	-1.530.224.958
2021: ongecontroleerd nettoresultaat (indicatief)	-2.784.275.492
Gecumuleerd resultaat 2016 en 2017 tot en met 2021 (ongecontroleerd)	<u>-4.818.680.311</u>

De Bankwet schrijft in artikel 35 lid 2 voor dat de winst van de Bank, de Staat toekomt en geeft geen uitsluitend hoe om te gaan met negatieve resultaten die hoger zijn dan de omvang van het reservefonds per balansdatum.

De leiding van de Bank heeft ter bescherming van het eigen vermogen van de Bank het verlies over 2015 in de 'Geconsolideerde Staatsschuld IV' als onderdeel van de totale leensom opgenomen. In artikel 1 lid 3 van de geldlening van 28 april 2020 is tevens de bepaling opgenomen om de geprojecteerde (ongecontroleerde) verliezen en tekorten in het kapitaal van de Bank betreffende de boekjaren 2016 tot en met 2019 per jaarlaag aan de leensom toe te voegen, als de Staat niet inkomt met afdrachten.

Het resultaat van de Bank is vanwege de depreciatie van de SRD in 2020 en 2021 negatief beïnvloed. Dit voornamelijk vanwege de negatieve positie van de Bank in US-dollar en Euro, veroorzaakt door o.m. het kasreserve debacle van 2019. De koersaanpassingen hebben tot gevolg dat de vermogenspositie van de Bank zal moeten worden bijgesteld. Hiertoe zijn er reeds herkapitalisatieafspraken met de Bank, het Ministerie van Financiën en Planning en het IMF.

Als onderdeel van het IMF-programma is er namelijk voor de Bank naast het upgraden van het monetaire en wisselkoersbeleidsraamwerk bijzondere aandacht voor de versterking van de institutionele capaciteit, de verbetering van governance en herkapitalisatie van de Bank door de Staat.

De herkapitalisatie van de Bank genoemd in IMF-programma (minimaal 5% van het bbp) en de aanpassing van de Bankwet zijn van belang voor de structurele versterking van het eigen vermogen van de Bank. In januari 2022 is reeds een concept wijziging Bankwet aangeboden aan de Minister van Financiën en planning. Het kapitaal zal bij deze bankwetwijziging niet minder dan drie (3) procent van de totale financiële activa van de Bank bedragen, voor het kapitaal en de reserves samen zal het minimum zijn gesteld op zes (6) procent van de totale financiële activa van de Bank.

De Governor en directie van de Bank zijn van mening dat gezien de aard van de Bank en de hiervoor genoemde uiteenzettingen de continuïteit van de Bank niet onmogelijk is. De duurzame voortzetting van de activiteiten van de Bank is gewaarborgd. De Bank wordt derhalve in continuïteit voortgezet om welke reden de jaarrekening over 2016 gebaseerd is op continuïteitsveronderstelling.

Herrubricering

In het kader van het verbeteren van de kwaliteit van de jaarrekening, meer in het bijzonder met het oog op transparantie is de presentatie van de balans vanaf dit verslagjaar gewijzigd. Terwille van de vergelijkbaarheid zijn de vergelijkende cijfers 2015 aan de rubricering aangepast. De herrubricering heeft geen effecten gehad op het resultaat en vermogen 2015.

Verbonden partijen

Tot de verbonden partijen worden gerekend de Staat Suriname en de Stichting Pensioenfonds CBvS (SPF):

- De Staat Suriname: transacties is het kader van werkvoorschotten ex. Art. 21 van de Bankwet (rente: 9% per jaar), langlopende lening aan de Staat (Geconsolideerde Staatsschuld (2015: looptijd 40 jaar en rente is 9% (was 3,5% per jaar)).

De geldverstrekkingen aan de Staat dienen tegen de vigerende rente te worden belast.

- De SPF CBvS: Depositorekening bij SPF ter financiering van Huisvestingsfonds personeel (ingående boekjaar 2001 en rentevoet 11% per jaar. Verlengd in 2016 onder behoud van rentepercentage en looptijd).

Schattingsveronderstellingen

De opstelling van de jaarrekening vereist dat er schattingen en veronderstellingen worden gemaakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen en van baten en lasten. Schattingen worden toegepast bij bepaling van de Afschrijvingen van Materiele Vaste Activa en Geactiveerde Drukkosten Bankbiljetten, het vaststellen van de Voorziening Pensioenverplichting en andere korte termijnverplichtingen. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen. De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld.

Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien en in toekomstige perioden waarvoor de herziening gevolgen heeft.

Functionele valuta en presentatievaluta

Posten opgenomen in de jaarrekening van de Bank worden gepresenteerd met behulp van de valuta van de primaire economische omgeving waarin de Bank actief is (de functionele valuta).

De jaarrekening van de Bank wordt opgesteld in Surinaamse dollar (SRD), zijnde de functionele en presentatievaluta van de Bank.

Grondslagen van omrekening van buitenlandse geldsoorten

Omrekening vreemde valuta

De activa en passiva in vreemde valuta worden in beginsel ultimo december van het verslagjaar gewaardeerd tegen de door de Bank genoteerde aankoopkoers voor wissels, cheques en overmakingen. De omrekening van transacties in vreemde valuta in de loop van het jaar vindt plaats tegen de officieel door de Bank genoteerde dagkoers, zijnde de aankoopkoers. De noteringen van de wisselkoersen van buitenlandse geldsoorten worden op de website van de Bank geplaatst.

Voor de omrekening van de belangrijkste buitenlandse geldsoorten en waarden per jaareinde, zijn de volgende door de Bank gehanteerde wisselkoersnoteringen gehanteerd.

De door de Centrale Bank van Suriname genoteerde koers voor de SDR per balansdatum is 1 SDR =

¹ De wisselkoersen zijn een afgeleide van de door de Europese Centrale Bank aangegeven referentietkoersen voor de euro op de vorige Bankdag.

Aankoopkoersen voor wissels en bankpapier ^[1]	2016		2015	
	wissels	bankpapier	wissels	bankpapier
	SRD	SRD	SRD	SRD
US-dollar	7,354	7,354	3,96	3,96
Euro	7,687	7,664	4,327	4,314
Pound sterling	9,012	8,949	5,863	5,822
CNY	1,057	1,041	0,61	0,601

	2016	2015
SRD	9,855	5,492

Resultaten op vreemde valutatransacties

Resultaten op vreemde valutatransacties worden verwerkt in het resultaat. Valutareresultaten valutatermijncontracten; ongerealiseerde verliezen worden verwerkt in het resultaat.

Specifieke grondslagen Balanswaardering

Hiernavolgend worden de grondslagen voor de belangrijkste posten van de balans toegelicht.

Financiële activa in vreemde valuta

Vorderingen op niet-ingezetenen in vreemde valuta

Deze post betreft vorderingen op internationale correspondentbanken, beleggingen en vorderingen op het IMF.

Vorderingen op correspondent banken

De onder deze post opgenomen vorderingen in vreemde valuta betreffen werksaldi, die worden aangehouden bij internationale correspondentbanken. De waardering van deze vorderingen vindt plaats tegen nominale waarde omgerekend in SRD tegen de vigerende slotkoers voor wissels.

Beleggingen

De onder deze post opgenomen beleggingen bij internationale correspondentbanken zijn van kortlopende- en langlopende aard. Deze beleggingen worden voor de transactiewaarde opgenomen en per jaareind omgerekend in SRD tegen de slotkoers voor wissels.

Verliezen of winsten bij verkoop van de vorderingen en/of beleggingen in vreemde valuta worden verantwoord onder de post 'Gerealiseerde verkoopresultaten, waarderingsverschillen en afwaardering op lagere marktwaarde'.

Vorderingen op het IMF

De vorderingen op het IMF betreffen 'Special Drawing Rights' (SDR's). Deze bijzondere trekkingsrechten betreffen, de door het Internationale Monetair Fonds gecreëerde, deviezenreserves ten behoeve van de Staat Suriname, die in beginsel alleen mogen worden gebruikt bij een betalingsbalanstekort en in dat geval bij andere lidlanden inwisselbaar zijn in US-dollars.

De herwaardering van deze vorderingen op het IMF correspondeert met en wordt toegevoegd of onttrokken aan de post 'Tegenwaarde toegewezen bijzondere trekkingsrechten IMF' in casu een verplichting aan de Staat. Voor zover de op deze post gecrediteerde herwaardering onvoldoende is om de kosten en rente te dekken, wordt het tekort in mindering gebracht op de Schuld aan de Staat uit hoofde van de overname van de IMF positie opgenomen onder de post 'Verplichtingen aan de Staat en aan overige ingezetenen in lokale valuta', subpost 'Gewone rekening van de Staat'.

Goud in het buitenland

Waardering goudreserve:

Monetair goud

Onder deze post is opgenomen de voorraad monetair goud. Deze voorraad monetair goud wordt gewaardeerd op basis van de notering van de 'London Gold Fix'¹ per jaareinde.

Financiële activa in Surinaamse dollar

Vorderingen op de Staat en overige vorderingen

Onder deze post zijn opgenomen de 'Geconsolideerde Staatsschuld', 'de Rekening-courant en overige vorderingen op de Staat' en de 'Rekening-courant en overige vorderingen op de financiële instellingen'.

Deze vorderingen worden tegen de nominale waarde gewaardeerd en zijn rentedragend.

Rekening-courant en overige vorderingen op de Staat.

Onder deze subpost wordt tevens opgenomen de vordering Voorschotten ex art. 21 van de Bankwet.

1 De aangegeven goudprijs is de London PM-gold fix op de vorige Bankdag

Voorschotten ex art. 21 Bankwet

De Bank is vide artikel 21 van de Bankwet verplicht aan de Staat, telkens wanneer de Minister van Financiën dit tot tijdelijke versterking van de Staatskas nodig acht, voorschotten te verstrekken in rekening-courant op onderpand van schatkistpapier, waarvan de uitgifte of belening is toegestaan krachtens de Bankwet. Deze voorschotten zullen tegelijkertijd gezamenlijk niet meer dan 10% van de geraamde middelen van de gewone dienst der begroting over het lopende dienstjaar mogen bedragen. Overschrijding van dit maximum is verboden. Van een overschrijding zal sprake zijn wanneer het netto debetsaldo van de gezamenlijke rekeningen-courant van de Staat bij de Bank gedurende ten hoogste vijf en veertig dagen onafgebroken boven het in dit artikel bepaalde maximum is gebleven en de Minister van Financiën, na daarvan schriftelijk door de President van de Bank op de hoogte te zijn gesteld, geen uitsluitel kan geven dat in de daaropvolgende vijf en veertig dagen de overschrijding zal zijn opgeheven. Deze voorschotten worden verstrekt tegen het daarvoor vigerende rentetarief van de Bank.

Overige Vorderingen

Vordering op financiële instellingen uit hoofde van valutaswapcontracten

De Bank heeft ter wille van de macro-economische stabiliteit valutatermijncontracten gesloten met diverse algemene banken in Suriname.

Door deze banken werd het contractbedrag in USD en/of Euro beschikbaar gesteld aan de Centrale Bank van Suriname tegen verkrijging van het equivalent daarvan in Surinaamse dollars. Conform de contracten zijn aan- en verkoopkoers bij de totstandkoming van deze transacties gefixeerd en worden op de vervaldatum:

- de USD en/of Euro door de Bank teruggeleverd aan de algemene banken en de
- het equivalent in SRD tegen de contractkoers door de algemene banken teruggestort.

Vordering u.h.v. valutatermijncontracten (SWAPS)

Deze post betreft een vordering in SRD uit hoofde van valutatermijncontracten met diverse algemene banken in Suriname. Waardering vindt plaats tegen de nominale waarde van de geleverde SRD.

Overige activa

Goudgrenailles

De waardering van de voorraad grenailles is gebaseerd op de notering van de 'London Gold Fix' per jaareinde.

Industrie goud

De waardering is gebaseerd op de internationale norm ad 93% van het bruto gewicht tegen de 'London Gold Fix' per jaareinde uitgaande van het verwachte refiningspercentage.

Voorraad herdenkingsmunten en gemunt goud

Deze voorraad betreft een handelsvoorraad en wordt gewaardeerd op basis van de notering van het edelmetaal, de London Gold en Silver Fix, per jaareinde. Wijzigingen in de waarde ten gevolge van de herwaardering van de goudwaarde en koerswijzigingen worden ten gunste of ten laste van het resultaat verwerkt onder de post 'Gerealiseerde verkoopresultaten, waarderingsverschillen en afwaardering op lagere marktwaarde'.

Investerings in kapitaal, reservefonds en bijzondere reserves

Belegging in herdenkingsmunten

Deze betreft een wettelijk toegestane belegging van het kapitaal. De herdenkingsmunten worden gewaardeerd op basis van de notering van het edelmetaal, de London Gold en Silver Fix, per jaareinde. De waardeverandering als gevolg van de periodieke herwaardering van de belegde herdenkingsmunten wordt ten gunste/ten laste van het reservefonds onder de post 'Kapitaal en reserve' verwerkt.

Materiële vaste activa

De onroerende goederen, zijnde gebouwen en terreinen, worden tegen de actuele waarde, zijnde de marktwaarde gewaardeerd. Taxaties uitgevoerd door externe onafhankelijke taxateurs, liggen aan deze actuele waarde berekening ten grondslag. De herwaardering op basis van de uitgevoerde taxatie geschiedt aan het einde van het jaar. De meerwaarde van de onroerende goederen, zijnde de toename van de boekwaarde als gevolg van herwaardering, wordt op de herwaarderingsrekening '*Herwaardering gebouwen en terreinen*' verwerkt. Afschrijvingen worden lineair ten laste van de winst- en verliesrekening gebracht op basis van de verwachte gebruiksduur en restwaarde van de desbetreffende activa.

Over de aanschafwaarde en de herwaardering van de terreinen wordt niet afgeschreven.

De overige goederen opgenomen onder de post '*materiële vaste activa*' worden tegen de verkrijgingsprijs gewaardeerd en lineair afgeschreven op basis van de verwachte economische levensduur.

Afschrijvingsduur materiële vaste activa

Gebouwen: nieuw 40 jaar
 renovatie 15-30 jaar

Inventarissen: 3-5 jaar

Transportmiddelen: 5 jaar

Software en kosten van implementatie: 5 jaar

De afschrijvingen geschieden tijdsevenredig.

Diverse

Op de onder deze noemer opgenomen subpost '*Overige vorderingen op bedrijven en personen*' worden noodzakelijk geachte voorzieningen vanwege oninbaarheid in mindering gebracht.

Financiële passiva in vreemde valuta

Verplichting u.h.v. valutatermijncontracten (SWAPS)

Deze post betreft een verplichting in vreemde valuta van de Bank aan diverse algemene banken in Suriname uit hoofde van valutatermijncontracten. Bij de waardering (in SRD) per balansdatum wordt reeds rekening gehouden met toekomstige negatieve koersverliezen op afwikkelmoment. De waarderingsverschillen worden verantwoord onder de post '*Gerealiseerde verkoopresultaten, waarderingsverschillen en afwaardering op lagere marktwaarde*'.

Verwezen wordt naar de toelichting bij post 6.

Financiële passiva in Surinaamse dollars

Goudcertificaten

Deze betreffen rentedragende, in grammen fijn goud uitgedrukte, certificaten aan toonder die bij de Centrale Bank van Suriname in Surinaamse munt te gelde kunnen worden gemaakt. Zij hebben een onbepaalde geldigheidsduur en kunnen naar believen voor wederinkoop, bij de Bank worden aangeboden. Conform het reglement kan de rente op een goudcertificaat, in grammen fijn goud uitgedrukt lopende vanaf 1 maart 1995, maximaal oplopen tot een waarde welke gelijk is aan de nominale waarde van het goudcertificaat.

In- en verkoop geschiedt tegen de dagwaarde inclusief lopende rente, die gebaseerd is op de notering van de '*London Gold Fix*', en de koers van het Surinaams wettig betaalmiddel ten opzichte van de US-dollar zoals deze op de dag van transactie door de Bank van toepassing zal zijn verklaard voor het verhandelen van goudcertificaten. Wederinkoop vindt plaats tegen de verkoopkoers van de Bank. Over de nominale goudwaarde wordt een enkelvoudige rente, in goud uitgedrukt, van 5% per jaar vergoed, die uitsluitend betaalbaar is wanneer een goudcertificaat voor wederinkoop bij de Bank wordt aangeboden.

Overige passiva

Voorzieningen

Onder deze post zijn opgenomen de Voorziening pensioenverplichtingen aan de Presidenten van de Bank en de Voorziening 'Post-Employment benefits'.

Voorziening pensioenverplichtingen aan de Presidenten van de Bank

De pensioenverplichtingen aan de Presidenten van de Bank betreffen voorzieningen voor zowel de zittende alsook de gewezen presidenten van de Bank. Deze voorzieningen worden door de Bank beheerd en door een externe actuaaris actuariael berekend.

Voorziening Post-employment benefits

De voorziening 'Post-employment benefits' wordt door een externe actuaaris actuariael bepaald.

De Bank hanteert een defined benefit pensioenplan, waarbij de pensioenvoorziening van de werknemers met uitzondering van presidenten van de Bank bij Stichting Pensioenfonds Centrale Bank van Suriname (PF-CBvS) is ondergebracht en de jaarlijkse premielasten worden afgedragen aan PF-CBvS. Bij de bepalingen van de onderhavige voorziening worden van de volgende veronderstellingen uitgegaan.

Veronderstellingen	Vaststelling/Methode
Demografisch	
Overlevingskansen	KriAs 2010-2013 met een leeftijdsterugstelling van 2 jaar voor mannen en vrouwen. Levensverwachting 60-jarige man: 18,4 jaar. Levensverwachting 60-jarige vrouw: 21,0 jaar.
Invalideringskansen	Invalideringskansen 0% o.b.v. ervaringscijfers.
Ontslagkansen	Invalideringskansen 0% o.b.v. ervaringscijfers.
Geboortedatum	Alle personen zijn geboren op 1 juli van hun geboortjaar.
Potentiële mederechthebbende geneeskundige verzorging gepensioneerd	Volgens CbvS hebben: - 85% mannelijke werknemers en 0% vrouwelijke werknemers een partner die in aanmerking komt voor 100% recht op geneeskundige verzorging. - 0% mannelijke werknemers en 15% vrouwelijke werknemers een partner die in aanmerking komen voor aanvullend recht op geneeskundige verzorging. Voor gewezen werknemers wordt uitgegaan van de feitelijke situatie.
Potentiële mederechthebbende geneeskundige i.v.m. overige regelingen.	Volgens CbvS hebben : - 90% mannelijke werknemers resp. 50% vrouwelijke werknemers een partner die in aanmerking komt voor de regeling resp. - 70% van de mannelijke werknemers een echtgenote heeft die in aanmerking komt voor de regeling -overeenkomstig de gehuwdheidsfrequentie-.
Leeftijdsverschil tussen partners:	Voor gewezen werknemers wordt uitgegaan van de feitelijke situatie
Werknemers	Mannelijke partner is 5 jaar ouder.
Gewezen werknemers	Feitelijk leeftijdsverschil.
Ingangsdatum van het recht	Voor deelgenoten wordt ervan uitgegaan dat het recht ingaat bij het bereiken van de 60 ^e verjaardag.
Financiële veronderstellingen	
Werknemers/gepensioneerd	
Prijsinflatie	Prognose o.b.v. voorgenomen monetair beleid CBvS.
Disconteringsvoet	Prognose bij monetair beleid middels de rentevoet.
Salarisverhogingen	o.b.v vastgestelde verhoging e/o specifieke verwachtingen CBvS.
Aanpassingen van ingegane en uitgestelde pensioenen	o.b.v met usance pensioenfonds/geen verhogingen
Verhogingen van onderstanden	o.b.v beleid CBvS overeenstemmend met usance pensioenfonds/geen verhogingen
Gratificatie per vol dienstjaar Minimum	o.b.v beleid CBvS blijkend uit historische ontwikkelingen, rekening houdende met toegekende algemene salarisverhoging.
Verhoging gratificatie gepensioneerd	
Verhoging aanvullende uitkeringen aan gepensioneerd, onderstand genietenden en overige	o.b.v beleid CBvS blijkend uit historische ontwikkelingen, rekening houdende met toegekende algemene salarisverhoging

Verhoging aanvullende uitkeringen aan gepensioneerden, onderstand genietenden en overige	o.b.v beleid CBvS blijkend uit historische ontwikkelingen, rekening houdende met toegekende algemene salarisverhoging
Vergoeding voor begrafenis kosten	Uitgaande van gemiddelde standaard begrafenis kosten en meerjarige cijfers CBvS.
Vergoeding van vergoeding begrafenis kosten	Middellange termijn: specifieke verwachtingen CBvS. Lange termijn: o.b.v. prijsinflatie.
Medische kosten per (mede)	Meerjaren ervaringscijfers CBvS.
Medische kosteninflatie	Middenlange termijn: specifieke verwachtingen CBvS Lange termijn: prijsinflatie vorig jaar +1,5%.
Voorziening presidenten van de Bank	
Verhoging toegekende gepensioneerden aan gewezen presidenten c.q. hun nabestaanden	o.b.v beleid CBvS; geen verhogingen behoudens verhogingen voor een gepensioneerde u.h.v. bijzondere regeling.

Herwaarderingsrekeningen

Waarderingsverschillen goud en deviezen

De omrekening van transacties in goud en in vreemde valuta in de loop van het jaar vindt in beginsel plaats tegen de officieel door de Bank genoteerde dagkoers.

De verdiende koersmarge op de verkooptransacties van vreemde valuta, zijnde het verschil tussen de aankoop- en verkoopkoers, wordt onder aftrek van aan de lokale deviezen banken afgedragen vergoeding inzake inkoop deviezen, onder de post '*Koersmarge*' in de resultatenrekening verantwoord.

De koersverschillen, die ontstaan als gevolg van de waarde fluctuaties van de Surinaamse munt ten opzichte van andere valuta, worden ten gunste of ten laste van de reservepost '*Waarderingsverschillen goud en deviezen*' geboekt. De waardeverschillen van de in omloop zijnde goudcertificaten en geaccumuleerde rente worden eveneens ten gunste of ten laste van deze post geboekt. Boeking ten laste van de post '*Waarderingsverschillen goud en deviezen*' geschiedt voor zover het saldo toereikend is. De vaststelling vindt plaats voor goud en per valutasoort. Tekorten op de reserve en bij verkoop gerealiseerde koersverschillen worden in mindering op de reserve verantwoord onder de post '*Gerealiseerde verkoopresultaten, waarderingsverschillen en afwaardering op lagere marktwaarde*'.

De post '*Waarderingsverschillen goud en deviezen*' in de balans bevat dien ten gevolge de nog niet-gerealiseerde waardeverschillen, die betrekking hebben op de per balansdatum aanwezige hoeveelheid goud minus de waarde van de goudcertificaten en de netto deviezenvoorraad.

Onder de netto deviezenvoorraad wordt verstaan de in vreemde valuta luidende bezittingen, minus de in vreemde valuta gedenomineerde verplichtingen.

Herwaardering gebouwen en terreinen

Deze herwaarderingsrekening betreft de herwaardering van de onroerende goederen van de Bank op basis van de actuele waarde. Afwaardering van onroerende goederen geschiedt tot het saldo van de herwaarderingsrekening, waarbij het deel boven het beschikbare saldo ten laste van de resultatenrekening wordt gebracht.

Grondslagen resultaatbepaling

Baten en lasten worden ten gunste of ten laste van het jaar verwerkt c.q. toegerekend waarop die betrekking hebben. Bij het vaststellen van de baten en lasten wordt rekening gehouden met vooruitbetaalde- en nog te betalen kosten, alsmede nog te ontvangen of vooruit ontvangen opbrengsten.

Gerealiseerde verkoopresultaten, waarderingsverschillen en afwaardering op lagere marktwaarde

De mutaties en het saldo van de post '*Waarderingsverschillen goud en deviezen*' per balansdatum worden berekend met in achtneming van de in goud genomineerde waarde van de SRD- verplichtingen met betrekking tot de uitstaande goudcertificaten. Dit impliceert dat waarderingsverschillen in de loop van het jaar niet ten gunste of ten laste van het resultaat worden gebracht mits de in de balans opgenomen reserves voldoende zijn om nadelige verschillen daarop af te boeken. De in de balans opgenomen waarderingsverschillen op goud en deviezen worden ten gunste van het resultaat verwerkt wanneer zij door verkoop worden gerealiseerd.

Bij de bepaling van de verkoopresultaten op goud en deviezen wordt uitgegaan van het First-in First-out principe. Dit impliceert dat de in de balans aangehouden niet-gerealiseerde koersverschillen het verschil betreffen tussen de balanswaarde van de activa minus de kostprijs ervan op basis van de laatste aankopen.

Waarderingsverschillen op gouden munten en gemunt goud worden, voor zover zij de handelsvoorraad betreffen, direct ten gunste of ten laste van het resultaat geboekt. De post in de resultatenrekening waarop de gerealiseerde verkoopresultaten en waarderingsverschillen geboekt worden, wordt aangeduid met '*Gerealiseerde verkoopresultaten, waarderingsverschillen en afwaardering op lagere marktwaarde*'. Resultaten op beleggingen worden verantwoord bij verkoop van effecten.

De opbrengsten van deze beleggingen worden verantwoord in het jaar van de gerealiseerde verkopen.

Afschrijving drukkosten bankbiljetten

De drukkosten van de in een jaar ontvangen biljetten worden geactiveerd en in beginsel over de levensduur van de bankbiljetten afgeschreven, bij benadering over een periode van 3 jaar. In het jaar van ontvangst geschiedt de afschrijving tijdsevenredig, benaderd op gemiddeld een half jaar of 50% van de jaarafschrijving van de drukkosten van de ontvangen biljetten.

TOELICHTING

Toelichting op de balans per 31 december 2016

ACTIVA

Financiële activa in vreemde valuta

2. Vorderingen op niet-ingezetenen in vreemde valuta

2.1. Vorderingen op correspondentbanken en beleggingen

Deze post is opgebouwd uit beleggingen en tegoeden bij correspondentbanken.

		2016	2015
		SRD	SRD
Beleggingen in USD		73.445.196	11.974.884
Beleggingen in Euro		-	87.383.042
	2.1.1	73.445.196	99.357.926
Tegoeden in USD		1.741.428.653	237.799.922
Tegoeden in Euro		11.730.396	2.725.286
Tegoeden in CNY		1.057.071.989	610.072.887
Tegoeden in overige valuta		222.977	220.241
	2.1.2	2.810.454.015	850.818.336
Andere buitenlandse waarden			
Kaswaarden in USD		23.470.733	17.740.168
Kaswaarden in Euro		14.748.412	14.405.953
Kaswaarden in overige valuta		204.274	204.274
		38.423.419	32.350.395
		2.922.322.630	982.526.657

2.1.1. Beleggingen

		2016	2015
		SRD	SRD
<i>Beleggingen vervallende binnen een jaar</i>			
USD Obligaties		36.675.196	-
USD Deposito's		-	11.974.884
		36.675.196	11.974.884
<i>Beleggingen met een looptijd langer dan een jaar</i>			
USD Obligaties		36.770.000	-
Euro Obligaties		-	87.383.042
		36.770.000	87.383.042
		73.445.196	99.357.926

De beleggingsportefeuille bestond per jaareinde uit twee USD effecten, tw een obligatie bij Raymond James van nominaal USD 5 miljoen tegen een koers van 100, aflopende op 15 november 2018 tegen 1% s'jaars en een U.S. Treasury bill voor een bedrag van nominaal USD 5 miljoen tegen een koers van 99,74217 aflopende op 11 mei 2017.

2.1.2. Tegoeden op de werkrekening

Tegoeden in US-dollar en euro

In het verslagjaar is, in tegenstelling tot het voorgaand boekjaar, de instroom van geldmiddelen op de werkrekening bij correspondentbanken hoger geweest dan de uitstroom.

De toename betreft hoofdzakelijk USD-tegoeden en hieraan hebben o.m. bijgedragen de verkregen middelen vanwege de eerste tranche uit het IMF-leningsfaciliteit aan de Centrale Bank van Suriname, toevoegingen uit goud- en SDR-verkopen, alsook een surplus vanwege diverse overheidstransacties.

De tegoeden in USD en Euro bedragen (in USD uitgedrukt) USD 238 miljoen per 31 december 2016 (2015: USD 61 miljoen).

Tegoeden in CNY

Op 18 maart 2015 heeft de Centrale Bank van Suriname met People's Bank of China (PBOC) een Chinese Yuan/Suriname dollar Bilateral Swap Agreement getekend.

Deze overeenkomst heeft een looptijd van 3 jaren en heeft tot doel:

- het bevorderen van bilaterale handel en
- direct investments ten behoeve van de economische ontwikkeling van beide landen en behoud van regionale financiële stabiliteit.

Voor de Swap behoeven geen zekerheden te worden gesteld onder de conditie dat de Bank haar verplichtingen tegenover de PBOC niet zal achterstellen, geen hypothecaire verplichtingen zal aangaan en geen garanties zal verstrekken voor externe schulden in vreemde valuta van de Bank, de Staat of de private sector, een en ander volgens het beginsel van reciprociteit.

Het maximaal uitstaand bedrag onder deze overeenkomst bedraagt enerzijds CNY 1 miljard en kan door de Centrale Bank van Suriname in tranches worden opgenomen verspreid over de duur van het contract. Anderzijds kan ook de PBOC trekken op de overeenkomst tot een maximum bedrag van SRD 520 miljoen. (Dit maximum bedrag dat ten tijde van het aangaan van het contract is bepaald is gebaseerd op de koers van SRD 1= CNY 0,520).

De duur per tranche is maximaal 12 maanden, met de mogelijkheid tot verlenging op basis van de dan geldende koersen.

Bij gebruikmaken -aanwenden van de middelen zoals hierboven aangegeven- zal rente verschuldigd zijn. Per balansdatum heeft geen der beide partijen getrokken op de aangekochte valuta, zodat per balansdatum geen rente verschuldigd dan wel te vorderen is.

Per balansdatum is het maximale uitstaande bedrag van CNY 1 miljard bereikt via 3 tranches. Deze swapvordering heeft het volgende verloop:

	2016	
	CNY	SRD
Prolongatie 1 ^e tranche: 3 mei 2016 tot 3 mei 2017	800.000.000	671.520.000
Prolongatie 2 ^e tranche: 30 juni 2016 tot 30 juni 2017	150.000.000	158.985.000
Prolongatie 3 ^e tranche: 31 oktober 2016 tot 31 oktober 2017	<u>50.000.000</u>	<u>50.860.000</u>
Historische waarde swap vordering in CNY en SRD	1.000.000.000	881.365.000
Herwaardering 2016 CNY swap	-	<u>175.635.000</u>
Stand per 31 decemebr 2016	<u>1.000.000.000</u>	<u>1.057.000.000</u>
Stand per 31 decemebr 2015	<u>1.000.000.000</u>	<u>610.000.000</u>

De met deze opnamen gepaard gaande contractuele verplichting bedraagt per 31 december 2016 SRD 881.365.000 (2015: SRD 71.755.000) en is onder de post 20.1 opgenomen.

2.2. Vorderingen op het Internationaal Monetair Fonds (IMF)

		2016	2015
		SRD	SRD
Bijzondere trekkingsrechten IMF	2.2.1	273.557.899	248.602.646
Reservetranche-positie in het IMF	2.2.2	90.666.000	-
		364.223.899	248.602.646

2.2.1. Bijzondere trekkingsrechten IMF

Op voorstel van het IMF is het Quotum van Suriname in het IMF in het verslagjaar verruimd met SDR 36.800.000 naar SDR 128.900.000.

De financiering van de verruiming is geschied middels SDR's voor 25%, vanuit de Bijzondere trekkingsrechten is derhalve SDR 9.200.000 (25% van SDR 36.800.000) overgeboekt naar de Reservetranche-positie. Het overige deel van de verhoging van het quotum ad SDR 27.600.000 is door het IMF als vordering in SRD aangehouden. Deze vordering is gesecureerd door deponering van niet-rentedragende zichtpromessen van de Staat op naam van het IMF in depot bij de Bank.

Uit de beschikbare SDR-Holdings is in april 2016 SDR 7.500.000 (USD 10.562.517,43) verkocht.

De overige transacties in deze post betreffen voornamelijk kosten vergoed aan het IMF. De kosten zijn in 2016 aanzienlijk hoger dan voorgaande jaren, dit vanwege de verhoogde activiteiten van Suriname met het IMF. Per mei 2016 zit Suriname in het IMF-SBA programma. De kosten 2016 bestaan voornamelijk uit commitment fee (ad SDR 607.648).

Het verloop van deze post is als volgt:

	2016		2015	
	SDR's	SRD	SDR's	SRD
SDR Holdings begin jaar	45.266.323	248.602.646	81.271.084	382.542.992
Verkocht	-7.500.000	-56.377.500	-36.000.000	-197.388.000
Overboeking naar Reserve tranche positie	-9.200.000	-61.123.200	-	-
Kosten/vergoeding	-808.038	-7.994.917	-4.761	-14.837
Herwaardering	-	156.450.869	-	63.462.491
SDR Holdings einde jaar	27.758.285	273.557.898	45.266.323	248.602.646

De beschikbare hoeveelheid SDR's bij het IMF is ten opzichte van het vorig jaar verder afgenomen. Gezien het feit dat het saldo (2016: SDR 27.758.285/2015: SDR 45.266.323) lager is dan de toewijzing (SDR 88.092.106), liggen ook dit jaar de kosten hoger dan de ontvangen rentevergoeding (charges SDR 310.373/rentevergoeding SDR 109.983).

De herwaardering van deze post is toegevoegd aan de post 'Tegenwaarde toegewezen bijzondere trekkingsrechten IMF'.

2.2.2. Reserve Tranche positie in het IMF

De Reservetranche-positie is dat deel van de beschikbare SDR's dat is ingezet voor medefinanciering van het quotum in het IMF. Op balansdatum bedraagt deze SRD 90.666.000 (SDR 9.200.000) en vertegenwoordigt 25% van de verhoging van het quotum van Suriname in 2016 met SDR 36.800.000.

Het verloop van deze post is als volgt:

	2016		2015	
	SDR's	SRD	SDR's	SRD
Reservetranche-positie begin jaar	-	-	6.125.000	28.830.375
Verkocht	-	-	-6.125.000	-33.528.245
Van Bijzondere trekkingsrechten	9.200.000	67.123.200	-	-
Herwaardering	-	23.542.800	-	4.697.870
Reservetranche-positie einde jaar	9.200.000	90.666.000	-	-

De herwaardering van de Reservetranche-positie is toegevoegd aan de post 'Tegenwaarde toegewezen bijzondere trekkingsrechten IMF' (noot 13).

De door de Centrale Bank van Suriname genoteerde koers van de SDR per balansdatum is 1 SDR= SRD 9,855 (2015: SRD 5,492).

3. Goud in het Buitenland

Het verloop in hoeveelheden en waarden is als volgt:

	2016		2015	
	Fine troy ounces	SRD	Fine troy ounces	SRD
Stand per 1 januari	43.000,38	180.498.387	43.000,38	168.539.982
Toegevoegd (aankopen)	4.027,34	33.474.143	-	-
Raffinage Industrie goud	12.890,10	121.187.515	-	-
Verkocht	-34.547,61	-262.777.386	-	-
Herwaardering	-	141.410.872	-	11.958.405
Stand per 31 december	25.370,21	213.793.531	43.000,38	180.498.387

De koersen voor goud zijn gebaseerd op de 'London Gold Fix' per troy ounce per jaareinde en zijn als volgt:

	2016	2015
USD	1.145,90	1.060,00
SRD	8.426,95	4.197,60

4. Vorderingen op de Staat

4.1. Rekening-courant en overige vorderingen op de Staat

Deze post is als volgt opgebouwd:

		2016	2015
		SRD	SRD
Rekening-courant vorderingen	4.1.1	547.847.864	699.648.847
Overige vorderingen op de Staat	4.1.2	958.832.313	309.687.281
		1.506.680.177	1.009.336.128

In 2016 is een voorschot verstrekt uit hoofde van artikel 21 van de Bankwet ad SRD 270.000.000 op 3 mei 2016 en afgewikkeld op 30 juni 2016. Een afspraak in een Memorandum van Overeenstemming (MvO) getekend door de Bank met het Ministerie van Financiën in mei 2016, betrof het afzien van financiering op basis van artikel 21 van de Bankwet. Hierna zijn tot 2019 geen voorschotten verstrekt uit hoofde van artikel 21 van de Bankwet.

4.1.1 Rekening-courant vorderingen

De vorderingen in rekening-courant (debetsaldi) worden toegestaan naar gelang de creditsaldi van de Staat, welke zijn opgenomen onder de post 'Verplichtingen aan de Staat en aan overige ingezetenen in SRD' aan de passiefzijde van de balans, voldoende dekking geven.

(Saldo Gewone- en bijzondere rekeningen van de Staat ultimo december 2016 bedraagt SRD 1.292.040.431 (2015: SRD 957.483.881), zie toelichtingen 19.1 en 19.2).

4.1.2 Overige vorderingen op de Staat

Deze post is als volgt opgebouwd:

		2016	2015
		SRD	SRD
Vordering inzake rente Geconsolideerde Staatsschuld III	4.1.2.1	175.266.372	39.313.958
Betalingen nader te verrekenen Ministerie van Financiën	4.1.2.2	20.452.798	11.451.237
Vordering inzake aanpassing Kapitaal	4.1.2.3	16.585.845	2.621.538
Verlies 2016/ 2015 en 2016	4.1.2.4	746.527.298	256.300.548
		958.832.313	309.687.281

De bovenstaande vorderingen op de Staat zijn per 31 december 2016 gedekt noch bevestigd door de Staat.

4.1.2.1 *Vordering inzake rente Geconsolideerde Staatsschuld III*

Deze post betreft een vordering op het Ministerie van Financiën, vanwege de aanpassing van het rentetarief van de 'Geconsolideerde Staatsschuld III' in april 2020 terugwerkend naar 18 september 2015. De rentesuppletie te vorderen van het Ministerie van Financiën tot en met boekjaar 2016 bedraagt SRD 175.266.372 (2015: SRD 39.313.958) en is verdisconteerd in de nieuwe lening 'Geconsolideerde Staatsschuld IV', die op 28 april 2020 is overeengekomen tussen de Republiek Suriname, rechtsgeldig vertegenwoordigd door de toenmalige Minister van Financiën, de heer G. Hoefdraad, en de Centrale Bank van Suriname, rechtsgeldig vertegenwoordigd door de Governor van de Bank, de heer M. Roemer.

4.1.2.2 *Betalingen nader te verrekenen Ministerie van Financiën*

Onder deze post is opgenomen de door de Bank gedurende de boekjaren 2015 en 2016 voorgeschoten betalingen, voornamelijk in het kader van de Technische Ondersteuning aan het Ministerie van Financiën, totaal SRD 20.452.798 bedragend. Dit voorschot is eveneens opgenomen in de 'Geconsolideerde Staatsschuld IV'.

4.1.2.3 *Vordering inzake aanpassing Kapitaal*

Deze post betreft een bedrag ad SRD 16.585.845 opgenomen als vordering vanwege de wettelijke voorgeschreven aanpassing in het Kapitaal (artikel 4 lid 3 van de Bankwet). Van deze vordering is een bedrag van SRD 2.621.538 verdisconteerd in de 'Geconsolideerde Staatsschuld IV'. In januari 2022 zijn de kapitaalaanpassingen over 2015 en 2016 door de Staat afgewikkeld. Aanpassing van de hoofdsom van 'Geconsolideerde Staatsschuld IV' wat betreft de kapitaalaanpassing 2015 zal in een addendum op de overeenkomst geschieden.

4.1.2.4 *Resultaat (verlies) 2015 en 2016*

Daar de Bankwet niet voorziet in de verwerking van verlies over een boekjaar boven het saldo van het reservefonds en mede vanwege het feit dat de boekjaren 2016 tot en met 2019 per saldo een negatief netto resultaat indiceren was er sprake van een patstelling over de verwerking en presentatie van het verlies over 2015 en het eigen vermogen van de Bank.

In april 2020 is bij de herstructurering van schulden van de Staat overeengekomen om het verlies over 2015 in de nieuwe lening aan de Staat, de 'Geconsolideerde Staatsschuld IV', op te nemen. Hiermede is de gerezen patstelling over de verwerking van het verlies over 2015 doorbroken. Het verloop van deze post is als volgt:

	2016	2015
	SRD	SRD
Stand per 1 januari	256.300.548	-
Bestemming verlies 2016/2015	592.549.479	256.300.548
Aanwending reserves ter compensatie verlies 2016	-102.322.729	-
Stand per 31 december	746.527.298	256.300.548

De bestemming van het resultaat (verlies) over boekjaar 2016 is door de Raad van Commissarissen goedgekeurd op 26 januari 2022. Deze vordering op de Staat is ultimo december 2016 niet gedekt. Voor afwikkeling van deze vordering zie herkapitalisatie van de Bank incontinuïteitsparagraaf.

4.2 *Geconsolideerde Staatsschuld*

Het verloop van de post 'Geconsolideerde Staatsschuld' is als volgt:

	2016	2015
	SRD	SRD
Stand per 1 januari	2.498.327.404	97.230.000
Aflossingen (GSSIII in 2016/ GSSII in 2015)	-70.574.220	-3.704.000
Herstructurering Geconsolideerde Staatsschuld II		-93.526.000
Opname Geconsolideerde Staatsschuld III	-	2.498.327.404
Stand per 31 december	2.427.753.184	2.498.327.404

Deze geconsolideerde lening aan de Staat is op 18 september 2015 aangevangen en heeft een looptijd van 30 jaar eindigend op 17 september 2045. De terugbetaling vindt, met in achtneming van een grace period voor aflossingen van 6 maanden, ingaande april 2016 plaats in 354 maandelijkse termijnen van SRD 7.057.422 per maand. Tot zekerheid heeft de Staat zijn recht op de jaarlijkse winst van de Bank gecedeerd.

De initiële rentevoet bedraagt 3,5% per jaar en wordt aan het eind van elke kalendermaand afzonderlijk voldaan.

In april 2020, is als onderdeel van de besprekingen inzake het aangaan van een nieuwe lening, de 'Geconsolideerde Staatsschuld IV', een wijziging van het rentetarief voor de 'Geconsolideerde Staatsschuld III' van 3,5% naar 9% per jaar overeengekomen.

De rentewijziging is terugwerkend naar 18 september 2015 van kracht. De renteopbrengst 2016 inzake de 'Geconsolideerde Staatsschuld III' is hierdoor toegenomen met SRD 135.952.414 (2015: SRD 39.313.958). De rentesuppleties over 2016 en 2015 zijn als vordering op de Staat verwerkt (zie ook 4.1).

De 'Geconsolideerde Staatsschuld IV' is door tussenkomst van het Bureau voor de Staatsschuld aangemeld bij de Rekenkamer van Suriname, derhalve is de aanpassing van de renteconditie inzake 'Geconsolideerde Staatsschuld III' rechtsgeldig gemaakt.

Het saldo van de 'Geconsolideerde Staatsschuld III' op 24 april 2020 is per 28 april 2020 in de 'Geconsolideerde Staatsschuld IV' opgenomen. De looptijd van de 'Geconsolideerde Staatsschuld IV' is 30 jaar tot 28 april 2050 en de rentevoet is 9% per jaar met de mogelijkheid tot aanpassing gedurende de leenperiode. Er is een betalingsvrije periode van 12 maanden voor aflossing overeengekomen.

De Staat heeft de onderstaande vorderingsrechten gecedeerd aan de Bank:

- zijn recht op de (cash) dividenden van Staatsolie vanaf 28 april 2021;
- zijn recht op huidige en toekomstige jaarlijkse winsten van de Bank, zulks ten hoogste tot zodanig bedrag als overeenkomt met de hoofdsom van de lening verhoogd met de gecumuleerde rente over de looptijd van de lening;
- de royalty opbrengsten van Grassalco, conform de overeenkomst tussen de Staat en de Bank d.d. 1 november 2019, krachtens de missive van de Raad van Ministers d.d. 11 oktober 2019 en het besluit van de regering d.d. 3 december 2019.

5. Overige vorderingen

5.1. Rekening-courant en overige vorderingen op financiële instellingen

Deze post is als volgt opgebouwd:

		2016	2015
		SRD	SRD
Kortlopende deposito's		-	77.400.000
9-maands leencontract		-	61.600.000
Overige vorderingen op financiële instellingen	5.1.1	7.212.024	8.975.022
		<u>7.212.024</u>	<u>147.975.022</u>

5.1.1 Overige vorderingen op financiële instellingen

Deze post betreft een lening aan een staatsbank oorspronkelijk groot SRD 19.783.440. De afwikkeling vindt vanaf eind januari 2008 plaats over een periode van 13 jaar op basis van gelijkblijvende maandelijkse annuïteiten van SRD 162.840, tegen een rentevoet van 4% per jaar.

6. Vordering uit hoofde van valutatermijncontracten (SWAPS)

Deze post betreft een vordering in SRD uit hoofde van valutatermijncontracten met diverse algemene banken in Suriname. De Bank heeft ter wille van de macro-economische stabiliteit in 2014 en 2015 valutatermijncontracten gesloten met diverse bankinstellingen. Oorspronkelijk hadden deze een looptijd van 12 maanden, 18 maanden en 24 maanden. Door de banken werd het contractbedrag in USD en/of Euro beschikbaar gesteld aan de Centrale Bank van Suriname tegen verkrijging van het equivalent daarvan in Surinaamse dollars.

Op de vervaldatum levert de Bank de USD's en/of Euro's terug aan de contractpartij tegen terugstorting door de algemene banken van het equivalent in SRD. De aan- en verkoopkoers worden bij het tot stand komen van deze transacties op hetzelfde niveau gefixeerd. (Zie ook post 14. 'Verplichting uit hoofde van valutatermijncontracten'). In het verslagjaar zijn vervallen vorderingen (SRD), uit hoofde van valutatermijncontracten met diverse algemene banken verlengd voor een periode van 12 maanden, op basis van de op dat moment geldende koers.

Per einde boekjaar 2016 bedraagt de vordering SRD 605.059.703 en kent de onderstaande contractsamenstelling:

	Euro	SRD equivalent	USD	SRD equivalent	Totaal SRD 2016
Contracten (18m/24m)	8.200.000	34.776.200	3.150.000	12.474.000	47.250.200
Contracten (12m prolongatie)	<u>61.549.848</u>	<u>372.573.439</u>	<u>29.778.846</u>	<u>185.236.064</u>	<u>557.809.503</u>
Boekwaarde 31 december	<u>69.749.848</u>	<u>407.349.639</u>	<u>32.928.846</u>	<u>197.710.064</u>	<u>605.059.703</u>
Boekwaarde 31 december 2015	<u>70.749.848</u>	<u>305.975.143</u>	<u>34.924.846</u>	<u>127.268.158</u>	<u>433.243.301</u>

7. Goudgrenailles

Het verloop in hoeveelheden en waarden is als volgt:

	2016		2015	
	Fine troy ounces	SRD	Fine troy ounces	SRD
Stand per 1 januari	1.567,14	6.578.240	1.583,23	6.205.468
Verkocht	-1,61	-7.704	-16,09	-62.688
Herwaardering	-	6.622.145	-	435.460
Stand per 31 december	<u>1.565.53</u>	<u>13.192.681</u>	<u>1.567,14</u>	<u>6.578.240</u>

Op balansdatum waren er geen openstaande beleggingen van goud. De voorraad monetair goud betreft een voorraad in depot bij Royal Canadian Mint en bij Kaloti Jewellery International DMCC (Kaloti Dubai).

8. Industriegoud

Het verloop in hoeveelheden en waarden is als volgt:

	2016		2015	
	Fine troy ounces	SRD	Fine troy ounces	SRD
Stand per 1 januari	2.112,96	8.248.482	2.112,96	7.702.002
Toegevoegd (aankopen)	16.114,60	141.486.995	-	-
Raffinage naar Monetairgoud	-12.890,10	-121.187.515	-	-
Herwaardering	-	13.281.988	-	546.480
Stand per 31 december	<u>5.337,46</u>	<u>41.829.950</u>	<u>2.112,96</u>	<u>8.248.482</u>

De goudgrenailles en het industriegoud bevinden zich in de kluis van de Bank.

In 2016 heeft de Bank met Kaloti Jewellery International DMCC (Kaloti Dubai) een overeenkomst gesloten ten behoeve van het raffineren van het industriegoud. De Bank is in juni 2016 gestart met de zendingen aan Kaloti Dubai. Het industriegoud wordt verkregen uit aankopen bij goudexporteurs, conform de 5% regeling welke onderdeel is van de vergunningsvoorwaarden. Die regeling verplicht de goudexporteur minimaal 5% van het door hen te exporteren goud ten verkoop aan de Centrale Bank aan te bieden.

De koersen voor goud zijn gebaseerd op de 'London Gold Fix' per troy ounce per jaareinde en zijn als volgt:

	2016	2015
USD	1.145,90	1.060,00
SRD	8.426,95	4.197,60

9. Voorraad herdenkingsmunten en gemunt goud

De samenstelling van deze post in hoeveelheden en waarden is als volgt:

	2016		2015	
	Fine troy ounces	SRD	Fine troy ounces	SRD
Gouden herdenkingsmunten	1.915,70	10.123.455	1.920,83	5.060.747
Zilveren herdenkingsmunten	742,01	87.262	742,01	40.435
		10.210.717		5.101.182
Voorraad gemunt goud	906,09	7.635.624	906,09	3.803.428
Overige munten		44.722		39.344
		17.891.063		8.943.954

De toegepaste omrekeningskoersen per troy ounce per jaareinde zijn als volgt:

	2016		2015	
	USD	SRD	USD	SRD
London Gold Fix per jaarultimo	1.145,90	8.426,95	1.060,00	4.197,60
London Silver Fix per jaarultimo	16,06	118,11	13,82	54,73

Onder de herdenkingsmunten bevinden zich munten van verschillende karatage.

10. Investerings in kapitaal, reservefonds en bijzondere reserve

Deze betreft een belegging van het kapitaal.

De belegging van kapitaal in herdenkingsmunten in hoeveelheid en waarde is als volgt samengesteld:

	2016		2015	
	Fine troy ounces	SRD	Fine troy ounces	SRD
Gouden herdenkingsmunten	1.486,81	8.906.389	1.486,81	4.436.417
Zilveren herdenkingsmunten	7.966,82	870.951	7.966,82	403.579
		9.777.340		4.839.996

Onder de herdenkingsmunten bevinden zich munten van verschillende karatage.

De omrekeningskoersen voor de voorraad herdenkingsmunten en overig goud zijn identiek als onder post 9.

11. Materiële vaste activa

De boekwaarde van de materiële vaste activa is als volgt samengesteld:

		2016	2015
		SRD	SRD
Terreinen	11.1	57.815.198	22.596.497
Gebouwen	11.2	76.909.070	24.076.476
<i>Onroerende Goederen</i>		134.724.268	46.672.973
Inventarissen	11.3	19.912.669	23.443.284
Transportmiddelen	11.4	743.987	1.276.596
<i>Roerende Goederen</i>		20.656.656	24.719.880
Onderhanden investeringen	11.5	1.014.631	6.332.558
Stand per 31 december		156.395.555	77.725.411

11.1. Terreinen

Het verloop van de post 'terreinen' is als volgt:

	2016	2015
	SRD	SRD
Boekwaarde 1 januari	22.596.497	22.596.497
Investeringsboekjaar	2.656.791	-
Herwaardering boekjaar	<u>32.561.910</u>	<u>-</u>
Boekwaarde 31 december	<u>57.815.198</u>	<u>22.596.497</u>

De samenstelling van de terreinen in gebruik door de Bank is als volgt:

Locatie/perceelgrootte	Titel	Jaar	2016	2015
			SRD	SRD
Terrein Waterkant 20 (117/118)/1.736,65 m ²	ED	1956	14.793.902	6.930.089
Terrein Hoek Waterkant/Mirandastraat (115/116) /366,30 m ²	ED	1983	3.120.376	1.461.717
Terrein Waterkant 26 (612)/268,1 m ²	GH	1987	2.091.235	981.409
Terrein Lim A Postraat 93b/1.225,77m ²	ED	1987	9.561.259	4.487.067
Terrein Mirandastraat 114/730,2 m ²	ED	1988	5.695.710	2.672.979
Terrein Mirandastraat (111/112)/124,53 m ²	GH	1992	971.360	414.112
Terrein Mirandastraat 113/1.212,65 m ²	GH	1992	7.716.486	3.632.528
Terrein Waterkant 26 (119)/505,35m ²	GH	2000	4.304.899	2.016.596
Terrein Kromme Elleboogstraat 124/604,57m ²	GH	2015	3.102.477	-
Terrein Kromme Elleboogstraat 125/503,91m ²	ED	2013	2.844.518	-
Terrein Lim A Postraat (92a /93a)/463,19 m ²	ED	2014	3.612.975	-
			<u>57.815.198</u>	<u>22.596.497</u>

De terreinen aan de Kromme Elleboogstraat (124 en 125) en de Lim A Postraat zijn afgeboekt van 'Onderhanden investering' en opgebracht conform taxatiewaarde. Voor de taxatiewaarde van de terreinen is uitgegaan van de taxatie uitgevoerd door een externe taxateur (rapport 27-29 augustus 2016). Op de aanschafwaarde en de herwaardering van de terreinen wordt niet afgeschreven. Bij de waardering van de terreinen zijn zowel de terreinen in eigendom als in grondhuur geherwaardeerd.

11.2. Gebouwen

Het verloop van de post 'gebouwen' is als volgt:

	2016	2015
	SRD	SRD
Boekwaarde 1 januari	24.076.476	21.676.124
Investeringsboekjaar	2.599.908	3.471.494
Afschrijving boekjaar	-1.001.833	-1.071.142
Herwaardering boekjaar	<u>51.234.519</u>	<u>-</u>
Boekwaarde 31 december	<u>76.909.070</u>	<u>24.076.476</u>

Investeringsboekjaar

De investeringen in het verslagjaar bestaan hoofdzakelijk uit de kosten inzake de aanschaf van het Gebouw aan de Lim A Po straat (Bamsgebouw) overgeboekt van 'Onderhanden investeringen'.

Alle gebouwen betreffen bedrijfsgebonden panden en zijn in eigendom van de Bank. De gebouwen zijn voor een deel opgezet op met het kadaster gelijklopende terreinafgrenzingen dan wel op het terreincomplex van de Bank, lopend over meerdere terreinen. Voor de taxatiewaarde van de gebouwen is uitgegaan van de taxatie uitgevoerd door een externe taxateur.

Onderstaand een specificatie van de panden met hun respectievelijke boekwaarden ultimo boekjaar.

	2016	2015
	SRD	SRD
Hoofdgebouw Waterkant 20	24.694.320	5.832.451
Billitongebouw houtenpand (hoek Waterkant/Mirandastraat)	357.343	357.343
Billitongebouw betonnen uitbreiding (zijde Mirandastraat)	3.961.506	1.329.881
L-vormig 'erfgebouw' (binnenplaats van de Bank)	3.720.492	1.385.893
Gebouw (oud) DTK en MPH (binnenplaats van de Bank)	4.854.596	1.411.154
Gebouw Lim A Postraat 9	7.969.294	2.687.433
Gebouw Mirandastraat 114	17.913.785	5.948.621
Goudlaboratorium (binnenplaats van de Bank)	395.145	129.435
Gebouw Waterkant 26	7.489.733	3.235.910
Gebouw Technische Dienst (binnenplaats van de Bank)	720.493	245.955
Gebouw Lim A Postraat 7 (Bamsgebouw)	3.415.668	-
	75.492.375	22.564.076
Opstallen, terreinafscheiding en -verlichting	200.760	239.967
Installaties	1.215.935	1.272.433
Boekwaarde 31 december	76.909.070	24.076.476

11.3. Inventarissen

Het verloop van de post 'inventarissen' is als volgt:

	2016	2015
	SRD	SRD
Aanschafwaarde 1 januari	58.190.051	37.619.483
Investerings boekjaar	3.970.848	20.570.568
Aanschafwaarde 31 december	62.160.899	58.190.051
Cumulatieve afschrijving 1 januari	-34.746.767	-28.085.957
Afschrijvingen boekjaar	-7.501.463	-6.660.810
Cumulatieve afschrijving 31 december	-42.248.230	-34.746.767
Boekwaarde 31 december	19.912.669	23.443.284

Investerings boekjaar

De investeringen betreffen voornamelijk het Payments System project, aanvulling op de "Identity and Access Management (IAM) and Secure Technology Infrastructure".

11.4. Transportmiddelen

Het verloop van de post 'transportmiddelen' is als volgt:

	2016	2015
	SRD	SRD
Aanschafwaarde 1 januari	5.818.884	5.476.733
Investerings boekjaar	-	342.151
Aanschafwaarde 31 december	5.818.884	5.818.884
Cumulatieve afschrijving 1 januari	-4.542.288	-3.853.977
Afschrijvingen boekjaar	-532.609	-688.311
Cumulatieve afschrijving 31 december	-5.074.897	-4.542.288
Boekwaarde 31 december	743.987	1.276.596

11.5. Onderhanden investeringen

Per einde boekjaar zijn de volgende projecten in uitvoering:

	2016	2015
	SRD	SRD
Inventaris	504.944	171.675
Hoofdgebouw	509.687	-
Terrein Kromme elleboogstraat (2014: project Datacenter)	-	1.501.409
IAM/ ATS en CSD infrastructuur	-	1.524.120
Pand Lim A Po straat (voorbereidingskosten/kosten aankoop)	-	3.031.103
Kluisdeurenproject	-	104.252
	1.014.631	6.332.559

Inventaris

Betreft voornamelijk de kosten van aanschaf en installatie software ten behoeve van diverse in gebruik zijnde systemen.

Hoofdgebouw

Betreft voornamelijk kosten reparatie werkzaamheden dakbedekking (opheffing waterlekage).

12. Diverse

Deze post is als volgt samengesteld:

		2016	2015
		SRD	SRD
Geactiveerde drukkosten SRD-biljetten	12.1	2.496.280	5.678.151
Vooruitbetaling op SRD-biljetten		6.346.900	-
De Surinaamsche Bank N.V. Nickerie	12.2	17.668.777	8.479.558
Financiering Huisvestingsfonds (leningen personeel)	12.3	10.889.500	10.889.500
Intern nader te verrekenen bedragen		2.672.889	1.809.344
Claim op het IMF		2.230.973	1.352.152
Kunstwerken		2.191.477	2.365.898
Diverse voorraden	12.4	2.181.168	2.247.776
Overlopende banktransacties		-	3.960.000
Overlopende activa	12.5	321.438	588.633
Kapitaaluitgaven	12.6	772.360	772.360
Kaswaarden	12.7	3.462.989	2.279.662
Overige vorderingen	12.8	921.618	1.917.737
		52.156.369	42.340.771

12.1. Geactiveerde drukkosten SRD-biljetten

	2016	2015
	SRD	SRD
Drukkosten ontvangen biljetten per 1 januari	45.926.799	39.495.771
Drukkosten ontvangen biljetten in boekjaar	-	6.431.028
Drukkosten ontvangen biljetten per 31 december	45.926.799	45.926.799
Gecumuleerde afschrijvingen drukkosten ontvangen biljetten 1 januari	-40.248.648	-36.204.450
Afschrijving boekjaar	-3.181.871	-4.044.198
Gecumuleerde afschrijvingen drukkosten ontvangen biljetten 31 december	-43.430.519	-40.248.648
Boekwaarde 31 december boekjaar	2.496.280	5.678.151

De drukkosten van bankbiljetten worden onder deze post geactiveerd naarmate de bankbiljetten worden ontvangen en afgeschreven (=toegerekend) over een periode van 3 jaar. In het jaar 2016 zijn er geen bankbiljetten ontvangen. Conform betalingscondities in het contract 2016 met de drukker dient bij het afsluiten van het contract ½ deel van het contractbedrag vooruit betaald te worden, waardoor eind 2016 sprake is van een ‘Niet uit de balans blijvende verplichting’ van EUR 1.499.259 (omgerekend SRD 11.524.804).

12.2. De Surinaamsche Bank N.V. Nickerie

Deze post betreft het tegoed bij DSB-Nickerie uit hoofde van haar kassiersfunctie voor de Bank.

12.3. Financiering Huisvestingsfonds (leningen personeel)

Het Huisvestingsfonds van de Centrale Bank van Suriname betreft een fonds onder beheer van de Bank teneinde haar werknemers in de gelegenheid te stellen in hun huisvesting te voorzien. In dit kader kunnen er leningen worden verstrekt voor de aankoop van een bouwperceel of eigen woonhuis, voor reparatie en verbouwing, inboedel, de aankoop van een auto en andere met de huisvesting samenhangende aanwendungen.

De financiering van het huisvestingsfonds heeft in de afgelopen jaren plaatsgevonden door de Stichting Pensioenfonds van de Centrale Bank van Suriname.

De van het pensioenfonds aangetrokken middelen zijn opgenomen onder de post ‘Verplichtingen aan de Staat en aan overige ingezetenen’ in SRD. In 2016 zijn er geen middelen aangetrokken ten behoeve van dit fonds.

12.4. Diverse voorraden

De diverse voorraden betreffen de onderstaande categorieën goederen:

		2016	2015
		SRD	SRD
Voorraad gedenkboeken en kunstkatalogi 50 jaar CBvS		202.662	205.290
Voorraad kantoorbenodigdheden	12.4.1	283.890	287.300
Voorraad representatie artikelen	12.4.2	1.355.048	1.356.791
Voorraad huishoudelijke artikelen		102.161	155.830
Voorraad chemicaliën t.b.v. goudverwerking		99.939	105.541
Overige voorraden		137.468	137.024
		2.181.168	2.247.776

12.4.1 Voorraad kantoorbenodigdheden

Het verloop van de voorraad kantoorbenodigdheden is als volgt:

		2016	2015
		SRD	SRD
Beginvoorraad		287.300	285.789
Inkopen		435.018	283.426
Verbruik		-438.428	-281.915
Eindvoorraad		283.890	287.300

12.4.2 Voorraad representatie artikelen

Betreft hoofdzakelijk een voorraad SRD 50 ‘commemorative notes’ uitgegeven in verband met 55 jaar Centrale Bank van Suriname.

12.5 Overlopende activa

Deze post betreft hoofdzakelijk de per balansdatum nog te ontvangen interest uit hoofde van beleggingen in het buitenland.

12.6 Kapitaalbelangen

Deze betreffen kapitaalbelangen in ondernemingen:

		2016	2015
		SRD	SRD
Kapitaalbelang Banco Latino Americano	12.6.1	118.800	118.800
Kapitaalbelang S.W.I.F.T.	12.6.2	3.560	3.560
Kapitaalbelang CariCRIS	12.6.3	650.000	650.000
		772.360	772.360

12.6.1 Kapitaalbelang in Banco Latino Americano

Het kapitaalbelang in Banco Latino Americano die in 1997 is verworven betreft 7.285 aandelen A verkregen voor USD 300.000 met een tegenwaarde van SRD 118.800. De aankoopkoers per aandeel bedroeg ca USD 41,18.

Vanwege het karakter van een vaste belegging op lange termijn zijn tot nog toe de op en neergaande waardeverschillen, ten gevolge van koersontwikkeling van het aandeel niet tot uitdrukking gebracht en is het kapitaalbelang voor de verkrijgingsprijs in SRD gewaardeerd. De Bank verwacht geen duurzame waardedaling.

De waarde van het aandeel Banco Latino Americano (BLADDEX) bedroeg ultimo 2016 USD 29,44 (2015: USD 25,93). De totale waarde van het pakket bedroeg per jaareinde USD 214.470 oftewel SRD 1.577.215 (2015: SRD 748.044).

12.6.2 Kapitaalbelang S.W.I.F.T.

Het kapitaalbelang S.W.I.F.T. betreft een deelname van de Centrale Bank van Suriname per 10 mei 2001 in de Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication. De deelname betreft 1 aandeel, waarvoor Euro 1.870 is betaald en voor welke verkrijgingsprijs omgerekend tegen de koers op dat moment de deelneming is genoteerd.

12.6.3 Kapitaalbelang CariCRIS

Het kapitaalbelang CariCRIS betreft een deelname van de Centrale Bank van Suriname per 14 september 2011 in de Caribbean Information and Credit Rating Services Limited. De deelname betreft 200.000 aandelen, waarvoor USD 200.000 is betaald. Deze verkrijging is gewaardeerd tegen de koers op dat moment.

12.7 Kaswaarden

Deze post betreft voornamelijk diverse kasposities in vreemde valuta (zonder deviezenkarakter).

12.8 Overige vorderingen

Deze post is als volgt samengesteld:

		2016	2015
		SRD	SRD
Bouwkredieten personeel		619.754	681.915
Leningen aan het personeel		7.672	7.672
Voorschotten aan het personeel		48.975	19.500
		676.401	709.087

12.8.1 Overige vorderingen op bedrijven en personen

De vorderingen onder deze post luiden in SRD alsook in vreemde valuta. Vorderingen luidend in vreemde valuta, waarvan de inning onzeker is, zijn niet geherwaardeerd in de loop der jaren en staan derhalve nog voor de historische tegenwaarde in SRD.

Deze post is als volgt opgebouwd:

		2016	2015
		SRD	SRD
Voorschotten aan bedrijven en personen		595.720	642.756
Af: voorziening dubieuze vorderingen		-595.054	-595.054
		666	47.702

Voorziening dubieuze vorderingen

De 'voorziening dubieuze vorderingen' betreft die vorderingen waarvan invordering van het uitstaande bedrag volledig dan wel ten dele discutabel is. Het criterium voor de categorisering als dubieuze vorderingen is het stagnerende karakter van de vorderingen al dan niet gepaard gaande met een juridisch proces.

12.8.2 Leningen en voorschotten personeel

Deze post is als volgt samengesteld:

	2016	2015
	SRD	SRD
Bouwkredieten personeel	619.754	681.915
Leningen aan het personeel	7.672	7.672
Voorschotten aan het personeel	48.975	19.500
	676.401	709.087

13 Verplichtingen aan Internationale Monetaire Fonds (IMF)

Deze post is als volgt opgebouwd:

		2016	2015
		SRD	SRD
Tegenwaarde toegewezen bijzondere trekkingsrechten IMF	13.1	868.147.705	483.801.845
Stand By Arrangement (SBA-leningsfaciliteit)	13.2	571.590.000	-
IMF deposit account no 1		2.227.108	1.349.809
IMF deposit account no 2		3.864	2.343
		1.441.968.677	485.153.997

13.1. Tegenwaarde toegewezen bijzondere trekkingsrechten IMF

Deze post betreft de tegenwaarde van de aan de Staat Suriname toegewezen bijzondere trekkingsrechten op het IMF groot SDR 88.092.106 omgerekend tegen de koers per balansdatum.

De koers van de SDR per balansdatum is 1 SDR= SRD 9,855. (2015: 1 SDR= SRD 5,492).

Het verloop van deze post is als volgt:

	2016	2015
	SRD	SRD
Stand per 1 januari	483.801.846	414.649.543
Herwaardering boekjaar	384.345.859	69.152.302
Stand per 31 december	868.147.705	483.801.845

De herwaardering heeft betrekking op de waardeverandering van de trekkingsrechten, zowel aan de debetzijde alsook aan de creditzijde van de balans. Voor zover de herwaardering op beide posten niet gelijk is aan elkaar wordt het verschil geboekt op de rekening schuld aan de Staat u.h.v. overname IMF positie.

13.2. Stand By Arrangement (SBA-leningsfaciliteit)

In mei 2016 is door het IMF goedgekeurd een 24-maands Stand-By Arrangement (SBA) voor Suriname, tot een totaal bedrag SDR 342 miljoen. Dit ter ondersteuning van het door de regering van Suriname opgesteld programma voor herstel van de macro-economische stabiliteit en het vertrouwen in de economie.

In juni 2016 is uit deze leningsfaciliteit de eerste tranche ad. SDR 58 miljoen (± USD 81.5 miljoen) gestort ten gunste van de Centrale Bank van Suriname. Er zijn geen nadere tranches geweest. Terugbetaling van de ontvangen middelen aan het IMF zal geschieden van augustus 2019 tot en met juni 2021, middels periodieke kwartaaltermijnen groot SDR 7.250.000.

Het equivalent van deze verplichting in SRD's is per balansdatum SRD 571.590.000, waardoor per die datum een verlies is genoteerd van SRD 23.165.581.

14. Verplichtingen uit hoofde van valutatermijncontracten

Deze post betreft een verplichting in vreemde valuta van de Bank aan diverse algemene banken uit hoofde van valutatermijncontracten. Op de vervaldatum van de contracten zal de Bank de verkregen USD's en/of Euro's uit hoofde van de valutatermijncontracten terug leveren aan de contractpartij tegen terug storting van het equivalent in SRD tegen de oorspronkelijke transactiekoers per contractdatum. Zie toelichting bij post 6 'Vordering uit hoofde van valutatermijncontracten (SWAPS)'.

De contracten vervallen alle in de loop van 2017. Bij de waardering van de verplichting per 31 december 2016 is verder ook rekening gehouden met de in 2017 benodigde tegenwaarde ter afwikkeling van de contracten. Het tekort (verlies) dat hierdoor ontstaat is opgenomen in de post 'Gerealiseerde verkoopresultaten, waarderingsverschillen en afwaardering op lagere marktwaarde'.

De onderverdeling van de verplichting (SRD 819.286.550) naar valuta-soort is als volgt:

	Euro	SRD equivalent	USD	SRD equivalent	Totaal SRD 2016
Contracten (18m/24m)	8.200.000	69.240.800	3.150.000	23.388.750	92.629.550
Contracten (12m prolongatie)	61.549.848	506.416.792	29.778.846	220.240.208	726.657.000
Boekwaarde 31 december	69.749.848	575.657.592	32.928.846	243.628.958	819.286.550
Boekwaarde 31 december 2015	70.749.848	411.735.639	34.927.846	205.630.064	617.365.703

15. Verplichtingen aan algemene banken (VV)

De verplichtingen aan de algemene banken in vreemde valuta kunnen worden onderscheiden in rekening-courant verplichtingen en kasreserve en wel als volgt:

	2016	2015
	SRD	SRD
R/C-tegoeden in vreemde valuta algemene banken	1.372.976	1.753.276
Kasreserveverplichtingen in vreemde valuta algemene banken	<u>280.415.948</u>	<u>123.417.628</u>
	<u>281.788.924</u>	<u>125.170.904</u>

16. Overige verplichtingen in vreemde valuta

Deze verplichtingen betreffen:

		2016	2015
		SRD	SRD
Cambio's	16.1	5.488.432	2.959.288
Overige instellingen en bedrijven	16.2	82.991	79.245.721
		<u>5.571.423</u>	<u>82.205.009</u>

16.1. Cambio's

De verplichtingen aan cambio's betreffen bij de Bank aan te houden tegoeden in het kader van het vestigen van een wisselkantoor. Gelet op de door de Bank vastgestelde voorwaarde voor het verkrijgen van een verklaring van geen bezwaar voor het vestigen van een wisselkantoor, dienen de cambio's een waarborgsom van USD 25.000 bij de Bank te storten welke renteloos wordt aangehouden. Deze verplichtingen worden geherwaardeerd op basis van de slotkoers op balansdatum.

16.2. Andere instellingen en bedrijven

De afname in deze post betreft voornamelijk afwikkeling per november 2016 van een vordering van een telecommunicatie provider op de Centrale Bank van Suriname.

17. Bankbiljetten in omloop

Deze post betreft de SRD-bankbiljetten in omloop welke voortkomen uit de emissie 2004.

De bankbiljetten in omloop zijn naar coupure als volgt verdeeld:

	2016		2015	
	Aantallen	SRD	Aantallen	SRD
SRD 5	3.145.383	15.726.915	2.974.893	14.874.465
SRD 10	2.691.344	26.913.440	2.659.107	26.591.070
SRD 20	5.520.487	110.409.740	2.664.800	53.296.000
SRD 50	10.589.017	529.450.850	9.144.681	457.234.050
SRD 100	7.016.107	701.610.700	5.722.907	572.290.700
		1.384.111.645		1.124.286.285

18. Verplichtingen aan algemene banken (SRD)

De verplichtingen aan de algemene banken in Surinaamse dollars kunnen worden onderscheiden in rekening-courantverplichtingen en kasreserve en wel als volgt:

	2016	2015
	SRD	SRD
R/C-tegoeden in SRD algemene banken	209.771.258	254.446.622
Kasreserveverplichtingen in SRD algemene banken	1.037.235.365	936.227.287
	1.247.006.623	1.190.673.909

Kasreserve

Ingevolge de op 16 mei 2001 en 12 februari 2003 geïntroduceerde kasreserveregeling voor respectievelijk Surinaamse guldens (in het vervolg genoemd: SRD) en vreemde valuta houden de algemene banken een verplichte kasreserve aan bij de Bank.

Het doel van deze regeling is om enerzijds de stabiliteit in de waarde van de Surinaamse munt te bevorderen en anderzijds een liquiditeitsbuffer te vormen zodat aan het opvraagbaarheidsrisico van toevertrouwde middelen, in bevredigende mate kan worden voldaan. De verplichte kasreserve wordt bepaald als een percentage van de "Reserve Base" bestaande uit girale- en spaartegoeden, evenals deposito's en overige aangetrokken middelen. Het kasreservepercentage wordt door de Bank vastgesteld met een geldigheidsduur van een jaar en wordt telkens aan het begin van het jaar vernieuwd, of herbevestigd voor een nieuwe termijn. Binnen het jaar kunnen echter, naar gelang omstandigheden zulks vereisen, aanpassingen worden doorgevoerd. De berekening van de verplicht aan te houden kasreserve per bank geschiedt wekelijks. Het aantal deelnemende algemene banken is negen. Het percentage ultimo december 2016 bedraagt voor de SRD-kasreserve 35% en voor vreemde valuta middelen 50% (2015: respectievelijk 35% en 50%).

De kasreserve in SRD wordt als renteloos deposito aangehouden bij de Bank, terwijl die in vreemde valuta behalve (renteloos) bij de Bank (zie post 14), als rentedragend verplicht deposito op geblokkeerde bankrekeningen bij de correspondentbank van de desbetreffende banken mag worden aangehouden.

19. Verplichtingen aan de Staat en aan overige ingezetenen

Deze post is als volgt samengesteld:

		2016	2015
		SRD	SRD
Gewone rekening van de Staat	19.1	1.245.938.272	930.265.758
Bijzondere rekening van de Staat	19.2	46.102.159	27.218.123
Semi-overheid (vnl. parastatale instellingen)		5.325.119	19.982.055
Instellingen en derden		81.563.312	60.093.612
Depositorekening Pensioenfonds van de CBvS	19.3	10.889.500	10.889.500
Andere ingezetenen		354.474	16.695
		1.390.172.836	1.048.465.743

19.1. Gewone rekening van de Staat

Deze post betreft de werkrekeningen van de Staat (zgn. groep 31).

19.2. Bijzondere rekening van de Staat

Deze post betreft de projectrekeningen van de Staat (zgn. groep 32).

19.3. Depositorekening Pensioenfonds van de Centrale Bank van Suriname

De depositorekening betreft een beleggingsovereenkomst ingaande 12 december 2016 met het Pensioenfonds (zijnde verlenging van de eerdere overeenkomst (2001-2016), welke per 11 december 2016 is verlopen). Het doel van het deposito is middelen aan te trekken voor de financiering van het huisvestingsfonds, teneinde dit fonds in staat te stellen te kunnen blijven voorzien in de behoefte aan hypothecaire leningen onder het personeel. Een ander doel is het Pensioenfonds de gelegenheid te bieden om overtollige middelen, met in achtneming van de richtlijnen terzake van het toezichthoudend directoraat, te kunnen beleggen tegen een gunstig rendement.

Het deposito heeft een revolverend karakter, met dien verstande dat het deposito 15 jaar na dato van de overeenkomst komt te vervallen en opeisbaar wordt door het Pensioenfonds. De Bank zal over het deel van het deposito dat via het Huisvestingsfonds wordt uitgezet, een rente vergoeden gelijk aan de rente welke het Huisvestingsfonds in rekening brengt voor hypothecaire leningen, in casu 11%.

Ingaande juni 2018 is er een addendum getekend tussen partijen, wat mogelijk maakt het deposito verder te verhogen middels periodieke opvraging voor een totaal bedrag van SRD 10 miljoen.

20. Verplichtingen aan niet-ingezetenen

Deze verplichtingen aan niet-ingezetenen betreffen:

		2016	2015
		SRD	SRD
People's Bank of China SRD	20.1	881.365.000	538.245.000
International Bank for Rec. Development (Wereldbank)		4.564.797	4.958.016
Inter-American Development Bank IDB-SRD		-	919
Inter-American Development Bank IDB-OC-PD-SRD		107.593	107.593
Inter-American Development Bank IDB-OC-PD-USD		9.192.700	4.950.108
Inter-American Development Bank IDB-USD		3.767.976	2.502.061
		898.998.066	550.763.697

20.1. People's Bank of China SRD

Deze post betreft de beschikbaarstelling aan de People's Bank of China (PBOC) van de overeengekomen SRD tegenwaarde ad SRD 881.365.000 van CNY 1 miljard door deze bank beschikbaar gesteld aan de Bank uit hoofde van de op 18 maart 2015 tussen partijen getekende Chinese Yuan/Suriname dollar Bilateral Swap Agreement. De PBOC is, evenals de Centrale Bank van Suriname bevoegd is op het tegoed in CNY te trekken, bevoegd op deze SRD-rekening te trekken voor het doen van betalingen in SRD. Aan het eind van het verslagjaar heeft de PBOC geen gebruik gemaakt van deze faciliteit.

21. Goudcertificaten

Deze post betreft de per jaareinde in omloop zijnde goudcertificaten.

		2016	2015
		SRD	SRD
Goudcertificaten nominaal	21.1	18.977.715	9.478.735
Renteverplichting uit hoofde van goudcertificaten	21.2	18.977.715	9.478.734
		37.955.430	18.957.469

De toename in 2016 is uit hoofde van herwaardering van het goud. Een specificatie van het aantal goudcertificaten met hun respectievelijke nominale waarden en van de renteverplichting uit hoofde van deze goudcertificaten is in de navolgende tabellen opgenomen.

	2016			2015		
	Aantal	Waarde per certificaat	SRD	Aantal	Waarde per certificaat	SRD
Goudcertificaten nominaal						
5 gr fijn goud	274	1.378,80	377.791	279	688,41	192.066
10 gr fijn goud	165	2.757,58	455.001	165	1.376,82	227.177
50 gr fijn goud	34	13.787,93	468.790	34	6.884,11	234.060
100 gr fijn goud	31	27.575,87	854.852	31	13.768,23	426.815
500 gr fijn goud	114	137.879,36	15.718.246	114	68.841,13	7.847.888
1000 gr fijn goud	4	275.758,73	1.103.035	4	137.682,25	550.729
	622		18.977.715	627		9.478.735

	2016	2015
Troy ounces per 31 december	2.212,61	2.213,42
Waarde per gram fijn goud per 31 december in SRD	275,76	137,68

21.1. Samenstelling goudcertificaten nominaal

	2016			2015		
	Aantal	Rente verplichting per certificaat	SRD	Aantal	Rente verplichting per certificaat	SRD
Goudcertificaten nominaal						
5 gr fijn goud	274	1.378,80	377.791	279	688,41	192.066
10 gr fijn goud	165	2.757,58	455.001	165	1.376,82	227.175
50 gr fijn goud	34	13.787,93	468.790	34	6.884,11	234.060
100 gr fijn goud	31	27.575,87	854.852	31	13.768,23	426.815
500 gr fijn goud	114	137.879,36	15.718.246	114	68.841,13	7.847.889
1000 gr fijn goud	4	275.758,72	1.103.035	4	137.682,25	550.729
	622		18.977.715	627		9.478.734

21.2. Samenstelling renteverplichting uit hoofde van goudcertificaten

In januari 1995 is de Bank krachtens het Reglement Goudcertificaten gestart met de uitgifte van goudcertificaten tegen de dagwaarde. Dit is de nominale waarde van een goudcertificaat op iedere willekeurige dag, vermeerderd met de rente in goud uitgedrukt. Dit impliceert dat bij verkoop de mee betaalde lopende rente tegelijk met de opboeking van de verplichting tegen nominale waarde onder de renteverplichtingen werd opgenomen. De waarde van de goudcertificaten en van de renteverplichting zijn per balansdatum aan elkaar gelijk omdat in het boekjaar de maximale rente over 20 jaar @ 5% per jaar is bereikt. De renteberekening heeft plaatsgevonden vanaf 1 maart 1995.

22. Voorzieningen pensioenverplichtingen

		2016	2015
		SRD	SRD
Voorziening pensioenverplichtingen bankpresidenten	22.1	6.814.878	8.763.124
Voorziening Post-employment benefits	22.2	137.875.781	87.870.582
		144.690.659	96.633.706

De post is als volgt samengesteld:

22.1. Voorziening pensioenverplichtingen bankpresidenten

De voorziening voor pensioenverplichtingen betreft reserveringen voor pensioenuitkeringen aan nog in leven zijnde

personen, die het ambt van President van de Bank hebben vervuld aangevuld met weduwenpensioenen. Deze voorziening is uitgezonderd de heer G. Hoefdraad, aangezien met Bankpresident G. Hoefdraad er een andersoortige regeling was overeengekomen. De voorziening ultimo 2016 is actuariel berekend.

De voorziening had het volgende verloop:

	2016	2015
	SRD	SRD
Stand per 1 januari boekjaar	8.763.124	8.070.089
Onttrekkingen u.h.v. uitkeringen	-587.160	-563.308
Correctie (-)/dotatie(+) pensioenvoorziening	<u>-1.361.086</u>	<u>1.256.343</u>
Stand per 31 december boekjaar	<u>6.814.878</u>	<u>8.763.124</u>

22.2. Voorziening Post-employment benefits

De voorziening inzake IAS 19 betreft 'Post-employment benefits' en is actuariel berekend door een externe actuaaris. Het verloop van de voorziening is als volgt:

	2016	2015
	SRD	SRD
Stand per 1 januari boekjaar	87.870.582	44.738.252
Dotatie pensioenvoorziening	<u>50.005.199</u>	<u>43.132.330</u>
Stand per 31 december boekjaar	<u>137.875.781</u>	<u>87.870.582</u>

24. Diverse passiva

De post 'Diverse passiva' is als volgt opgebouwd:

		2016	2015
		SRD	SRD
Accountantskosten (controle der jaarrekening, overige diensten en bijzondere onderzoeken)	24.1	2.910.236	1.115.749
Af te dragen omzetbelasting		51.226	43.424
Crediteuren	24.2	1.238.965	4.127.459
Fondsen voor bijzondere noden	24.3	27.290	34.140
Kasrisicopremie		12.970	25.384
Loonbelasting en A.O.V.		-	1.214.194
Vervallen Surinaamse guldensbiljetten	24.4	5.715.801	5.718.986
Overlopende banktransacties	24.5	27.289.622	583.612
Af te dragen Royalty's		-	5.930.504
Te betalen aan Pensioenfonds CBvS		17.291.717	12.709.490
Rentesubsidie lage inkomensgroepen	24.6	480.468	480.468
Te verrekenen bedragen met derden	24.7	168.200.379	1.667.715
Overige		<u>534.708</u>	<u>674.586</u>
		<u>223.753.382</u>	<u>34.325.711</u>

24.1. Accountantskosten

Deze betreffen een voorziening voor nog te betalen accountantskosten inzake de controle van de jaarrekening 2015 en 2016, van projecten, bijzondere onderzoeken, vernietiging van de Sf-biljetten en intrekking en vernietiging van de uit de omloop gehaalde SRD bankbiljetten.

24.2. Crediteuren

Crediteuren betreffen voornamelijk automatisering, inventaris, consultancy en HR gerelateerde kosten.

24.3. Fondsen voor bijzondere noden

De post 'fondsen voor bijzondere noden' betreft een fonds voor werknemers in vaste dienst van de Bank.

Het fonds voor bijzondere noden voor medewerkers in vaste dienst van de Bank is gebaseerd op een in 1958 door de toenmalige President van de Bank geautoriseerde instructie voor het vormen van dit fonds. Het doel van het fonds is omschreven als het verschaffen van tijdelijke renteloze financiering aan belanghebbenden in nood na goedkeuring daartoe door de President van de Bank. Er is een plafond gesteld aan het fonds van ca. SRD 40.000. Het fonds moet vanwege het revolverend karakter van de financiering zichzelf in stand houden.

Het fonds had het volgende verloop:

	2016	2015
	SRD	SRD
Stand per 1 januari boekjaar	34.140	29.900
Betaalbaarstellingen	-9.000	-7.760
Terugstortingen	<u>2.150</u>	<u>12.000</u>
Stand per 31 december boekjaar	<u>27.290</u>	<u>34.140</u>

24.4. Vervallen Surinaamse guldensbiljetten

Deze post betreft de Surinaamse guldensbiljetten bij het publiek, die per 31 december van het boekjaar nog niet ter verwisseling aan de Bank zijn aangeboden. Het publiek heeft hiertoe de gelegenheid tot 30 jaar na 31 mei 2004, de datum waarop de geldigheid van de Sf-bankbiljetten als wettig betaalmiddel verliep.

De samenstelling van de post naar coupures en emissie is als volgt:

* naar coupures omgerekend naar een veelvoud van 1000 = SRD-waarde:	2016		2015	
	aantallen	SRD	aantallen	SRD
Sf 5	7.864.020	39.320	7.864.287	39.321
Sf 10	7.956.185	79.562	7.956.518	79.565
Sf 25	9.891.727	247.293	9.892.469	247.312
Sf 100	4.647.320	464.732	4.647.755	464.776
Sf 250	1.452	363	1.452	363
Sf 500	698.455	349.228	698.592	349.296
Sf 1.000	757.271	757.271	757.709	757.709
Sf 2.000	200.371	400.742	200.446	400.892
Sf 5.000	213.566	1.067.830	213.748	1.068.740
Sf 10.000	193.631	1.936.310	193.747	1.937.470
Sf 25.000	14.926	<u>373.150</u>	14.942	<u>373.542</u>
		<u>5.715.801</u>		<u>5.718.986</u>

* naar emissies:		
	2016	2015
	SRD	SRD
1986	22.374	22.374
1991	1.158.124	1.158.259
1993	757.271	757.709
1995	400.742	400.892
1997	3.004.140	3.006.210
2000	<u>373.150</u>	<u>373.542</u>
	<u>5.715.801</u>	<u>5.718.986</u>

24.5. Overlopende banktransacties

Deze post betreft ontvangsten ten behoeve van derden, die nog niet door de Bank zijn gecrediteerd aan lokale banken en de Overheid. De crediteringen hebben plaatsgevonden in januari 2017.

24.6. Rentesubsidie lage inkomensgroepen

In het kader van de bevordering van het eigenwoningbezit onder lage inkomensgroepen, was door de regering een speciale financieringsmodaliteit bij het bankwezen in het leven geroepen. Middels deze speciale financieringsmodaliteit werd rentesubsidie aan de banken verstrekt voor hypothecaire leningen. De hiertoe benodigde middelen werden verkregen uit de winstafrachten van de Bank over 2006 (SRD 34.536.732) en 2007 (SRD 36.713.877), totaal SRD 71.250.000 (afgerond).

De looptijd van deze financieringsmodaliteit is inmiddels verlopen. Uit het saldo ad SRD 480.468 zullen nog te verwachten kosten worden voldaan.

24.7. Te verrekenen bedragen met derden

Deze post betreft voornamelijk te verrekenen bedragen met de algemene banken u.h.v. Swapcontracten.

25. Waarderingsverschillen goud en deviezen

Deze post betreft met in achtneming van de nominale waarde van de uitgegeven goudcertificaten de nog niet-gerealiseerde waardeverschillen, die betrekking hebben op de per balansdatum aanwezige hoeveelheid goud en de netto deviezenvoorraad, inclusief goud- en valutabeleggingen.

De vaststelling hiervan vindt voor goud en per valutasoort afzonderlijk plaats.

Negatieve koersverschillen worden ten laste van deze post gebracht voor zover het saldo van de 'Waarderingsverschillen goud en deviezen' per categorie voldoende is. Resterende koersverschillen worden ten laste van het resultaat gebracht. De mutaties in deze post zijn als volgt:

	2016	2015
	SRD	SRD
Waarderingsverschillen goud		
Stand per 1 januari	28.106.242	-
Mutatie waarderingsverschillen goud in boekjaar	<u>85.750.848</u>	<u>28.106.242</u>
Stand 31 december	113.857.090	28.106.242
Waarderingsverschillen deviezen		
Stand per 1 januari	88.831.784	13.229.610
Mutatie waarderingsverschillen deviezen in boekjaar	<u>103.363.045</u>	<u>75.602.174</u>
Stand 31 december	192.194.829	88.831.784
Stand per 31 december waarderingsverschillen goud en deviezen	306.051.919	116.938.026

26. Herwaardering gebouwen en terreinen

Deze herwaarderingsrekening betreft de herwaardering van de onroerende goederen van de Bank op basis van de actuele waarde. De samenstelling van deze herwaarderingsrekening is als volgt:

	2016	2015
	SRD	SRD
Herwaardering terreinen	55.156.729	22.594.818
Herwaardering gebouwen	<u>69.999.676</u>	<u>18.765.157</u>
	125.156.405	41.359.975

Doordat de Bank niet inkomstenbelastingplichtig is, is geen rekening gehouden met een voorziening voor latente belastingverplichtingen over de meerwaarde van de onroerende goederen als gevolg van herwaardering. In de periode 27-29 augustus 2016 heeft er een taxatie plaatsgevonden van de gebouwen en terreinen.

27. Kapitaal

Conform de Bankwet (wijziging per 19 mei 2005) bedraagt het kapitaal van de Bank SRD 10.000.000. Het wordt wettelijk naar boven aangepast wanneer de waarde van de geldeenheid van Suriname daalt (art. 4 lid 3). De aanpassing wordt uitgevoerd door het nominaal bedrag van het kapitaal zoveel te verhogen als nodig is om de waardedaling van de geldeenheid van Suriname te compenseren en de tegenwaarde van het kapitaal in internationaal convertibele valuta op peil te houden.

Deze aanpassing in 2016 bedraagt SRD 13.964.307 (koers USD 1=SRD 7,742) (2015: SRD 2.621.538 koers USD 1=SRD 3,96). De gepaard gaande verhoging in 2015 van het kapitaal is geschied door het opnemen van een vordering op de Staat per 31 december 2015, welke vordering in 2020 is opgenomen in de 'Geconsolideerde Staatsschuld IV'. De kapitaalaanpassing 2016 is per 31 december 2016 als een vordering op de Staat opgenomen. Zowel op 31 december 2016 alsook op 31 december 2015 is door de Staat niet voldaan aan de verplichting tot bijstorting conform art. 4 lid 2 en 3. Op 18 januari 2022 heeft de bijstorting op het kapitaal over 2015 en 2016 plaatsgevonden.

Deze post is als volgt opgebouwd:

	2016	2015
	SRD	SRD
Kapitaal (conform de Bankwetswijziging 2005)	10.000.000	10.000.000
Aanpassing in 2016	13.964.307	-
Aanpassing in 2015	2.621.538	2.621.538
Aanpassing in 2012 (uit de winst van 2011)	<u>2.000.000</u>	<u>2.000.000</u>
Aangepast kapitaal per 31 december	<u>28.585.845</u>	<u>14.621.538</u>

28. Reservefonds

Conform art. 5 van de Bankwet heeft de Bank een Reservefonds dat bestemd is tot dekking van mogelijke verliezen. Afboekingen van verliezen op het reservefonds behoeven de goedkeuring van de Raad van Commissarissen.

Het verloop van deze post is als volgt:

	2016	2015
	SRD	SRD
Stand per 1 januari	16.596.263	16.281.510
Herwaardering herdenkingsmunten	4.937.345	314.753
Aanwending ter compensatieverlies 2016	<u>-21.533.608</u>	<u>-</u>
Stand per 31 december	<u>-</u>	<u>16.596.263</u>

Op de vergadering van de Raad van Commissarissen van 26 januari 2022 is in het kader van de vaststelling van de jaarrekening van 2016 besloten om het saldo van opgebouwde reserve tot en met 31 december 2016 van SRD 21.533.608 aan te wenden ter gedeeltelijke compensatie van het verlies van de Bank over boekjaar 2016.

29. Bijzondere Reserve

De Bijzondere Reserve bedraagt ultimo boekjaar SRD 80.789.121. Krachtens artikel 6 van de Bankwet is de Bank bevoegd, met goedkeuring van de Minister van Financiën, Bijzondere reserves te vormen. Stortingen op en onttrekkingen aan de Bijzondere Reserve behoeven de goedkeuring van de Minister van Financiën. Met goedkeuring van de Minister van Financiën en Planning is op de vergadering van de Raad van Commissarissen van 26 januari 2022 in het kader van de vaststelling van de jaarrekening 2016 besloten het saldo van de Bijzondere Reserve tot en met 31 december 2016 aan te wenden ter gedeeltelijke compensatie van de verliezen van de Bank over boekjaar 2016.

Toelichting op de resultatenrekening over 2016

30. Interestbaten

De interestbaten zijn als volgt opgebouwd:

		2016	2015
		SRD	SRD
Interestbaten van de Staat	30.1	226.382.586	116.420.244
Interestbaten lokale banken	30.2	9.864.123	15.730.847
Interestbaten personeelskredieten		1.129.921	1.108.751
Interestbaten belegd monetair goud	30.3	-	396.444
Interestbaten beleggingen in vreemde valuta		2.073.214	6.240.926
		239.449.844	139.897.212

30.1. Interestbaten van de Staat

Deze interestbaten betreffen:

		2016	2015
		SRD	SRD
Interestbaten voorschot ex.art.21		3.915.000	34.954.425
Interestbaten Geconsolideerde Staatsschuld		222.467.586	67.410.649
Interestbaten debetstanden rekening-courant		-	14.055.169
		226.382.586	116.420.243

30.2. Interestbaten lokale banken

In 2016 zijn door de banken t.o.v. het voorgaand verslagjaar minder gebruik gemaakt van de kredietfaciliteiten van de Centrale Bank van Suriname. Deze ontwikkeling leidde tot afname van deze categorie interestbaten.

30.3. Interestbaten beleggingen in vreemde valuta

		2016	2015
		SRD	SRD
Interestbaten obligaties		-723.571	5.448.590
Interestbaten deposito's		2.796.785	792.336
		2.073.214	6.240.926

31. Interestlasten

Deze interestlasten betreffen:

		2016	2015
		SRD	SRD
Interestlasten van goudcertificaten	31.1	-9.503.979	-609.777
Overige interestlasten	31.2	-1.197.845	-1.197.845
Totaal lasten/baten		-10.701.824	-1.807.622

31.1. Interestlasten van goudcertificaten

Onder deze lasten zijn voorheen zowel de interestlast als ook de herwaardering van de gecumuleerde interest over de uitstaande goudcertificaten opgenomen. In 2016 is enkel sprake van herwaardering van de gecumuleerde interestverplichting inzake goudcertificaten. Conform het Reglement is de rente bijgeschreven totdat de nominale waarde van de uitstaande goudcertificaten werd bereikt. Dit was reglementair tot eind februari 2015. De post is als volgt opgebouwd:

		2016	2015
		SRD	SRD
Interest 2016/2015	31.1.1	-	-2.549
Herwaardering geaccumuleerde interest	31.1.2	-9.503.979	-607.228
		-9.503.979	-609.777

31.2. Overige interestlasten

De 'Overige interestlasten' betreffen de interestlast van de door het Pensioenfonds aan de Bank toevertrouwde middelen ter belegging via het Huisvestingsfonds.

32. Gerealiseerde verkoopresultaten, waarderingsverschillen en afwaardering op lagere marktwaarde

Deze post bevat zowel de verkoopresultaten alsook de afwaardering op lagere marktwaarde van goud, vreemde valuta en beleggingen, de koersverschillen bij valuta-omzettingen en bij koerstransacties tegen afwijkende koersen (inclusief retentie fee).

Bij het bepalen van de verkoopresultaten wordt ten aanzien van de kostprijs van de verkochte voorraden goud en deviezen uitgegaan van het first in first out principe.

Deze post is als volgt opgebouwd:

		2016	2015
		SRD	SRD
Resultaat bij verkoop obligaties		-	-329.868
Herwaardering herdenkingsmunten		5.117.552	332.853
Transactie resultaten	32.1	-331.786.385	-189.805.910
Gerealiseerde herwaardering (2016)/ Bijreservering voor goud (2015)	32.2	80.645.716	-15.450.132
Afboeking debetstand koersverschillen	32.3	-431.613.872	-84.110.098
		-677.636.989	-289.363.155

Het negatief saldo van deze post is voornamelijk het gevolg van de negatieve positie van de Bank in US-dollars (de negatieve herwaarderingen veroorzaakten debetstand koersverschillen) en beschikbaarstellingen tegen achterhaalde koersen.

32.1. Transactieresultaten

Deze post is als volgt opgebouwd:

		2016	2015
		SRD	SRD
Koersverschillen 'achterstallige' overmakingen (SOL)		-263.655.179	-
Koersverschillen Swapdeals algemene banken en cambio's		-51.230.365	-197.458.515
Vanwege IMF-lening		-23.165.581	-
Vanwege valutaveilingen		12.979.296	
Retentiemiddelen Swapdeals cambio's		-	11.713.873
Diverse		-6.714.556	-4.061.268
		-331.786.385	-189.805.910

32.2. Gerealiseerde herwaardering (2016)/ Bijreservering voor goud (2015)

De aangehouden herwaarderingsreserve voor goud per balansdatum bleek SRD 71.629.500 te hoog, afboeking heeft plaats gevonden ten gunste van het resultaat (2015: SRD 15.450.132 te laag).

De realisatie bij overige vreemde valuta transacties bedraagt in het verslagjaar SRD 9.016.216).

32.3. Afboeking debetstand koersverschillen

Deze post is als volgt opgebouwd:

	2016	2015
	SRD	SRD
Koersverschillen USD-rekeningen	-283.902.144	-65834966
Koersverschillen EURO-rekeningen	-147.668.186	-18.275.132
Koersverschillen overige	-43.542	-
	-431.613.872	-84.110.098

33. Koersmarge

Deze post is als volgt samengesteld:

	2016	2015
	SRD	SRD
Koersmarge transacties in USD	31.262.286	58.078.997
Koersmarge transacties in Euro	3.549.934	8.225.110
Koersmarge transacties in Pond Sterling	2.795	890
Koersmarge transacties in overige valuta	-25.535	299.635
	34.789.480	66.604.632

Waarvan uit hoofde van:

	2016	2015
	SRD	SRD
Deviezen transacties Centrale Bank van Suriname	34.833.120	66.631.726
Afdracht aan lokale deviezen banken inzake inkoop deviezen	-43.635	-27.094
	34.789.480	66.604.632

De afname van de koersmarge opbrengsten vindt zijn veroorzaak in de afname van beschikbaarstellingen en interventies vanwege de Centrale Bank van Suriname in 2016 t.o.v. 2015.

34. Provisiebatén

Deze post betreft voornamelijk de betalingsprovisie geheven voor het verrichten van buitenlandse overmakingen ten behoeve van de Staat en derden (voornamelijk parastatale instellingen en oliemaatschappijen).

35. Overige baten

Deze bestaan uit:

	2016	2015
	SRD	SRD
Opbrengst verkoop herdenkingsmunten	37.665	35.408
Opbrengst verkoop van goud (7% toeslag goudgrenailles)	539	4.388
Opbrengst Goudlab	14.199	37.812
Overige opbrengsten	94.401	82.162
	146.804	159.770

36. Personeelskosten

Deze post is als volgt opgebouwd:

		2016	2015
		SRD	SRD
Salarissen, gratificatie, vakantiegeld	36.1	67.419.048	65.314.359
Overwerk		3.737.995	3.913.632
Toelagen		1.485.595	1.358.616
Pensioenkosten	36.2	15.221.141	13.856.343
Medische kosten		4.216.206	3.316.203
Overige sociale lasten		772.037	708.243
Overige personeelskosten	36.3	<u>52.026.917</u>	<u>44.983.051</u>
		<u>144.878.939</u>	<u>133.450.447</u>

Personeelsleden in dienst ultimo boekjaar

	2016	2015
Man/Vrouw=totaal	220/229=449	220/230=450
CAO/Staf=totaal	224/225=449	220/230=450
Gemiddelde personeelskosten per persoon	SRD 322.670	SRD 296.557

36.1. Salarissen, gratificatie, vakantiegeld

De toename van deze post is het gevolg van loonaanpassingen ingevolge CAO-afspraken.

36.2. Pensioenkosten

Deze zijn als volgt opgebouwd:

	2016	2015
	SRD	SRD
Pensioenpremie directie, staf en personeel	16.582.227	12.600.000
Dotatie pensioenvoorziening Presidenten van de Bank	<u>-1.361.086</u>	<u>1.256.343</u>
	<u>15.221.141</u>	<u>13.856.343</u>
Aantal actieve personen voor pensioendeelname	418	404
Aantal gepensioneerde personen	100	93

Pensioenpremie directie, staf en personeel

De pensioenen van het personeel zijn ondergebracht bij de Stichting Pensioenfonds van de Centrale Bank van Suriname. De pensioenen zijn gebaseerd op het "final pay" systeem. De aan het Pensioenfonds verschuldigde koopsommen worden jaarlijks door een actuaris vastgesteld op basis van de verkregen-rechten-methode en ten laste van het jaar gebracht waarop zij betrekking hebben.

De aan het Pensioenfonds van de Bank verschuldigde premies en koopsommen voor de actieve deelnemers, worden volledig door de Bank gefinancierd. Jaarlijks vindt er een toename plaats der pensioenaanspraken als gevolg van salarisverhogingen, toename van de diensttijd, en als gevolg van incidentele backservice aanspraken. De premiebijdrage 2016 is actuariael vastgesteld door een externe actuaris.

36.3. Overige personeelskosten

Onder deze kosten zijn opgenomen:

	2016	2015
	SRD	SRD
Dotatie aan voorziening 'Post-employment benefits'	50.005.199	43.132.330
Diverse personeelskosten	<u>2.021.718</u>	<u>1.850.721</u>
	<u>52.026.917</u>	<u>44.983.051</u>

37. Andere beheerskosten

De post 'andere beheerskosten' is als volgt opgebouwd:

		2016	2015
		SRD	SRD
Beheerskosten goud, deviezen en bankbiljetten	37.1	145.332	989.907
Kosten diensten van consultants/accountants en overige diensten van derden	37.2	5.503.353	1.684.681
Kosten Seminars		1.259.477	512.084
Trainingen en opleidingen		305.389	83.869
Honorarium Raad van Commissarissen		36.000	79.875
Huisvestingskosten	37.3	2.221.659	1.627.738
Huurlasten	37.4	3.342.655	1.806.137
Bewaking en beveiliging		160.812	372.299
Kantoorkosten	37.5	1.341.284	841.631
Kosten automatisering	37.6	6.686.212	4.507.168
Communicatie		759.966	735.581
Advertentiekosten		29.031	187.840
Representatiekosten		496.121	694.920
Publicatiekosten		-130.300	12.964
Bibliotheek en documentatie		238.177	246.099
Reis en verblijfskosten		2.742.945	1.065.501
Transportkosten	37.7	517.816	627.788
Contributies		588.724	197.970
Bijdragen en giften	37.8	601.825	2.637.389
Algemene kosten	37.9	117.662	1.980.651
Overige kosten	37.10	<u>2.909.320</u>	<u>3.401.981</u>
		<u>29.873.460</u>	<u>24.294.073</u>
Kosten technische assistentie (incl. wegens incubator functie)		-	4.121.791
Capaciteitsopbouw		-	<u>1.672.838</u>
		-	<u>5.794.629</u>
		<u>29.873.460</u>	<u>30.088.702</u>

Nadere specificering van kostenposten:

37.1. Beheerskosten goud, deviezen en bankbiljetten

Deze betreffen:

		2016	2015
		SRD	SRD
Kosten geldzendingen	37.1.1	-317.852	529.656
Kosten Goudlab		32.498	42.608
Kosten geldvernietiging		798	1.917
Servicekosten S.W.I.F.T.		108.189	78.444
Kosten sorteermachines		212.013	255.076
Overige beheerskosten goud, deviezen en bankbiljetten		<u>109.686</u>	<u>82.206</u>
		<u>145.332</u>	<u>989.907</u>

37.1.1. Kosten geldzendingen

In het verslagjaar waren de interne verzendingen lager dan in 2015. De zendingen waren voornamelijk voor rekening van de algemene banken, waarbij de bijdrage van de banken de kosten van de Bank voor eigen geldzendingen werden overtroffen.

37.2. Kosten diensten van consultants/accountants en overige diensten van derden

Deze betreffen:

	2016	2015
	SRD	SRD
Kosten controle van de jaarrekening, meerwerk en bijstand	2.641.066	661.236
Overige kosten diensten van consultants en overige	<u>2.862.287</u>	<u>1.023.445</u>
	<u>5.503.353</u>	<u>1.684.681</u>

37.3. Huisvestingskosten

Deze betreffen:

	2016	2015
	SRD	SRD
Elektra en water	989.487	503.019
Onderhoud en schoonmaak gebouwen, terreinen en installaties	657.935	725.322
Overige schoonmaakkosten	326.707	185.023
Assurantie gebouwen	<u>247.530</u>	<u>214.374</u>
	<u>2.221.659</u>	<u>1.627.738</u>

37.4. Huurlasten

De huurlasten betreffen voornamelijk kosten van het pand aan de Prins Hendrikstraat/Ons Erf, waarin het Directoraat Toezicht Kredietwezen is ondergebracht (huurlasten USD 20.511 per maand, in december verhoogd tot USD 21.331) en het pand aan de Jamaludinstraat (huurlasten USD 12.500 per maand), waarin naast kantoorruimte ook het opleidingsinstituut van de Bank is gevestigd. Conform de huurovereenkomsten gesloten in 2016 is er per balansdatum sprake van een 'Niet uit de balans blijvende verplichting' van SRD 1.931.050.

37.5. Kantoorkosten

Deze betreffen:

	2016	2015
	SRD	SRD
Druk- en bindwerk	8.570	95.516
Kantoorbehoeften	494.069	350.956
Onderhoud inventarissen	<u>838.645</u>	<u>395.209</u>
	<u>1.341.284</u>	<u>841.681</u>

37.6. Kosten automatisering

De kosten voor automatisering betreffen hoofdzakelijk de kosten voor onderhoud en licentie. De toename in de kosten houdt verband met de kosten van het Suriname National Payment System.

37.7. Transportkosten

Deze betreffen:

	2016	2015
	SRD	SRD
Onderhoud transportmiddelen	183.196	241.871
Benzinekosten dienstvoertuigen	208.525	250.161
Verzekeringskosten	84.620	65.502
Overige transportkosten	<u>41.475</u>	<u>70.254</u>
	<u>517.816</u>	<u>627.788</u>

37.8. Bijdragen en giften

Deze betreffen:

	2016	2015
	SRD	SRD
Gemeenschapsprojecten	601.825	2.036.637
Overige	-	<u>600.752</u>
	<u>601.825</u>	<u>2.637.389</u>

37.9. Algemene kosten

Deze betreffen:

		2016	2015
		SRD	SRD
Kosten correspondenten	37.9.1	-705.882	1.275.084
Portokosten	37.9.2	22.201	19.063
Kosten kantine	37.9.3	168.007	98.766
Bedrijfskleding		339.222	359.755
Kasrisicopremie		13.800	13.013
Kerst en oudejaarsviering		268.222	199.185
Kosten viering jaardag Centrale Bank		9.565	13.890
Overige algemene kosten		<u>2.527</u>	<u>1.895</u>
		<u>117.662</u>	<u>1.980.651</u>

37.9.1. Kosten correspondenten

Deze betreffen:

	2016	2015
	SRD	SRD
Kosten DSB (Moengo en Nickerie)	-917.448	1.133.901
Overige	<u>211.566</u>	<u>141.183</u>
	<u>-705.882</u>	<u>1.275.084</u>

In dit verslagjaar zijn de kosten post van DSB (Moengo en Nickerie) inzake haar kassiersfunctie omgeslagen.

37.9.2. Porto kosten

In het verslagjaar zijn de kosten voor de postverzendingen en inklaringskosten toegenomen. De facturen bevatten vreemde valuta componenten die onderhevig waren aan de koersschommelingen.

37.9.3. Kosten kantine

Vanwege een toename in het verbruik van kantine benodigdheden, zijn tevens de kosten voor deze post toegenomen.

37.10. Overige kosten

Deze betreffen:

	2016	2015
	SRD	SRD
Huisvesting	1.884.904	1.470.662
Ondersteuning project GMW beurs/ROGB-Juspol	517.078	945.018
Afboeking onderhanden werken project Datacenter	-	682.072
Overige	<u>507.338</u>	<u>304.229</u>
	<u>507.338</u>	<u>3.401.981</u>

38. Afschrijving op materiële vaste activa

Deze post is als volgt opgebouwd:

	2016	2015
	SRD	SRD
Afschrijving op gebouwen	1.001.833	1.071.142
Afschrijving op inventarissen	7.501.463	6.660.811
Afschrijving op transportmiddelen	<u>532.609</u>	<u>688.311</u>
	<u>9.035.905</u>	<u>8.420.264</u>

De afschrijving op inventarissen en transportmiddelen is gebaseerd op historische kostprijs.

De afschrijving op gebouwen is gebaseerd op actuele waarde.

OVERIGE GEGEVENS

Vaststelling jaarrekening

Volgens artikel 30 van de Bankwet maakt de President van de Bank jaarlijks binnen zes maanden na afloop van het boekjaar de jaarrekening van de Bank op, terwijl de Raad van Commissarissen de jaarrekening vaststelt. De vastgestelde jaarrekening strekt de President van de Bank tot volledige kwijting, behoudens de bevoegdheid van de Raad van Commissarissen een voorbehoud te maken.

Statutaire winstverdeling

De winstverdeling van de Bank is opgenomen in artikel 35 van de Bankwet. Van de winsten van de Bank, zoals die blijken uit de door de Raad van Commissarissen vastgestelde jaarlijkse winst- en verliesrekening, wordt vijftientig procent toegevoegd aan het reservefonds, totdat dit fonds het bedrag van het kapitaal heeft bereikt. Hetgeen overblijft, na het treffen van voorzieningen uit prudentie tegen niet-gerealiseerde winsten en voorzieningen zoals neergelegd in de Bankwet, komt aan de Staat.

Het kapitaal bedraagt volgens artikel 4 van de Bankwet SRD 10.000.000. Het wordt wettelijk naar boven aangepast wanneer de waarde van de geldeenheid van Suriname daalt. Bijstorting op het kapitaal worden door de Staat opgebracht, al dan niet door winsthoudingen van de Bank, totdat de maximale omvang van het kapitaal is bereikt, de genoemde aanpassing van dit artikel daaronder mede begrepen. De aanpassing wordt uitgevoerd door het nominaal bedrag van het kapitaal zoveel te verhogen als nodig is om de waardedaling van de geldeenheid van Suriname te compenseren en de tegenwaarde van het kapitaal in internationaal convertibele valuta op peil te houden.

Krachtens artikel 6 is de Bank bevoegd met goedkeuring van de Minister bijzondere reserves te vormen door toevoegingen uit de winst. Onttrekkingen aan deze reserves behoeven de goedkeuring van de Minister.

Vaststelling jaarrekening voorgaand boekjaar

De jaarrekening 2015 is op 09 september 2020 vastgesteld door de Raad van Commissarissen. Het resultaat over het boekjaar 2015 bedroeg **negatief** SRD 256.300.548.

In de op 28 april 2020 afgesloten nieuwe lening "Geconsolideerde Staatsschuld IV" is na overleg met de Raad van Commissarissen het verlies over 2015 als een vordering op de Staat opgenomen.

Resultaat boekjaar 2016

De jaarrekening 2016 is op 26 januari 2022 vastgesteld door de Raad van Commissarissen.

Het resultaat over het boekjaar 2016 bedraagt **negatief** SRD 592.549.479 en is als volgt bestemd:

	2016
	SRD
Ten laste van het Reservefonds na goedkeuring door de Raad van Commissarissen	21.533.608
Ten laste van de Bijzondere Reserve na goedkeuring van de Minister van Financiën en Planning	80.789.121
Vordering op Staat	490.226.750
Verlies boekjaar	592.549.479

De mutaties ten laste van het Reservefonds en de Bijzondere Reserve waren gelijk aan de saldi op de rekeningen per 21 december 2016. De vordering op de Staat na de compensatie met de saldi van het Reservefonds en de Bijzondere Reserve, groot SRD 490.226.750, is een ondegekte vordering op 31 december 2016.

Het Bestuur en toezichhoudend orgaan van de Bank

Het Bestuur van de Bank in 2016 tot en met datering van de jaarrekening 2016

Functie	Naam	Periode
Governor		
Waarnemend Governor	I. Geduld-Nijman	Van 12 augustus 2015 tot 1 februari 2016
Governor van de Bank	G. Gersie	Van 1 februari 2016 tot 15 februari 2019
Waarnemend Governor	I. Geduld-Nijman	Van 15 februari 2019 tot 5 maart 2019
Governor van de Bank	R. van Trikt	Van 01 maart 2019 tot 21 januari 2020
Governor van de Bank	M.L. Roemer	Ingaande 22 februari 2020
Directie		
Directoraat Toezicht Kredietwezen		
Directeur	I. Geduld-Nijman	Ingaande 1 maart 2013 tot 15 januari 2021
Directeur	R. Adhin	Ingaande 1 mei 2021
Directoraat Monetaire Zaken en Economische Aangelegenheden		
Coördinator	W. Orie	Van 12 augustus 2015 tot 1 maart 2019
Directeur	W. Orie	Ingaande 1 maart 2019
Directoraat Bankbedrijf en Bancaire Zaken		
Coördinator	F. Ligeon	Vanaf januari 2014 tot 22 februari 2019
Directeur	M. Soekhnandan	Ingaande 1 maart 2019 tot 1 juli 2021
Algemeen Secretaris en Compliance Officer	F. Alibaks-Hausil	Ingaande 1 maart 2019
Managementteam ondersteunend aan het Bestuur van de Bank van 2014 tot februari 2019		
Manager Financieel Management	H. Panka	Vanaf januari 2014 tot 22 februari 2019
Manager Bedrijfsvoering	M. Elstak	Vanaf januari 2014 tot 7 juni 2016
Executive Manager	M. Soekhnandan	Vanaf januari 2014 tot februari 2016
Algemeen Secretaris	A. Limon-Sof	Van 1 februari 2016 tot 22 februari 2019
Manager Bedrijfsvoering	M. Wolfram	Van 7 juni 2016 tot 1 januari 2018
Manager Cluster Strategische Planning en Bedrijfsvoering	R. Fränkel	Van 1 december 2017 tot 22 februari 2019

Het toezichthoudend orgaan van de Bank in 2016 tot en met datering van de jaarrekening 2016

Functie	Naam	Periode
Raad van Commissarissen:		
Instelling per 16 september 2010 tot 1 februari 2016 (ontbonden)		
Regeringscommissaris	W. Duiker	tot 27 augustus 2015
Directeur van Financiën	L. Pinas-Halfhide	Van 1 oktober 2011 tot 1 februari 2016
Directeur van Handel en Industrie	M. Tuur	Van 1 september 2000 tot 1 februari 2016
Commissaris	C. Linger-van der Ziel	Ingaande 16 september 2010
Commissaris	R. Soentik	Van 16 september 2010 tot 1 februari 2016
Commissaris	S. Burleson	Van 15 augustus 2012 tot 1 februari 2016
Commissaris	Q. Kromosoeto-Hidalgo	Van 16 september 2010 tot 1 februari 2015
Instelling te rekenen vanaf 1 februari 2016 (instelling van nieuwe RVC-leden van de CBvS):		
Regeringscommissaris	S. Tjong-Ahin	Van 1 februari 2016 tot 21 januari 2019
Directeur van Financiën	J. Tawjoeram	Van 1 juni 2016 tot 12 mei 2021
Directeur van Handel en Industrie	R. Raveles	Van 11 mei 2016 tot 1 oktober 2019
Commissaris	C. Linger-van der Ziel	Ingaande 1 februari 2016
Commissaris	G. van Dijk	Van 1 februari 2016 tot 28 april 2016
Regeringscommissaris	R. van Trikt	Van 21 januari 2019 tot 5 maart 2019
Regeringscommissaris	V. Kirpalani	Van 25 maart 2019 tot 19 april 2020
Regeringscommissaris	L. Winter	Ingaande 6 mei 2020 terugwerkend naar 19 april 2020.
Directeur van Handel en Industrie	Y. Rokadji	Ingaande 1 oktober 2019 tot 18 september 2020
Commissaris	C. Linger-van der Ziel	Ingaande 1 februari 2016 tot 18 september 2020
Commissaris	S. Proeve	Ingaande 21 januari 2019 tot 18 september 2020
Commissaris	A. Misiekaba Sr.	Ingaande 15 juli 2019 tot 18 september 2020
Raadsformatie per december 2021		
Regeringscommissaris	K. Raghoebarsing	Ingaande 18 september 2020
Directeur van Financiën en Planning	D. Parohi	Ingaande 1 oktober 2021
Directeur van Economische Zaken Ondernemerschap en Technologische Innovatie	A. Jadoenathmisier	Ingaande 18 september 2020
Commissaris	R. Ravenberg	Ingaande 18 september 2020
Commissaris	F. Misiekaba	Ingaande 18 september 2020
Commissaris	F. Feller	Ingaande 18 september 2020
Commissaris	T. Koema-Plein	Ingaande 18 september 2020

Gebeurtenissen na balansdatum (GNB)

1. Governor van de Bank in de periode augustus 2015 tot heden

Na het aftreden van Governor G. Hoefdraad heeft mevrouw I. Geduld Nijman, zijnde de oudste directeur in dienstjaren, conform artikel 22 lid 3 van de Bankwet, als waarnemend Governor gefungeerd van 12 augustus 2015 tot 1 februari 2016. Per 1 februari 2016 is ter opvolging van Governor G. Hoefdraad, de heer G. Gersie benoemd tot Governor en heeft tot 15 februari 2019 als Governor gediend.

De heer R. van Trikt is ter opvolging van de heer G. Gersie per 5 maart 2019 tot Governor benoemd. Per 21 januari 2020 is de heer R. van Trikt per presidentiele resolutie ontslagen.

Voorafgaand aan de benoeming tot Governor van de Bank heeft de heer R. van Trikt als Regeringscommissaris in de Raad van Commissarissen gediend van 21 januari 2019 tot 5 maart 2019. De benoeming voor deze toezichthoudende functie is niet geformaliseerd.

Per 22 februari 2020 is de heer M. Roemer tot Governor benoemd.

In de jaren 2019 en 2020 waarin er sprake is van ontstentenis van Governors vanwege hun aftreden is met referte aan artikel 22 lid 3 van de Bankwet, mevrouw I. Geduld-Nijman als waarnemend Governor opgetreden.

2. Vrije wisselkoersen voor de US-dollar en de euro

De Bank heeft in maart 2016 ter stabilisering van de wisselkoersen een traject ingezet naar een marktconforme wisselkoersbepaling. De eerste aanzet hiertoe is op 22 maart 2016 geweest, toen de Bank aanving met valutaveilingen middels inschrijvingen van het bankwezen.

Aan de hand van de eerste veilingkoers golden op 23 maart 2016 de volgende Bankkoersen, te weten:

SRD 5,068 per USD voor de aankoop en SRD 5,158 per USD voor de verkoop.

SRD 5,665 per EUR voor de aankoop en SRD 5,793 per EUR voor de verkoop.

Op 2 mei 2016 werd de laatste valutaveiling gehouden die resulteerde in een verkoopkoers van SRD 5,60 per USD. Teneinde de rust en orde op de valutamarkt verder te bevorderen is de Bank op 10 mei 2016 overgestapt van een de facto vast c.q. beheerst-zwevend wisselkoerssysteem naar een volledig zwevend wisselkoerssysteem, waarbij de wisselkoers door de wisselwerking van vraag en aanbod op de valutamarkt tot stand komt. De eerst genoteerde vrije wisselkoers gold op 11 mei 2016 en bedroeg SRD 5,601 per USD voor de aankoop en SRD 5,701 per USD voor de verkoop.

De slotkoersen van wissels, cheques en overmakingen voor de USD en EUR bedroegen op 31 december van de onderstaande boekjaren als volgt:

Boekjaar	2016		2017		2018		2019	
	Aankoop	Verkoop	Aankoop	Verkoop	Aankoop	Verkoop	Aankoop	Verkoop
1 USD = SRD	7,354	7,485	7,396	7,520	7,396	7,520	7,396	7,520
1 EUR = SRD	7,687	7,824	8,816	8,954	8,461	8,593	8,275	8,414

3. Voorschotten aan de Staat ex artikel 21 van de Bankwet

3.1 Verstrekkingen werkvoorschotten aan de Staat

In mei 2016 heeft de Bank in het kader van de uitvoering van een economisch herstelprogramma het toen geldend wisselkoerssysteem, waarbinnen de wisselkoers door middel van de vrije werking van het marktmechanisme werd bepaald, herbevestigd. Echter, de aanhoudende overwaardering van de Surinaamse dollar ten opzichte van andere internationale convertibele munteenheden vanaf augustus 2018 en de versturende werking hiervan op de reële economie noopte de Bank tot heroriëntatie van haar wisselkoersbeleid.

Het vrije marktmechanisme onder het volledig flexibel wisselkoerssysteem functioneerde niet optimaal vanwege diverse onvolkomenheden op de valutamarkt en het valutaverkeer, zoals imperfecte marktstructuur (dominante markspelers), kleinschaligheid en beperkte diepgang van de valutamarkt alsook de ver doorgevoerde liberalisatie van het valutaverkeer, waardoor de Bank bijsturing nodig achtte. Naar aanleiding hiervan had de Bank in maart 2020 de Minister van Financiën geadviseerd om over te stappen op een beheerst-zwevend wisselkoerssysteem. Dit advies werd opgevolgd en vervolgens in de Resolutie van 15 april 2020 no.10.527/20 houdende wijziging van de Resolutie Wisselkoersarrangementen 1994 (S.B. 1994 no 64) nader geregeld.

Onder het beheerst-zwevende wisselkoerssysteem noteerde de Bank een wisselkoers die tot stand kwam middels het vraag- en aanbodmechanisme met dien verstande dat de valutamarktontwikkelingen periodiek werden geëvalueerd en de wisselkoersen werden bijgesteld, naar gelang de marktomstandigheden dat vereisten. De Bank stelde modelmatig op basis van macro-economische uitgangspunten de mate van overwaardering van de Surinaamse dollar vast. Op grond hiervan werd de verkoopkoers van de Amerikaanse dollar op 22 september 2020 aangepast van SRD 7,520 per USD naar SRD 14,290 per USD.

Instelling van minimum- en maximumkoersen per 1 maart 2021

Aangezien de nodige fiscale beleidsmaatregelen ter ondersteuning van de wisselkoersaanpassing uitbleven, waren in de economie nog afwijkende wisselkoersen van toepassing. Na de evaluatie van de valutamarktomstandigheden en ter bevordering van een efficiënte werking van het transactieverkeer op de valutamarkt, heeft de Bank gemeend, met inachtneming van artikel 10 lid f van de Bankwet 1956, een tijdelijke minimum- en maximumverkoopkoers voor de Amerikaanse dollar in te stellen. De Bank stelde per 1 maart 2021 een bandbreedte in voor de verkoopkoers van de Amerikaanse dollar en wel als volgt:

Een minimumverkoopkoers van SRD 14,290 per USD.

Een maximumverkoopkoers van SRD 16,300 per USD.

De ingestelde maximumkoers voor de verkoopkoers van de Amerikaanse dollar was modelmatig vastgesteld en weerspiegelde als zodanig een op een evenwichtig groeipad gebaseerde wisselkoers. De bedoeling was om de afwijkende wisselkoersen, die in de economie van toepassing waren, terug te brengen naar dit evenwichtsniveau.

De aanhoudende afwijkende wisselkoersen in de economie waren voor de Bank wederom aanleiding om de koersontwikkelingen wederom aan een modelmatige evaluatie te onderwerpen. De modeluitkomsten suggereerden een overwaardering van de Surinaamse dollar. Op basis van deze modeluitkomsten stelde de Bank in aanloop naar de overgang op volledig flexibele wisselkoersen de bandbreedte voor de Amerikaanse dollar per 20 mei 2021 als volgt vast:

Een minimumverkoopkoers van SRD 14,290 per USD.

Een maximumverkoopkoers van SRD 21,000 per USD.

Adoptie van een flexibel wisselkoerssysteem per 7 juni 2021

De Bank heeft per 7 juni 2021 ingevolge de Resolutie van 3 juni 2021 No. 6778/21 (S.B. 2021 No. 76) het beheerst-zwevend wisselkoerssysteem verlaten en een flexibel wisselkoerssysteem geadopteerd. Aanleiding hiertoe is de overstap van de Bank op de uitvoering van een nieuw monetair beleidsraamwerk, waarbij niet de wisselkoers doch de basisgeldhoeveelheid als beleidsvariabele voor de beheersing van inflatie van toepassing is.

Het flexibel wisselkoerssysteem impliceert dat de Bank wisselkoersen noteert die door middel van het vraag- en aanbodmechanisme tot stand komen. Dit houdt in dat zij vanaf 7 juni 2021 aan de hand van de transactievolumes en de koersnoteringen der algemene banken en wisselkantoren driemaal per dag de gewogen gemiddelde aan- en verkoopkoersen berekent en publiceert, namelijk omstreeks 10:00u, 12:30u en 15:00u. Hiermede is tevens de per 1 maart 2021 ingestelde bandbreedte voor de USD-wisselkoers komen te vervallen.

4. Voorschotten aan de Staat ex artikel 21 van de Bankwet

4.1 Verstrekkingen werkvoorschotten aan de Staat

In april 2016 heeft de Bank een Memorandum van Overeenstemming (hierna: "MvO") getekend met het Ministerie van Financiën. De belangrijkste afspraak in deze MvO was het afzien van financiering op basis van artikel 21 van de Bankwet. Deze MvO was een van de vereisten ("prior actions") van het IMF voor het aangaan van een Stand-By Arrangement (SBA) tussen IMF en de Bank.

Per januari 2019 heeft de toenmalige Minister van Financiën, de heer Hoefdraad, de MvO opgezegd. Als reden voor de opzegging is aangegeven de verbetering van de macro-economische situatie van het land, waardoor de restrictie niet meer noodzakelijk werd geacht. Met het opzeggen van de MvO is tegelijk een verzoek gedaan aan de Bank een voorschot te verstrekken aan de Staat uit hoofde van artikel 21 van de Bankwet.

De toenmalige Governor Gersie heeft het verzoek tot financiering conform artikel 21 van de Bankwet op 1 februari 2019 geaccordeerd, op basis van de goedgekeurde begroting van het dienstjaar 2018. In navolging hiervan werd op 15 maart

2019 SRD 670,1 miljoen aan voorschotten aan de Staat verstrekt. Dit voorschot is in de administratie afgewikkeld op 23 augustus 2019.

Per diezelfde datum is door Governor R. van Trikt (opvolger van Governor Gersie) een nieuw werkvoorschot ex artikel 21 van de Bankwet verstrekt aan de Staat groot SRD 648,8 miljoen, op basis van de goedgekeurde begroting van het dienstjaar 2019. Dit voorschot is per leenovereenkomst d.d. 28 april 2020, tussen de Republiek Suriname en de Centrale Bank van Suriname, opgegaan in de nieuwe lening '*Geconsolideerde Staatsschuld IV*' (zie GNB 18). De verschuldigde rente over de leenperiode van het 2e werkvoorschot ad. SRD 53,5 miljoen alsook de verschuldigde rente ad SRD 33,5 miljoen over de leenperiode van het in august 2019 afgewikkeld werkvoorschot van SRD 670,1 miljoen zijn evenzo in de '*Geconsolideerde Staatsschuld IV*' opgenomen.

Op de Bank is in april 2020 een beroep gedaan door de Staat voor een nieuw te verstrekken werkvoorschot ex artikel 21 van de Bankwet, welk voorschot groot SRD 648,8 miljoen op basis van de goedgekeurde begroting van het dienstjaar 2019 in de administratie is verwerkt op 20 mei 2020.

4.2 Rentetarieven voor werkvoorschotten ex artikel 21 van de Bankwet

Per 15 maart 2019 is het rentetarief voor werkvoorschotten ex artikel 21 van de Bankwet verhoogd van 9% naar 12% per jaar. Het rentetarief voor debet-standen op werkrekeningen van Staat is eveneens verhoogd en vastgesteld op 12% per jaar.

Per april 2020 geldt het rentetarief van 9% voor werkvoorschotten ex artikel 21 van de Bankwet en voor debet-standen op werkrekeningen van Staat.

5. IMF programma

Het 24-maands Stand-By Arrangement

In mei 2016 is door het IMF goedgekeurd een 24-maands Stand-By Arrangement (SBA) voor Suriname, tot een totaal bedrag SDR 342 miljoen. Dit ter ondersteuning van het door de regering van Suriname opgesteld programma voor herstel van de macro-economische stabiliteit en het vertrouwen in de economie. In juni 2016 is uit deze leningsfaciliteit de eerste tranche ad. SDR 58 miljoen (± USD 81,5 miljoen) gestort ten gunste van de Centrale Bank van Suriname. Er zijn sindsdien tot heden geen nadere tranches ontvangen van het IMF. Terugbetaling van de ontvangen middelen aan het IMF is geschied van augustus 2019 tot en met juni 2021. Er zijn 8 tranches elk groot SDR 7.250.000 per kwartaal terugbetaald aan het IMF, in totaal SDR 58 miljoen.

Het driejarig arrangement onder de Extended Fund Facility van het IMF

Op 22 december 2021 heeft het Uitvoerend Bestuur van het Internationaal Monetair Fonds (IMF) het verzoek van de Surinaamse autoriteiten goedgekeurd ter ondersteuning van het economisch plan van Suriname dat gericht is op het herstel van de overheidsfinanciën, de vermindering van de schuldenlast van de overheid, de bescherming van de kwetsbaren in de samenleving via sociale vangnetprogramma's, het upgraden van het monetaire en wisselkoersbeleidsraamwerk, de stabilisering van het financieel systeem, de versterking van de institutionele capaciteiten, de verbetering van de "governance" en de bestrijding van corruptie en witwaspraktijken. Het goedgekeurd IMF-programma behelst een bedrag van in totaal SDR 472,8 miljoen (± USD 688 miljoen). Op 28 december 2021 is uit deze leningsfaciliteit de eerste tranche ad. SDR 39,4 miljoen (± USD 55,1 miljoen) gestort ten gunste van de Centrale Bank van Suriname, die zij vervolgens op dezelfde dag heeft bijgeschreven op de rekening van het Ministerie van Financiën en Planning.

Vooruitlopend op de goedkeuring van het IMF-programma hebben de monetaire autoriteiten zich gecommitteerd aan diverse vereisten. De markante gebeurtenissen in dit kader zijn de ondertekening van het Memorandum of Understanding ter beëindiging van monetaire financiering van overheidstekorten op 2 juli 2021 en het Memorandum of Understanding ter bevordering van de data-uitwisseling tussen de Centrale Bank van Suriname en het Ministerie van Financiën en Planning op 8 juni 2021.

6. Geconsolideerde Staatsschuld III

Voor deze vordering van de Bank heeft de Staat zijn rechten op de jaarlijkse winst van de Bank als zekerheid gesteld. Vanwege het verlies over 2015 en de voorziene verliezen over 2016 tot en met 2017 (ongecontroleerd) is deze vordering op de Staat niet gedekt door de verstrekte zekerheid. Ook de voorlopige ongecontroleerde positieve resultaten over 2018

en 2019 zijn niet dekkend.

Het saldo van deze vordering op de Staat bedroeg per eind 2017 SRD 2.343.064.119 waarna er voor 2018 een aflossingsvrije periode van 12 maanden en een interestpercentage van 4,0% in plaats 3,5% is afgesproken tussen partijen, het Ministerie van Financiën en de Bank. De gewijzigde leningscondities zijn niet geformaliseerd. In 2019 tot en met april 2020 zijn er geen aflossingen noch rentebetalingen verricht door de Staat.

Het saldo van de *'Geconsolideerde Staatsschuld III'* per 24 april 2020, groot SRD 2.343.064.119, is per leenovereenkomst dd. 28 april 2020, tussen de Republiek Suriname en de Bank, opgegaan in de een nieuwe lening *'Geconsolideerde Staatsschuld IV'*.

In april 2020 is het interestpercentage van de Geconsolideerde Staatsschuld III verhoogd van 3,5% naar 9%. Deze verhoging van de rentevoet is terugwerkend naar 18 september 2015 van kracht. De vordering inzake de suppletierente over 18 september 2015 tot en met 24 april 2020 is toegevoegd aan de *'Geconsolideerde Staatsschuld IV'*. (Zie GNB 19).

De *'Geconsolideerde Staatsschuld III'* en de suppletie rentevordering over 2015 zijn per 31 december 2015 niet gedekt, vanwege het verlies over het boekjaar 2015.

7. Kaloti Jewellery International DMCC

Op 30 juni 2016 hebben Kaloti Jewellery International DMCC (KJI) en de Bank een Precious Metals Refining And Trading Agreement ondertekend. Deze overeenkomst maakt het mogelijk het Industrie goud van de Bank bij KJI te kunnen raffineren en daarna als monetair goud in bewaring te geven.

8. In beslagname 19,5 miljoen euro

Op 13 april 2018 is door de Nederlandse Justitie een geldzending van de Bank van 19,5 miljoen aan eurobiljetten in beslaggenomen. De inbeslagname van EUR 19,5 miljoen heeft grote negatieve effecten gesorteerd op de Surinaamse economie. Het betalingsverkeer in Suriname is voornamelijk contant van aard en vindt naast de Surinaamse dollar ook plaats in de Amerikaanse dollar en de euro. Geldzendingen van structurele overschotten van eurobiljetten (voortkomend uit bestedingen door toeristen en bezoekers uit voornamelijk Nederland en Frans-Guyana) en instroom van US-dollarbiljetten (betaalmiddel in een aantal sectoren in de Surinaamse economie) vormen onderdeel van de Surinaamse economie en derhalve van het financieel systeem.

De Bank en drie commerciële banken (Hakrinbank, Finabank en De Surinaamsche Bank) hebben teruggave van dit bedrag geëist. Op 24 december 2019 is door de Nederlandse rechtbank vonnis gewezen m.b.t. de inbeslagname van de EUR 19,5 miljoen. Het Nederlandse OM is in het ongelijk gesteld i.v.m. soevereiniteit van de CBvS betreffende de geldtransport. De rechtbank in Nederland heeft overwogen dat de Centrale Bank als officieel staatsorgaan van de staat Suriname moet worden aangemerkt en dat de FIOD beslag heeft gelegd onder een andere staat, namelijk Suriname. Het feit dat er voor strafrechtelijke procedures geen verdrag is dat in algemene zin de immuniteit van staatsorganen tegen de rechtsmacht van een vreemde staat regelt, betekent naar het oordeel van de rechtbank niet dat een staatsorgaan als de CBvS geen immuniteit kan genieten tegen strafrechtelijke acties ondernomen door een vreemde staat. Echter het OM in Nederland heeft op 3 januari 2020 cassatie ingesteld en op 11 mei 2020 het cassatieschriftuur ingediend. Een definitieve uitspraak in deze kan mogelijk nog enige tijd vergen.

Op 6 juli 2021 deed de Hoge Raad der Nederlanden (hierna HR) uitspraak op het beroep in cassatie van het OM tegen de beschikking d.d. 24 december 2019 van de Rechtbank Noord-Holland. Bij die beschikking heeft de Rechtbank het beslag opgeheven en bepaald dat het OM de gelden diende te retourneren aan de CBvS, omdat de beslaglegging in strijd was met het interstatelijk geldende beginsel van immuniteit. De HR vernietigde deze beslissing en verwees de zaak naar het Gerechtshof Amsterdam om de zaak op het door de CBvS en de handelsbanken in juni 2019 ingestelde beklag te behandelen en af te doen met inachtneming van de beschikking van de HR. Het Hof wenst voorafgaande aan een later in het jaar te plannen zitting, eerst een schriftelijke conclusiewisseling te houden.

9. Kasreserveverregeling mei 2019

De op 12 februari 2003 geïntroduceerde kasreserveverregeling voor het vreemde valuta bedrijf is na gepleegd overleg met de directies van de deviezenbanken per schrijven van 27 mei 2019 gewijzigd.

Het kasreservepercentage is vastgesteld op 50% van de reserve base en hiervan zullen de deviezenbanken tenminste de helft (50%) bij de Bank aanhouden op een USD-kasreserveverrekening. Het resterend deel van de USD-verplichte kasreserves zal worden aangehouden door de banken bij buitenlandse correspondentbanken. De verplichte kasreserves in euro's zullen ten volle (100%) bij de Bank worden aangehouden op een EUR-kasreserveverrekening.

In de gewijzigde regeling is genoemd een Strategic Investment Committee (SIC). SIC zou bestaan uit 9 (negen) functionarissen: drie vertegenwoordigers van de Bank, waarvan een als voorzitter zal optreden, twee vertegenwoordigers van de Surinaamse Bankiersvereniging, twee vertegenwoordigers van het verzekeringswezen en twee vertegenwoordigers van het pensioenwezen. Het investeringsbeleid zal door het SIC worden opgesteld en door de Bankpresident worden goedgekeurd. Dit is echter niet gebeurd en ook het SIC is niet ingesteld geworden in 2019. Het SIC zou tevens belast zijn met het beleggingsbeleid van de Bank.

De Kasreserveverregeling mei 2019 is op 30 januari 2020 nader gewijzigd. Het SIC is per die datum officieel ingesteld in een kleinere setting, te weten met 3 (drie) functionarissen: één vertegenwoordiger van de Bank, als voorzitter, en twee vertegenwoordigers van de Surinaamse Bankiersvereniging. Het beleggingsbeleid ("Investment Policy Statement") is per dezelfde datum goedgekeurd. De verplichte aanhouding van kasreservemiddelen bij de Bank is daarbij gewijzigd naar 40% voor de USD en 70% voor de EUR, terwijl het verplichte kasreservepercentage gehandhaafd werd op 50% van de reserve base in USD en EUR.

10. US-dollar cash leveringen aan de CBvS door de Federal Reserve Bank of New York

De inbeslagname van EUR 19,5 miljoen in april 2018 heeft onder meer gezorgd voor het drastisch teruglopen van de beschikbaarheid van contante US-dollars in Suriname. Sinds de inbeslagname van bedoelde geldzending vonden namelijk geen geldzendingen naar en van het buitenland plaats, dus ook geen invoer van USD-bankbiljetten.

Er zijn tussen 13 september 2019 en 9 januari 2020 drie USD-cash zendingen vanaf de Federal Reserve Bank of New York (Fed) uitgevoerd naar de Bank, elk met een waarde van USD 40,8 miljoen.

Op verzoek van de toenmalige Governor R. van Trikt om USD-cash te verstrekken aan de Bank heeft de Fed een due diligence uitgevoerd op de Bank. De nadruk van de vragen in de due diligence betroffen, de noodzaak voor USD-cash voor Suriname en Anti-Money Laundering/Combating the Financing of Terrorism (AML/CFT) issues. Er is geen specifieke overeenkomst ondertekend ten aanzien van de USD-cash leveringen, omdat de Bank een bestaande cliënt is van de Fed. De Fed heeft verdere levering van USD-bankbiljetten in februari 2020 opgeschort met als argument dat de Bank de tot dan verstrekte USD-bankbiljetten o.a. heeft verstrekt aan non-financial instituten, in deze werd bedoeld de goudexportbedrijven die girale USD-middelen aan de Bank verkochten.

11. Aankoop onroerend goed in 2019

- Aankoop van de voormalige kantoorpanden en terrein van Assuria Schadeverzekering aan de Gravenstraat en Lim A Postraat voor US\$ 5 miljoen;
- Aankoop ca 590 ha van Panaso NV voor US\$ 20 miljoen.

De koopsom is niet uitgekeerd aan DSB, maar als termijndeposito voor de duur van 2 jaar vastgezet bij de Bank. Er is een besluit genomen door de leiding en de raad van commissarissen van de Bank om een verzoekschrift aan de rechter te richten inzake een oordeel over de rechtmatigheid van de koop- en verkoopovereenkomst. In de terugbetaalovereenkomst met DSB (zie GNB 18) wordt rekening gehouden met het wel of niet rechtmatig zijn van deze koop- en verkooptransactie. Er is een besluit genomen door de leiding en de Raad van Commissarissen van de Bank om een verzoekschrift aan de rechter te richten inzake een oordeel over de rechtmatigheid van de koop- en verkoopovereenkomst. Er wordt thans gewerkt aan het terugdraaien van de koopovereenkomst met Panaso.

- Aankoop 8 objecten van de Staat van Suriname voor 45 miljoen euro.

Bij schrijven van 26 juni 2019/Sec no 275/19/Min heeft de onlangs afgetreden Minister van Financiën, de heer G. Hoefdraad, met verwijzing naar een gezamenlijke bespreking met de voormalige President van Suriname, de heer D. Bouterse het volgende medegedeeld aan de toen aanzittende Governor van de Bank, de heer R. van Trikt:

"De Staat wenst haar toebehorende onroerende goed in de staat waarin die zich bevindt, over te dragen, waarmee dan wordt bewerkstelligd dat er gedeeltelijke financiering of schuldverrekening kan plaatsvinden."

Op 28 juni 2019 heeft de Bank de tegenwaarde van 45 miljoen euro in Surinaamse dollars, zijnde ca SRD 378 miljoen betaald door overmaking op de rekening van het Ministerie van Financiën. In zijn schrijven van 7 november 2019/CBVS 2019/04305 aan de -toenmalige- Minister van Financiën deelt de gewezen Governor R. van Trikt mede het aanbod te accepteren en verzoekt om overschrijving van de onroerende goederen op naam van de Bank. In dit schrijven wordt tevens aangegeven dat de koopsom van 45 miljoen euro bereids ter beschikking van de Staat c.q. het ministerie van Financiën en Planning is gesteld.

Er is een concept-koopovereenkomst tussen de Staat Suriname, vertegenwoordigd door de directrice van het ministerie R.O.G.B. en de Bank, d.d. 9 december 2019 waarin wordt verwezen naar:

- * het schrijven van het Ministerie van Financiën d.d. 26 juni 2019/Sec no 275/19 waarin de wens tot verkoop van -eerderegenoemd- percelenland met alles wat daarop staat te kennen is gebracht;
- * een schrijven van de Bank/koper 7 november 2019/CBVS 2019/04305 waarin de koper aangeeft het onderhavig percelenland met alles wat erop staat van de verkoper wenst te kopen;
- * een missive van de RvM van 15 november 2019/no 1242 RvM met goedkeuring dat het onderhavige percelenland met alles wat er opstaat door de Staat ten behoeve van het Ministerie van R.O.G.B. verkocht mag worden aan de Bank voor de koopsom van 45 miljoen euro of het equivalent daarvan op de dag van betaling.

Bij deze overeenkomst zijn de in oktober 2019 geproduceerde perceelkaarten toegevoegd.

Deze objecten waren tot 24 april 2020 nog niet geleverd aan de Bank en er is geen waardering of koopsom per object bekend noch een taxatie van de (markt)waarde per object. De (vooruit)betaling van deze objecten is sedertdien tot aan 28 april 2020 onder de post 'materiele vaste activa' opgenomen.

- Aankoop 9 objecten van de Staat van Suriname voor 60 miljoen euro.

Bij schrijven van 20 september 2019/Sec no 466/19/Min heeft de onlangs afgetreden Minister van Financiën, de heer G. Hoefdraad, met verwijzing naar een gezamenlijke bespreking met de voormalige President van Suriname, de heer D. Bouterse het volgende medegedeeld aan de toen aanzittende Governor van de Bank, de heer R. van Trikt:

“De Staat wenst haar toebehorende onroerende goed in de staat waarin die zich bevindt, over te dragen, waarmede dan wordt bewerkstelligd dat er gedeeltelijke financiering of schuldverrekening kan plaatsvinden.”

Op 24 en 29 september 2019 heeft de Bank de tegenwaarde van 60 miljoen euro in Surinaamse dollars, zijnde ca SRD 491 miljoen betaald door overmaking op de rekening van het Ministerie van Financiën.

De gewezen Governor R. van Trikt heeft per brief d.d. 3 december 2019 ingestemd om het onderhavig aanbod van de Minister te accepteren.

Van de onderhavige 9 objecten, is een object een parking lot en de overige 8 betreffen gebouwen en terreinen.

Een deel van de onderhavige objecten staat nog op naam van Stichtingen en/of Naamloze Vennootschappen en een deel op naam van natuurlijke personen.

Er is geen formele goedkeuring van de Raad van Ministers voor de verkoop van deze 9 objecten bekend noch van koop- en verkoopovereenkomst tussen het Ministerie van R.O.G.B. en de Bank.

Deze objecten waren tot 24 april 2020 nog niet geleverd aan de Bank en er is geen waardering of koopsom per object bekend noch een taxatie van de (markt)waarde per object.

De (vooruit)betaling van deze objecten is sedertdien tot aan 28 april 2020 onder de post 'materiele vaste activa' opgenomen.

De verkrijging van bedoelde 17 panden/objecten per 24 april 2020 is niet gerealiseerd en de aanschaf is hiermede afgewend. Formalisering van deze actie door partijen dient nog ter hand te worden genomen.

De bedragen verstrekt aan de Staat voor de 17 panden /objecten, op basis van het schrijven van de toenmalige Minister van Financiën d.d. 26 juni 2019 en 20 september 2019, zijn per leenovereenkomst d.d. 28 april 2020, tussen de Republiek Suriname en de Centrale Bank van Suriname, omgezet in voorschotten en vormen een onderdeel van de '*Geconsolideerde Staatsschuld IV*'. (Zie GNB 18).

12. Afdracht Royalty Grassalco door de Staat aan de Bank

De Republiek Suriname, rechtsgeldig vertegenwoordigd door de gewezen Minister van Financiën, de heer G. Hoefdraad en de Centrale Bank van Suriname, rechtspersoon rechtsgeldig vertegenwoordigd door de gewezen Governor, de heer R. van Trikt hebben op 1 november 2019 een overeenkomst getekend over royalty afdracht van Grassalco N.V. aan de Bank.

Partijen, de Staat en de Bank, verklaarden het volgende te zijn overeengekomen met inachtneming van de missive van de Raad van Ministers, d.d. 11 oktober 2019 No. -1049 waarbij aan de Minister van Financiën toestemming is verleend “om

de royalty afdracht van Grassalco N.V. aan de Bank af te dragen”:

- Ingaande 1 november 2019 draagt de Staat voor de duur van 15 jaar, tot 1 november 2034, zijn royalty's in contanten (6,5%) en in natura (2%), die worden verkregen van Grassalco N.V. voortvloeiend uit de Delfstoffenovereenkomst d.d. 7 april 1994 aan de Bank af.
- De verwachte inkomsten over de periode genoemd bedraagt US\$ 427.906.000, waarvan de contante waarde geraamd is op US\$ 300.000.000.
- Uit de aan de Bank afgedragen inkomsten worden alle schulden die de Staat heeft bij de Bank afgelost, alsmede de overschrijding op de rekeningen-courant.
- Deze overeenkomst treedt in werking op het moment van ondertekening door beide partijen en kan uitsluitend schriftelijk na wederzijdse instemming worden gewijzigd;

Er zijn geen bijlagen bij deze overeenkomst toegevoegd die de bepalingen en de calculaties en veronderstellingen van de projecties nader toelichten.

De Bank heeft in november en december 2019 en in januari en februari 2020 in totaal SRD 2,217 miljard voor de Staat overgemaakt en er is tot en met april 2020 US\$ 14,9 miljoen aan royalty over goud ontvangen.

Het saldo van de opnamen door de Staat minus de ontvangen royalty's per 24 april 2020 bedraagt ca. SRD 2,1 miljard en is per 28 april 2020 in 'Geconsolideerde Staatsschuld IV' opgenomen (zie GNB 19). De overeenkomst van 1 november 2019 wordt niet ontbonden, maar blijft overeind ten behoeve van de 'Geconsolideerde Staatsschuld IV'.

13. Aangifte tegen gewezen Governor R. van Trikt/Aanhouding leidinggevende van de Bank

Er is op 28 januari 2020 door de leiding van de Bank, op verzoek van de toenmalige Minister van Financiën, de heer G. Hoefdraad, aan het Openbaar Ministerie gevraagd een onderzoek in te stellen naar mogelijke onrechtmatige handelingen die kunnen hebben plaatsgevonden met betrekking tot overeenkomsten die de Centrale Bank van Suriname is aangegaan met Clairfield Benelux N.V., Orion Assurance & Advisory Services N.V. en de heer Robert-Gray van Trikt.

De heer R. van Trikt is door het Openbaar Ministerie hangende het onderzoek in verzekering gesteld. Het onderhavig strafrechtelijk onderzoek is nog niet afgerond.

In juli 2020 is in het kader van dit onderzoek mevrouw F. Alibaks-Hausil aangehouden. De Bank is door het Openbaar Ministerie geïnformeerd over de inverzekeringstelling van betrokkene.

14. Aanpassing dekkingspercentage 2016 en 2020

Met referte aan artikel 19 lid 2 van de Bankwet zijn de onderstaande ministeriële beschikkingen uitgevaardigd in 2016 en 2020:

a) Beschikking afwijking dekkingspercentage 2016

De gewezen Minister van Financiën, de heer G. Hoefdraad, heeft na het verzoek van de ex-Governor van de Bank, de heer G. Gersie, van 29 februari 2016 en de Raad van Commissarissen gehoord te hebben, op 29 maart 2016 de 'Beschikking afwijking dekkingspercentage 2016' kenmerk La. F. no 1702 uitgevaardigd. Het dekkingspercentage was ingaande 29 januari 2016 voor 8 maanden tot 29 september 2016 verlaagd naar 38%.

b) Beschikking afwijking dekkingspercentage 2020

De gewezen Minister van Financiën, de heer G. Hoefdraad, heeft op 30 maart 2020 na ontvangst van een schrijven van Governor M. Roemer, d.d. 20 maart 2020, en de Raad van Commissarissen gehoord te hebben, een beschikking kenmerk La. F. no 711 uitgegeven. In deze beschikking, bekend als 'Beschikking afwijking dekkingspercentage 2020', is het dekkingspercentage voor 1 jaar, terugwerkend naar 6 december 2019, verlaagd naar 35%. (In de beschikking is in de overweging 12 maanden genoemd, maar bij het besluit is echter 6 augustus 2020 als einddatum vermeld, neerkomend op 8 maanden).

De opmaak van een ontwerpwet tot bekrachtiging door De Nationale Assemblée van de getroffen maatregel in beide gevallen is niet genoemd in de onderhavige twee beschikkingen noch is daar buiten gevolg gegeven aan deze bepaling genoemd in artikel 19 lid 4 van de Bankwet.

Artikel 19 lid 4 houdt tevens de bepaling in dat het niet indienen van de ontwerpwet van rechtswege het vervallen tot gevolg heeft van de bij de beschikking getroffen maatregel en wel op de dag volgende op die waarop de indieningstermijn verstrijkt.

Governor M. Roemer heeft de formalisering van de onderhavige wet met betrekking tot de verlaging van het dekkingspercentage naar 35% onder de aandacht van de huidige minister van Financiën en Planning, de heer A. Achaibersing, gebracht.

15. Aanneمة ‘Wet Controle Valutaverkeer en Transactiekantoren’ (S.B. 2020 no 73)

De wet ‘*Controle Valutaverkeer en Transactiekantoren*’ (WCVT) gepubliceerd op 23 maart 2020, beoogt de ordening van de geldtransactiekantoren (wisselkantoren en geldovermaking bedrijven) te bevorderen en de integriteit van het financieel verkeer te waarborgen. In de wet wordt een verbod gesteld op het verrichten van lokale transacties in een andere munteenheid dan de Surinaamse dollar. Dit wordt gesteld in de Memorie van Toelichting, terwijl in de considerans van de wet blijkt dat het wenselijk is het contante betalingsverkeer zo veel als mogelijk te ontmoedigen en het girale betalingsverkeer zoveel als mogelijk te stimuleren, witwassen en speculeren met vreemde valuta te voorkomen en om regels voor de ordening van valutatransacties en het valutaverkeer vast te stellen.

De wet bepaalt verder dat er een toezichtorgaan wordt ingesteld met de bedoeling bij alle wisselkantoren controle en inspecties te voeren.

De Kantonrechter in het Eerste Kanton heeft in kort geding bij vonnis AR 201076 op 5 mei 2020 beslist dat de toepassing c.q. verbindendheid dan wel rechtskracht van de Wet Controle Valutaverkeer en Transactiekantoren, zoals afgekondigd bij S.B. 2020 no. 73 wordt opgeschort totdat het Constitutioneel Hof over de grondwettelijkheid dan wel de niet-grondwettelijkheid en derhalve de rechtskracht daarvan heeft beslist.

Op 13 augustus 2020 heeft de Kantonrechter in kort geding, het door de Vereniging Surinaams Bedrijfsleven (VSB)-proces leidend, Associatie van Surinaamse Fabrikanten (ASFA) en Surinaamse Vereniging van Assurantiemaatschappijen (SURVAM) aangespannen kort geding, vonnis gewezen. In het vonnis wordt aangegeven dat in voornoemde wet artikelen zijn opgenomen die onduidelijk en tegenstrijdig zijn alsook dat de in artikel 9 van deze wet opgenomen strafregels niet van toepassing zullen kunnen zijn, daar de wet grondslag mist voor de opgenomen zware bepalingen. De kantonrechter heeft in zijn oordeel de Staat verboden om de betwiste artikelen toe te passen en zich te onthouden van daden gebaseerd op de betwiste artikelen.

16. Consequenties Corona Virus (‘Wet Uitzonderingstoestand COVID-19’)

Er is in verband met het tegengaan van ongecontroleerde verspreiding in Suriname van het SARS-CoV-2 virus, dat de volksgezondheid, veiligheid en economie van Suriname ernstig in gevaar zal brengen, de burgerlijke uitzonderingstoestand afgekondigd.

Deze burgerlijke uitzonderingstoestand is in de ‘Wet Uitzonderingstoestand COVID – 19’ van 9 april 2020/S.B. 83-2020 verankerd, waarin diverse maatregelen zijn opgenomen gericht op de opzet en uitvoering.

In artikel 8.8. is heel specifiek voor de Bank het volgende bepaald: “Teneinde te voorkomen dat oude gecumuleerde voorschotten en leningen vanaf 2002 samenvallen met de noodvoorzieningen die in dit artikel zijn getroffen, dienen de Minister van Financiën en de Governor van de Centrale Bank van Suriname eerder aangegane leningen en geaccumuleerde voorschotten vanaf 2002 te consolideren in een langlopende lening conform lid 2 van dit artikel”. Deze bepaling heeft geresulteerd in de ondertekening van de ‘*Geconsolideerde Staatsschuld IV*’ op 28 april 2020. (Zie GNB 19)

Een andere maatregel van financiële aard welke de Bank regardeert is de -mogelijke- financiering van het COVID-19 noodfonds, artikel 8 lid 2 en 7.

Op 12 juni 2020 heeft de Bank het COVID-19 noodfonds gefinancierd voor SRD 400 miljoen onder verkrijging van schatkistpromesse van de Staat, als onderpand van de Staat, tegen de rentevoet van 9% per jaar.

Om de effecten van de COVID-19 op de economie op te vangen is de Bank samen met de algemene banken overeengekomen om in mei 2020 een deel van de SRD-kasreservemiddelen ad. SRD 569,6 miljoen eenmalig vrij te laten vallen ten gunste van de algemene banken om te voorzien in de kredietbehoefte van sectoren die zijn getroffen door de COVID-19 crisis. De kredietvraag vanuit de private sector bleek vrij gering te zijn. De algemene banken hebben uit deze vrijgevallen kasreservemiddelen, SRD 329,0 miljoen in de vorm van een lening verstrekt aan de Staat. In september 2021 heeft de Staat een deel van deze lening ad. SRD 314 miljoen terugbetaald en is dit per november 2021 teruggestort op de kasreserverekening van de algemene banken.

Gelet op de geringe kredietbehoefte van de private sector, is door de Bank het besluit genomen om het restant van de vrijgevallen kasreservemiddelen ad SRD 206,9 miljoen, dat onbenut was gebleven, in mei 2021 terug te storten op de kasreserverekening van de algemene banken.

Om de meest noodzakelijke uitgaven van de Staat in juni en juli 2020 te dekken is in betreffende maanden nogeens een deel van de SRD-kasreservemiddelen vrijgevallen van in totaal SRD 465,7 miljoen, die in de vorm van een lening door de algemene banken is verstrekt aan de Staat. In september 2021 heeft de Staat een deel van deze lening ad SRD 35,7 miljoen terugbetaald en is dit per november 2021 teruggestort op de kasreserverekening van de algemene banken.

Op 26 november 2020 en 25 juni 2021 heeft de Bank het COVID-19 noodfonds gefinancierd voor totaal SRD 500 miljoen (2 tranches van SRD 250 miljoen) onder verkrijging van schatkistpromesse van de Staat, als onderpand van de Staat, tegen de rentevoet van 9% per jaar.

Het bovenstaande op basis van de Wet Uitvoering Burgerlijke Uitzonderingstoestand (S.B. 2020 no. 151, zoals gewijzigd bij S.B. 2021 no. 20), de Wet Verlenging Burgerlijke Uitzonderingstoestand 2021.

17. Maatregelen bescherming en beheer vreemde valuta kasreservemiddelen

Er is door de commerciële banken geageerd tegen de Bank dat zij niet conform de afspraken het beheer heeft gevoerd over de aan haar toevertrouwde vreemde valuta kasreservemiddelen, zoals bij de implementatie van de nieuwe Kasreserveregeling van mei 2019 was toegezegd.

De Bank heeft in januari 2020 de nodige acties ondernomen, het Strategic Investment Committee is op 30 januari 2020 geformaliseerd en het *'Investment Policy Statement Regarding Foreign Currency Cash Reserves of Commercial Banks'* is opgeleverd. Dit Investment Policy Statement is goedgekeurd door de directie van de Bank, de voorzitter van de Bankiersvereniging en een vertegenwoordiger van het Strategic Investment Committee.

Ook zijn de aanwezige kasreservemiddelen van de banken in april 2020 geringfenced, althans dat deel van de reserves van de Bank dat de commerciële banken aannemelijk achten.

Met betrekking tot het resterend deel van de kasreservemiddelen van de commerciële banken, het deel door de Bank aangewend, was er nog het een en ander te stellen geweest. Uiteindelijk zijn partijen in mei/juni 2020 tot de ondertekening van individuele terugbetaalovereenkomsten gekomen, waarin begrepen de aangewende kasresevemiddelen en termijndeposito's.

De totale *schuldverplichting* (kasreservemiddelen; US\$ 70,7 miljoen en 32,2 miljoen euro/termijndeposito's; US\$ 70 miljoen en 8 miljoen euro) dient volledig te worden terugbetaald binnen 8 (acht) jaren, waarbij de Bank zich verplicht tot gelijke driemaandelijksse betalingen waarvan de eerste en tweede betalingen (van aflossing en rente) elk US\$ 4,9 miljoen en 1,6 miljoen euro respectievelijk begin juni en begin september 2020 zijn geweest. Het interestpercentage bedraagt 6,75% per annum. De Bank heeft naast andere overeengekomen leningsconditie tot zekerheidstelling van deze vordering van de commerciële banken, het bedrijfspand aan de Gravenstraat 5-7 als onderpand verstrekt.

Het in dit kader door de DSB ahangig gemaakt proces tegen de Bank is door DSB ingetrokken na ondertekening van de terugbetaalovereenkomst tussen de Bank en DSB.

18. Geconsolideerde Staatsschuld IV

Op basis van artikel 8 lid 8 van de Wet Uitzonderingstoestand COVID – 19 van 9 april 2020 S.B. 2020 no. 83, de Wet op de Staatsschuld (S.B. 2002 no. 27 zoals laatstelijk gewijzigd bij S.B. 2019 no. 134) en de Bankwet (G.B. 1956 no. 97, zoals laatstelijk gewijzigd bij S.B. 2005 no 56), is de lening *'Geconsolideerde Staatsschuld IV'* voorbereid en overeengekomen tussen de Republiek Suriname, rechtsgeldig vertegenwoordigd door de toenmalige Minister van Financiën, de heer G. Hoefdraad, en de Centrale Bank van Suriname, rechtsgeldig vertegenwoordigd door de Governor van de Bank, de heer M. Roemer.

In de jaren 1995, 2002 en 2015 zijn diverse Staatsschulden door de Bank samengevoegd tot een geconsolideerde Staatsschuld, zijnde Geconsolideerde Staatsschuld I, II en III. De 'Geconsolideerde Staatsschuld IV', aangegaan op 28 april 2020, ontleend de wettelijke status op andere gronden en omstandigheden dan de 'Geconsolideerde Staatsschuld I' uit 1995, die inhoudelijk door De Nationale Assemblée was behandeld en goedgekeurd.

De *'Geconsolideerde Staatsschuld IV'* strekt tot centralisatie en consolidatie van de uitstaande langlopende geldlening van 18 september 2015, de opeisbare kortlopende verplichtingen voortgekomen uit de door de Staat bij de Bank opgenomen voorschotten en de suppletie en achterstallige rentebetalingen gedurende de periode vanaf 2015 tot en met 24 april 2020, diverse verschuldigde bedragen en geldelijke transacties, alsmede overtrekkingen en kortlopende schulden in rekening-courant tot en met 24 april 2020.

In concreto bestaat de 'Geconsolideerde Staatsschuld IV' uit:

- het saldo van de 'Geconsolideerde Staatsschuld III' per 24 april 2020, waarin het saldo van de 'Geconsolideerde Staatsschuld II' uit 2002 per 18 september 2015 ad SRD 93,5 miljoen was opgenomen;
- alle door de Staat opgenomen voorschotten respectievelijk overtrekkingen;
- het overgenomen schatkistpapier;
- de transacties van de Staat die ten onrechte zijn uitgevoerd ten laste van de Bank en worden teruggevorderd op de Staat;
- het verlies van de Bank over 2015;
- de aanpassing van het kapitaal boekjaar 2015 als gevolg van de devaluatie in november 2015 en
- de additionele rentevorderingen uit hoofde van de verhoogde marktrente inzake de 'Geconsolideerde Staatsschuld III' over de periode 18 september 2015- 24 april 2020.

Het initieel leenbedrag bedraagt SRD 8.524.391.330 (Achtmiljard vijfhonderd vierentwintigmiljoen driehonderd eenennegentigduizend driehonderddertig Surinaamse dollar) en is als volgt opgebouwd:

	SRD
a. Financieringsovereenkomst ter zake royalty overdrachten Grassalco NV aan de Bank	2.106.799.415
b. Niet voltooide onroerende goederen transacties tussen de Bank en de Staat	869.055.000
c. Voorschotten aan de Staat ingevolge artikel 21 van de Bankwet	648.800.000
d. Uitstaande rente op Voorschotten aan de Staat ingevolge artikel 21 van de Bankwet	53.526.000
e. Overgenomen schatkistpapier voor monetaire doelen	646.410.366
f. Diverse voorgesloten bedragen aan het Ministerie van Financiën vanaf 2015	110.316.359
g. De Republiek Suriname Geconsolideerde Staatsschuld III van 18 september 2015 (saldo)	2.343.064.119
h. Uitstaande rente Geconsolideerde Staatsschuld III, 2019 tot en 24 april 2020	123.010.866
i. Rente correctie Geconsolideerde Staatsschuld III, vanaf 2015 tot en met 24 april 2020	680.974.770
j. Overtrekkingen van de Gewone Rekening van de Staat tot en met 24 april 2020	643.819.929
k. Het verlies en het tekort in (bijstorting van) het kapitaal van de Bank over het boekjaar 2015	298.614.506
	8.524.391.330

De 'Geconsolideerde Staatsschuld IV' heeft een looptijd van 30 (dertig) jaar, van 28 april 2020 tot 28 april 2050. De Staat zal de lening binnen deze looptijd in haar geheel aflossen, waarbij in de eerste 12 (twaalf) maanden geen aflossingen op en rentebetalingen over de hoofdsom plaatsvinden. De rentevoet bedraagt 9% per jaar met de mogelijkheid tot aanpassing op basis van marktomstandigheden.

Tot zekerheid van al hetgeen de Staat krachtens deze overeenkomst schuldig is of wordt aan de Bank, cedeert de Staat:

- zijn recht op de dividenden van Staatsolie vanaf 28 april 2021
- zijn recht op huidige en toekomstige jaarlijkse winsten van de Bank, zulks ten hoogste tot zodanig bedrag als overeenkomt met de hoofdsom van de lening verhoogd met de gecumuleerde rente over de looptijd van de lening
- de royalty opbrengsten van Grassalco, conform de overeenkomst tussen de Staat en de Bank d.d. 1 november 2019, krachtens de missive van de Raad van Ministers d.d. 11 oktober 2019 en het besluit van de regering d.d. 3 december 2019, als zekerheid.

De cessieovereenkomsten dienen nog geformaliseerd te worden.

De 'Geconsolideerde Staatsschuld IV' is op 18 mei 2020 door tussenkomst van het Bureau Staatsschuld geregistreerd bij de Rekenkamer van Suriname.

Effecten 'Geconsolideerde Staatsschuld IV'

- Alle onttrekkingen door de Staat naast de saldi van de 'Geconsolideerde Staatsschuld III', de gewone rekeningen van de Staat en voorschotten conform artikel 21 van de Bankwet zijn samengevoegd;

- Alle achterstanden in rentebetalingen over de 'Geconsolideerde Staatsschuld III' en over de werkvoorschotten zijn als vordering op de Staat verwerkt;
- De rentevoet van de 'Geconsolideerde Staatsschuld IV' is gelijkgesteld aan de aangepaste rentevoet van de 'Geconsolideerde Staatsschuld III' van 9%. Met dit rentetarief zijn er structureel hogere rente-inkomsten voor de Bank bewerkstelligd en verwachtingen van positieve resultaten/winsten in de toekomst.
- De rentevoet kan thans in tegenstelling tot de voorgaande geconsolideerde Staatsschulden, worden aangepast op basis van de marktomstandigheden en is niet statisch gedurende de looptijd van de lening;
- Met de nieuwe lening en de renteverhoging van de 'Geconsolideerde Staatsschuld III' is tevens geanticipeerd op oplossingen van enige administratieve en vaktechnische knelpunten in de jaarrekeningen 2015-2019.

19. Omvang verlies over 2015 en ongecontroleerde resultaten over 2016 tot en met 2019

Het verlies over 2016 bedraagt SRD 592,5 miljoen en de ongecontroleerde verliezen van de Bank over de boekjaren 2017 tot en met 2021 bedragen SRD 4,226 miljard. Het resultaat van 2016 en de administratief verantwoorde resultaten van 2017 tot en met 2021 zijn als volgt:

Boekjaar	SRD
2016: netto resultaat	-592.549.479
2017: ongecontroleerd netto resultaat (indicatief)	-126.379.742
2018: ongecontroleerd netto resultaat (indicatief)	67.488.465
2019: ongecontroleerd resultaat (indicatief)	147.260.895
2020: ongecontroleerd resultaat (indicatief)	-1.530.224.958
2021: ongecontroleerd resultaat (indicatief)	-2.784.275.492
Gecumuleerd resultaat 2016 en 2017 tot en met 2021 (ongecontroleerd)	-4.818.680.311

20. Kredietwaardigheidsbeoordeling Suriname in 2016 tot en met 2020

Onderstaand de aan Suriname toegekende credit rating:

Periode	S&P	Moody's	Fitch
2016	B+/negatief	B1/under review	B+/negatief
2017	B/negatief	B1/stabiel	B-/negatief
2018	B/stabiel	B2/negatief	B-/stabiel
2019	B/stabiel	B2/stabiel	B-/negatief
2020	SD	Caa3/negatief	C
2021	--	--	RD

21. Roulatie accountant van de Bank

Gedurende 15-23 februari 2016 is er een safeguard missie geweest van het IMF in het kader van het SBA-programma met Suriname. Een van de voorwaarden van het IMF in dit verband betrof de noodzakelijke roulatie van de huisaccountant van de Bank, BDO Assurance NV. In dit kader is op 23 augustus 2017 Deloitte & Touche aangesteld als accountant van de Bank voor het verslagjaar 2016.

Toenmalig Governor R. van Trikt heeft in 2019 afgezien om gebruik te maken van de diensten van Deloitte & Touche, aangezien zij niet in Suriname gevestigd zijn. De relatie met Deloitte & Touche is op hun verzoek formeel beëindigd.

Per 11 juni 2019 is Ernst Young als accountant van de Bank aangewezen voor het uitvoeren van respectievelijk een review over de boekjaren 2016-2017 en een audit over het boekjaar 2018. De relatie met Ernst en Young is voortijdig beëindigd. Bij de afronding van jaarrekening 2015 in 2020 is een andere accountant van het kantoor van BDO Assurance N.V. betrokken geweest. Deze is ook de accountant voor het huidige verslagjaar.

22. Kapitaalaanpassing 2015-2021

2015-2016

Als gevolg van de depreciatie van de Surinaamse geldeenheid in 2015 en 2016 dient het kapitaal van de Bank aangepast te worden. De storting van het tekort in het kapitaal van deze boekjaren ad SRD 16.585.845 is op 18 januari 2022 geschiedt door de Minister van Financiën en Planning.

2020-2021

Als gevolg van de depreciatie van de Surinaamse geldeenheid in 2020 en 2021 dient het kapitaal van de Bank aangepast te worden met respectievelijk SRD 23.172.922 en SRD 27.832.615.

Aanpassing zal het geval zijn bij elke toekomstige daling van de waarde van de Surinaamse geldeenheid op basis van het gewijzigd wisselkoersarrangement per Resolutie van 15 april 2020 (S.B. 2020 no. 84).

23. Reservefonds en Bijzondere Reserves

Het Reservefonds en de Bijzondere reserves zijn met instemming van respectievelijk de Raad van Commissarissen en de Minister van Financiën aangewend voor compensatie van het verlies van de Bank over boekjaar 2016.

24. Beëindiging dienstbetrekking directeuren

Na overleg met de regering heeft de Bank besloten de dienstbetrekking met de directeuren dr. W. Orie en drs. M. Soekhnandan, MSc in gemeen overleg te beëindigen per 1 juli 2021.

25. Operationalisering van het RMT-raamwerk d.m.v. Openmarktoperaties (OMO's)

De Centrale Bank van Suriname (de Bank) heeft in het kader van het IMF-programma t.w. het Extended Fund Facility (EFF)¹, het proces ingezet om over te stappen op een meer marktgericht monetaire beleidsraamwerk met gebruikmaking van de openmarkt operaties (OMO's) om haar voornaamste doel van prijsstabiliteit te realiseren. Het uitgangspunt van het nieuw monetair beleidsraamwerk, namelijk het reserve money targeting regiem, is om de geldhoeveelheid zodanig te beheersen dat de inflatie tot een laag en stabiel niveau teruggebracht kan worden, terwijl de wisselkoersen en de rentevoeten vrij mogen fluctueren, daarbij zo veel mogelijk gedreven door fundamentele marktfactoren.

De Bank heeft met de overstap op een flexibel wisselkoerssysteem in juni 2021 en de start van OMO's via de termijndepositoveilingen in juli 2021 daadwerkelijk het reserve money targeting regiem op marktconforme wijze geoperationaliseerd. De termijndeposito veilingen worden wekelijks (elke woensdag) uitgevoerd door afdeling Openmarket operations van de Bank.

De Bank bepaalt welke hoogte van het basisgeld in omloop zij nastreeft en gaat vervolgens over tot het afkomen van de overtollige liquiditeiten in het bankensysteem. Het afkomen van de overtollige liquiditeiten heeft natuurlijk een prijs en deze prijs (ook wel rente) wordt bepaald tijdens de veilingen. De algemene banken kunnen bieden welk bedrag en tegen welke rente zij wensen te beleggen in de termijndeposito's. Dit betekent dat de rente vrij tot stand komt gebaseerd op de biedrentes van de algemene banken. De algemene banken als enige deposito-creërende financiële instelling zijn dus als volume- en rentebieders op het termijndepositoveilingplatform de voornaamste spelers binnen deze operatie van de Bank. De rente van het 1-weeks instrument die tot stand komt op de termijndepositoveilingen na elke Open Markt Operatie (OMO) is de gewogen gemiddelde toegewezen OMO-rente. Dit zou moeten dienen als beleidsrente en referentierente voor het vaststellen van de korte rente op de interbancaire geldmarkt en van de deposito- en kredietrentes bij banken.

De veronderstelling en de verwachting van de Bank is dat via vaststelling van een operationele basisgeldhoeveelheid doelstelling en aanpassing van de feitelijke basisgeldhoeveelheid hieraan indirect invloed kan worden uitgeoefend op de geldmarktrente en vervolgens op de bancaire deposito- en kredietrentetarieven. Hierbij is van belang dat de bankensector de beleidsimpulsen van de Bank efficiënt doorgeleiden naar de economie.

Mede door het uitvoeren van de OMO's via de veilingen van Termijndeposito's is het de Bank gelukt om vanaf 21 juli 2021 tot en met 31 december 2021 om netto cumulatief SRD 1,6 miljard² af te romen. De cumulatieve prijs (rente kosten) die de Bank daartegenover betaalde bedroeg bijkans SRD 179 miljoen³. De Bank blijft de ontwikkeling van de OMO's en met name de totstandkoming van de rente constant monitoren en zal indien nodig op een marktconforme wijze ingrijpen.

1 De Bank en het Ministerie van Financiën & Planning hebben voorafgaand aan de goedkeuring van het IMF-programma (EFF) op 22 december 2021 maanden lange onderhandelingen gevoerd en overeengekomen met het IMF over het doorvoeren van vereiste maatregelen voor aanvang van en tijdens het programma.

2 Indien de cumulatieve afroming via het 1-weeks instrument op weekbasis wordt gemeten bedraagt dit SRD 3,5 miljard tot en met 31 december 2021.

3 Inclusief nog te betalen rentekosten op uitstaande Termijndeposito's.

CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Aan: De Raad van Commissarissen van de Centrale Bank van Suriname, De Staat Suriname en overige belanghebbenden

A. Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2016

Onze oordeelonthouding

Wij hebben de opdracht gekregen de in dit jaarverslag op pagina 68 tot en met 125 opgenomen jaarrekening over het boekjaar eindigend op 31 december 2016 van de Centrale Bank van Suriname (hierna de “Bank”) te Paramaribo te controleren.

Wij geven geen oordeel over de getrouwheid van de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening over 2016 van de Bank. Vanwege het belang van de aangelegenheden beschreven in de paragraaf ‘Basis voor onze oordeelonthouding’ zijn wij niet in staat geweest om voldoende en geschikte controle-informatie te verkrijgen om daarop ons oordeel bij de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening als geheel te baseren.

De jaarrekening bestaat uit:

1. de balans per 31 december 2016;
2. de winst- en verliesrekening over 2016; en
3. de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

Basis voor onze oordeelonthouding

Onzekerheden met betrekking tot de jaarrekening 2016

- **Vorderingen op de Staat Suriname - ‘Geconsolideerde Staatsschuld-III’- (toelichting 4.2 van de jaarrekening.)**

Deze vordering op de Staat Suriname (hierna de “Staat”) is niet door enige harde zekerheidsstelling gedekt. De ‘Geconsolideerde Staatsschuld-III’ die per 18 september 2015 is afgesloten door de Bank met de Staat voor een bedrag van SRD 2.498.327.404, waarvan per ultimo 2016 SRD 2.427.753.184 open staat, betreft in principe:

- enerzijds een herstructurering per 17 september 2015 van de onderstaande vorderingen van de Bank op de Staat:
 - het saldo van de ‘Geconsolideerde Staatsschuld-II’, die was afgesloten in 2002;
 - het saldo van het werkvoorschot ex artikel 21 van de Bankwet;
 - het saldo van de overtrekkingen van de Staat op zijn rekening-courantrekeningen (debet standen) en
- anderzijds de financiering van het saldo van diverse overige schulden van de Staat aan onder andere Staatsinstellingen en derden.

Deze leningsvorm, waarvan de toelaatbaarheid niet in de Bankwet 1956 en zoals aangepast in 2005 (SB 2005/no 56 geldende tekst S.B. 2010 no. 173, hierna de ‘Bankwet’) is opgenomen, heeft derhalve in eerste aanleg geen wettelijke grondslag, alsook ontbreken er in tweede instantie acties om deze separaat via een andere rechtsingang, zoals De Nationale Assemblee, te laten goedkeuren.

De Staat heeft tot zekerheid van de door de Bank op haar verkregen vordering, de ‘Geconsolideerde Staatsschuld-III’, zijn recht op de jaarlijkse winst van de Bank als dekking gegeven. De facto is per 31 december 2016 vanwege het verlies over de boekjaren 2015 en 2016 geen sprake van een valide aanspreekbare dekking door middel van deze zekerheidsstelling.

Evenmin is er sprake van een valide aanspreekbare dekking van deze vordering op de Staat met betrekking tot de boekjaren 2017 tot en met 2021 vanwege de indicatieve verliezen voor totaal SRD 4.818.680.311.

Per ultimo januari 2022 is er sprake van een achterstand in betalingen van aflossingen en achterstand in rentebetalingen over de 'Geconsolideerde Staatsschuld-III' over de periode januari 2018 tot en met ultimo januari 2022 van totaal SRD 197.607.817. In de op 9 april 2020 door De Nationale Assemblee aangenomen 'Wet Uitzonderingstoestand COVID - 19' /S.B. 83-2020, zijn diverse maatregelen gericht op uitvoering van deze Uitzonderingswet opgenomen. In artikel 8.8 van deze wet is heel specifiek voor de Bank het volgende bepaald:

"Teneinde te voorkomen dat oude gecumuleerde voorschotten en leningen vanaf 2002 samenvallen met de noodvoorzieningen die in het genoemde artikel zijn getroffen, dienen de Minister van Financiën en de President van de Centrale Bank van Suriname eerder aangegane leningen en gecumuleerde voorschotten vanaf 2002 te consolideren in een langlopende lening conform lid 2 van dit artikel".

Deze bepaling heeft geresulteerd in de ondertekening van de nieuwe lening aan de Republiek Suriname, zijnde de 'Geconsolideerde Staatsschuld-IV', welke op 28 april 2020 is ingegaan. In deze lening is onder meer het saldo per 24 april 2020 van de Geconsolideerde Staatsschuld-III, groot SRD 2.343.064.119 opgenomen. De Geconsolideerde Staatsschuld-IV bedraagt SRD 8.524.391.330.

De 'Geconsolideerde Staatsschuld-IV' heeft een looptijd van 30 jaar met een betalingsvrije periode van 1 jaar betreffende aflossingen en rente. De Staat heeft voor deze lening de volgende zekerheden verstrekt:

- zijn recht op de dividenden van Staatsolie vanaf 28 april 2021;
- zijn recht op huidige en toekomstige jaarlijkse winsten van de Bank, zulks ten hoogste tot zodanig bedrag als overeenkomt met de hoofdsom van de lening verhoogd met de gecumuleerde rente over de looptijd van de lening;
- de royalty-opbrengsten van Grassalco N.V., conform de overeenkomst tussen de Staat Suriname en de Bank d.d. 1 november 2019. Krachtens de missive van de Raad van Ministers d.d. 11 oktober 2019 en het besluit van de regering d.d. 3 december 2019, is deze zekerheid geschat op USD 300.000.000.

De cessieovereenkomsten zijn per dagtekening van de controleverklaring niet geformaliseerd.

De vordering uit hoofde van de 'Geconsolideerde Staatsschuld-III' bedraagt per 31 december 2016 SRD 2.427.753.184 en vormt 30,9 % van het balanstotaal van de Bank, namelijk SRD 7.848.061.356.

Als gevolg van de hiervoor genoemde omstandigheden hebben wij niet kunnen vaststellen of er eventuele correcties nodig zouden zijn met betrekking tot de waardering van de verantwoorde vorderingen op de Staat. Hetzelfde geldt voor de desbetreffende posten van de resultatenrekening.

• **Niet gedekte overige vorderingen op de Staat Suriname**

Naast de 'Geconsolideerde Staatsschuld-III' (toelichting 4.2) zijn er onder toelichting 4 van de Balans ook andere vorderingen op de Staat per ultimo december 2016 opgenomen. De vorderingen op de Staat onder toelichting 4.1 'Rekening-courant en overige vorderingen op de Staat', betreffen de debetstanden ofwel overtrekkingen van de werkrekeningen van de Staat (toelichting 4.1.1), de reeds bestaande saldi van de overige vorderingen per 31 december 2015 alsmede vorderingen die in 2015 zijn opgenomen betreffende de financiële effecten uit gebeurtenissen na balansdatum tot en met 24 april 2020. De 'Overige vorderingen op de Staat' na balansdatum ontstaan, betreffen vorderingen uit hoofde van:

- a. de aanpassing van de rentevoet van de 'Geconsolideerde Staatsschuld-III' van 3,5% naar 9%;
- b. voorgesloten betalingen 2015 en 2016 in het kader van de technische ondersteuning aan het Ministerie van Financiën;
- c. de kapitaalaanpassing 2015 en 2016;
- d. het verlies over 2015.

De vorderingen op de Staat gepresenteerd onder de toelichting 4.2 'Geconsolideerde Staatsschuld-III' en toelichting 4.1 'Rekening-courant en overige vorderingen op de Staat' zijn voor het saldo op 24 april 2020 in de 'Geconsolideerde Staatsschuld-IV' opgenomen. Deze overige vorderingen op de Staat (toelich-

ting 4.1.2) zijn niet gedekt door andere geldelijke zekerheden voor de Bank, anders dan in de vorm van toekomstige positieve resultaten te realiseren door de Bank zelf. Deze overige vorderingen op de Staat' (toelichting 4.1.2) bedragen per 31 december 2016 in totaal SRD 1.016.453.427 en vormen 13,0% van het balanstotaal van de Bank ad SRD 7.848.061.356. Als gevolg hiervan bestaat er een onzekerheid omtrent de waardering van deze verantwoorde vorderingen op de Staat en de daarmee samenhangende posten in de resultatenrekening.

- ***Gestort kapitaal van de Bank niet conform artikel 4.1. van de Bankwet***

Het kapitaal van de Bank per 31 december 2016 dient conform artikel 4.1 van de Bankwet als gevolg van de devaluatie van de Surinaamse dollar in de maand november 2015 en december 2016, wettelijk te worden verhoogd met SRD 13.964.307. Het aan te vullen kapitaal over boekjaar 2015 ad SRD 2.621.538 is per 28 april 2020 verdisconteerd in de nieuwe lening 'Geconsolideerde Staatsschuld-IV' en dus opgenomen als vordering op de Staat. De betreffende aanvulling op het kapitaal wordt met de incorporatie in de 'Geconsolideerde Staatsschuld-IV' niet geacht te zijn bijgestort. Derhalve is met de presentatie van de verhoging van het kapitaal per 31 december 2015, door middel van de opname van een vordering op de Staat per 31 december 2015, niet voldaan aan de hiervoor geldende wettelijke eisen conform de Bankwet. Evenmin is voldaan aan de kapitaaleis per ultimo boekjaar 2016 vanwege het feit dat zowel de kapitaal aanvulling betreffende de devaluatie van 2015 noch de kapitaal aanvulling over de devaluatie over boekjaar 2016 van totaal SRD 16.585.845 is gestort.

Per 18 januari 2022 is de aanvulling van het kapitaal over de boekjaren 2015 en 2016 door de Staat gestort, echter, de facto op 31 december 2016 wordt niet voldaan aan de kapitaal eis conform artikel 4.1 van de Bankwet.

- ***Overige onzekerheden met mogelijk effect op de jaarrekening 2016***

- BDO Assurance N.V. is in 2021 benoemd tot externe onafhankelijke accountant van de Bank voor boekjaren aanvangend vanaf 1 januari 2016. Dit heeft tot gevolg dat het niet mogelijk is gebleken om voldoende en geschikte controle-informatie te verkrijgen omtrent de effectieve werking van de administratieve organisatie en de maatregelen van interne beheersing gedurende het betreffende boekjaar. Een en ander heeft tot gevolg dat wij niet voldoende kunnen steunen op de interne beheersing. Daarnaast is het voor ons niet mogelijk gebleken om door andere (gegevensgerichte) controlewerkzaamheden voldoende en geschikte controle-informatie te verkrijgen over de in de jaarrekening opgenomen transacties en de daarmee rechtstreeks samenhangende posten. Hierdoor zijn wij niet in staat geweest op rationele wijze de vereiste zekerheid te verkrijgen over de jaarrekening als geheel.

Ten aanzien van de gebeurtenissen na de balansdatum die van belang zijn voor het beeld van de jaarrekening zijn er onzekerheden inzake:

- mogelijke financiële effecten van bepaalde lopende juridische procedures (claims) tegen de Bank per 31 december 2016;
- de volledigheid van de gebeurtenissen na balansdatum en eventuele effecten hiervan op de jaarrekening 2016.

Als gevolg van de hiervoor genoemde zaken is het onzeker of hiervoor extra kosten door de Bank dienen te worden voorzien.

- ***Ter vergelijking opgenomen bedragen in de jaarrekening***

De in deze jaarrekening ter vergelijking opgenomen bedragen zijn ontleend aan de jaarrekening over het voorgaande boekjaar, waarbij een verklaring van oordeelonthouding is verstrekt, gelet op het belang van de volgende niet-opgeloste bevindingen. Deze zijn de volgende:

- Vorderingen op de Staat Suriname - 'Geconsolideerde Staatsschuld-III'. Deze vordering op de Staat Suriname heeft geen wettelijke basis en is niet door enige harde zekerheidsstelling gedekt.
- Niet gedekte overige vorderingen op de Staat Suriname. Deze vorderingen betreffen vorderingen op de Staat die na balansdatum zijn ontstaan uit hoofde van de aanpassing van de rentevoet van de 'Ge-

consolideerde Staatsschuld-III' van 3,5% naar 9%, voorgesloten betalingen 2015 en 2016 in het kader van de technische ondersteuning aan het Ministerie van Financiën, de kapitaalaanpassing 2015 en het verlies over 2015.

- Gestort kapitaal van de Bank niet conform artikel 4.1. van de Bankwet
- Dekkingsgraad gedurende 2015 is niet conform artikel 19 de Bankwet en het feit dat hierin niet voorzien is door middel van een wettelijke basis
- Markinterventies vreemde valuta/tegoeden op de werkrekening. In 2015 is een bedrag van SRD 11.713.873 betreffende retentie fee-verplichting als vrijval (bate) ten gunste van de transactieresultaten verantwoord.
- Personeelskosten en overige bedrijfskosten en bedrijfsmiddelen. Er is geen duidelijkheid verkregen omtrent de juistheid van een deel van de in 2015 verantwoorde personeelskosten van de Bank betreffende een 15-tal werknemers die tewerkgesteld zijn bij Ministerie van Financiën. Bedrijfsmiddelen van de Bank zijn eveneens naar Ministerie van Financiën zijn meegenomen. De personeelskosten van de medewerkers als ook de kosten verband houdend met de activa zijn ten laste verantwoord van de Bank

Aangezien de openingsbalans van invloed is op de resultaatbepaling, hebben wij niet kunnen vaststellen of er eventuele correcties nodig zouden zijn met betrekking tot de verantwoorde resultaten en de openingsbalans van de vordering op de Staat (waarin het verlies over 2015 is opgenomen) met betrekking tot voorgaand jaar.

Duurzame voortzetting van de activiteiten van de Bank

De continuïteit van de Bank, uiteengezet op pagina 71 en 72 van de jaarrekening 2016, die na aanpassing van de rentevoet van de Geconsolideerde Staatsschuld-III, positieve effecten heeft gesorteerd op de aanvankelijke indicatieve negatieve resultaten over de boekjaren 2017 tot en met 2021, kan niettemin financieel technisch bezien een risico inhouden gelet op de gebeurtenissen na balansdatum zoals uiteengezet in de paragraaf 'Gebeurtenissen na balansdatum' op pagina 114 tot en met 125 van het jaarverslag, die een materiele impact kunnen hebben op de (nog niet door de onafhankelijke accountant gecontroleerde) resultaten over 2017 tot en met 2021.

Wij achten het onzeker, doch niet onmogelijk, dat de activiteiten van de Bank in continuïteit kunnen worden voortgezet. Hiernaast wijzen wij erop dat de Bank een Sui Generis is waarvan de status en functies worden bepaald volgens de Bankwet 1956 en de herzieningen hierop. Vanwege haar aard en maatschappelijk belang kan de Bank in feite niet door de leiding worden geliquideerd noch kunnen de bedrijfsactiviteiten worden beëindigd

B. Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat dit rapport andere informatie, die bestaat uit:

- het jaarverslag, zijnde hoofdstukken 1 tot en met 6, hoofdstuk 7 (exclusief jaarrekening 2016) en de bij deze hoofdstukken opgenomen tabellen, grafieken en bijlagen en
- overige gegevens inclusief de gebeurtenissen na balansdatum.

Vanwege het belang van de aangelegenheden beschreven in de paragraaf 'De basis voor onze oordeelonthouding' zijn wij niet in staat geweest om te overwegen of de andere informatie al dan niet met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat.

Wij hebben opdracht gekregen de andere informatie te lezen en op basis van onze kennis en ons begrip, te verkrijgen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, te overwegen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

De leiding van de Bank is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag en de overige gegevens.

C. Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van de leiding en de raad van commissarissen voor de jaarrekening

De leiding van de Bank is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met algemeen aanvaarde grondslagen voor financiële verslaggeving. In dit kader is de leiding van de Bank verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die de leiding noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet de leiding afwegen of de onderneming in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet de leiding de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling.

De leiding van de Bank moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de Bank haar bedrijfsactiviteiten, in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het geven van een oordeel over de jaarrekening op basis van onze controle, verricht in overeenstemming met internationale controlestandaarden (International Standards on Auditing) uitgevaardigd door de International Federation of Accountants (IFAC). Vanwege het belang van de aangelegenheden beschreven in de paragraaf 'De basis voor onze oordeelonthouding' zijn wij niet in staat geweest om voldoende en geschikte controle-informatie te verkrijgen om daarop ons oordeel te kunnen baseren bij de jaarrekening als geheel.

Wij zijn onafhankelijk van de Centrale Bank van Suriname in overeenstemming met de International Ethics Standards Board for Accountants' Code of Ethics for Professional Accountants (IESBA Code).

Paramaribo, 1 februari 2022
BDO Assurance N.V.

w.g. R.D. Ferrier MSc CA RA

Appendix 1
Bruto Toegevoegde Waarde tegen basisprijen per Bedrijfstak in Constante Prijzen
(2015=100)
(in duizenden SRD)

	2012	2013	2014
Sector Bedrijven en Huishoudens			
Landbouw, Jacht en Bosbouw	854.237	271.083	743.310
Visserij	302.365	331.325	346.699
Mijnbouw	649.284	632.576	595.547
Industrie/Fabricage	1.708.233	1.857.020	1.705.652
Elektriciteit, Gas en Water	166.077	179.013	177.303
Constructie	444.831	465.880	557.868
Handel	1.821.825	1.876.616	1.843.378
Hotels en Restaurants	303.665	306.206	305.260
Transport, Opslag en Communicatie	644.359	645.437	673.898
Financiële Instellingen	556.736	730.434	599.934
Zakelijke diensten	316.326	325.587	337.608
Onderwijs	7.117	6.798	6.924
Gezondheidszorg	45.643	46.510	47.153
Overige Gemeenschaps-, Sociale, en Persoonlijke diensten	74.193	76.002	78.185
Subtotaal	7.894.891	7.750.487	8.018.719
Sector Overheid			
Landbouw, Jacht en Bosbouw	16.780	18.584	18.288
Electriciteit, Gas en Water	9.629	9.835	9.446
Constructie	6.790	6.927	6.834
Transport, Opslag en Communicatie	19.995	20.519	19.214
Public Administration	366.172	364.928	450.750
Onderwijs	332.828	241.320	334.591
Gezondheidszorg	254.987	293.881	301.579
Subtotaal	1.007.181	955.994	1.140.702
BBP tegen marktprijzen (2007 prijzen)¹	9.886.206	10.175.962	10.201.809
Groei in %	2,7	2,9	0,3
BBP tegen marktprijzen (lopend)	16.433.675	16.980.663	17.294.422

Bron: Algemeen Bureau voor de Statistiek, <https://www.statistics-suriname.org/wp-content/uploads/2019/02/nr-sheet-2007-2012-tab3.pdf> (2013-2014)